

Türkiye Cumhuriyetinin temeli kültürdür

ijhar®

INTERNATIONAL JOURNAL OF
HUMANITIES AND ART RESEARCHES

Cilt 10, Sayı 1 / 20 Mart 2025

BAHAR / SPRING

ULUDAĞ
GELİŞİM
AKADEMİSİ

INTERNATIONAL HUMANITIES RESEARCHES

TURK
PATENT

TÜRK FİKRİ VE HUKUK KURUMU

BAHAR / SPRING

ISSN: 2687 - 4385 / **E-ISSN:** 2687 - 6248

Sahibi: Uludağ Gelişim Akademisi Adına Çetin YILDIRIM

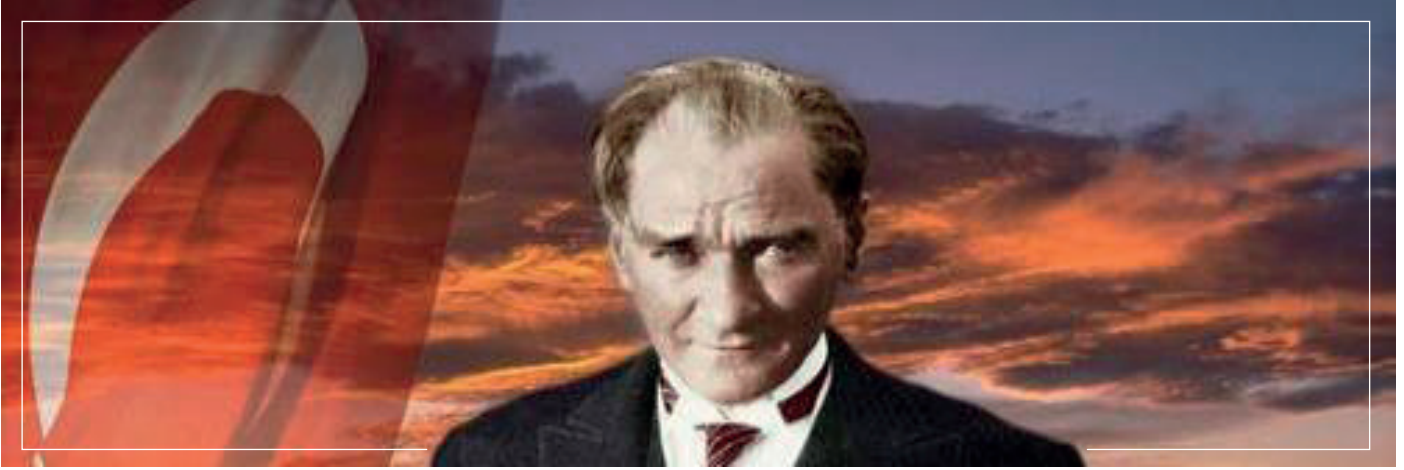
Kapak ve Sayfa Tasarımı: Gültekin ERDAL

Basım Yeri: Stüdio Star Ajans Matbaacılık Şti. Alaattin Bey Mah. 634 Sk. Nilüfer Ticaret Merkezi 2. Bölge
Ayaz Plaza No:24 Nilüfer / BURSA

İletişim Adresi: Uludağ Gelişim Akademisi 29 Ekim Mah. İzmir Yolu Cad. No:404 Nilüfer / BURSA

P: +90 (224) 413 00 06

Mail: ijharjournal@gmail.com / www.ijhar.net

Türk Milletinin tuttuğu mesele, pozitif bilimdir.

M.K. Atatürk

Sözün Özü

“Bugün hepimize düşen ortak görev; ulusal değerlere, bilince, Cumhuriyet’e sahip çıkmak, Çanakkale’yi, Kurtuluş Savaşı’nı kazanan ruhu korumak ve bu bilinci gelecek kuşaklara aktarmaktır. Türk Ulusu dili, kültürü, tarihi ve saygın kimliğiyle aydınlık yarınlara el ele güçlü biçimde yürüyecektir.”

Mustafa Kemal Atatürk

Yayıncı / Publishing

Bursa Uludağ Koleji Özel Eğitim Kurumları

İmtiyaz Sahibi / Garantee

Çetin YILDIRIM

Bursa Uludağ Koleji Özel Eğitim Kurumları
Uludağ Gelişim Akademisi Yayınları

Kurucu Heyet / Founding Committee

Prof. Dr. Kelime ERDAL
Doç. Dr. İbrahim İmran ÖZTAHTALI
Öğr. Gör. Gültekin ERDAL
Çetin YILDIRIM

ULUDAĞ
GELİŞİM
AKADEMİSİ
INTERNATIONAL JOURNAL OF HUMANITIES AND ART RESEARCHES

Prof. Dr. Carmen Andréi - Romanya
Prof. Dr. Birol Taş - Türkiye
Prof. Dr. Hülya Taş - Türkiye
Prof. Dr. Kelime Erdal - Türkiye
Prof. Dr. Lindita Khanari Latifi - Arnavutluk
Prof. Dr. Marie Françoise Montaubin - Fransa
Prof. Dr. Nadezhada Oynotkinova - Rusya
Prof. Dr. İsmail Hakkı Aksoyak - Türkiye
Prof. Dr. Sabri Tevfik Hammam - Mısır
Prof. Dr. Shahid Ahmed Jamia Millia - Hindistan
Prof. Dr. Süleyman Eroğlu - Türkiye
Doç. Dr. Elvira Latifova - Azarbecyan
Doç. Dr. Şükrü Baştürk - Türkiye
Doç. Dr. İbrahim İmran Öztahtalı - Türkiye
Öğr. Gör. Gültekin Erdal - Türkiye

Associate Prof. Dr. Şükrü BAŞTÜRK

Qualification	PhD
Position	Chef-in Editör
Mail	basturk@uludag.edu.tr
Fone	(224) 294-42224
Country	Türkiye
Affiliation	Bursa Uludağ University, Faculty of Education, Turkish Language Education

Prof. Dr. Şeref KARA

Qualification	PhD
Position	Area Editor - Educational Sciences
Mail	ersahin@uludag.edu.tr
Fone	30. 05. 2017
Country	Türkiye
Affiliation	Bursa Uludağ University, Faculty of Education, Department of Foreign Languages Education French ASD

Associate Prof. Dr. Ersin ŞAHİN

Qualification	PhD
Position	Area Editor - Educational Sciences
Mail	ersahin@uludag.edu.tr
Fone	06.08.2022
Country	Türkiye
Affiliation	Bursa Uludağ University, Faculty of Education, Department of Educational Sciences

Prof. Dr. Kelime ERDAL

Qualification	PhD
Position	Area Editor - Children's Literature and Children's Books
Mail	kelime@uludag.edu.tr
Fone	(224) 22225
Country	Türkiye
Affiliation	Bursa Uludağ University, Faculty of Education Turkish Education Department

Prof. Dr. Hülya TAŞ

Qualification	PhD
Position	Area Editor - Folk Literature and Folk Culture
Mail	htas@uludag.edu.tr
Fone	(224) 294-1817
Country	Türkiye
Affiliation	Bursa Uludağ University, Faculty of Science and Literature, Department of Folklore

Prof. Dr. Gülden Filiz ÖNAL

Qualification	PhD
Position	Area Editor - Music and Music Education
Mail	filizonal@gazi.edu.tr
Fone	(312)
Country	Türkiye
Affiliation	Gazi University Gazi Faculty of Education Department of Fine Arts Education Department of Music Education Beşevler / ANKARA

Prof. Dr. Şenay ŞAHİN

Qualification	PhD
Position	Area Editor - Sport Sciences
Mail	sksahin@uludag.edu.tr
Fone	(224) 294-2926
Country	Türkiye
Affiliation	Bursa Uludağ University, Sports Science Faculty Coaching Training

Prof. Dr. Erkan ÖZDEMİR

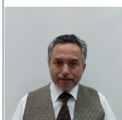
Qualification	PhD
Position	Area Editor - Social Sciences
Mail	eozdemir@uludag.edu.tr
Fone	(224) 294 11 53
Country	Türkiye
Affiliation	Bursa Uludag University, Faculty of Economics, Department of Business Administration, Department of Production Management and Marketing

Prof. Dr. Süleyman EROĞLU

Qualification	PhD
Position	Area Editor - Turkish Language and Literature
Mail	seroglu@uludag.edu.tr
Fone	(224) 294-42223
Country	Türkiye
Affiliation	Bursa Uludağ University, Faculty of Education Turkish Education Department

Prof. Dr. Erol OGUR

Qualification	PhD
Position	Area Editor - Turkish Language, Turkish Education for Foreigners
Mail	ogur@uludag.edu.tr
Fone	(224) 294-42222
Country	Türkiye
Affiliation	Bursa Uludağ University, Faculty of Education Turkish Education Department

Prof. Dr. Mujib ALAM

Qualification	PhD
Position	Area Editor - International Relations
Mail	malam3@jmi.ac.in
Fone	+91-11 26987583
Country	India
Affiliation	Academy of International Studies, Jamia Millia Islamia (A Central University), New Delhi-110025.

Associate Prof. Dr. Filiz GÜLTEKİN

Qualification	PhD
Position	Area Editor - Educational Sciences
Mail	gultekinfiliz@uludag.edu.tr
Fone	(224) 294-42211
Country	Türkiye
Affiliation	Bursa Uludağ University, Faculty of Education, Department of Guidance and Psychological Counseling

Associate Prof. Dr. Nazan OSKAY

Qualification	PhD
Position	Area Editor - Art and Design
Mail	nazan_orskay@hotmail.com
Fone	+90 (432) 444 5065 / 22815
Country	Türkiye
Affiliation	Van Yüzüncü Yıl University, Faculty Of Fine Arts Arts

Associate Prof. Dr. Levent Ali ÇANAKLI

Qualification	PhD
Position	Editor - Last Read Editor
Mail	alicanakli@uludag.edu.tr
Fone	(0224) 29 55029
Country	Türkiye
Affiliation	Bursa Uludağ University, Faculty of Education Turkish Education Department

Associate Prof. Dr. Yahya TURAN

Qualification	PhD
Position	Editor - Religion and Philosophical Sciences
Mail	yturan@bandirma.edu.tr
Fone	(266) 717 0117 / 4254
Country	Türkiye
Affiliation	Bandırma Onyedü Eylül University Faculty of Theology

Assistant Prof. Dr. Hatice YURTSEVEN YILMAZ

Qualification	PhD
Position	Editor - Turkish Education and Children's Literature
Mail	hyurtseven@uludag.edu.tr
Fone	(224) 294-40995
Country	Türkiye
Affiliation	Bursa Uludağ University, Faculty of Education, Turkish Language Education

Assistant Professor. Dr. Evren TURAL

Qualification	PhD
Position	Editor - Art and Design
Mail	evren.tural@atilim.edu.tr
Fone	(312) 586 8916
Country	Türkiye
Affiliation	Atılım University Faculty of Fine Arts Graphic Design Department

Instructor Aynur AKSEL

Qualification	Master's Degree
Position	Secretary
Mail	aynuraks@uludag.edu.tr
Fone	(224) 2615205
Country	Türkiye
Affiliation	Bursa Uludağ University, School of Foreign Languages

Dr. Sercan ALABAY

Qualification	PhD
Position	Area Editor - Foreign Languages
Mail	salabay@gsu.edu.tr
Fone	(212) 227 44 80 / 1971
Country	Türkiye
Affiliation	Galatasaray University, Vocational School of Foreign Languages, Department of French

Instructor Gültekin ERDAL

Qualification	Master's Degree
Position	Publish Editor
Mail	gultekinerdal@uludag.edu.tr
Fone	(224) 294- 2364
Country	Türkiye
Affiliation	Bursa Uludağ University, Technical Sciences Vocational School

Prof. Dr. Alfina Silgatullina, Rusya Bilimler Akademisi,
Moskova - Rusya

Prof. Dr. Ayşe Saraçgil, Floransa Üniversitesi, İtalya

Prof. Dr. Behçet Kemal Yeşilbursa, Bursa Uludağ
Üniversitesi, Bursa - Türkiye

Prof. Dr. Carmen Andréi, Galati Üniversitesi, Romanya

Prof. Dr. Erkan Işığışık, Bursa Uludağ üniversitesi, Bursa
-Türkiye

Prof. Dr. Erol Ogur, Uludağ üniversitesi, Bursa - Türkiye

Prof. Dr. Hülya Taş, Bursa Uludağ üniversitesi, Bursa -
Türkiye

Prof. Dr. İsmail Hakkı Aksoyak, Gazi Üniversitesi, Ankara
- Türkiye.

Prof. Dr. İsmail Naci Cangül, Bursa Uludağ Üniversitesi,
Bursa - Türkiye

Prof. Dr. Kamil Veli Nerimonoğlu, Aydın Üniversitesi,
İstanbul - Türkiye

Prof. Dr. Kelime Erdal - Türkiye, Bursa Uludağ
üniversitesi, Bursa - Türkiye

Prof. Dr. Kerime Üstünova, Bursa Uludağ Üniversitesi,
Bursa - Türkiye

Prof. Dr. Lindita Xhanari Latifi, Arnavutluk

Prof. Dr. Marie Françoise Montaubin, Jules Vernes
Üniversitesi, Fransa

Prof. Dr. Mehmet Ali Akıncı, Rouen Üniversitesi - Fransa

Prof. Dr. Nadezhada Oynotkinova, Rusya Bilimler
Akademisi, Sibirya – Rusya

Prof. Dr. Sabri Tefik Hammam, Sohac Üniversitesi -
Mısır

Prof. Dr. Selçuk Mülayim, Maramara Üniversitesi,
İstanbul - Türkiye

Prof. Dr. Shahid Ahmed Jamia Millia, Islamia A Central
Universty - Hindistan

Prof. Dr. Tefik Alıcı, Bursa Uludağ üniversitesi, Bursa
-Türkiye

Prof. Dr. Rıza Sam, Bursa Uludağ üniversitesi, Bursa
-Türkiye

Prof. Dr. Yılmaz Selim Erdal, Hacettepe Üniversitesi,
Ankara -Türkiye

Prof. Dr. Süleyman Eroğlu - Türkiye

Prof. Dr. Zübeyde Sinem Genç, Bursa Uludağ üniversitesi,
Bursa -Türkiye

Doç. Dr. Cavid Qasimow, Bakü Devlet Üniversitesi -
Azerbaycan

Doç. Dr. Elvira Latifova, Bakü Devlet Üniversitesi, Bakü -
Azarbecyan

Doç. Dr. Galina Miskiniene, Vilniaus Üniversitesi,
Litvanya

Doç. Dr. İryna Dryga, Ukrayna Milli Bilimler Akademisi,
Ukrayna

Doç. Dr. Mehmet Özdemir, Şeyh Edebali Üniversitesi,
Bilecik -Türkiye

Doç. Dr. Minara Aliyeva, Bursa Uludağ üniversitesi, Bursa
- Türkiye

Doç. Dr. Mustafa ULUOCAK, Bursa Uludağ üniversitesi,
Bursa - Türkiye

Doç. Dr. Nuray parlak Yılmaz, Bursa Uludağ üniversitesi,
Bursa -Türkiye

Doç. Dr. Levent Ali Çanaklı, Uludağ üniversitesi, Bursa -
Türkiye

Doç. Dr. Ranetta Gatorova, Kırım Mühendislik ve
Pedagoji Üniversitesi, Ukrayna

Doç. Dr. Şükrü Baştürk, Uludağ Üniversitesi, Bursa -
Türkiye

Doç. Dr. Victor Until, ULIM Kişinev Üniversitesi,
Moldova

Doç. Dr. Zhanna Yusha, Rusya Bilimler Akademisi,
Sibirya - Rusya

doç. Dr. İbrahim Öztahtalı, Bursa Uludağ üniversitesi,
Bursa - Türkiye

Dr. Erkan Yılmaz, Bursa Uludağ Üniversitesi

Dr. Luigi Oliva, University Of Sasari- İtalya

Dr. Songül Alpaslan, Roodenberg - Hollanda

Genel İlkeler:

Bursa Uludağ Gelişim Akademisi bünyesinde 2016 yılında yayın hayatına başlayan Uluslararası İnsan ve Sanat Araştırmaları Dergisi (International Journal of Humanities and Art Researches), bahar, yaz, sonbahar ve kış aylarında yılda dört defa yayımlanır. IJHAR, hem online hem de basılı olarak yayımlanır. Basılı dergiler, yazarlara ücretsiz olarak gönderilir. Makalelerin tamamı <http://www.Ijhar.net> ve <http://www.Ijhar.org> adresinden online olarak ücretsiz okunabildiği gibi abonelik imkânlarıyla her okuyucuya basılı örneği gönderilir. Ijhar, gerekli gördüğünde özel sayı çıkartarak belirli alanları tartışmaya açar ya da yurt içinde ve yurt dışında alanında söz sahibi olmuş, saygınlık kazanmış bilim ve sanat insanlarına şükranlarını sunmayı hedefler. Bu konuda karar ve yetki bilim ve yayın kuruluna aittir.

Konu:

Derginin öncelikli konuları arasında UNESCO Dünya Mirası Listesine giren 15 Türk kültürünü (<http://www.kulturvarliklari.gov.tr/TR,44423/dunya-miras-listesi.html>) korumak ve UNESCO sözleşmenin 16, 17 ve 18. maddelerine göre oluşturulan Somut Olmayan Kültürel Miras Listesinde yer alan:

İnsanlığın Somut Olmayan Kültürel Miras Temsili Listesi

Acil Koruma Gerektiren Somut Olmayan Kültürel Miras Listesi

En İyi Uygulama Örnekleri Listesi'dir.

Bu amaçla Türkiye ve diğer ülkelerdeki halkbilimi, etnoloji ve antropoloji, doğa ve ekoloji, görsel sanatlar, yerel sanat ve kültürel miras konuları ve bunlarla ilgili her türlü kuram ve yöntem sorunlarını içeren araştırma, inceleme ve derlemeye dayanan kültür araştırmalarını yayımlar.

İçerik:

Alanında bir boşluğu dolduracak, araştırmaya dayalı özgün makaleler,

Alanın gelişimine katkı sağlayacak tanıtım ve eleştiri yazıları,

Toplum kültürü, halkbilimi, etnoloji, antropoloji, doğa ve ekoloji, görsel sanatlar, ebru sanatı, hat sanatı, çinicilik ve süsleme sanatları ve kültürel miras çalışmalarına kuramsal ve yöntemsel açıdan katkı sağlayacak çeviriler, kısa raporlar ve bilgi notları brief report ve short communication'lar,

Alandan veya yazılı kaynaklardan yapılan derlemeler.

Ijhar'da yayımlanacak yazılarda daha önce hiçbir yerde yayımlanmamış olma şartı aranır. Bilimsel bir toplantıda sunulmuş bildiriler, bildiri kitapçığında tam metin yayımlanmış ise Ijhar'da yayımlanamaz.

Gelen Yazıların Değerlendirilmesi:

Yayımlanmak üzere gönderilen makaleler öncelikle amaç, konu, içerik ve yazım kuralları açısından incelenir. Bu yönleriyle uygun bulunanların yazar adları gizlenir ve ilgili alanın sorumlu editörüne gönderilir. Baş editör, alan editör üyelerinin görüşü doğrultusunda, bilimsel bakımdan değerlendirilmek üzere, alanında eser ve çalışmalarıyla kabul görmüş iki hakeme gönderir. Aynı nitelikteki hakemler, editörler arasından da belirlenebilir.

Dergi etik kuralları gereği, hakemlere yazar adı gönderilmez, yazarlara hakem adı açıklanmaz.

Hakem raporları derginin veri tabanında saklanır. Hakem raporlarından biri olumlu, diğeri olumsuz olduğu takdirde, yazı üçüncü bir hakeme gönderilebilir veya alan editörleri nihai kararını raporlar üzerinden verir.

Makalenin yayımlanabilmesi için, olumlu iki hakem raporu ve alan editörü onayı gerekir. Yayın kararı verilen makaleler sıraya konulur ancak editörlük, dosya hazırlama, güncellik, gereklilik gibi dergiciliğe bağlı birçok nedenle değişiklikler yapılabilir. Önemli bir neden olmadığı sürece makale (yazara bilgi verilir), Yayın Kurulunca, derginin en yakın sayısında yayımlanır.

Yazarlar, hakemlerin ve alan editörlerinin eleştiri, öneri ve düzeltme taleplerini dikkate almak zorundadır. Katılmadıkları noktaları gerekçeleriyle birlikte ayrı bir rapor hâlinde Yayın Kurulu'na sunabilirler.

Hakemlik süreçlerini tamamlamış ve yayımına karar verilmiş makaleler için "yayımlanacaktır" içerikli resmî yazı verilir. Ancak hangi sayıda yayımlanacağı editörlere ve derginin yayım ilkelerine bağlıdır.

TRDizin'e sıklıkla gelen sorulardan yola çıkarak yardımcı olacağımı düşündüğümüz bilgileri aşağıda bilgilerinize sunuyoruz.

SORU: Tüm makaleler için etik kurul izni gerekli midir?

Yanıt: Hayır. Kriterlerde de "Etik Kurul İzni gerektiren" makaleler olarak belirtilmektedir.

Etik Kurul izni gerektiren araştırmalar aşağıdaki gibidir.

Anket, mülakat, odak grup çalışması, gözlem, deney, görüşme teknikleri kullanılarak katılımcılardan veri toplanmasını gerektiren nitel ya da nicel yaklaşımlarla yürütülen her türlü araştırmalar.

İnsan ve hayvanların (materyal/veriler dahil) deneysel ya da diğer bilimsel amaçlarla kullanılması,.

İnsanlar üzerinde yapılan klinik araştırmalar.

Hayvanlar üzerinde yapılan araştırmalar.

Kişisel verilerin korunması kanunu gereğince retrospektif çalışmalar.

Ayrıca; Olgu sunumlarında "Aydınlatılmış onam formu"nun alındığının belirtilmesi,

Başkalarına ait ölçek, anket, fotoğrafların kullanımı için sahiplerinden izin alınması ve belirtilmesi,

Kullanılan fikir ve sanat eserleri için telif hakları düzenlemelerine uyulduğunun belirtilmesi

SORU: Geçmiş yıllarda tamamlanmış çalışma ve tezden üretilen yayınlar için geriye dönük etik Kurul İzni alınmalı mıdır?

Yanıt: 2020 yılı öncesi araştırma verileri kullanılmış, yüksek lisans/doktora çalışmalarından üretilmiş (makalede belirtilmelidir), bir önceki yıl dergiye yayın başvurusunda bulunulmuş, kabul edilmiş ama henüz yayımlanmamış makaleler için geriye dönük etik kurul izni gerekmemektedir.

SORU: TR Dizin'in bu kuralları ile üniversiteler dışında yapılan yayınlara kısıt mı getirilmiştir?

Yanıt: Hayır. Üniversite mensubu olmayan araştırmacılar da bölgelerinde bulunan Etik Kurul'lara başvurabilmektedir.

AYRICA: Dergiler "Yayın Etiği", "Araştırma Etiği" ve "Yasal/Özel izin belgesi alınması" ile ilgili kurallara uyduğunu uluslararası standartlara atıf yaparak, hem web sayfasında hem de basılı dergide herbiri için ayrı başlık açarak belirtmelidir. Dergilerde yayın etiğine uygunluk konusu sadece yazarların sorumluluğuna bırakılmamalı, dergi yayın etiği konusunda izleneceği yolu açık olarak tanımlanmış olmalıdır. Dergilerde yayımlanacak makalelerde etik kurul izni ve/veya yasal/özel izin alınmasının gerekip gerekmediği makalede belirtilmiş olmalıdır. Eğer bu izinlerin alınması gerekli ise,

izin hangi kurumdan, hangi tarihte ve hangi karar veya sayı numarası ile alındığı açıkça sunulmalıdır. Çalışma insan ve hayvan deneklerinin kullanımını gerektiriyor ise çalışmanın uluslararası deklarasyon, kılavuz vb. uygun gerçekleştirildiği beyan edilmelidir. Belirtilen hususlarla ilgili çalışmaların bu yıl içerisinde tamamlanması ve varsa eksikliklerin en kısa sürede giderilmesi önem arz etmektedir. Saygılarımızla...

The authors' publications in IJHAR are distributed under the Creative Commons Attribution (CC BY) license (<http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>). The license was developed to facilitate open access, namely, free immediate access to and unrestricted reuse of original works of all types.

Under this license, authors retain ownership of the copyright for their publications but grant IJHAR a non-exclusive license to publish the work in paper form and allow anyone to reuse, distribute and reproduce the content as long as the original work is properly cited.

Appropriate attribution can be provided by simply citing the original work. No permission is required from the authors or the publishers. For any reuse or distribution of a work, users must also make clear the license terms under which the work was published.

The standard license will be applied to the authors' publications, which ensures the publications freely and openly available in perpetuity.

Articles submitted to the International Journal of Human and Art Research are subjected to the iThenticate similarity report before the referee process. The citation rate of the articles from a single source should not exceed 3% and the total citation rate should not exceed 30%. Otherwise, the article is returned to its author. The author can reload the article after making the necessary edits.

Gelen Yazıların Değerlendirilmesi:

Körleme Hakemlik Türü

Uluslararası İnsan ve Sanat Araştırmaları Dergisi (Ijhar), tüm çalışmaların değerlendirme sürecinde çifte körleme yöntemini kullanmaktadır. Çift körleme yönteminde çalışmaların yazar ve hakem kimlikleri gizlenmektedir.

Evaluation of Incoming Articles:

Blind Referee Type

The International Journal of Human and Art Studies

(Ijhar) uses the double-blind method in all studies' evaluation process. In the double-blind method, the author and referee identities of the studies are hidden.

İlk Değerlendirme Süreci

Uluslararası İnsan ve Sanat Araştırmaları Dergisi'ne gönderilen çalışmalar ilk olarak editörler tarafından değerlendirilir. Bu aşamada, derginin amaç ve kapsamına uymayan, Türkçe ve İngilizce olarak dil ve anlatım kuralları açısından zayıf, bilimsel açıdan kritik hatalar içeren, özgün değeri olmayan, yayın politikalarını karşılamayan ve iThenticate benzerlik oranı genelde %30, aynı kaynaktan %3 oranını aşan çalışmalar reddedilir. Reddedilen çalışmalar, gerekçeleri ile birlikte yazarına iade edilir. Uygun bulunan makaleler ise ön değerlendirme için tekrar baş editör tarafından incelenir. Uygun bulunan yazıların yazar adları gizlenir ve ilgili alanın sorumlu editörüne gönderilir. Makaleler, alan editörlerinin görüşleri doğrultusunda, bilimsel bakımdan değerlendirilmek üzere, alanında eser ve çalışmalarıyla kabul görmüş iki hakeme gönderilir. Hakemler, editörler arasından da belirlenebilir. Hakem raporlarından biri olumlu, diğeri olumsuz olduğu takdirde, yazı üçüncü bir hakeme gönderilir. Makalenin yayımlanabilmesi için, olumlu iki hakem raporu ve alan editörü onayı gerekir. Yazarlar, hakemlerin ve alan editörlerinin eleştirisi, öneri ve düzeltme taleplerini dikkate almak zorundadır. Yazar, hakemlerin eleştirilerine katılmadığı kısımları gerekçeleriyle birlikte bir rapor hâlinde Yayın Kurulu'na sunabilir.

Hakemlik süreçlerini tamamlamış ve yayımına karar verilmiş makaleler için "yayımlanır" içerikli bilgi, IJHAR resmî web sitesi makale sistemi üzerinden ilan edilir. Ancak hangi sayıda yayımlanacağı editörlere ve derginin yayım ilkelerine bağlıdır.

Doç. Dr. Şükrü BAŞTÜRK

Değerli Okuyucular,

Uluslararası İnsan ve Sanat Araştırmaları Dergisi (IJHAR) 2025 yılı itibarıyla ERIH PLUS Uluslararası Alan İndeksi'nde de taranmaya başlamıştır. Bugüne kadarki titiz ve dikkatli çalışmalarından dolayı tüm dergi ekibimize (sekreter, alan editörü) teşekkür ederim.

İlk sayısından bu yana bilimsel ve akademik ilkelerinden ödün vermeden yayın hayatına devam eden dergimizin TrDizin değerlendirme sonucunun da olumlu olacağına inanıyoruz.

Uluslararası İnsan ve Sanat Araştırmaları Dergisi'nin (IJHAR) 10. Cilt, 1. Sayısı'nı 1 derleme makalesi 5 araştırma makalesi toplam altı makale ile sizinle paylaşmaktayız. Dergimizin bu sayısında yayımlanan makalelerin Türkçe, edebiyat, sanat ve tasarım alanlarında çalışan bilim insanlarına yararlı olmasını temenni ediyorum.

2025 yılı 1. olağan yayın kurulu toplantısında aşağıdaki sürpriz kararlar alınmıştır.

** Dergimizin tüm sanatçı ve tasarımcılara açık sergi alanı olmasına karar verilmiş ve bununla ilgili çalışmalara başlanmıştır. Yerli ve yabancı sanat ve tasarımcılar, dergimizde kişisel veya karma sergilere katılabilecektir. Dergimiz ana kapağı aynı zamanda bir afiş görevini de üstlenmiş olacaktır.*

** 20 Ağustos'ta "Kukla ve Gölge Oyunları" özel sayısı yayımlanması planlanmıştır.*

Şimdiden bu iki mutlu gelişmeyi sizlerle paylaşmış olmanın mutluluğu ve heyecanını yaşamaktayım.

10. Cilt, 2. Sayı'da görüşmek dileğiyle saygılarımı sunuyorum.

1. **Yaratıcı Basın İlanlarının Görsel Metaforlar Üzerinden İncelenmesi**
Analysis of Creative Press Advertisements through Visual Metaphors
Sevim YAŞLI, Dr. Öğr. Üyesi Emel BİROL.....11 - 30
2. **Solfej Eğitimi Bağlamında 'Le Solfege Contemporain Volume I' Metodunun Yapısal Özellikleri Üzerine Bir İnceleme**
A Study on the Structural Features of the 'Le Solfege Contemporain Volume I' Method in the Context of Solfege Education
Dr. Mustafa KENDÜZLER.....31-46
3. **Feminizm Ekseninden Feminist Tiyatro**
Feminist Theater from the Axis of Feminism
Doç. Dr. Birgül YEŞİLOĞLU GÜLER47 - 71
4. **Kırşehir ve Çevresi Üzerine Halkbilimi Alanında Yapılmış Çalışmalarla İlgili Bir İçerik Analizi**
A Content Analysis of Studies Conducted in the Field of Folklore on Kırşehir and Its Surroundings
Dr. Öğr. Üyesi Berrin SARITUNÇ72 - 94
5. **Biriktirmek ve Silmek Açısından Resim Sanatı**
Accumulating and Deletion in The Painting
Doç. Engin ÜMER.....95 - 118
6. **Dijital Göçebeler için Mobil Yaşam ve Mekânsal Tasarım Çözümlerinin İncelenmesi**
Review Of Mobile Life And Spatial Design Solutions For Digital Nomads
Teoman Barış GÜL Doç. Dr. İsmail Emre KAVUT.....119 - 148

Yaratıcı Basın İlanlarının Görsel Metaforlar Üzerinden İncelenmesi*

Analysis of Creative Press Advertisements through Visual Metaphors

Sevim YAŞLI^A

ORCID: 0009-0009-5551-7879 ◆ İstanbul Gedik Üniversitesi, Görsel İletişim Tasarımı Bölümü,
Yüksek Lisans Öğrencisi ◆ sevimli1979@gmail.com

Dr. Öğr. Üyesi Emel BİROL

ORCID: 0000-0001-8491-7585 ◆ İstanbul Gedik Üniversitesi, Görsel İletişim Tasarımı Bölümü
◆ emel.biol@gedik.edu.tr

Özet

Basın ilanlarında görsel tasarımlar, yaratıcı fikirler ve sanat potansiyeli açısından önemli bir gösterge olarak değerlendirilmektedir. Bu göstergeler basın ilanlarında mecazi anlatım, metafor ve metanomi olarak kullanılır ve böylece markalar, hedef kitlenin dikkatini çekmeyi ve satın alma arzusunu arttırmaya çalışır. Tüketici davranışlarının sürekli değiştiği, bilgiye erişimin kolaylaştığı ve rekabetin arttığı bir ortamda, basılı medya sektörü özellikle tüketicinin markayı diğer markalardan ayırt etmesi, fark edebilmesi ve markanın kalıcılığını sağlamak için görsel metaforlardan oldukça yararlanmaktadır. Tüketicilere verilmek istenen mesajlara görsel metaforlar eklenerek mesaja farklı anlamlar yüklenmektedir. Çalışma, yaratıcı basın ilanlarının içerdiği görsel metaforları ayrıntılı bir şekilde inceleyerek, bu metaforların iletişim süreçlerine olan etkilerini anlamayı amaçlamaktadır. Bu nedenle çalışma, yaratıcı görsel metaforların anlamı, kullanılan görsel ile iletilmek istenen mesajlar, markanın imajı ve reklamın hedef kitlenin üzerindeki etkisi gibi unsurlara odaklanmaktadır. Amaçlı örneklem modeliyle seçilen Adsoftheworld web sitesinde 2019-2024 yılları arasında yayımlanan yaratıcı basın ilanlarını ele alan çalışmada, Roland Barthes'in düz anlam ve yan anlam kuramı ile sistematik dilbilimciler George Lakoff ve Mark Johnson'un kavramsal metaforlar tipolojisi kapsamında göstergebilimsel analiz yöntemi kullanılmıştır. Çalışmanın bulguları Adsoftheworld web sitesinde yayımlanan yaratıcı basın ilanlarındaki görsel metaforlardan elde edilmiş ve bu bulguları somutlaştırmak amacıyla iki adet basın ilanı tasarlanarak, uygulamalı bir çalışma gerçekleştirilmiştir. Görsel metaforların yüzeysel ve derin anlamlarının farklı sektörlerdeki kullanımının benzerlik ve farklılıklarını ortaya koymak için yapılan uygulama çalışması, metaforların anlam katmanlarını anlamak açısından önemlidir. Ayrıca çalışma, basın ilanlarında kullanılan görsel metaforların, markaların reklam stratejilerine ve tüketicilerin algılarına olan katkısının göstergebilimsel analiz yöntemi ile ortaya konularak, görsel metaforların, basın ilanlarının iletişim bileşenlerinde nasıl bir etki yaratabileceğinin önemini vurgulamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Görsel metafor, görsel iletişim tasarımı, göstergebilim.

Extended Abstract

Visual metaphors are powerful advertising tools that attract attention to the viewer's way of thinking and support creativity. These metaphors enrich the viewer's perception of the product or service by offering different perspectives on ordinary objects and situations. Using visual metaphors makes the brand's image more advanced and dynamic. With this

* Bu çalışma Dr. Öğr. Üyesi Emel BİROL danışmanlığında 18.09.2024 tarihinde tamamlanan "Ads of The World Web Sitesinde Yayımlanan Yaratıcı Basın İlanlarının Görsel Metaforlar Üzerinden İncelenmesi" başlıklı yüksek lisans tezi esas alınarak hazırlanmıştır. (Yüksek Lisans Tezi/ İstanbul Gedik Üniversitesi, İstanbul/Türkiye, 2024, Tez No: 903901).

^A Yaşlı, S., & Birol, E. (2025). Yaratıcı Basın İlanlarının Görsel Metaforlar Üzerinden İncelenmesi. Uluslararası İnsan ve Sanat Araştırmaları Dergisi, 10 (1), 11-30.

creative approach, the brand offers consumers a product or service, new ways of thinking, different perceptions, and an enriched experience. This helps the brand gain a modern, forward-thinking, and creative identity in the eyes of the consumer. Thanks to visual metaphors, brands present complex messages in a simple and highly understandable way, establish emotional bonds, and attract attention through aesthetic values. Therefore, the study aims to reveal the effect of visual metaphors used to strengthen the effect of press advertisements on the audience's communication processes. Three of the creative press advertisements published between 2019 and 2024 on the Adsoftheworld website, which were selected with a purposeful sampling model, were examined in the study. The selected press advertisements were examined in terms of visual metaphors and messages, and during this examination, visual metaphors were defined and categorized. Press advertisements were analyzed using Roland Barthes' denotation and connotation theory and George Lakoff and Mark Johnson's conceptual metaphor typology in the semiotic method. According to the analysis results, two presses were designed to make the study more concrete, and the importance of how visual metaphors can affect the communication components of press advertisements was to be explained. Therefore, the following research questions were determined. One of the research questions is, how do visual metaphors used in creative press advertisements strengthen advertising messages and increase their effects on the target audience? The other is, what kind of an effect do visual metaphors create in press advertisements in different sectors?

The common metaphor types used in press advertisements stand out as structural and ontological metaphors in the majority of advertisements. This shows that brands try to convey a more understandable and impressive message by concretizing abstract concepts. On the other hand, directional metaphors are preferred for advertisements that emphasize dynamic processes such as growth and progress.

In the study, in the research question about how visual metaphors used in creative press advertisements strengthen advertising messages and increase their effects on the target audience, it was concluded that the visual metaphors in three press advertisements selected from the Adsoftheworld website through purposeful sampling were selected by the dynamics of each sector and that these metaphors created a meaningful effect on the perception of the target audience. In addition, two press advertisements were designed to concretize the study with the following purposes in mind. First, it aimed to make the metaphors in the designed press advertisements successful in attracting attention. Attention was paid to the fact that the press advertisements offered an unusual and thought-provoking experience to the audience. Secondly, the message intended to be given in the designed press advertisements was tried to be kept strong. For this reason, it was aimed to ensure a deeper understanding of the message by concretizing an abstract concept or establishing an unusual connection. Thirdly, since press advertisements should support the process of establishing an emotional bond, the metaphors used in the designs were generally selected to trigger emotional associations and contribute to the establishment of a stronger bond between the audience and the brand. In addition, the metaphors used were included in the design to increase memorability and contribute to the long-term recall of the brand and message. Finally, the aim was to encourage creativity with the creative metaphors used in the designed press advertisements and to make advertising campaigns more attractive and effective by highlighting creativity for both the brand and the audience.

Both advertisers and academics need to understand better how visual metaphors play a role in reinforcing advertising messages and their effects on the target audience. The semiotic and conceptual metaphor analyses in the study contribute to the academic literature on developing more effective and creative campaigns in the advertising sector.

Keywords: Visual metaphor, visual communication design, semiotics.

Giriş

Markalar, reklamları için vermiş oldukları basın ilanlarında özellikle tüketicinin markayı diğer markalardan ayırt etmesi fark edebilmesi ve markanın kalıcılığını sağlamak için görsel metaforlardan oldukça yararlanmaktadır. Bu sayede basın ilanlarında tüketiciye verilmek istenen mesajlara görsel metaforlar eklenerek mesaja farklı anlamlar yüklenerek, tüketicinin dikkati çekilmeye çalışılmaktadır. Kısaca basın ilanlarında gerçek anlamda soyut olan bir fikir, somut olarak ortaya konmaktadır. Basın ilanlarında soyut olan fikir mecazi anlatım, metafor ve metanomi olguları kullanılarak tüketicide satın alma arzusunu yaratmaktadır.

Metaforlar her zaman için dikkat çekici özelliğe sahip olan görsel öğelerdir. Bir reklamın basın ilanında etkili bir metafor kullanmak için ürünü yansıtacak bir imge seçilmesi gereklidir. Orijinal

ürünle kullanılan imge ve verilmek istenen mesaj birbiriyle bağlantılıdır. Mesaj ne kadar etkili ise hedef kitlenin ürüne olan bağlılığı o kadar artacaktır. Bu durum tüketicilerin marka ile daha kişisel ve duygusal bir ilişki kurmasını sağlar, bu da markaya olan bağlılığı ve sadakati artırır (Stöckl, 2012, s. 61). Ayrıca basın ilanlarında kullanılan metaforlar pazarlama açısından markaya farklı bir bakış açısı kazandırmakta ayrıca marka iletişimde yaratıcılığın önünü açmaktadır.

Metaforlar, izleyicinin kendi deneyimlerine, inançlarına ve kültürel arka planına hitap eder. Bu sayede, reklam mesajları daha kişisel ve anlamlı hale gelir (Becan ve Babayeva, 2019, s. 122). Roland Barthes "İmgenin Retoriği" adlı eserinde, görsel imgenin alıcıya ve mesajla ilişkilendirdiği kültürel ve sosyal kodlara göre nasıl okunabileceğini, simgesel çağrışım düzeyinde, görsel imgelerin alıcı tarafından nasıl yorumlandığını açıklar (Jafar, Also ve Armstrong, 2021 s. 15). Bu düzey, öznenin algısal zekâsının sosyo-kültürel anlamlara göre harekete geçtiği bir yorumlama düzeyidir. Anlamsal katman, çağrışımsal boyutun temelini oluşturduğundan, görsel mesajın anlamını belirlemede kritik bir rol oynar. Lakoff ve Johnson'a (2022, s. 53) göre metaforlar sadece farklı dilsel, sosyal ve kültürel grupların değerlerini ve düşünme biçimlerini yansıtmakla kalmayan aynı zamanda onları etkileyen önemli araçlardır. Bu nedenle basın ilanlarında kullanılan metaforlar ülkelerin kültürlerini yansıtmalıdır. Kullanılan imgeler, farklı ülkelerde farklı mesajlar içerebildiği gibi mitsel kültürel kodların farklılık oluşturabildiği göz önüne alınmalıdır. Hedef kitleye gerçek bir şekilde ulaşabilmek amacıyla reklamlar için kullanılan basın ilanlarının bölgelere göre düzenlenmesi gerekmektedir. Bu strateji, marka mesajlarının daha ikna edici olmasını sağlayarak, marka iletişiminin başarısını artırır ve tüketicilerin marka algısını olumlu yönde etkiler (Stöckl, 2012, s. 62).

Bu çalışmada Adsoftheworld web sitesinde 2019-2024 yılları arasında yayınlanan yaratıcı basın ilanlarından görsel metafor kullanılarak oluşturulan üç adet basın ilanı seçilmiş ve göstergebilimsel analiz yöntemiyle incelenmiştir. Bu doğrultuda çalışmada basın ilanlarında görsel metaforların anlamı, kullanılan görsel ile verilmek istenen mesajın, marka imajı ve hedef kitle üzerindeki etkisi açıklanmaya çalışılmıştır. Bu nedenle Adsoftheworld web sitesinde yayınlanan yaratıcı basın ilanlarında kullanılan metaforlar üzerinde göstergebilimsel analiz yapılırken reklamı Roland Barthes'ın düz anlam, yan anlam göstergebilimsel yöntemi ile George Lakoff ve Mark Johnson'ın kavramsal metaforlar tipolojisi kullanılmıştır.

Çalışmada Adsoftheworld web sitesinden incelenen üç yaratıcı basın ilanının göstergebilimsel analizi sonucunda elde edilen bulguları somutlaştırılmak için iki adet basın ilanı tasarlanmıştır. Tasarlanan basın ilanlarında kullanılan yaratıcı metaforlarla hem yaratıcılığı teşvik etmek hem de marka ve izleyici açısından yaratıcılığı ön plana çıkaran reklam kampanyalarının nasıl dikkat çekici ve etkili hale getirilmesi gerektiği ortaya konmaya çalışılmıştır.

Literatür Taraması

Basın İlanlarının Yapısı ve Genel Özellikleri

Basın ilanları, markaların veya organizasyonların hedef kitlelerine ulaşmak ve mesajlarını iletmek için gazete, dergi ve diğer basılı yayınlarda kullandıkları reklam araçlarıdır. Basın ilanlarının etkili olabilmesi için belirli bir yapıya başlık, slogan, alt başlık, görseller, metin, iletişim bilgileri, logo ve marka ismi gibi bazı temel özellikleri bulundurmaları gerekmektedir. Okuyucular genellikle önce görsele, ardından başlığa ve son olarak metne dikkat etmektedir. Bu nedenle bu unsurları sıraya göre yerleştirmek önemlidir. Görsel en üstte, başlık görselin hemen üstünde ve metin başlığın altında olmalıdır.

Basın ilanlarında büyük bir fikir hayati önem taşır. Büyük bir fikir, reklamını basın ilanı yoluyla yapan markalar için ürününü benzersiz kılarak potansiyel müşterilerine etkili bir şekilde hitap etmesini sağlar. Reklamı verilen basın ilanının güçlü bir fikre sahip olmaması diğer reklamlar arasında kaybolabilme ve hedef kitlenin etki alanına girememesi riskini yaratır (Ogilvy, 2023, s. 18). Bu nedenle genellikle basın ilanlarında büyük fikirler, yaratıcı görsel metaforlar ve sloganlarla desteklenir. Bu açıdan basın ilanlarında kullanılan reklam sloganları, sadece ürün veya hizmeti tanıtmakla kalmayıp aynı zamanda karmaşık kavramları ve fikirleri etkili bir şekilde iletmeyi başarır.

Slogan, markaların hedef kitle tarafından hatırlanabilecek, akılda kalan kalıcı bir tasarım ögesidir. Hazırlanan slogan ürünün farklılığını ve diğer markalar arasında anlaşılabilir olmasını sağlar bir sloganın başarılı olabilmesi için bazı özelliklere dikkat etmek gerekir. Bu Özellikler; sloganın yaratıcı olması, güçlü harekete geçirici mesajlar içermeli, hafızada kolay kalması, hatırlanması, verilen mesajın net olması, kullanılan kelimelerin kafiyeli olması, Hedef kitleye hitap etmesi ve içinde bir fikir barındırması gerekir (Teymur, 2017, s. 15). Sloganlarda verilmek istenen mesaj duygusal, iyi yaşam, rekabet, mizah, güvenlik rasyonel, cinsellik, sağlık ve satış yönlü konuları işleyen mesajlar olabilir (Gürsözlü, S. 2006, s. 91).

Basın ilanlarında görsel metaforun tasarım çerçevesine uygun olması, logoya ve slogana özgü yazı tipleri, belirli renkler ve dokular, metnin sayfa içinde farklı bir biçimde düzenlenmesi gibi genel özellikler, reklamı verilen basın ilanının görsel retorikine vurgu yapar (Barbu, 2012, s. 71).

Logo markanın kimliğidir Dolayısıyla basılı ilanlarda en önemli unsurlardan biridir tüketici kullanılan logo ile markayı ayırt eder ve hatırlar (Ercanpolat, 2010, s. 24). Logolar genellikle üç şekilde tasarlanır. Bir firmanın baş harfinden yola çıkılarak yapılan logolar, sadece görsel vektör ile hazırlanan logolar ve görsel vektör ve yazı bir arada kullanılarak hazırlanan logotype tasarımlar. Hazırlanan logo ve logotype' lar her türlü basılı ürüne uygulanabilir olmalı büyütülüp küçültüldüğünde deforme olmamalı, yalın, anlaşılır, markanın kimliğini yansıtan özgün, ayrıntılardan arındırılmış, okunabilir ve yaratıcı bir tasarım olmalı, uyumlu renk tonları kullanılmalı (Atabey, 2010, s. 22).

Basın ilanında kullanılan tipografi, tasarımcıya kontrast kullanarak etkili ve dikkat çekici düzenlemeler yapma fırsatı sunmaktadır. Ayrıca fikirlere görsel bir form verilmesini sağlayarak bir tasarımın duygusal niteliklerini belirlemede büyük öneme sahiptir (Atasoy ve Aygün, 2022, s. 334). Çünkü aldığı görsel biçim, bir fikrin anlaşılabilir olmasını ve okuyucunun tepkisini önemli ölçüde etkiler. Tipografi, iletişimde etkileyici ve anlamlı bir unsur olarak kabul edilir, çünkü yazılı metnin sunumu, hedef kitlenin algısını ve deneyimini şekillendirmektedir (Ambrose vd., 2019, s. 38).

Basın ilanlarında renkler ise okuyucunun dikkatini çekmek için güçlü bir araçtır. Renkler, insan davranışları ve karar mekanizmalarında duygusal boyutlarıyla etkin bir rol oynar ve satın alma ile seçim süreçlerini önemli ölçüde etkiler. Renkler, tüketicilerin duygusal tepkilerini şekillendirir. Bu nedenle renklerin doğru kullanımı, ürünlerin ve hizmetlerin pazarlamasında hayati bir önem taşır (Uçar, 2004, s. 43). Renk, ilan içinde görsel hiyerarşi oluşturmak için kullanılır. Önemli bilgileri vurgulamak için kontrast renkler kullanılabilir.

Basın ilanlarında görsel metaforlar ise metinsel ifadelerin göz ardı ettiği veya eksik bıraktığı anlamları ortaya çıkaran önemli araçlardır. Metin ve görsel arasındaki bu etkileşim, basın ilanının etkisini artırırken izleyicinin de üzerinde derin bir izlenim bırakabilir (Barbu, 2012, s. 75).

Basın İlanlarında Görsel Metaforların Duygusal Bağlamda Etkisi

Kurumsal marka, mesajlarının düzeni, marka ile ilgili tüm unsurların nasıl bir ilişki içerisinde olduğunu ve bu unsurların hangi bağlamlarda değerlendirilmesi gerektiğini gösterir. Markaların metaforik temsilleri, kaynak alanla metonimik olarak ilişkilendirilen tüm unsurların, marka mesajlarının iletilmesinde nasıl bir rol oynadığını ortaya koymaktadır (Aitchison, 2006, s. 52). İletişim stratejilerinde, markalar yaşayan organizmalar olarak tasvir edilir ve bu tasvir, illüstrasyonlar, logolar ve mizanpajlar aracılığıyla güçlendirilir. Örneğin, bir marka insan olarak kavramsallaştırıldığında, bu markanın karakter özellikleri ve kişiliği görsel ve metinsel öğelerle ifade edilir.

Metaforik yaklaşım, markanın kimliğini ve onunla etkileşime giren paydaşların kimliğini idealize eder. Bu bağlamda, marka mesajları hem markanın hem de paydaşlarının idealize edilmiş bir versiyonunu sunar. Bu idealize edilmiş kimlikler, markanın kurumsal kimliğini ve paydaşlarla olan ilişkisini güçlendirmek için kullanılır. Markaların bu şekilde kavramsallaştırılması, tüketicilerin markayla daha derin bir duygusal bağ kurmasını sağlar. Marka mesajlarının bu şekilde yapılandırılması, tüketicilerin markayı sadece bir ürün veya hizmet olarak değil, aynı zamanda bir kişilik veya karakter olarak algılamasına yardımcı olur (Moriarty 1991, s. 121). Bu durum tüketicilerin marka ile daha kişisel ve duygusal bir ilişki kurmasını sağlar, bu da markaya olan bağlılığı ve sadakati artırır (Forceville, 2000, s. 40).

Basın İlanlarında Görsel Metaforların Tanımı, Gösterge, Metafor ve Metonimi İlişkisi

TDK Sözlükleri (2024) göre Metafor kavramı, Fransızca “*métaphore*”, “mecaz, bir kelimeyi veya kavramı kabul edilenin dışında başka anlamlara gelecek biçimde kullanma. Sembolik ve imalı anlatım” olarak tanımlanmaktadır. Metafor sözcüğü, köken olarak Yunanca “*metaphora*” kelimesinden türemiştir. Meta kavramı, öte anlamına gelirken, “*pherein*” ise taşımak anlamına gelir. Bu iki kelime bir araya gelerek bir yerden başka bir yere taşımak anlamını taşıyan metafor kelimesini oluşturmuştur (Gibbs, 2008, s. 74).

Basılı medyada metaforların kullanılmasının ilişkilendirildiği çeşitli avantajlar mevcuttur. İlk olarak metafor kullanımının reklamın tüketiciler tarafından benimsenmesini artırdığı gözlemlenmiştir. Bu, karmaşık mesajları anlamak için bireylerin çıkarsamalar yapmaları gerektiği gerçeğinden kaynaklanabilir. İkincisi bu çıkarsamaları veya uyumsuzlukları çözme süreci olumlu tutumların gelişmesine katkıda bulunabilir. Üçüncüsü, metaforlar yenilik ve değişiklik getirme yeteneğiyle, böylece reklamın okunması ve işlenmesi motivasyonunu artırabilir. Dördüncüsü, Metaforların süsleme ve gizleme kabiliyeti, reklama olan ilgiyi artırabilir (Ang ve Lim, 2006, s. 40). Tüketiciler, metaforlar aracılığıyla reklamın anlam yaratım sürecine katılarak, ürünü kendi deneyimleri ve beklentileri doğrultusunda yeniden yorumlarlar. Bu durum ürünün yalnızca reklamcı tarafından değil, aynı zamanda tüketici tarafından da aktif olarak anlamlandırıldığı bir süreç olarak ifade edilebilir (Martín de la Rosa, 2009, s. 169).

İnsanlar dünyayı anlamak ve kavramak için metaforları kullanır. Metaforlar, soyut ve karmaşık kavramları daha anlaşılır ve somut bir biçimde ifade etmemize yardımcı olur. Örneğin, “zaman paradır” metaforu kullanan bir reklam, zaman yönetiminin önemini vurgularken tüketicilere zamanın paradan daha değerli olduğunu hatırlatır ve bu değer üzerinden bir duygusal bağ kurar Lakoff ve Johnson, 2022, s. 38).

Dilin anlamı, iletişimde kritik bir öneme sahiptir. Etkili bir iletişim, dilin doğru ve etkin kullanımı ile mümkündür. Dil, yalnızca kelimelerin diziliminden ibaret değildir, aynı zamanda söyleyiş

biçimi, vurgular ve bağlamla zenginleşir. Bu nedenle, iletişimin başarılı bir şekilde gerçekleşmesi için anlamın doğru bir şekilde iletilmesi ve anlaşılması büyük önem taşır (Bingöl, 2012, s. 147). Bu bağlamda yaratıcı basın ilanlarında anlamın doğru bir şekilde aktarılması, genellikle görsel metaforlar, güçlü sloganlar aracılığıyla olmaktadır (Söğüt ve Şahin, 2022, s. 31-50).

Göstergeler, belirli bir anlamı ifade eden semboller veya işaretlerdir (Ersoydan, 2023, s. 59). Görsel metaforlar ise bir nesnenin veya kavramın, başka bir nesne veya kavram aracılığıyla temsil edilmesidir. Göstergeler, marka iletişimde anlam yaratmanın temel araçlarıdır. Ferdinand de Saussure'ün dilbilim teorisine göre gösterge, bir "gösteren (form)" ve "gösterilen (anlam)" olmak üzere iki bileşenden oluşur (Barthes, 1993, s. 149).

Gösterge bir şeyin yerini tutan, o şeyi üreten ya da niteleyen bir düşüncedir (Pinelli, 2022, s. 87). Göstergeler, iletişimde kullanılan sembollerdir ve genellikle bir şeye işaret ederler. Kodlar ise bu göstergelerin belirli bir bağlamda düzenlenmesini sağlayan sistemlerdir ve iletişimdeki anlamı belirlerler. Fiske (2003, s. 45)'e göre göstergeler ve kodlar başkalarına aktarılmak üzere hazırlanmış veya kullanılmıştır. Ona göre, iletişimi aktarma veya almak, toplumsal etkileşimlerin bir parçasıdır ve insanlar arasındaki ilişkilerin bir yönüdür. Bu nedenle toplumsal ilişkileri anlamak için göstergelerin ve kodların nasıl kullanıldığını anlamak önemlidir (Fiske, 2003, s. 46).

Görsel metonimi, bir şeyin daha belirgin veya yaygın bir unsurunu kullanarak başka bir şeyi atıfta bulunan bir imgedir. İzleyici, bu imge aracılığıyla konu ve anlam arasında çağrışım yoluyla bir bağlantı kurar. Görsel metaforların aksine, metonimler bir şeyin özelliklerini başka bir şeye aktarmaz (Ambrose ve Harris, 2013, s. 75). Metafor ve metonimi, farklı işlevlere sahip iki ayrı süreçtir. Metafor, bir şeyi başka bir şey aracılığıyla kavramsallaştırma yöntemidir ve esas amacı anlam yaratmaktır. Diğer yandan, metonimi esas olarak referans işlevine sahiptir, bir nesneyi başka bir nesne yerine kullanmamıza olanak tanımaktadır. Her ikisi de dilin ve düşüncenin zenginleştirilmesinde önemli roller oynar, ancak farklı yollarla işlev görürler. Metonimi, günlük dilde ve edebi anlatımlarda sıkça kullanılarak ifade edilen düşünceleri ve kavramları daha anlaşılır ve etkili hale getirir (Lakoff ve Johnson, 2022, s. 77). Bu bağlamda, metonimi, günlük yaşamımızda ve dil kullanımında önemli bir rol oynar. Bir nesneyi veya kavramı, onunla ilişkili başka bir şey aracılığıyla tanımlamak, anlamları zenginleştirir ve iletişimi daha etkili hale getirir. Metonimik kavramlar, algılarımızı ve tepkilerimizi şekillendirmede güçlü bir araçtır ve dilin dinamik yapısını anlamamıza yardımcı olur (Lakoff ve Johnson, 2022, s. 83).

Yöntem

Yaratıcı basın ilanlarının görsel metaforlar üzerinden incelenmesini ele alan çalışmada, Roland Barthes'ın düz anlam ve yan anlam kuramı ile sistematik dilbilimciler George Lakoff ve Mark Johnson'un kavramsal metaforlar tipolojisi kapsamında göstergebilimsel analiz yöntemi kullanılmıştır.

Amaçlı örneklem modelinin kullanıldığı çalışmada, adsoftheworld web sitesinde 2023 yılında yayımlanan basın ilanları çalışmanın örneklemini oluşturmuştur. Amaçlı örnekleme, özellikle nitel araştırmalarda yaygın olarak kullanılan bir teknik olup, araştırmanın amacına en uygun ve en bilgilendirici verileri sağlayabilecek belirli ortamlar, kişiler veya olayların bilinçli olarak seçilmesine dayanır. Bu tür örnekleme, seçilen birimlerin, araştırmanın sorularını en etkili şekilde yanıtlayabilme potansiyeline sahip olmasını hedefler.

Maxwell (1998, s. 79) bu yöntemi "belirli amaçlara yönelik" bir örnekleme türü olarak tanımlamaktadır ve bu tanım, örnekleme sürecinde bilinçli ve stratejik seçimlerin önemini

vurgulamaktadır. Amaçlı örnekleme, rastgele seçilmiş örneklemelerden farklı olarak, araştırmacının belirli kriterlere dayalı olarak seçim yapmasına olanak tanır. Bu kriterler, araştırmanın sorularına en iyi yanıtı verebilecek ve araştırmanın derinlemesine bilgi toplama hedefini destekleyecek şekilde belirlenir (Patton 2002, s. 435). Çalışmanın ana odağı, basın ilanlarındaki görsel metaforların analiz edilmesi ve yorumlanmasıdır. Araştırma süreci şu adımlardan oluşmaktadır:

Araştırma için, amaçlı örneklem modeliyle Adsoftheworld web sitesi seçilmiştir. Çünkü web siteleri hakkında geniş kapsamlı veriler sunan ve bir web analiz platformu olan “Smilarweb” sitesi incelendiğinde, Adsoftheworld web sitesinin, dünyanın birçok ülkesinden yaratıcı reklam ve tanıtım faaliyetlerini derleyen en büyük ve en çok takip edilen web sitesi olduğu tespit edilmiştir. Amaçlı örneklem modeliyle Adsoftheworld web sitesinden 2019-2024 yılları arasında yayınlanan üç yaratıcı basın ilanı seçilmiştir. Seçilen ilanların, farklı sektörlerden ve farklı kültürel bağlamlardan alınmasına dikkat edilmiştir. Seçilen basın ilanları görsel metaforlar ve mesajlar açısından incelenmiş, bu inceleme sırasında görsel metaforların tanımlanması yapılarak, kategorize edilmiştir. Basın ilanları, göstergebilimsel yöntem açısından Roland Barthes’ın düz anlam ve yan anlam kuramı ile George Lakoff ve Mark Johnson’ın kavramsal metafor tipolojisi ile ele alınarak analiz edilmiştir.

Yapılan analiz sonuçlarına göre çalışmayı daha somut bir hale getirmek için iki basın ilanı (sağlık, ve seyahat) tasarlanarak, görsel metaforların, basın ilanlarının iletişim bileşenlerinde nasıl bir etki yaratabileceğinin önemi açıklanmaya çalışılmıştır.

Çalışmanın temel amacı, yaratıcı basın ilanlarında kullanılan görsel metaforların iletişim süreçlerine olan etkilerini ve bu metaforların hedef kitle üzerindeki etkilerini göstergebilimsel yöntemle incelemektir. Bu amaca ulaşmak için aşağıdaki araştırma soruları belirlenmiştir:

- 1.Yaratıcı basın ilanlarında kullanılan görsel metaforlar, reklam mesajlarını nasıl güçlendirmektedir ve hedef kitle üzerindeki etkilerini nasıl artırmaktadır?
2. Görsel metaforlar farklı sektörlerdeki basın ilanlarında nasıl bir etki yaratmaktadır?

Çalışmada Adsoftheworld web sitesinden 2019-2024 yılları arasında yayınlanan üç yaratıcı basın ilanı Tablo 1’de gösterilmiştir.

Tablo 1. Örnekleme oluşturan yaratıcı basın ilanları

Ülke	Kurum Adı	Kategori	Reklam Ajansı
İtalya	Pizzaria Da Vinci	Gıda	Arkan Studio
Birleşik Krallık	Ellen MacArthur Vakfı	STK	Boomerang Communication
Hindistan	Manipal Hospitals	Sağlık	Design Juice

Bulgular

Pizzaria da Vinci Restoranı Markası İçin Basın İlan Analizi

“İtalya” başlıklı bu profesyonel basın ilanı Haziran 2023’te İtalya ve Birleşik Arap Emirlikleri’nde yayınlanmıştır. Arkan Studio reklam ajansı tarafından Pizzaria da Vinci markası için oluşturulmuştur. Bu Tasarım, Dijital ve Basılı medya kampanyası gıda sektörüyle ilgilidir ve 11 medya varlığı içermektedir. Bu medyalardan sadece 1 tanesi analiz için seçilmiştir.

Resim 1. Pizzeria da Vinci Restoranı basın ilanı, 2023

(Kaynak: <https://www.adsoftheworld.com/campaigns/directional-campaign-french-fries>)

Roland Barthes'in Düz Anlam ve Yan Anlam Kuramına Göre Analizi

Roland Barthes'in göstergebilimsel kuramı kullanılarak, Resim 1'de Pizzeria da Vinci Restoranı "İtalya" basın ilanındaki görsel metaforların düz anlam ve yan anlam düzeyinde yüzeysel ve derin anlamlarının çözümlenmesi Tablo 2'de verilerek açıklanmıştır.

Tablo 2. Pizzeria da Vinci Restoranı basın ilanının göstergebilimsel analizi

Pizzeria da Vinci restoranı Basılı Medya Reklamı	
Gösterge	Nesne
Gösteren	Pizza
Gösterilen	Yenilebilir sanat eserleri, lezzet kombinasyonları, eşsiz lezzet
Yazılı Kod	Pizzeria da Vinci EST. 1946 marka ismi

Dilsel İleti: Resim 1'deki Pizzeria da Vinci Restoranı "İtalya" basın ilanında markanın ismi ve logosu, slogan olarak "Pizzeria da Vinci EST. 1946" yer almaktadır.

Düz Anlam: Basın ilanı görselinde koyu yeşil arka plan üzerinde bir Pizza ambalajı görülmektedir, pizza dilimleri uluslararası tanınan ressamın eserlerinin görsellerini içermektedir. Bu sanat eserleri her bir dilimde kullanılmıştır. Marka ismi ve logosu, ambalajın üzerinde ayrıca sağ üst köşede yer almaktadır. İçerdiği sanat eserleri, bu ürünün sanatsal bir estetik sunulduğunu belirtmektedir. Marka ismi ve logosu, ürünün ve markanın tanımlayıcı unsurları olarak bulunmaktadır.

Yan Anlam: Görselde kullanılan pizza ambalajı İtalyan pizzasına olan tutkuyu sanatla birleştirmiştir. Uluslararası tanınan ressamın eserlerini ambalajlarında kullanarak yenilebilir sanatla tüketiciye eşsiz bir lezzet sunmaktadır. Ressamların eserlerinin seçilmiş olmasının ve bu sanat eserlerinin ambalajda kullanılmasının yarattığı sembolik anlamlardır. Mitsel ve kültürel kod anlamında; uluslararası tanınan ressamın eserleri, kalite, lüks ve sofistikasyon gibi değerleri çağrıştırmak. Bu durum, müşteriye pizza alırken sadece bir ürün değil, aynı zamanda bir sanat eseri alma hissiyatını uyandırabilir. Sanat eserleri, kültürel olarak değerli ve prestijli bir kategoriye ait olduğu için, ambalajın sanatsal bir tasarımla sunulması pizzanın da aynı kalite ve prestiji taşıdığına dair bir mit oluşturmaktadır.

Reklamda slogan kullanılmamış, ancak marka ismi ve logosu bulunmaktadır. Bu da markanın güçlü bir tanımlayıcı olduğunu ve müşterinin gözünde kaliteli bir ürün sunduğunu belirtmektedir. Marka ismi ve logosu, düz anlamda markayı belirtirken, yan anlamda da markanın değer ve kalite algısını yükseltmiştir.

George Lakoff ve Mark Johnson'a Göre Kavramsal Metaforların Analizi

Yapısal Metaforlar: Resim 1'de basın ilanındaki pizza görselleri, sanat eserleri gibi sunulmakta bu, tüketicilere her pizza diliminin yalnızca bir yemek değil, aynı zamanda estetik ve kültürel bir deneyim olduğu mesajını vermektedir. İtalya'nın zengin mutfağı, sanat eserlerinin temelini oluşturan bir kaynak alanı olarak kullanılır, bu pizzaların sadece yemek değil, kültürel ve sanatsal birer eser olarak görülmesini sağlar. Dünya çapındaki sanatsal ifadelerden ilham alan ambalaj tasarımı, yapısal bir benzerlik kurarak müşterilere sunulan ambalajın estetik ve özgünlüğünü vurgulamaktadır. Ambalaj tasarımı, restoranın sanat temasını yansıtarak müşterilere görsel bir deneyim sunmayı amaçlamaktadır.

Varlıksal (Ontolojik) Metaforlar: Lezzetlerin Sanat Eserleri Olması, Pizza dilimlerinin yenilebilir sanat eserleri gibi algılanması, lezzetlerin kalitesini ve özgünlüğünü vurgulayan ontolojik bir metafor oluşturur. Basılı medyada kullanılan ressamın eserleri ve bunların ambalajlarda yer alması, yiyeceğin bir varlık olarak değil, bir sanat eseri olarak algılanmasına işaret edebilir. Bu durum, yiyeceğin varlığına farklı bir anlam katar.

Yönelimsel Metaforlar: Pizzaların lezzetinin ve kalitesinin köklerinin İtalya'da olduğunu, bu nedenle tüketicilerin bu kökleri takip ederek İtalyan mutfağının zenginliğine ulaşabileceğini ima eder. Burada, tüketiciye İtalya'ya yönelik bir gastronomik yolculuk önerilmektedir. Her pizza diliminin lezzetini İtalya'nın zengin mutfağına dayandırarak yenilebilir sanat eseri gibi algılatma, müşterileri lezzetlere yönlendiren bir metafor oluşturmaktadır. Ambalaj tasarımındaki sanatsal unsurlar, müşterilerin görsel bir deneyim yaşamalarını hedefler ve görsel bir deneyime yönlendirir. Sanatla birleşen pizza ambalajı, müşterileri yönlendirerek estetik bir tat deneyimi sunma amacını taşır. Estetik ve kaliteye vurgu yapar. Bu nedenle reklamda yapısal ve yönelimsel metaforlar daha belirgindir. Ambalaj tasarımındaki sanatsal unsurlar, müşterilere görsel bir deneyim sunmayı amaçlayarak yapısal bir metafor oluştururken, yenilebilir sanat teması da varlıksal bir metafor oluşturabilir.

Kamu Yararı ve STK Sektörü İçin Basın İlan Analizi

“Plastik Korkuyu Durdurun” başlıklı bu profesyonel basın ilanı 25 Ekim 2023'te yayınlanmıştır. Reklam ajansı Boomerang Communication tarafından oluşturulmuştur. Bu dijital ve basılı medya kampanyası kamu yararı ve STK sektörüyle ilgilidir ve 8 medya varlığı içermektedir. Bu basılı medyalardan yalnız bir tanesine analiz yapılacaktır.

Resim 2. Kamu Yararı ve STK sektörü basın ilanı, 2023

(Kaynak: <https://www.adsoftheworld.com/campaigns/stop-plastic-horror>)

Roland Barthes'ın Düz Anlam ve Yan Anlam Kuramına Göre Analizi

Roland Barthes'ın göstergebilimsel kuramı kullanılarak, Resim 2'de kamu yararı ve STK sektörüne yönelik yapılan "Plastik Korkuyu Durdurun" basın ilanındaki görsel metaforların düz anlam ve yan anlam düzeyinde yüzeysel ve derin anlamlarının çözümlenmesi Tablo 3'de verilerek açıklanmıştır.

Tablo 3. Kamu Yararı ve STK sektörü basın ilanının göstergebilimsel analizi

Kamu Yararı ve STK sektörü Basılı Medya Reklamı	
Gösterge	Hayvan, nesne
Gösteren	Balık, poşet,
Gösterilen	Çevre kirliliği, plastik kullanımını azaltma, korku
Yazılı Kod	Plastik Korkuyu Durdurun

Dilsel İleti: Resim 2'de verilen basın ilanındaki "Stop plastic horror" "Plastik korkuyu durdurun" dilsel iletisi, güçlü bir sloganın taşıması gereken çağrı, duygusal etki, anlaşılabilirlik ve toplumsal sorumluluk gibi özellikler içermektedir.

Düz Anlam: Basılı medyada kullanılan görseldeki düz anlam, deniz altında plastik poşetin balıklarla birleşmiş olduğu görülmektedir. Plastik poşetin balıkların üzerine yapıştığı görselde, gözle görülür bir plastik kirliliği durumu temsil edilmektedir. Slogan "Stop plastic horror" (Plastik korkuyu durdurun) kalın küçük harflerle yazılmış, basın ilanının sol üst kısmına ortalı bloklu bir şekilde yerleştirilmiştir.

Yan Anlam: Görsel taşıdığı anlamın ötesinde çağrışımları ifade etmektedir. Plastik poşetin balıklarla birleşmiş olması, çevre kirliliği, doğal yaşamın zarar görmesi ve insan faaliyetlerinin doğaya olan olumsuz etkileri gibi soyut kavramları çağrıştırır. Yan anlam, izleyicide görselin ötesinde derin anlamlar düşündürmeyi ve duygusal bir tepki uyandırmayı amaçlamaktadır. Plastik poşetin balıkların üzerine yapışması, izleyicilerde üzüntü, endişe ve sorumluluk hissi uyandırmayı hedefler. Mitsel ve Kültürel kod anlamında, izleyicilerin plastik kullanımı konusunda duyarlılık geliştirmeleri amaçlanmaktadır. "Plastik Korkuyu Durdurun" sloganı toplumsal bir eleştiri içerir. Plastik kullanımının çevresel sorunları artırdığına dikkat çeker ve insanları bu konuda bilinçlendirmeyi amaçlar. Aynı zamanda, toplumsal bir değişim ve sorumluluk çağrısı içerir. İzleyicileri eyleme geçmeye yönlendirmeyi hedefler. "Durdurun" ifadesi, izleyicilere plastik kullanımını azaltma, alternatiflere yönelme veya bilinçli tüketim konularında adımlar atmak için çağrıdır.

George Lakoff ve Mark Johnson'a Göre Kavramsal Metaforların Analizi

Varlıksal metaforlar (ontolojik): Plastik poşetin balıklarla bütünleşmiş şekli, varlıksal bir metafor içerir. Bu görsel, plastik poşetleri okyanusları ve deniz yaşamını nasıl etkilediğini vurgulayarak sadece fiziksel bir nesne olarak değil, aynı zamanda doğal dünyayla entegre bir varlık olarak düşünmeye yönlendirir. Plastik poşetlerin doğal varlıklar üzerindeki etkisi vurgulanır.

Yönelimsel metaforlar: Görseldeki plastik poşetin balıklarla birleşimi, tüketicilere plastik poşet kullanımını yeniden düşünmeleri ve çevre dostu alternatifler benimsemeleri konusunda ilham vermeyi amaçladığı için yönelimsel bir metafor içerir. "Durdurun" ifadesi, izleyicilere bu etkiyi durdurma çağrısı yapar ve insanların tüketici alışkanlıklarının doğayı nasıl etkilediği konusunda derin

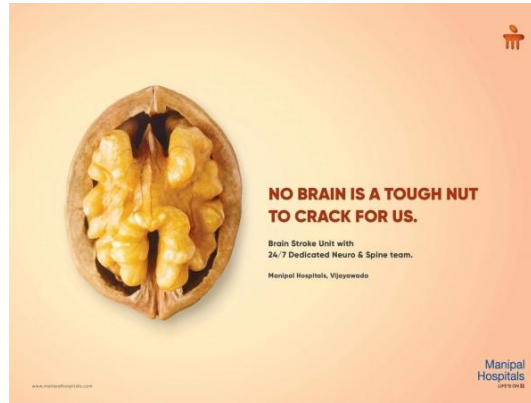
bir düşündürme amaçlamaktadır. Bu yönelimsel metafor, plastik kullanımının ve neden olduğu çevresel zararların durdurulmasını, sonlandırılması gerektiğini vurgulamaktadır.

Yapısal metaforlar: Plastik poşetlerin balıklara yapışması gibi şok edici görüntülerin kullanılması, yapısal bir metafor içermektedir. Plastik poşetlerin deniz yaşamı üzerindeki etkisi, görsel unsurlar aracılığıyla bir yapısal ilişki kurularak anlatılmıştır. Bu da yapısal bir değişim veya etki yaratma amacı güderek izleyiciyi, plastik poşetlerin neden olduğu hasarı daha iyi anlamaya yönlendirmektedir. Bu sloganda, “plastik” ve “korku” kavramları arasında bir ilişki kurulmuştur. Plastik, çevresel zararlar ve kirlilik ile ilişkilendirilen bir malzeme olarak “korku” yaratmaktadır. Bu yapı, plastiğin neden olduğu çevresel etkilerin insanlar için korkutucu ve endişe verici bir durum olduğunu anlatır. Burada, plastik kullanımının azaltılmasının bu korkuyu durduracağı mesajı verilmektedir.

Bu analiz, basılı medyanın sadece bilgi vermekle kalmayıp, aynı zamanda duygusal bir etki yaratmayı hedeflediğini göstermektedir. Varlıksal, yönelimsel ve yapısal metaforlar, izleyicilerde duygusal bir etki yaratmayı, düşündürmeyi ve harekete geçirmeyi hedefler. İnsanların plastik kirliliği konusundaki farkındalıklarını artırmak ve çevre dostu davranışlar benimsemeleri konusunda onlara rehberlik etmek için bu görsel etkili bir şekilde kullanılmıştır.

Manipal Hospitals Markası İçin Basın İlan Analizi

Sağlık sektörü için hazırlanan “Walnut Brain” başlıklı bu profesyonel basın ilanı, Temmuz 2019’da Bengaluru, Hindistan’da yayınlanmıştır. Reklam ajansı Design Juice tarafından Manipal Hospitals markası için oluşturulmuştur.

Resim 3. Manipal Hospitals basın ilanı, 2019

(Kaynak: <https://www.adsoftheworld.com/campaigns/walnut-brain>)

Roland Barthes’ın Düz Anlam ve Yan Anlam Kuramına Göre Analizi

Roland Barthes’ın göstergebilimsel kuramı kullanılarak, Resim 3’te Manipal Hospitals basın ilanındaki görsel metaforların düz anlam ve yan anlam düzeyinde yüzeysel ve derin anlamlarının çözümlenmesi Tablo 4’de verilerek açıklanmıştır.

Tablo 4. Manipal Hospitals basın ilanının göstergebilimsel analizi

Manipal Hospitals Basılı Medya Reklamı	
Gösterge	Nesne, Yazı, logo
Gösteren	Ceviz

Gösterilen	Beyin
Yazılı Kod	Hiçbir beyin bizim için kırılması gereken zor bir ceviz değildir.

Dilsel ileti: Resim 3'te Manipal Hospitals basın ilanında yer alan slogan "No Brain is a tough nut to crack for us" (Hiç bir beyin, bizim için kırılması gereken zor bir ceviz değildir) yer almaktadır.

Düz anlam: Görseldeki ceviz görseli fiziksel olarak olduğu gibi kullanılmıştır. Ayrıca görselde sola hizalı, orta merkezinden kırılmış yarım bir ceviz ve ceviz içi, beyine benzetilerek gösterilmiştir. Arka plan zeminde açık pastel bir renk kullanılarak görselin ön plana çıkması hedeflenmiştir. Basılı medyada hiyerarşik açıdan görsel ön planda tutulmuştur, sonra slogan dikkat çekmektedir. Başlık, kalın ve büyük harflerle yazılarak, görselin sağ kısmına sağa bloklu bir şekilde yerleştirilmiştir. Alt başlık daha küçük bir yazı tipiyle yazılarak, belirgin bir renk kullanılmamıştır ve küçük puntolarla sloganın altına konumlandırılmıştır. İlanın sağ alt köşesinde logo yerleştirilmiştir.

Yan anlam: Manipal hastanesinin basın ilanında kullanılan sloganda "No Brain is a tough nut to crack for us" (Hiç bir beyin, bizim için kırılması gereken zor bir ceviz değildir) mesajıyla hedef kitleye hastanenin çok iyi hizmet ve nörologlara sahip olduğu ile ilgili güçlü bir mesaj verilmektedir. Kullanılan mesaj ve görsel birbirini desteklemektedir. Hazırlanan basılı ilan hedef kitlenin kolay hatırlayabileceği şekilde, dikkat çekici tasarlanmıştır.

George Lakoff ve Mark Johnson'a Göre Kavramsal Metaforların Analizi

Ontolojik (varlıksal) metafor: Ontolojik metaforlar soyut kavramları fiziksel nesnelere veya varlıklar gibi anlamamıza yardımcı olur (Barbu, 2012, s. 68). Şekil 4.1 Manipal Hospitals basın ilanında yer alan metafor, beyin gibi soyut bir kavramı, somut bir nesne olan cevizle ilişkilendirmektedir. Beyin, gerçek bir ceviz gibi fiziksel bir varlık olarak düşünülmüştür. Cansız bir nesne olan cevizin kabuğunun kırıldığında ortaya çıkan iç kısımlarının beyne benzetilmesi, ontolojik bir metafordur. Bu durumda, ceviz kabuğu kırıldığında ortaya çıkan iç kısım, beyinle özdeşleştirilmiş ve bu benzetme yoluyla, beyin ve ceviz arasında bir benzerlik ilişkisi kurulmuştur.

Yapısal metaforlar: Kullanılan sloganda, beyin ve ceviz arasında yapısal bir benzerlik kurulmaktadır. Bu görsel metaforunda yapısal bir benzerlik mevcuttur çünkü cevizin iç kısmı, fiziksel olarak beyne benzetilmiştir. Bu benzerlik, cevizin iç yapısı ile beyin arasında yapısal bir benzerlik sağlamaktadır.

Yönelimsel metaforlar: Görseldeki cevizin iç kısmının beyne benzetilmesi, duygusal bir ifadeye yönlendirmektedir. Bu metafor, üretimin zihinsel sağlık, sağlıklı düşünce veya zekâ ile ilişkilendirilmesini sağlayarak, cevizin içindeki kısımların beyinle özdeşleştirilmesini sağlar. Ancak, cevizin zor bir şey olmadığı ifadesi, yapısal bir değişikliklerle zorlu bir durumun aşılabilir olduğu fikrini güçlendirir.

Sonuç olarak, bu reklam ontolojik bir metaforu kullanarak cevizin beyinle benzetilmesi yoluyla hastanenin beyin felci bölümündeki nörologlarının uzmanlığını ve performansını vurgulamaktadır. Aynı zamanda yapısal özellikleri bir araya getirerek duygusal bir etki yaratır. Sağlık sektöründeki teknolojik ilerlemeyi, güven kültürünü, reklamda beyin felci bölümündeki nörologların zorlu durumları çözmek için en son teknolojiyi kullanabilecekleri fikrini yansıtmaktadır. Bu kültürel kodlar, reklamın hedef kitesine sağlık hizmetlerinin kalitesini, uzmanlığını ve zorlu durumları aşma yeteneğini vurgulayan güçlü bir mesaj ilettiğini göstermektedir.

Basın İlanları Uygulamaları

Uygulama çalışmasında, basın ilanında kullanılacak olan görsel metaforlar, nesnelere, insanlar, renkler ve metinlerin ne anlama geldiği, bunların objektif olarak neyi ifade ettiği belirlenmiştir. Bu öğeler kültürel, toplumsal ve duygusal bağlamlar da göz önünde bulunarak seçilmiştir.

Solgar Örnek Basın İlanı Uygulaması ve Analizi

Solgar örnek basın ilanı uygulama çalışması için reklamın ana mesajı ve teması belirlendi. Reklamın dikkat çekmesi ve markanın hangi mesajı iletmek istediği düşünülerek kendine iyi bakmak ve sağlıklı yaşam temalı bir konu seçilmiştir (Resim 5).

Resim 4. Solgar vitamin markasının geçmiş yıllardaki basın ilan örnekleri
(Kaynak: www.facebook.com)

Resim 5. Solgar, markası için tasarlanan basın ilanı, 2024
(Kaynak: Sevim Yaşlı tarafından hazırlanan ve behance.net sitesinde yayınlanan basın ilanı)

Roland Barthes'ın Düz Anlam ve Yan Anlam Kuramına Göre Analizi

Roland Barthes'ın göstergebilimsel kuramı kullanılarak, Solgar basın ilanında kullanılan görsel metaforların düz anlam ve yan anlam düzeyinde yüzeysel ve derin anlamlarının çözümlenmesi Tablo 5.'te verilerek açıklanmıştır.

Tablo 5. Solgar basın ilanı göstergebilimsel analizi

Solgar Basılı Medya Reklamı	
Gösterge	Nesne, slogan, logo
Gösteren	İp, makas, el

Gösterilen	Sağlıklı bir yaşam için destek alınması, kişisel bakım ve özgürleşme
Yazılı Kod	“Kendine İyi Bak” ve “Unutma” logo, Solgar

Dilsel ileti: Basın ilanı tasarımında “Kendine İyi Bak”, “Unutma” dilsel iletisi kullanılmıştır.

Düz anlam: Reklamın temel göstergesi, eline ip dolanmış bir kişi ve ipi kesen bir makastır (Resim 5). Bu görsel, “Kendine İyi Bak” ve “Unutma” mesajlarıyla desteklenmiştir. Ayrıca, alt kısımda Solgar marka vitaminlerin yer aldığı bir görsel bulunmaktadır. Görselde, mor bir arka plan üzerinde bir çift el bulunmaktadır. Bir elin parmaklarına kırmızı bir ip sarılmış ve diğer el makasla bu ipi kesmek üzere gösterilmiştir. Üstte “Kendine İyi Bak” ve altında “unutma” yazısı yer almaktadır. Sol üst köşede Solgar markasının logosu ve altında “Since 1947” ifadesi bulunmaktadır. Alt kısımda ise üç adet Solgar vitamin ilacı şişesi gösterilmektedir.

Yan Anlam: Görseldeki kırmızı ip ve onu kesmeye hazırlanan makas, kişisel bakım ve özgürleşme ile ilişkilendirilmiştir. Makasla ipin kesilmesi ise, kişinin artık hatırlatmaya ihtiyaç duymadan, bilinçli olarak kendine iyi bakma alışkanlığını edinmesi gerektiğini ifade etmektedir. Solgar markası vitamin ilacını, bu bakım sürecinde kişinin sağlığını ve zindeliğini destekleyecek ürünler olarak sunmaktadır. Derin anlamda ise kişinin kendine iyi bakma sorumluluğunu hatırlatmayı ve olumsuz sağlık durumlarından kurtulmak için gerekli adımları atmayı simgelemektedir. Parmağa ip bağlanması birçok kültürde bir şeyi unutmamak ve hatırlatma ile ilişkilendirilmiştir. Bu kişinin kendine iyi bakmayı unutmaması gerektiğini sembolize etmektedir. Vitaminlerin sunulması ise, bu sürecin bir parçası olarak sağlıklı bir yaşam için destek alınması gerektiğini ifade etmektedir. Reklam, modern yaşamın stresi ve karmaşası içinde kişisel bakımın önemini vurgulayan bir miti barındırmaktadır. Solgar, kendine iyi bakmanın ve bunu unutmamanın bir parçası olarak vitamin ve besin takviyeleri kullanmanın önemini vurgulamaktadır. Bu mit, sağlıklı yaşam tarzının bir parçası olarak kişisel bakımın ve sağlığın öncelikli olduğuna dair besin takviyelerinin rolünü güçlendirmektedir. Kültürel anlamda, günümüzde sağlık ve zindelik, özellikle yoğun ve stresli yaşam tarzlarına sahip bireyler için büyük bir önem taşımaktadır. Solgar’ın bu reklamı, kişisel bakımın önemine dikkat çekerken, kültürel olarak sağlıklı yaşam ve kendine özen göstermenin değerini yansıtmaktadır. “Kendine iyi bak” ifadesi, bireylerin sağlıklarına ve refahlarına yönelik artan bilinci temsil etmektedir.

George Lakoff ve Mark Johnson’a Göre Kavramsal Metaforların Analizi

Yapısal metaforlar: Kırmızı ip, geleneksel olarak bir şeyi unutmamak için parmağa bağlanır. Bu, kendine iyi bakmayı unutmamak gerektiğini hatırlatmaktadır. Kırmızı ip ve makas ile temsil edilen metafor, bireyin sağlığını koruma yolculuğunu simgelemektedir. Kendi sağlığınıza dikkat etmeniz gerektiği mesajı, bu yolculuk metaforu üzerinden verilmiştir. Makas, kişinin artık hatırlatmaya ihtiyaç duymadan, bilinçli olarak kendine iyi bakma alışkanlığını edinmesi gerektiğini temsil eder. Ayrıca kişinin kendine iyi bakma sürecinde özgürleşmesini ve eski bağlardan kurtulmasını simgelemektedir. İp ve makas metaforu, kişinin sağlığıyla olan bağını temsil etmektedir. İpi kesmek, kötü alışkanlıkları veya sağlıksız yaşam tarzlarını sonlandırmayı temsil eder.

Varlıksal (Ontolojik) Metaforlar: Sağlık (soyut), ip ve makas (somut), bir kavramı temsil etmektedir. Burada ip sağlığı veya yaşamı simgeleyen somut bir nesne olarak kullanılmıştır. İpi kesmek, sağlığın sürdürülebilirliği için gereken eylemleri temsil etmektedir. Kırmızı bir ipin makasla kesilmesi metaforu ile sağlık konusuna dikkat çekmektedir. Bu görsel, sağlığın korunması gerektiği ve ihmalkarlığın tehlikeli sonuçlara yol açabileceği mesajını güçlü bir şekilde iletmektedir. Kişinin kendine iyi bakma sorumluluğunu hatırlatmayı ve olumsuz sağlık durumlarından kurtulmak için gerekli adımları atmayı

simgelemektedir. Solgar ürünleri ise bu sürecin destekleyicisi olarak sağlıklı yaşam tarzını benimsemek ve gerekli vitaminleri almak suretiyle sunulmaktadır. “Kendine İyi Bak” ve “Unutma” metinleri kişinin kendi sağlığına ve refahına dikkat etmesi gerektiğini hatırlatır. Kişisel bakım, yerine getirilmesi gereken bir görev veya sorumluluk olarak ele alınmaktadır. Bu görev, sağlıklı yaşam tarzını benimsemek ve gerekli vitaminleri almak suretiyle gerçekleştirilir.

Yönelimsel metaforlar: “Hayatı kontrol etmek” İpi kesen makas, yönelimsel olarak kişinin hayatını kontrol altına alarak sağlığına dikkat etmesi gerektiğini sembolize etmektedir. Bu, bireyin sağlık durumunu kontrol etme sürecinin bir metaforudur. Bu reklam, izleyiciye sağlığın öncelikli olduğunu ve kişinin kendi sağlığıyla ilgili sorumluluk alması gerektiğini güçlü bir şekilde vurgulamaktadır. İpin elden kesilmesi, kötü sağlık alışkanlıklarından kurtulma ve sağlıklı bir yaşam tarzını benimseme mesajını taşımaktadır. Solgar ürünleri, bu süreçte sağlığın korunması ve desteklenmesi için gerekli olan takviyeler olarak sunulmaktadır. Reklamda görsel ve kavramsal metaforların, izleyiciye etkili bir mesaj iletmek ve markanın sunduğu ürünlerin önemini vurgulamak için nasıl kullanıldığını anlamamıza yardımcı olmaktadır. “Sağlıklı yaşam olarak vitamin kullanımı” sağlıklı bir yaşamın ayrılmaz bir parçası olarak sunulmaktadır.

Bu analizler, görselin sunduğu mesajları daha derinlemesine anlamamıza yardımcı olur. Reklam, izleyiciye sağlığın öncelikli olduğunu ve kişinin kendi sağlığıyla ilgili sorumluluk alması gerektiğini güçlü bir şekilde vurgulamaktadır. İpin elden kesilmesi, kötü sağlık alışkanlıklarından kurtulma ve sağlıklı bir yaşam tarzını benimseme mesajını taşır. Solgar ürünleri, bu süreçte sağlığın korunması ve desteklenmesi için gerekli olan takviyeler olarak sunulmaktadır.

Bu analiz, reklamın görsel ve kavramsal metaforlarının, izleyiciye etkili bir mesaj iletmek ve markanın sunduğu ürünlerin önemini vurgulamak için nasıl kullanıldığını anlamamıza yardımcı olur.

Group Örnek Basın İlanı Uygulaması ve Analizi

MCS Group örnek basın ilanı uygulama çalışmasında reklamın ana mesajı ve teması belirlendi. Dikkat çekmek ve markanın hangi mesajı iletmek istediği düşünülerek seyahat, macera, yolculuk, keşfetme ve özgürlük temalı bir konu seçilmiştir (Resim 7).

Resim 6. MCS Group markasının geçmiş yıllardaki basın ilan örnekleri
(Kaynak: www.facebook.com)

Resim 7. MCS Group markası için tasarlanan basın ilanı, 2024
(Kaynak: Sevim Yaşlı tarafından hazırlanan ve behance.net sitesinde yayınlanan basın ilanı)

Roland Barthes'in Düz Anlam ve Yan Anlam Kuramına Göre Analizi

Roland Barthes'in göstergebilimsel kuramı kullanılarak (Resim 7), MCS GROUP basın ilanında kullanılan görsel metaforların düz anlam ve yan anlam düzeyinde yüzeysel ve derin anlamlarının çözümlenmesi Tablo 6'da verilerek açıklanmıştır.

Tablo 6. Solgar basın ilanı göstergebilimsel analizi

MCS GROUP Basılı Medya	
Gösterge	Nesne, slogan, logo
Gösteren	Valiz, el, kuşlar, mavi gökyüzü, beyaz bulutlar
Gösterilen	Seyahat, macera, yolculuk, keşfetme ve özgürlük
Yazılı Kod	"Hayat bir yolculuktur". "Her Yolculuk Bir Hikâye, Her Valiz Bir Serüven" Marka isim logosu

Dilsel ileti: "Hayat bir yolculuktur" ve "Her Yolculuk Bir Hikâye, Her Valiz Bir Serüven" dilsel iletisi yer almaktadır.

Düz anlam: Görselde zemin olarak mavi gökyüzü kullanılmıştır. Bir kişinin elinde turuncu bir valiz tuttuğu görülmektedir. Valizin ortasında bulunan bir pencere ve bu pencerenin içerisinde tropikal bir tatil yeri ve deniz üstünde bungalovlar görülmektedir. Mavi gökyüzü, beyaz bulutlar ve bir grup kuş uçmaktadır. Alt kısımda ise slogan "Hayat bir yolculuktur" yazısı ve altında alt başlık olarak küçük puntolarla "Her Yolculuk Bir Hikâye, Her Valiz Bir Serüven" ifadesi yer almaktadır, logo ve MCS Group marka yazısı ortalı bloklu bir şekilde yerleştirilmiştir.

Yan anlam: Afişin yan anlamında, valizin üzerindeki tropik tatil yerine, seyahat etmenin ve keşfetmenin çekiciliği ve özgürlüğünü simgelenmektedir. Bu, valiz ile özdeşleştirilen seyahatin, bireyin hayatında önemli ve heyecan verici bir rol oynadığına işaret etmektedir. Valizin turuncu rengi, enerji, neşe ve dikkat çekicilik anlamını taşımaktadır. Valizi tutan el görseli, seyahat etmeye hazır olmayı ve bu yolculuğu kontrol altında tutmayı işaretlemektedir. Özgürlük ve hareketlilik sembolü olarak kuşlar kullanılmıştır. Kullanılan slogan "Hayat bir yolculuktur", hayatın kendisinin de bir macera olduğunu ve her anın keşfedilmeye değer olduğunu vurgulamaktadır. "Her Yolculuk Bir Hikâye, Her Valiz Bir

Serüven”, her seyahatin kendine özgü bir hikâye taşıdığını ve her valizin bir macera için hazır olduğunu göstermektedir.

Mitsel düzeyde, afiş hayatı bir yolculuk olarak betimlemekte ve her bireyin kendi hikâyesini yazdığı bir macera olarak sunmaktadır. Bu, modern bireyin özgürlük, keşif ve kişisel gelişim arayışını temsil etmektedir. Valiz, bu yolculukta gerekli olan araçları ve deneyimleri taşıyan bir sembol haline gelir. Kültürel bağlamda, seyahat ve tatil imgeleri, rahatlama, kaçış ve yeni deneyimlere açık olma kültürel değerlerini yansıtır. Bu bağlamda, valiz, hareketliliği ve farklı kültürel deneyimlere açıklığı temsil ederken, görselin genel estetiği ve mesajı, modern tüketim kültürünün seyahat ve tatil ile ilişkisini yansıtmaktadır.

George Lakoff ve Mark Johnson’a Göre Kavramsal Metaforların Analizi

Yapısal metaforlar: “Hayat bir yolculuktur” ifadesi, bir yapısal metafor örneğidir. Bu metafor, hayatı bir yolculuk olarak yapılandırır ve bu yolculuğun çeşitli aşamaları, hedefleri ve engelleri olduğu gösterilmektedir. Bu metafor, hayatın bir başlangıcı, süreci ve sonu olduğunu, her aşamada yeni deneyimler ve öğrenmelerle karşılaştığını vurgular. Valiz ve içindeki pencere, hayallerin ve hedeflerin somut bir sembolü olarak kullanılmıştır. Bu yapı, seyahat ederken hayallerin gerçeğe dönüştüğü fikrini iletmektedir. Kuşlar ve gökyüzü, özgürlük ve sınırsız olanakları simgeler. Seyahatin kişiyi özgürleştirdiği ve yeni fırsatlar sunduğu mesajını taşımaktadır.

Varlıksal (ontolojik) metaforlar: Valiz, ontolojik bir metafor olarak işlev görür. Valiz, soyut bir kavram olan kişisel deneyimleri somut bir nesneye dönüştürür. Bu şekilde, bireyin hayatındaki anılarını, deneyimlerini ve kişisel gelişimini taşıyan bir araç olarak temsil edilir. Hayat bir yolculuk olarak kavramsallaştırılmıştır. Bu, yaşamın sürekli bir hareket ve değişim içinde olduğunu ve her anın değerli olduğunu gösterir. Valiz, maceranın somut bir sembolü olarak kullanılmış. Seyahat ve macera, valiz aracılığıyla somutlaştırılmış ve elle tutulabilir hale getirilmiştir.

Yönelimsel metaforlar: Görselde elin valizi yukarı kaldırıyor gibi görünmesi, yönelimsel bir metafor içermektedir. Yukarı yönelimli hareketler genellikle pozitif anlamlar taşır; bu durumda, seyahatin ve yolculuğun hayatı yukarı taşıyan, olumlu bir deneyim olduğu görülmektedir. Valizin yukarı doğru kaldırılmış, olması seyahatin bir yükselme, ilerleme ve keşfetme anlamına geldiğini göstermektedir. Seyahate, çıkmak hayatı daha yüksek standartlara ulaşmak için bir araç olarak gösterilmiştir.

Bu görsel, seyahat ve macera temalarını güçlü bir şekilde vurgulamaktadır. Turuncu valiz, enerji ve keşif arzusunu sembolize ederken, içindeki tropikal tatil manzarası hayalleri ve kaçışı simgelemektedir. Kuşlar, mavi gökyüzü, seyahatin özgürleştirici ve sınırları kaldırıcı etkisini yansıtmaktadır. “Hayat bir yolculuktur” ve “Her Yolculuk Bir Hikâye, Her Valiz Bir Serüven” ifadeleri, yaşamın kendisinin bir macera olduğunu, her seyahatin yeni hikayeler ve serüvenler sunduğunu anlatmaktadır. Bu görsel ve kavramsal metaforlar, izleyicilere seyahatin hayatın vazgeçilmez bir parçası olduğunu ve her anın keşfetmeye değer olduğunu hatırlatmaktadır.

Sonuç

Basılı ilanlarda kullanılan görsel metaforlar, markaların iletişim stratejilerinde güçlü bir araç olarak öne çıktığı görülmektedir. Görsel metaforlar, anlamı derinleştirerek, görsel anlatımı güçlendirir, duygusal bağ kurmayı sağlar, marka imajını güçlendirir, farklılaşma sağlar ve hatırlanabilir olmasını artırır. Markalar, hedef kitlelerine ulaşmak ve etkili bir şekilde iletişim kurmak için yaratıcı ve etkileyici metaforları kullanarak, basılı ilanları daha etkileyici hale getirebilirler.

Bu çalışmada yapılan analizler, Barthes’ın göstergebilim kuramı ile Lakoff ve Johnson’ın kavramsal metafor teorilerini temel alarak, reklamların izleyicilere iletildiği mesajların derinlemesine anlaşılmasına katkı sağlamıştır. Bulgular, görsel metaforların yalnızca reklam mesajlarının

güçlendirilmesinde değil, aynı zamanda hedef kitlenin bilişsel süreçlerini harekete geçirerek, kültürel ve duygusal bağlar kurmasına da olanak tanımaktadır. Barthes'ın göstergebilimsel yaklaşımı, reklamların çok katmanlı anlam inşası sürecini analiz etmemizi sağlarken, Lakoff ve Johnson'ın metafor teorisi, bu metaforların insan zihninde nasıl işlendiğini açıklamaktadır. Barthes'ın düz anlam (denotasyon) ve yan anlam (konotasyon) kavramları, reklam görsellerinin nasıl yorumlanması gerektiğine dair izleyiciye önemli ipuçları sunmaktadır. Görsel metaforların etkisini anlamak için George Lakoff ve Mark Johnson'ın kavramsal metafor teorisi de dikkate alınmalıdır. Lakoff'a göre metaforlar yalnızca dilsel unsurlar değildir; insan düşünce sistemini yapılandıran temel zihinsel modellerdir. Reklamcılık bağlamında ele alındığında, yönelimsel metaforlar, ontolojik metaforlar ve yapısal metaforlar hedef kitlenin algısını şekillendirmede ve mesaj iletiminde büyük rol oynamaktadır.

Göstergebilimsel analiz ışığında yorumlanan Pizzaria da Vinci Restoranı basın ilanı, Kamu Yararı ve STK Sektörü basın ilanı ve Manipal Hospitals basın ilanında, etkili bir iletişim aracı olarak kullanılan görsel metaforların, hedef kitle üzerinde bir dizi olumlu etki yaratmak amacıyla dikkatlice tasarlandığı tespit edilmiştir. Görsel metaforların sektör fark etmeksizin reklamcılıkta etkili bir iletişim aracı olarak kullanıldığı ve tüketici, marka arasında duygusal bağ kurduğu ortaya çıkmıştır.

Çalışmada yaratıcı basın ilanlarında kullanılan görsel metaforların, reklam mesajlarını nasıl güçlendirdiği ve hedef kitle üzerindeki etkilerini nasıl arttırdığı ile ilgili araştırma sorusunda, amaçlı örneklem yoluyla Adsoftheworld web sitesinden seçilen üç basın ilanındaki görsel metaforların, her sektörün kendi dinamiklerine uygun olarak seçildiği ve bu metaforların hedef kitlenin algısında anlamlı bir etkiler yarattığı sonucuna varılmıştır. Ayrıca farklı sektörlerde kullanılan görsel metaforların, yapısal ve ontolojik olarak oluşturulduğu, bu şekilde markanın vizyon ve kimliğinin somutlaştırıldığı ve izleyiciye yansıtıldığı tespit edilmiştir. Bu nedenle çalışmanın somutlaştırılması amacıyla tasarlanan iki basın ilanında şu amaçlar göz önünde bulundurulmuştur. İlk olarak, tasarlanan basın ilanlarındaki metaforların dikkat çekme konusunda başarılı olması amaçlanmıştır. Basın ilanlarının izleyiciye sıra dışı ve düşündürücü bir deneyim sunmasına dikkat edilmiştir. İkinci olarak tasarlanan basın ilanlarında verilmek istenen mesaj güçlü tutulmaya çalışılmıştır. Bu nedenle soyut bir kavramı somutlaştırarak ya da alışılmadık bir bağlantı kurarak mesajın daha derinlemesine anlaşılmasını sağlamak amaçlanmıştır. Üçüncü olarak, basın ilanlarının duygusal bağ kurma sürecini desteklemesi gerektiğinden, yapılan tasarımlarda kullanılan metaforlar genellikle duygusal çağrışımları harekete geçirerek, izleyici ile marka arasında daha güçlü bir bağ kurulmasına katkıda bulunacak şekilde seçilmiştir. Ayrıca, kullanılan metaforlar akılda kalıcılığı artıracak ve markanın, mesajın uzun süre hatırlanmasına katkı sağlayacak şekilde tasarımda yer almıştır. Son olarak, tasarlanan basın ilanlarında kullanılan yaratıcı metaforlarla yaratıcılığı teşvik etmek hem marka hem de izleyici açısından yaratıcılığı ön plana çıkararak reklam kampanyalarının daha ilgi çekici ve etkili hale getirilmesi amaçlanmıştır.

Sonuç olarak, Roland Barthes, George Lakoff ve Mark Johnson'ın kuramsal çerçeveleri ışığında yapılan analizler, görsel metaforların yalnızca estetik bir unsur olmadığını, aynı zamanda bilişsel ve kültürel anlam katmanları taşıyan güçlü iletişim araçları olduğunu da göstermektedir. Görsel metaforların reklam mesajlarının güçlendirilmesinde nasıl bir rol oynadığını ve hedef kitle üzerindeki etkilerini daha iyi anlamak hem reklamcılar hem de akademisyenler için büyük önem taşımaktadır. Bu çalışmanın göstergebilimsel analizi, reklamcılıkta kullanılan görsel metaforların stratejik önemini ortaya koyarak, gelecekte yapılacak araştırmalar ve reklam kampanyaları için bir kaynak olacaktır.

Kaynakça

- Aitchison, J. (2006). *Basın ilanı böyle yapılır*. Okuyan Us Yayınları.
- Ang, S. H. ve Lim, E. A. C. (2006). The influence of metaphors and product type on brand personality perceptions and attitudes. *Journal of Advertising*, 35(2), 39-53.
<https://doi.org/10.1080/00913367.2006.10639226>
- Ambrose, G. ve Harris, P. (2013). *Grafik tasarımda imge*. İz, MK (çev). (1. basım). Literatür Yayınları.
- Ambrose, G., Harris, P. ve Ball, N. (2019). *The fundamentals of graphic design*. Bloomsbury Publishing.
- Atabey, Z. (2010). Basın ilanı tasarımlarında illüstrasyonlar ve vektörel illüstrasyon tekniğinin uygulanması [Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi. (Tez No: 265499).
- Atasoy, S. N. ve Aygün, K. (2022). Hareketli afişlerde hareket ile mesaj ilişkisinin değerlendirilmesi. *The Journal of Kesit Academy*, 8 (32), 328-352. <https://dx.doi.org/10.29228/kesit.64425>
- Barbu, O. (2012). Education through advertising's metaphors. *Journal Plus Education*, 8(1), 66-76.
https://scholar.google.com/scholar?cluster=1458398738093677105&oi=gsg&hl=tr&as_sdt=0,5
- Barthes, R. (1993). *Göstergebilimsel serüven*. Rifat, M. ve Rifat, S. (çev). Yapı Kredi Yayınları.
- Becan, C., Babayeva, V. (2019). Reklamda bir anlatım biçimi olarak metafor kullanımı: Global reklamlara yönelik bir alan araştırması. *Simetrik İletişim Araştırmaları Dergisi*, 1(2), 111-135.
<https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/753498>
- Bingöl, A. (2012). İletişim bağlamında mantık ve dil. *İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi | Istanbul University Faculty of Communication Journal*, (9).
<https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/212747>
- Ercanpolat, T. (2010). Basın ilanlarının grafik tasarım ilkelerine göre değerlendirilmesi: 1959-2009 yılları arasında Milliyet gazetesinde yayınlanan Arçelik beyaz eşya basın ilanlarına yönelik bir içerik analizi [Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi. (Tez No: 263176).
- Ersoydan, M. Y. (2023). Pepee çizgi filmde kullanılan şarkıların kavramlar bağlamında göstergebilimsel (semiyotik) analizi. *Uluslararası İnsan ve Sanat Araştırmaları Dergisi*, 8(1), 55-67. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/2919535>
- Fiske, J. (2003). *İletişim çalışmalarına giriş*. İrvan, S. (çev). Bilim ve Sanat Yayınları.
- Stöckl, H. (2012). *Multimodal metafor*. Forceville, C.F., Aparisi, E.U (eds). Mouton de Gruyter.
- Forceville, C. (2000). Compasses, beauty queens and other PCs: Pictorial metaphors in computer advertisements. *HERMES-Journal of Language and Communication in Business*, (24), 31-55.
<https://doi.org/10.7146/hjcb.v13i24.25568>
- Gibbs, R. W. (2008). *The Cambridge handbook of metaphor and thought*. Cambridge University Press.
- Gürsözlü, S. (2006). Reklam sektöründe illüstrasyon ve fotoğraf kullanımının, tasarım çözümlerinde gerekliliği ve nedenleri [Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi. (Tez No: 615243).

- Jafar, A., Aso, L. ve Armstrong, N. (2021). The Meaning of denotation, connotation, and myth used in ariana grande's "God is a Woman" song lyrics. *ELITE: Journal of English Language and Literature*, 6(1), 12–21. <https://doi.org/10.33772/elite.v4i1.887>
- Lakoff, G. ve Johnson, M. (2022). *Metaforlar: Hayat, anlam ve dil*. Minotor Kitap.
- Martín de la Rosa, V. (2009). The Role of pictorial metaphor in magazine advertising. *Revista Alicantina de Estudios Ingleses*, 22, 167-180. <https://doi.org/10.14198/raei.2009.22.11>
- Maxwell, J. A. (1998). Designing a qualitative study. Bickman, L., Rog. D. J. (eds.), *Handbook of applied social research methods* (pp. 69–100). Sage Publications, Inc.
- Moriarty, S.E. (1991). *Creative advertising: Theory and practice*. Prentice Hall.
- Ogilvy, D. (2023). *Ogilvy on advertising*. Hachette UK.
- Patton, M. Q. (2002). *Qualitative research and evaluation methods*. Sage Publications, Inc.
- Pinelli, E. (2022). Multimodal metaphors and metonymies in Soviet anti-alcohol posters: The Role of the image of the bottle and (de) personification. *Revista de Estudos da Linguagem*, 30(1), 85-112. <https://doi.org/10.17851/2237-2083.30.1.85-112>
- Söğüt, Y. ve Şahin, C. (2022). Cumhuriyet döneminden günümüze magazin dergiciliğinin tasarımsal değişimi. *İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi*, (60), 31-50. <https://doi.org/10.47998/ikad.1069256>
- Teymur, A. (2017). Basın ilanlarında illüstrasyonun görsel iletişim tasarımı açısından incelenmesi ve uygulama çalışmaları [Yüksek Lisans Tezi, Işık Üniversitesi]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi. (Tez No: 454542).
- Uçar, T. F. (2004). *Görsel iletişim ve grafik tasarım*. İnkılap Kitabevi.

Etik Kurul Kararları

Makalede, ulusal ve uluslararası araştırma ve yayın etiğine uyulmuştur. Çalışmada Etik Kurul izni gerekmemiştir.

Araştırmacıların Katkı Oranı Beyanı

Yazarlar makaleye eşit oranda katkı sağlamış olduklarını beyan etmektedirler.

Çatışma Beyanı

Yazarlar herhangi bir çıkar çatışması olmadığını beyan etmektedirler.

Yayın Etiği Beyanı

Bu makalenin planlanmasından, uygulanmasına, verilerin toplanmasından verilerin analizine kadar olan tüm süreçte "Yükseköğretim Kurumları Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesi" kapsamında uyulması belirtilen tüm kurallara uyulmuştur. Yönergenin ikinci bölümü olan "Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiğine Aykırı Eylemler" başlığı altında belirtilen eylemlerden hiçbiri gerçekleştirilmemiştir. Bu araştırmanın yazım sürecinde bilimsel, etik ve alıntı kurallarına uyulmuş; toplanan veriler üzerinde herhangi bir tahrifat yapılmamıştır. Bu çalışma herhangi başka bir akademik yayın ortamına değerlendirme için gönderilmemiştir.

Solfej Eğitimi Bağlamında 'Le Solfege Contemporain Volume I' Metodunun Yapısal Özellikleri Üzerine Bir İnceleme

A Study on the Structural Features of the 'Le Solfege Contemporain Volume I' Method in the Context of Solfege Education

Dr. Mustafa KENDÜZLER^A

ORCID: 0000-0001-8426-2443 ◆ Gazi Üniversitesi, Müzik Eğitimi Anabilim Dalı ◆

kenduzlermustafa@gmail.com

Özet

Solfej eğitimi, müziğin temel bileşenlerinden biri olup, müziği tam anlamıyla kavrayabilmek için vazgeçilmez bir unsurdur. Müzik eğitiminin merkezinde solfej yer almakta, diğer bileşenler ise bu temel yapı etrafında şekillenmektedir. Bu doğrultuda gerek amatör gerekse profesyonel müzisyenlerin belirli solfej yeterliliklerini edinmeleri gerekmektedir. Bu yeterlilikler arasında, doğru ses algısı (entonasyon), doğru ritim ve notalarla okuma yapabilme (bona), deşifre yapabilme ve tonal ilişkileri işitsel olarak algılama becerileri yer almaktadır. Bu becerileri kazanan öğrenciler, kendi dallarında müziği okuyabilme, anlayabilme ve yorumlayabilme becerisine sahip olacaklardır. Bu araştırmanın temel amacı, başlangıç düzeyi solfej eğitiminde kullanılan "Le Solfege Contemporain Volume I" adlı solfej metodunun yapısal özelliklerini araştırmak ve gelecek yıllarda yazılacak yeni solfej metodlarında hangi özelliklerin ne sıklıkla yer alması gerektiği konusunda alan uzmanlarına yol gösterici bir kaynak oluşturmaktır. Araştırma verilerinin toplanmasında, nitel veri toplama yöntemlerinden biri olan belge inceleme tekniği kullanılmıştır. Elde edilen verilerin analizinde ise nitel veri analizi yaklaşımlarından içerik analizi yöntemi benimsenmiştir. "Le Solfege Contemporain Volume I" adlı solfej kitabı, içeriğinde yer alan solfej parçalarının sayısı ve bu parçaların ölçü sayıları, ölçü birimleri, ses genişlikleri, süre değerleri, tartım öğeleri, cümle uzunlukları, tonal yapıları ve kullanılan artikülasyon işaretleri gibi özellikler bakımından analiz edilmiştir. Elde edilen sayısal veriler, frekans (f) ve yüzde (p) hesaplama gibi istatistiksel işlemlerle değerlendirilmiştir. Bu yaklaşımla elde edilen bulgulardan tablolar oluşturulmuş ve yorumlanmıştır. Elde edilen bulgulardan hareketle, araştırma sonuçları yazılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre, metotta toplam 24 solfej parçasının yer aldığı, bu parçaların 19-93 ölçü uzunluğunda olduğu, basit ölçü birimlerinin kullanıldığı, ses genişliklerinin en çok Si4-Mi5 aralığında olduğu görülmüştür. Metotta öncelikle uzun seslerle entonasyon çalışmasına odaklanıldığı, daha sonra adım adım kısa nota sürelerine yer verildiği, aynı şekilde önce sade tartım öğelerine, ardından adım adım karmaşık tartım öğelerine geçildiği tespit edilmiştir. Ayrıca, parçalarda en çok Do Majör ve La Minör tonlarının kullanıldığı belirlenmiştir. Sonuç bölümünde metodun artı ve eksi yönleri hakkında görüş bildirilmiş, ardından çeşitli önerilere yer verilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Müzik Eğitimi, Solfej Eğitimi, Solfej Metodu, Le Solfege Contemporain.

Extended Abstract

Solfege's education is one of the fundamental components of music and an indispensable element for achieving a comprehensive understanding of it. At the core of music education lies solfege, the foundation upon which other musical elements are structured. In this context, amateur and professional musicians must acquire specific solfege competencies. These competencies include accurate pitch perception (intonation), reading and performing rhythms and notes correctly (bona), sight-reading proficiency, and auditory perception of tonal relationships. Students who develop these skills will learn to read, analyze, and interpret music effectively within their respective fields. The principle, "Read solfege to learn music;

^A Kendüzler, M. (2025). Solfej Eğitimi Bağlamında 'Le Solfege Contemporain Volume I' Metodunun Yapısal Özellikleri Üzerine Bir İnceleme. Uluslararası İnsan ve Sanat Araştırmaları Dergisi, 10(1), 31-46.

read extensively to learn music well; read even more to master music," emphasizes its centrality. While learning notes to play an instrument reflects eye-brain coordination through hand movements, solfege reading translates this coordination into vocal expression. Solfege training is an essential component of musical expression, enabling students to articulate ideas in the language of music and comprehend others' musical expressions. This fusion of theory and practice equips music students, whether amateur or professional, to perform solfege proficiently. Those capable of performing solfege can interpret and analyze music in their respective fields.

The professional comprehension and interpretation of a musical work demand expertise in various interconnected disciplines, including music theory, solfege, dictation, harmony, counterpoint, form, analysis, orchestration, and music history. Among these fields, music theory, musical reading (solfege), and musical writing (dictation) are significant as they play a fundamental role in cultivating auditory perception, rhythmic precision, memory, and musical sensitivity. Musical Hearing, Reading, and Writing (MHRW) education should not be considered separate from other musical disciplines. A student's auditory skills develop through a strong connection between activities in all musical fields and MHRW training. This education not only prepares students for other areas but also uses specialized activities as tools for improving auditory skills. Success in MHRW education aligns with success in other fields, as skills gained in one area positively influence others. The solfege method is the primary tool in solfege education, often considered the cornerstone of music education. Experts employ various methods suited to the level of the student or class, supplementing them with additional resources when necessary. While specific methods are widely used for beginner, intermediate, and advanced levels, the choice of methods and materials is at the instructor's discretion. Key considerations for beginner-level solfege education include the quality of note-teaching methods, intonation exercises, sound ranges, rhythm patterns, phrase lengths, tonal structures, and the introduction of basic musical terms.

The primary aim of this study is to investigate the structural features of the solfege method Le Solfege Contemporain Volume I, which is used in beginner-level solfege education, and to serve as a guiding resource for experts in the field regarding the frequency and characteristics that should be included in future solfege methods. The research data were collected using the document analysis technique, one of the qualitative data collection methods. The content analysis method, one of the qualitative data analysis approaches, was adopted to analyze the collected data. The solfege book Le Solfege Contemporain Volume I has been analyzed in terms of the number of solfege pieces it contains, as well as their characteristics, including the number of measures, time signatures, pitch ranges, note durations, rhythmic elements, phrase lengths, tonal structures, and articulation markings used.

The findings reveal that Le Solfege Contemporain Volume I comprises 24 solfege pieces, ranging from 19 to 93 measures in length. The pieces primarily use simple time signatures, with sound ranges focused on Si4-Mi5. The method emphasizes intonation training with sustained notes, gradually introducing shorter notes and more complex rhythmic elements. Tonal structures predominantly include C Major and A Minor keys. Note durations and basic rhythmic patterns are introduced progressively, transitioning from simple to advanced elements.

The findings underscore both the strengths and limitations of the method, offering valuable insights and constructive recommendations for developing future solfege materials. Recommendations include designing new solfege methods to address foundational skills, incorporating a broader range of tonal structures, and offering comprehensive training in rhythm and articulation. By understanding and building upon the features of established methods, educators can create innovative tools that enhance the quality and accessibility of beginner-level solfege education. Solfege plays a critical role in the holistic development of a music student, bridging the gap between theory and practice while fostering essential skills such as auditory perception, rhythmic accuracy, and musical interpretation. The insights gained from this study of Le Solfege Contemporain Volume I can guide educators and researchers in crafting adequate resources for the next generation of music learners. By prioritizing well-structured solfege education, music educators can empower students to achieve a deeper understanding of music and excel in their musical endeavors.

Keywords: Music Education, Solfege Education, Solfege Method, Le Solfege Contemporain.

Giriş

Solfej, diğer adıyla müziksel okuma; notaları adlarıyla, yükseklikleriyle ve süreleriyle birlikte okuma olarak tanımlanmaktadır. Solfej eğitimi, müziğin temel bileşenlerinden biri olup, müziği tam anlamıyla kavrayabilmek için vazgeçilmez bir unsurdur. Müzik eğitiminin merkezinde solfej yer almakta, diğer bileşenler ise bu temel yapı etrafında şekillenmektedir. Bu doğrultuda gerek amatör

gerekse profesyonel müzisyenlerin belirli solfej yeterliliklerini edinmeleri gerekmektedir. Bu yeterlilikler arasında, doğru ses algısı (entonasyon), doğru ritim ve notalarla okuma yapabilme (bona), deşifre yapabilme ve tonal ilişkileri işitsel olarak algılama becerileri yer almaktadır.

Yeterli düzeyde solfej eğitimi alan bir öğrenci, sadece nota eğitimi ve teori bakımından değil aynı zamanda bir müzisyen için önemli olan göz eğitimi, kulak eğitimi, dil eğitimi ve ses eğitimi gibi önemli beceriler açısından da kendini geliştirme olanağı bulmaktadır. Çünkü solfej demek, teori demektir. Solfej demek, nota eğitimi demektir. Solfej demek, gözlerin notalara aşına olması bakımından göz eğitimi ve okuma bakımından da dil eğitimi yani dil çabukluğu demektir. Solfej demek, tartım, ritim eğitimi demektir. Solfej demek, kulak eğitimi demektir. Solfej demek, öğrencinin kendi sesini kullanmayı öğrenmesi bakımından ses eğitimi demektir. Solfej eğitimi bir bütün olarak tüm bu becerilerin kazanıldığı önemli bir süreçtir. Bu becerileri kazanan öğrenciler, kendi dallarında müziği okuyabilme, anlayabilme ve yorumlayabilme becerisine sahip olacaklardır. Bu açıdan solfej, bütünüyle müziğin kendisidir. Solfej eğitiminin müziğin, müzik eğitiminin merkezi olarak nitelendirilmesinin nedeni kuşkusuz budur. Solfej olmadan müziği tam olarak anlayabilmek ve müzik eğitiminde başarılı olabilmek mümkün değildir.

Müzik öğretiminde bilimsellik, solfej eğitiminin bilinçli uygulanması ile gerçekleşebilir. Bu nedenle, müziği öğrenmek için solfej okumak; müziği iyi öğrenmek için çok solfej okumak; müziği çok iyi öğrenebilmek için daha çok solfej okumak gerekir. Notaların, 'bir çalgı çalmayı öğrenmek' amacıyla öğretimi/öğrenimi; göz-beyin algılamasının ellere/parmaklara yansımadır. Solfej okuma işlemi ise göz/beyin algılamasının insan sesine yansımaları olarak düşünülmelidir (Acay, 2015, s. 3-5).

Lavignac, müzik eğitiminin temelini oluşturan solfej, dikte ve nazariyat derslerinin uzun süreli bir eğitim süreci gerektirdiğini ifade etmiş ve bu derslerin, müziksel yeteneklerin sağlam bir temele dayanmasını sağladığını vurgulamıştır (Lavignac, 1939, aktaran Yıldız, 2022, s. 8).

Solfej zihinde tonun, aralıkların hesaplanması pratiğidir. Düşüncede oluşan ve sesle ifade edilen solfej sırasında önce bir müzik eseri görülür, zihinde canlandırılır ve ardından sesli olarak okunur. Bu okuma eylemi nota ismi ya da bir vokal sesle olabilir. Zihinde ton ve aralıklar hesaplanırken bulunulan tonun adı, majör-minör oluşu; eğer minör ise çeşidi ve sansible'ı (yeden) düşünülür. Bu yöntemle solfej okuma çalışması sırasında, her sesin dizi içerisindeki görevi ve dizinin seslerinin birbirleriyle ilişkileri kullanılarak bir çeşit grafik çizilir. Solfej sadece nota adlarından ibaret değildir. Okunacak eserin ölçü sistemi, tartımsal güçlükleri, nüansları, tabiatı ve formu da göz önüne alınmalıdır. Tüm bu şartlar sağlandıktan sonra "düşünerek solfej okumaya" başlamak gerekir. Çünkü solfej, yukarıda da söylendiği gibi belli bir sistem içerisinde düşüncede oluşan ve sesle ifade edilen bir eylemdir (Özaltunoğlu, 2003, s.2). Tekrar, öğrenmenin temelidir ve müzikal beceriler düzenli kullanılmadığında beyin üzerindeki izleri silikleşir. Mesleki solfej eğitimi hem teorik bilgi edinimi hem de içsel işitmeyi otomatikleştiren beceri gelişimini kapsar. Örneğin, deşifre şarkı söyleme stratejilerinin öğretilmesi nispeten kolay olsa da bu stratejilerin otomatik hale gelmesi zaman alır. Solfejde otomasyon eksikliği, ders etkinliklerini aksatır, müzik deneyimini sınırlayarak öğrenciyi teknik veya teorik konular düzeyinde tutar (Vujovic, 2014, s.6). Solfej yapma bağlamında otomasyon (otomatikleşme veya kendiliğindenlik), solfej yapabilme becerisinin düzenli pratik ve tekrarlarla kendiliğinden doğal bir şekilde gerçekleşebilecek bir seviyeye ulaşmasıdır. Bu seviyeye ulaşan bir öğrenci temel teknik veya teorik detaylara takılmadan, doğru seslerle solfej yapabilmeye, müzikal yoruma daha fazla eğilebilecektir.

Solfej eğitiminin müzik eğitimindeki önemi büyüktür. Programlarında ses eğitimi olan konservatuvar öğrencilerinin ana meslek derslerini destekleyici niteliği ile bir alan dersi olan solfej

eğitimi, müzik eğitiminin en temel dersidir. Ana ve tüm yan dal dersleriyle bir bütün oluşturur (Yazan, 2007, s. 5). Solfej için; herhangi bir müzik yazısını, içerisinde yer alan tüm değişkenlerle birlikte seslendirme-ifade edebilme denilebilir (Yaşmut, 2013, s. 21).

Bir müzik eserini profesyonelce anlayıp kavramak, müzisyenin müzik teorisi, Solfej, dikte, armoni, kontrpuan, form, analiz, orkestrasyon ve müzik tarihi gibi birbiriyle sıkı ilişkili müzik disiplinlerindeki uzmanlığına ve bu alanlardaki bilgi birikimine bağlıdır. Her biri başlı başına özel birer alan olan bu disiplinler içinde özellikle müzik teorisi, müzikal okuma (Solfej) ve müzikal yazma (dikte) alanları, öğrencilerin işitme, ritim, müzikal hafıza ve duyarlılık yeteneklerinin geliştirilmesinde en temel alanlardır (Özçelik, 2003, aktaran İlkay, 2004, s. 14). Bu nedenle ister amatör ister profesyonel olsun her müzik öğrencisinin yeterli düzeyde solfej yapabilme becerisine sahip olması gerekmektedir. Yeterli olarak kabul görebilecek bir düzeyde solfej yapabilme becerisine sahip olan bir öğrenci, kendi dalında müziği okuyabilme ve yorumlayabilme becerisine de sahip olacaktır.

Müziksel İşitme, Okuma ve Yazma kısaca M.İ.O.Y eğitiminin diğer özel alanlardan kopuk olarak düşünülmemesi gerekmektedir. Öğrencinin, işitme yeteneğinin gelişmesi tüm özel alanlardaki etkinliklerle, müziksel işitme-okuma-yazma eğitimi arasındaki bağın sağlam kurulmasına bağlıdır. M.İ.O.Y eğitimi öğrenciyi diğer müziksel alanlara hazırladığı gibi, tüm özel alanlardaki etkinliklerden bu eğitimde araç olarak yararlanmak, bu düşüncenin gerçekleşmesi, öğrencinin müzik yaşantısındaki her anı işitme yeteneğini geliştirme yönünde harcamasını sağlayabilir. Öğrencinin M.İ.O.Y eğitimindeki başarısı ile diğer özel alan derslerindeki başarısının birbirine koşut olduğu gözlenmektedir. Bu alanda kazanılan davranışlar diğer alanları olumlu yönde etkilemektedir. Bu derece önemli bir özel alan eğitiminin anlaşılır olmasının sağlanması gerekmektedir (Sevgi, 1982, aktaran Yazan, 2007, s. 5-7). Solfej dersi, genellikle deşifre okumaya odaklanmakla birlikte, işitme eğitimi ve müzik teorisini de içermektedir. Solfej metotları, içsel işitme ve müzikal becerilerin geliştirilmesini temel hedefler arasında gösterir. Hollanda gibi bazı ülkelerde, solfej müzik teorisinin bir parçası olarak öğretilerek analiz, armoni ve diğer yazılı teori disiplinleriyle ilişkilendirilir (Vujovic, 2014, s. 2). Albuz'a (1996, s. 193) göre Müziksel İşitme Okuma Yazma dersi, birçok teorik ve uygulamalı müzik dersinin temelini oluşturur ve bu alandaki başarısızlık diğer alanlardaki eğitimi olumsuz etkilemektedir. Solfej eğitimi, müzikle ilgili her alanda eğitim alacak bireyler için temel bir unsurdur ve kaliteli bir şekilde verilmesi, müziği okuma, yorumlama ve diğer müzik alanlarında önemli kolaylıklar sağlar (Yıldız, 2022, s. 8).

Solfej eğitiminin başlangıç aşaması, öğrencinin temelini oluşturur ve bu temel, sonraki süreçlerin dayanağını oluşturur. Başlangıç düzeyi solfej eğitimi, solfej eğitimi sürecinin en dikkat edilmesi gereken aşamasıdır. Vujovic (2014, s.1)'e göre bunun nedeni, gelişen kulak becerilerinin hassas doğası ile yapılan pratik tercihlerinin birleşimidir. Örneğin, birçok solfej dersinde öğrencilerin başka yerlerde (bir solfej uzmanı eşliğinde olmayan) bazı kulak becerileri kazandıkları için ilk adımlar atlanabilmektedir. Bu da doğru bir öğrenme sırasını engelleyebilmektedir. Solfej ve diğer müzik teorisi derslerinin koordinasyonu da öğretmenin bu farklı derslerin pedagojilerini uyumlu hale getirme gibi ek bir sorumluluğa sahip olması nedeniyle solfej öğretimini ilk aylarda daha da zorlaştırabilmektedir.

Farklı eğitim sistemleri, müzik eğitim felsefeleri ve müzikal gelenekler doğrultusunda, günümüzde dünyanın birçok ülkesinde hareketli-do (movable-do) ve sabit-do (fixed-do) esasına dayanan yöntemler başta olmak üzere çeşitli solfej öğretim yöntem ve yaklaşımları uygulanmaktadır.

Hareketli-do esasına dayanan solfej öğretim yöntemleri, temel olarak işitsel algıyı geliştirme, tonal fonksiyonları anlama ve farklı tonalitelere uyum sağlama becerilerini esas alan sistemlerde (Kodaly, Gordon, Feierabend) yaygın olarak kullanılmaktadır. Bu yöntemde, tonalitenin tonik derecesi

(birinci derece) her zaman 'do' olarak adlandırılmaktadır. Sabit-do esasına dayanan solfej öğretim yöntemlerinde ise her tonun kendine ait sabit bir merkezi ve sistemi vardır (Fransız solfej sistemi, İtalyan konservatuvar sistemi). Dolayısıyla bu sistemde her notanın sabit bir adı vardır ve tonaliteye bağlı olarak değişmez. Bu yaklaşıma dayanan solfej öğretim yöntemleri daha çok konservatuvarlar veya diğer müzik okullarında gerçekleşen akademik müzik eğitiminde tercih edilmektedir. Ülkemizde, Batı müziği eğitimi veren devlet konservatuvarları, üniversitelerin müzik bölümleri, güzel sanatlar liseleri ve müzik öğretmenliği programlarında da sabit-do (fixed-do) esasına dayalı solfej öğretim yöntemleri tercih edilmektedir.

Solfej öğretim sürecinde çeşitli kaynaklardan faydalanılmaktadır. Bunlardan en önemlisi solfej metotlarıdır. Alan uzmanları, öğrencinin veya sınıfın düzeyine, çalışılacak öğretim sistemine ve müzik türüne göre çeşitli zorluk seviyelerindeki solfej metotları ile solfej eğitimi gerçekleştirirler. Yine solfej eğitimi alan öğrencinin veya sınıfın durumuna göre günümüzde hem yazılı hem de işitsel ek kaynaklara da başvurmaktadırlar. Ülkemizde solfej eğitiminde, başlangıç, orta ve ileri düzeyler için yaygın olarak kullanılan belirli metotlar bulunmakla birlikte, bu durum büyük ölçüde ilgili alan uzmanının tercih ve kararlarına bağlı olarak değişiklik gösterebilmektedir. Bu durumda, hangi metodun kullanılacağı, eğitimin başka hangi metotlarla veya ek kaynaklarla destekleneceği, çalışılacak metotta kaç solfej parçasının okunacağı veya hangilerinin okunacağı, hangi konulara odaklanılacağı ve seçilen metodun ne kadar süreyle uygulanması gerektiği tamamen solfej alanı uzmanının veya ilgili okulun inisiyatifine bağlı olarak belirlenmektedir. Kendüzler (2023, s. 22-23) tarafından gerek Batı müziği gerek Türk müziği olmak üzere başlangıç düzeyi solfej eğitiminde kullanılmış ve kullanılan toplam 21 adet solfej metodu tespit edilmiştir: *Muammer Sun solfej 1, Lavignac solfege des solfejes 1^A, Albert Beaucamp Le Solfege Contemporain Volume I, Yalçın İman solfej eğitimi, André Waignein solfege elementaire, Jean-Jacques Buron 26 leçons de solfege extraites du repertoire, Vladimir Nikolayeviç Kalmikov ve Grigoriy Abramoviç Fridkin solfedjio odnogolosye çaştı 1, Agajanov Artem Petroviç solfedjio kursu çaştı 1, André Waignein nous apprenons la cle de fa, A.A. Saygun toplu solfej, Sefai Acay nota öğretimi (solfej eğitime giriş), M.Sadi solfej kitabı, Fuat Koray orta solfej ve bilgileri I, Mine Mucur solfej kitabı, Mine Mucur ilk adım solfej-1A, Oğuz Karakaya Türk makam müziği teorisi ve solfeji I, Cenk Şahin ve M. Erhan Yiğiter Türk halk müziği dizileriyle solfej eğitimi, Ali Sevgi ve Erdal Tuğcular halk ezgileriyle solfej, A.A. Saygun töresel musiki, Mehmet Gönül Türk müziği solfej-makam-usul-dikte alıştırılmaları, Ahmed Hatipoğlu Türk Musikisi Solfej Metodu.*

Albert Beaucamp 'Le Solfege Contemporain Volume I' adlı solfej metodu ülkemizde başlangıç düzeyi solfej eğitiminde kullanılan metotlardan birisidir. Başlangıç düzeyi solfej eğitiminde kullanılacak metot ve ek materyaller titizlikle seçilmelidir. Seçim sürecinde, metodun ses öğretim yaklaşımı, entonasyon ve aralık çalışmalarının kapsamı ve bu çalışmalara yeterli sayıda yer verilip verilmediği, solfej parçalarının ses genişliği, ritmik yapıları, cümle uzunlukları, tonal yapıları ile başlangıç düzeyinde öğretilmesi gereken temel müzik terimleri ve teorik konular dikkate alınmalıdır. Bu bağlamda, başlangıç düzeyi solfej eğitiminde kullanılan 'Le Solfege Contemporain Volume I' solfej metodunun içerik özelliklerinin incelenmesi gerekmektedir. Bu doğrultuda elde edilecek verilerin, söz konusu metodun başlangıç düzeyi solfej eğitimi için yeterliliğini değerlendirmekle birlikte, gelecekte geliştirilecek solfej metotlarında hangi özelliklerin ne ölçüde yer alması gerektiğine dair solfej alanındaki uzmanlara yol gösterici bir kaynak oluşturacağı öngörülmektedir.

Bu bağlamda, çalışmanın konusu, odak noktası ve amaçları doğrultusunda, araştırma problemi ve alt problemleri aşağıdaki şekilde belirlenmiştir.

Problem Cümlesi

"Le Solfege Contemporain Volume I adlı başlangıç düzeyi solfej metodunun içerik özellikleri nasıldır?"

Alt Problemler

1. Le Solfege Contemporain Volume I adlı başlangıç düzeyi solfej metodunda kaç tane solfej parçası yer almış ve bu parçaların ölçü sayıları nasıldır?
2. Le Solfege Contemporain Volume I adlı başlangıç düzeyi solfej metodunda yer alan solfej parçalarının ölçü birimleri ve bu parçaların ses genişlikleri nasıldır?
3. Le Solfege Contemporain Volume I adlı başlangıç düzeyi solfej metodunda yer alan solfej parçalarında hangi süre değerleri ve ritim öğelerine yer verilmiştir?
4. Le Solfege Contemporain Volume I adlı başlangıç düzeyi solfej metodunda yer alan solfej parçalarının müzikal cümle uzunlukları ve tonal yapıları nasıldır?
5. Le Solfege Contemporain Volume I adlı başlangıç düzeyi solfej metodunda yer alan solfej parçalarında hangi artikülasyon öğelerine yer verilmiştir?

Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın en temel amacı, başlangıç düzeyi solfej eğitiminde kullanılan "Le Solfege Contemporain Volume I" adlı solfej metodunun içerik özelliklerini sayısallaştırıp ortaya koymak ve buradan hareketle gelecek yıllarda yazılacak olan yeni solfej metotlarında hangi özelliklerin ne oranda yer alması gerektiği konusunda alan uzmanlarına yol gösterici bir kaynak olmaktır.

Yöntem

Araştırmanın Modeli

Bu araştırma, içerik analizi amacıyla gerçekleştirilen nitel bir çalışmadır. Araştırma verilerinin toplanmasında, nitel veri toplama yöntemlerinden biri olan doküman inceleme tekniği kullanılmıştır. Yıldırım'a (2018, s. 189) göre, "Doküman analizi, araştırılması hedeflenen olgu veya olgular hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin incelenmesini kapsar." Elde edilen verilerin analizinde ise nitel veri analizi yaklaşımlarından içerik analizi yöntemi benimsenmiştir. İçerik analizi, "Belli bir metnin, kitabın, belgenin, belirli özelliklerini sayısallaştırarak belirleme amacıyla yapılan bir taramadır" (Karasar, 2003, s. 184). Bu araştırma, başlangıç düzeyi solfej eğitiminde kullanılan kaynakların nasıl seçilmesi ve yapısal özelliklerinin nasıl olması gerektiği konusunu ele almaktadır. Araştırmanın odak noktasında başlangıç düzeyi solfej eğitiminde kullanılan kaynaklardan birisi olan 'Le Solfege Contemporain Volume I' solfej metodu yer almaktadır. Bu doğrultuda, söz konusu solfej metodunda yer alan solfej parçalarının tamamı yapısal özellikleri açısından incelenerek analiz edilmiştir. Bu metodun seçilme nedeni ülkemizde başlangıç düzeyi solfej eğitiminde kullanılan bir metot olması ve bu metot ile ilgili daha önce herhangi bir çalışma yapılmamış olmasıdır.

Verilerin Toplanması, Analizi ve Yorumlanması

Bu çalışma kapsamında, Le Solfege Contemporain Volume I solfej metodunda yer alan parçalar, belirli kategorilere göre analiz edilmiş ve veriler toplanmıştır. Örneğin metotta kaç adet solfej parçasının olduğu, hangi tartım öğelerinin kullanıldığı, ölçü birimlerinden hangilerinin ve kaç parçada

kullanıldığı gibi aşağıda yer alan çeşitli kategorilere göre veriler toplanmıştır. Analiz kategorileri, literatürde yer alan solfej metot analizlerine dayanarak ve alan uzmanı araştırmacı tarafından önceden belirlenerek oluşturulmuştur. Bu kapsamda önceden belirlenen temel kategoriler şunlardır:

- Solfej parçalarının sayısı
- Ölçü birimleri
- Ses genişlikleri
- Süre değerleri
- Tartım öğeleri
- Cümle uzunluklar
- Tonal yapıları
- Artikülasyon işaretleri

Analiz sonucunda, metodun yapısal bileşenlerinin ne sıklıkta kullanıldığını belirlemek amacıyla elde edilen sayısal veriler, frekans (f) ve yüzde (p) hesaplamaları gibi istatistiksel yöntemlerle değerlendirilmiştir. Yapılan işlemler sonucunda ulaşılan bulgular tablolar halinde sunulmuş ve yorumlanmıştır.

Bulgular

Bu bölümde, araştırmanın problem cümlesi ve alt problemleri doğrultusunda elde edilen bulgulara ve bu bulgulara ilişkin yorumlara yer verilmiştir.

Birinci Alt Probleme Yönelik Bulgular ve Yorumlar

Araştırmanın birinci alt problemi olan “*Le Solfege Contemporain Volume I* adlı başlangıç düzeyi solfej metodunda kaç tane solfej parçası yer almış ve bu parçaların ölçü sayıları nasıldır?” sorusunun çözümü sonucunda elde edilen bulgular aşağıda Tablo 1’de sunulmuştur.

Tablo 1. *Le Solfege Contemporain Volume I* adlı başlangıç düzeyi solfej metodunda yer alan solfej parçaları ve ölçü sayıları

Solfej Numarası	Ölçü Sayısı
1	93 Ölçü
2	54 Ölçü
3	20 Ölçü
4	36 Ölçü
5	29 Ölçü
6	32 Ölçü
7	79 Ölçü
8	71 Ölçü
9	35 Ölçü

10	33 Ölçü
11	20 Ölçü
12	62 Ölçü
13	42 Ölçü
14	73 Ölçü
15	54 Ölçü
16	39 Ölçü
17	32 Ölçü
18	79 Ölçü
19	24 Ölçü
20	19 Ölçü
21	20 Ölçü
22	41 Ölçü
23	60 Ölçü
24	40 Ölçü

Tablo 1'e göre, metodun içeriğinde toplam 24 solfej parçası bulunmaktadır. Parçaların ölçü sayıları 19 ile 93 arasında değişmektedir, bu da metodun farklı uzunluklarda egzersizler içerdiğini göstermektedir. Bu çeşitlilik, öğrencilerin farklı uzunluktaki melodik yapıları deneyimlemesini sağlamak açısından önemli bir pedagojik avantaj sunmaktadır.

İkinci Alt Probleme Yönelik Bulgular ve Yorumlar

Araştırmanın ikinci alt problemi olan "Le Solfege Contemporain Volume I adlı başlangıç düzeyi solfej metodunda yer alan solfej parçalarının ölçü birimleri ve bu parçaların ses genişlikleri nasıldır?" sorusunun çözümü sonucunda elde edilen bulgular aşağıda Tablo 2, Tablo 3'te sunulmuştur.

Tablo 2. *Le Solfege Contemporain Volume I adlı başlangıç düzeyi solfej metodunda yer alan solfej parçalarının ölçü birimleri ve yüzde oranlarına ait bulgular*

Ölçü Birimi	f	%
2/4	11	45,83
3/4	8	33,33
4/4	5	20,83
Toplam	24	100

Tablo 2'ye göre, metodun içeriğinde yer alan toplam 24 solfej parçası, farklı ölçü birimlerinde yazılmıştır. Bulgular incelendiğinde:

- 2/4 ölçü birimi en sık kullanılan ölçü olup, toplam 11 parçada (%45,83) tercih edilmiştir.
- 3/4 ölçü birimi 8 parçada (%33,33) kullanılmıştır.
- 4/4 ölçü birimi ise 5 parçada (%20,83) yer almaktadır.

Bu dağılım, metodun öncelikli olarak 2/4 ve 3/4 gibi daha kısa ve akıcı ölçü kalıplarına dayandığını göstermektedir. 2/4 ölçü biriminin en yaygın şekilde kullanılması, başlangıç seviyesindeki öğrenciler için parçalarda geçen müzikal cümleler ve ritmik öğeler/kalıplar açısından diğer ölçü birimlerine göre daha basit, daha kısa ve akılda kalıcı bir yapı sunmaktadır.

3/4 ölçü biriminin yüksek oranda bulunması, metodun farklı ritmik yapıların öğretilmesine yönelik bir çeşitlilik sunduğunu göstermektedir. 4/4 ölçü biriminin en az tercih edilen ölçü olması, metodun daha basit ve hareketli ölçülerle başlamayı hedeflediği şeklinde yorumlanabilir. Bu açıdan bakıldığında, metotta hem teorik hem de uygulama açısından kolaydan zora şeklinde bir ölçü birimi öğretim sistemi mevcuttur.

Tablo 3. *Le Solfege Contemporain Volume I* adlı başlangıç düzeyi solfej metodunda yer alan solfej parçalarının ses genişlikleri ve yüzde oranlarına ait bulgular

Ses Genişliği	f	%
Si4-Fa5	1	4,16
Si4-Mi5	4	16,66
Do4-Fa5	2	8,33
Do4-Mi5	3	12,49
Do4-Re5	2	8,33
Do#4-Fa#5	1	4,16
Re4-Fa#5	2	8,33
Re4-Fa5	2	8,33
Re4-Mi5	1	4,16
Mi4-Fa#5	1	4,16
Mi4-Fa5	4	16,66
Fa4-Fa5	1	4,16
Toplam	24	%100

Tablo 3 incelendiğinde, metodun içinde yer alan 24 solfej parçasının farklı ses genişliklerinde yazıldığı görülmektedir. Ses genişlikleri açısından parçalar şu şekilde dağılım göstermektedir:

- En yaygın ses genişlikleri Si4-Mi5 ve Mi4-Fa5 olup, her biri 4 parça ile toplamın %16,66'sını oluşturmaktadır.
- Do4-Mi5, Do4-Fa5, Do4-Re5, Re4-Fa#5 ve Re4-Fa5 ses genişlikleri ise daha orta düzeyde (%8,33) bir kullanım oranına sahiptir.
- Si4-Fa5, Do#4-Fa#5, Re4-Mi5, Mi4-Fa#5 ve Fa4-Fa5 gibi ses genişlikleri ise yalnızca 1'er kez kullanılmış olup, %4,16 oranında kalmıştır.

Bu dağılım, metodun başlangıç seviyesi için belirli ses aralıklarını ön planda tuttuğunu ve öğrencilere belirli tonal merkezler içinde aşamalı bir öğrenme süreci sunduğunu, öğrencilerin kendi ses aralıklarını aşamalı olarak genişletmesine yardımcı olduğunu göstermektedir. Sonuç olarak, *'Le Solfege Contemporain Volume I'* metodundaki solfej parçalarının ses genişlikleri, öğrencilerin temel melodik yapıları kavramalarına ve farklı ses aralıklarıyla aşamalı olarak ilerlemelerine olanak tanıyacak şekilde dengeli bir dağılım göstermektedir.

Üçüncü Alt Probleme Yönelik Bulgular ve Yorumlar

Araştırmanın üçüncü alt problemi olan “Le Solfege Contemporain Volume I adlı başlangıç düzeyi solfej metodunda yer alan solfej parçalarında hangi süre değerleri ve ritim öğelerine yer verilmiştir?” sorusunun çözümü sonucunda elde edilen bulgular aşağıda Tablo 4 ve Tablo 5’te sunulmuştur.

Tablo 4. *Le Solfege Contemporain Volume I adlı başlangıç düzeyi solfej metodunda yer alan solfej parçalarında öğretilen nota süre değerleri*

Solfej Parçası (No)	Nota Süre Değerleri	Açıklama
1-5	Birlik, İkilik, Üçlük, Dörtlük	Uzun notalarla entonasyon çalışması şeklinde değerlendirilebilir.
6-11	Birlik, İkilik, Üçlük, Dörtlük, Noktalı Dörtlük, Sekizlik	Yeni süre değerlerinin eklenmesi.
12-18	Birlik, İkilik, Üçlük, Dörtlük, Noktalı Dörtlük, Sekizlik, Üçleme	Yeni süre değerlerinin eklenmesi.
19-24	Birlik, İkilik, Üçlük, Dörtlük, Noktalı Dörtlük, Sekizlik, Üçleme, Onaltılık, Noktalı Sekizlik	Yeni süre değerlerinin eklenmesi.

Tablo 4’e bakıldığında, metodun nota süre değerlerini aşamalı olarak öğrettiği görülmektedir. İlk bölümlerde daha temel süre değerleri yer alırken, ilerleyen parçalarla birlikte yeni süre değerleri eklenerek öğrencinin ritmik gelişimi desteklenmektedir.

- 1-5. parçalar, yalnızca birlik, ikilik, üçlük ve dörtlük notalar içermektedir. Bu durum, uzun notalarla entonasyon çalışması yapılmasına yönelik bir yaklaşımı göstermektedir.
- 6-11. parçalar, sekizlik ve noktalı dörtlük sürelerini içerecek şekilde genişletilmiş, böylece öğrencilerin daha kısa süreli notaları içeren ritmik yapılara aşına olmaları sağlanmıştır.
- 12-18. parçalar, üçleme (triole) öğesini içermeye başlamış, böylece ritmik çeşitlilik artırılmış ve öğrencilere daha ileri seviye ritmik yapılar öğretilmiştir.
- 19-24. parçalar, önceki tüm süre değerlerine ek olarak onaltılık ve noktalı sekizlik notaları içermektedir. Bu, metodun ilerleyen aşamalarında daha karmaşık ritmik yapılara geçiş yaptığını ve öğrencinin ritim algısını geliştirmeye yönelik bir sistematik sunduğunu göstermektedir.

Sonuç olarak, 'Le Solfege Contemporain Volume I' metodunda nota süre değerlerinin aşamalı bir yapıda sunulması, öğrencinin ritim algısını geliştirmeye yönelik sistematik bir yaklaşımı ortaya koymaktadır. Metot, öğrencilerin temel ritmik yapıdan daha karmaşık ritmik yapıya doğru ilerlemelerini sağlayacak şekilde tasarlanmıştır.

Tablo 5. *Le Solfege Contemporain Volume I adlı başlangıç düzeyi solfej metodunda yer alan solfej parçalarında öğretilen ritim öğeleri*

Solfej Parçası	Ritim Öğeleri
----------------	---------------

(No)

1-4

Birlik Nota; İkilik Nota; Dörtlük Nota; Dörtlük Sus

5-11

İki Sekizlik Nota; Noktalı Dörtlük- Sekizlik Nota; Sekizlik Sus- Sekizlik Nota

12-18

Üçleme; Sekizlik Nota-Sekizlik Sus

19-24

Dört Onaltılık Nota; Bir Sekizlik-İki Onaltılık Nota; Noktalı Sekizlik- Onaltılık Nota

Tablo 5 incelendiğinde, metodun ritim öğelerini aşamalı bir şekilde sunduğu ve öğrencilerin ritmik okuma becerilerini sistematik olarak geliştirmeyi hedeflediği görülmektedir. Bu yapı, öğrencilerin başlangıç seviyesinden itibaren temel ritim kalıplarını öğrenmesini ve daha karmaşık ritim kalıplarına kademeli olarak uyum sağlamasını desteklemektedir.

Dördüncü Alt Probleme Yönelik Bulgular ve Yorumlar

Araştırmanın dördüncü alt problemi olan “Le Solfege Contemporain Volume I adlı başlangıç düzeyi solfej metodunda yer alan solfej parçalarının müzikal cümle uzunlukları ve tonal yapıları nasıldır?” sorusunun çözümü sonucunda elde edilen bulgular aşağıda Tablo 6, Tablo 7’te sunulmuştur.

Tablo 6. Le Solfege Contemporain Volume I adlı başlangıç düzeyi solfej metodunda yer alan solfej parçalarının müzikal cümle uzunlukları ve yüzde oranlarına ait bulgular

Cümle Uzunluğu (Ölçü Sayısı)	f	%
4	16	66,66
4-8	7	29,16
8-11	1	4,16
Toplam	24	100

Tablo 6 incelendiğinde, metodun müzikal cümle uzunlukları açısından belirli bir kalıplaşmış yapı sunduğu ve öğrencinin cümle algısını geliştirmeye yönelik sistematik bir ilerleme sağladığı görülmektedir.

1. *4 ölçülük müzikal cümleler en yaygın form olup 16 solfej parçasında (%66,66) kullanılmıştır.*
 - Bu bulgu, başlangıç düzeyinde öğrencilerin kısa ve net müzikal cümlelerle çalışmasını destekleyen bir yapı sunulduğunu göstermektedir.
 - Dört ölçülük cümleler, öğrencilerin ritmik ve melodik algısını güçlendirmek, solfej pratiğinde kısa ve anlamlı bölümlerle ilerlemelerini sağlamak açısından önemlidir.
2. *4-8 ölçü arasında değişen müzikal cümleler 7 parçada (%29,16) yer almaktadır.*
 - Bu yapı, öğrencilerin müzikal cümleleri daha uzun süre takip edebilme ve müzikal ifadeyi genişletebilme becerilerini destekler.
 - Daha uzun melodik cümleleri okumaya geçiş sürecinde bir ara aşama olarak değerlendirilebilir.
3. *8-11 ölçü aralığındaki müzikal cümleler sadece 1 parçada (%4,16) bulunmuştur.*
 - Bu oran, metodun genel olarak kısa ve orta uzunlukta cümlelere odaklandığını, daha uzun cümlelerin ise sınırlı şekilde yer aldığını göstermektedir.
 - Uzun cümlelerin azlığı, metodun başlangıç seviyesinde öğrencinin bilişsel yükünü artırmadan aşamalı bir öğrenme sürecini desteklediğini göstermektedir.

Tablo 7. *Le Solfege Contemporain Volume I* adlı başlangıç düzeyi solfej metodunda yer alan solfej parçalarının tonal yapıları ve yüzde oranlarına ait bulgular

Tonal Yapı (Temel/Ana Ton)	f	%
Do Majör	6	24,99
La Minör	5	20,83
Sol Majör	4	16,66
Mi Minör	2	8,33
Fa Majör	2	8,33
Re Minör	1	4,16
La Majör	2	8,33
Lab Majör	1	4,16
Do Minör	1	4,16
Toplam	24	100

Tablo 7 incelendiğinde, metodun tonal yapı açısından majör ve minör tonlara dengeli bir şekilde yer verdiği görülmektedir. Ancak, majör tonalitelerin daha fazla kullanıldığı göze çarpmaktadır.

1. En sık kullanılan tonalite Do Majör olup, 6 solfej parçasında (%24,99) yer almaktadır.

- Do Majör, en temel tonlardan biri olduğu için başlangıç seviyesindeki öğrencilerin nota okuma becerilerini geliştirmesine olanak tanır.
 - Diyez ve bemol içermemesi nedeniyle, yeni başlayan öğrencilerin kolay algılayabileceği bir tonalitedir.
2. İkinci sırada La Minör (5 parça, %20,83) yer almaktadır.
 - La Minör, Do Majör ile paralel ton olduğu için metodun tonal geçişleri öğretmek açısından sistematik bir yapı sunduğu söylenebilir.
 - Bu minör tonalitenin başlangıç düzeyinde öğretilmesi, öğrencilerin majör-minör farklarını anlamalarına yardımcı olmaktadır.
 3. Sol Majör (4 parça, %16,66) ve Mi Minör (2 parça, %8,33) gibi tonların bulunması, öğrencilerin farklı tonal merkezlere uyum sağlamasına yönelik bir yaklaşım sunmaktadır.
 - Sol Majör, Do Majör'e yakın olduğu için kolay bir geçiş imkânı sunarken, Mi Minör ise La Minör'e benzer yapısıyla minör ton algısını pekiştirmektedir.
 4. Fa Majör (%8,33), La Majör (%8,33) ve Re Minör (%4,16) tonaliteleri, metodun farklı tonal yapıların tanıtımına yönelik çeşitlilik sunduğunu göstermektedir.
 - Öğrencilerin farklı majör ve minör tonlarla çalışması, tonal duyarlılıklarının gelişmesine katkı sağlamaktadır.
 5. Lab Majör (%4,16) ve Do Minör (%4,16) gibi bemollü tonalitelerin az sayıda kullanılması, başlangıç seviyesinde keskin modülasyonlara ve çok fazla alterasyona yer verilmediğini göstermektedir.

Sonuç olarak, 'Le Solfege Contemporain Volume I' metodundaki tonal yapı dağılımı, öğrencilerin temel majör ve minör tonları öğrenmesine odaklanarak aşamalı bir gelişim sağlamayı amaçlamaktadır. En yaygın kullanılan tonalitelerin Do Majör ve La Minör olması, başlangıç seviyesindeki öğrencilerin notaları daha kolay okumasına ve temel müzikal algıyı geliştirmesine yönelik bilinçli bir pedagojik tercih olarak değerlendirilebilir.

Beşinci Alt Probleme Yönelik Bulgular ve Yorumlar

Araştırmanın beşinci alt problemi olan "Le Solfege Contemporain Volume I adlı başlangıç düzeyi solfej metodunda yer alan solfej parçalarında hangi artikülasyon öğelerine yer verilmiştir?" sorusunun çözümü sonucunda elde edilen bulgular aşağıda Tablo 8'de sunulmuştur.

Tablo 8. Le Solfege Contemporain Volume I adlı başlangıç düzeyi solfej metodunda yer alan solfej parçalarında artikülasyon işaretleri ve yüzde oranlarına ait bulgular

Artikülasyon Öğeleri	f	%
Staccato	3	21,42
Marcato	1	7,14
Aksan	6	42,85
Tenuto	2	14,28
Sforzando/Sforzato	2	14,28
Toplam	14	100

Tablo 8 incelendiğinde, 'Le Solfege Contemporain Volume I' metodunda çeşitli artikülasyon öğelerinin kullanıldığı, ancak bazı artikülasyon işaretlerinin daha yaygın tercih edildiği görülmektedir. Artikülasyon öğeleri, müzikal ifadeyi güçlendiren ve performansın karakterini belirleyen önemli işaretlerdir. Bu metotta en fazla kullanılan artikülasyon işaretinin aksan (%42,85) olduğu göze çarpmaktadır.

Genel olarak, 'Le Solfege Contemporain Volume I' metodunun artikülasyon öğeleri açısından dengeli bir dağılım sunduğu, müzikal ifadeyi güçlendirmek için temel artikülasyon işaretlerine ağırlık verdiği ve öğrencilerin performans becerilerini geliştirmeye yönelik sistematik bir yaklaşım benimsediği söylenebilir.

Sonuç ve Öneriler

1. Entonasyon ve Ses Genişliği

Metotta doğru diyafram kullanımı ile ilgili doğrudan bir çalışma bulunmasa da uzun süre değerleri içeren solfej parçaları aracılığıyla entonasyon çalışmaları yapılmaktadır. Özellikle metodun başlangıcında uzun süreli notalar kullanılarak entonasyon gelişimi hedeflenmiş, daha sonra adım adım daha kısa süre değerlerine geçilerek öğrencinin ses hâkimiyetini pekiştirmesi sağlanmıştır. Bu yöntemle öğrenci uzun süre değerlerinde sesleri doğru verip, doğru seslerle solfej yapabilmeyi öğrendikten sonra adım adım daha kısa süre değerlerini öğrenmektedir. Birçok solfej metodunda uzun süre değerleriyle entonasyon çalışmasının yapılmadığını, göz ardı edildiğini düşünürsek, bu metotta uygulanan yöntemin öğrencinin sesleri öğrenebilmesi ve doğru seslerle solfej yapabilmesi açısından doğru bir yöntem olduğunu ifade edebiliriz. Ancak, bazı solfej parçalarında Fa4-Fa#5 gibi tiz bölgelerin kullanımı, başlangıç seviyesindeki öğrenciler için ses üretimi açısından zorlayıcı olabilir. Başlangıç seviyesi solfej kitaplarında ses aralığının La4-Mi5 sınırını aşmaması oldukça önemlidir.

2. Ritim Öğretimi ve Ölçü Birimi Kullanımı

Metotta ritim öğeleri sistematik bir sıra ile öğretilmekte (tek notalı, iki notalı, üç notalı vb.) ve öğrencilere basitten karmaşığa doğru ilerleyen ritmik kalıplar sunulmaktadır. Bu yöntem, öğrencinin ritmik yapıları içselleştirerek karşılaştığı yeni solfej parçalarını daha akıcı ve doğru bir şekilde okuyabilmesini sağlamaktadır. Metotta temel ölçü birimlerine (4/4, 3/4, 2/4) yer verilmesi, öğrencinin ritim algısını güçlendirmeye yönelik bilinçli bir tercihi yansıtmaktadır. Bu açıdan da metodun başlangıç düzeyi solfej eğitimine yönelik olduğu görülmekte ve bu öğretim yöntemi öğrenciye uzun seslerle yaptırılan entonasyon çalışması ve ritim öğretim yöntemi ile uyumludur. Bu açıdan bakıldığında, metodun en temel amacının öğrenciye basit ölçü birimlerinde ritim kalıplarını doğru bir şekilde uygulayabilmeyi ve doğru seslerle solfej yapabilmeyi öğretmek olduğunu söyleyebiliriz.

3. Tonal Yapı ve Müzikal Cümle Uzunlukları

Solfej parçalarının tonal analizinde, en sık kullanılan tonların Do Majör (%24,99) ve La Minör (%20,83) olduğu görülmektedir. Bu tonalitelerin tercih edilmesi, başlangıç seviyesindeki öğrencilerin entonasyon ve aralık ilişkilerini daha kolay kavramalarını sağlamak açısından önemlidir. Metottaki müzikal cümlelerin büyük bir kısmının 4 ölçü uzunluğunda olması (%66,66), öğrencilerin melodik yapıları daha rahat analiz edip, ezberlemelerini desteklemektedir.

4. Artikülasyon İşaretleri ve Müzikal İfade

Metotta beş farklı artikülasyon işaretine yer verilmiştir (Staccato, Marcato, Aksan, Tenuto, Sforzando/Sforzato). En sık kullanılan aksan (%42,85) ve staccato (%21,42) işaretidir. Artikülasyon öğelerinin öğretilmesi, öğrencinin müzikal yorum becerilerini geliştirmesine katkı sağlamaktadır.

Öneriler

Bu çalışma kapsamında ulaşılan sonuçlara dayalı olarak aşağıdaki öneriler sunulmaktadır:

- Başlangıç düzeyi solfej eğitiminde kullanılan diğer solfej metotlarının da benzer bir şekilde incelenmesi ve çalışmada vurgulanan önemli unsurların bu metotlarda ne ölçüde yer aldığının veya işlendiğinin araştırılması,
- Bu tür çalışmalar sonucunda mevcut solfej metotlarının güçlü ve zayıf yönlerinin belirlenmesi ve bu doğrultuda, müzik eğitiminin temel bileşeni olan solfej öğretiminde, özellikle başlangıç düzeyinde kullanılmak üzere daha etkili ve sistematik bir solfej öğretim metodunun geliştirilmesi,
- Özellikle başlangıç düzeyi solfej eğitimine yönelik hazırlanacak yeni solfej öğretim metotlarında, doğru diyafram kullanımı, entonasyon ve aralık çalışmalarına daha fazla yer verilmesi gerektiği, böylece öğrencinin sesini doğru şekilde kullanmayı öğrenirken aynı zamanda kulak eğitiminin de desteklenmesi,

Bu doğrultuda, gelecek çalışmalarda solfej öğretim metotlarının pedagojik açıdan daha kapsamlı bir şekilde değerlendirilmesi ve başlangıç düzeyindeki öğrenciler için daha etkili içeriklerin oluşturulması önerilmektedir.

Kaynakça

Acay, S. (2015). *Açık değişimli tonal ve makamsal solfejler*. Alter Yayınları.

Albuz, A. (1996, Kasım). AGSL müzik bölümlerinde uygulanan müzikal işitme-okuma dersinin önemi, içeriği ve sorunları. *I. Ulusal Anadolu Güzel Sanatlar Liseleri Müzik Bölümleri Sempozyumu*, Bursa.

Beaucamp, A. (1953). *Le solfège contemporain*. Pierre Noel.

İlkay, H. (2004). *Türkiye'deki eğitim fakülteleri güzel sanatlar eğitimi bölümü müzik öğretmenliği anabilim dalı müzik teorisi ve işitme eğitimi dersinde okutulan solfej kitaplarının müzik eğitimine uygunluğu açısından incelenmesi* (Doktora tezi, Gazi Üniversitesi). Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/TezNo=190389>

Karasar, N. (2003). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Nobel Yayınları.

Kendüzler, M. (2023). *Başlangıç düzeyi solfej eğitiminde öğrencinin sesini kullanabilmesine yönelik bir model önerisi* (Doktora tezi, Gazi Üniversitesi). Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/TezNo=839402>

Özaltunoğlu, Ö. (2003). *Solfej öğretim yöntemleri* (Yüksek lisans tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi). Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/TezNo=130181>

Vujovic, I. (2014). Between building foundational skills and instilling self-guided learning: Solfège pedagogy in higher music education. *KC Research Portal2, Royal Conservatoire Investigations*. <https://doi.org/10.22501/koncon.87162>

- Yaşmut, B. (2013). *Piyano eğitiminin müziksel işitme, okuma ve yazma davranışlarına etkisi* (Yüksek lisans tezi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi). Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/TezNo=356789>
- Yazan, E. İ. (2007). *Konservatuvar şarkıcılık lisans programlarında solfej eğitiminde izlenen kaynak ve yöntemlerin analizi* (Yüksek lisans tezi, Başkent Üniversitesi). Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/TezNo=211030>
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2018). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Seçkin Yayıncılık.
- Yıldız, F. (2022). *Konservatuvar solfej dersi sınavlarında eğitimcilerin soru sorma stratejilerinin değerlendirilmesi ve yaklaşım önerileri* (Sanatta Yeterlik tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi). Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/TezNo=762630>

Teşekkür

T.C. Millî Eğitim Bakanlığı Özel La Vokalinde İcra Teknik ve Analiz Akademi Müzik Kursu'na katkılarından dolayı teşekkür ederim.

Çatışma Beyanı

Yazar, beyan edilecek herhangi bir çıkar çatışmasının olmadığını bildirmektedir.

Yayın Etiği Beyanı

Bu makalenin planlanmasından, uygulanmasına, verilerin toplanmasından verilerin analizine kadar olan tüm süreçte "Yükseköğretim Kurumları Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesi" kapsamında uyulması belirtilen tüm kurallara uyulmuştur. Yönergenin ikinci bölümü olan "Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiğine Aykırı Eylemler" başlığı altında belirtilen eylemlerden hiçbiri gerçekleştirilmemiştir. Bu araştırmanın yazım sürecinde bilimsel, etik ve alıntı kurallarına uyulmuş; toplanan veriler üzerinde herhangi bir tahrifat yapılmamıştır. Bu çalışma herhangi başka bir akademik yayın ortamına değerlendirme için gönderilmemiştir.

Feminizm Ekseninden Feminist Tiyatro

Feminist Theater from the Axis of Feminism

Doç. Dr. Birgül YEŞİLOĞLU GÜLER^A

ORCID: 0000-0002-0350-2634 ◆ Akdeniz Üniversitesi, Antalya Devlet Konservatuvarı, Sahne Sanatları Bölümü, Öğretim Üyesi ◆ birgulyesiloglu@akdeniz.edu.tr

Özet

Antik Yunan döneminden günümüze değin yaşanan süreçte kadının hak arama mücadelesi toplumsal yaşamda olduğu gibi sanat ve bilim alanlarında sürekliliğini korumuştur. Tarihsel olarak feminizm akımına paralel olarak gelişim gösterdiği bilinen feminist tiyatro hakkında yeterli sayıda bilimsel çalışma bulunmaması nedeniyle bu araştırmaya gerek duyulmuştur. Bu makale ile kamusal alanda eril düzene karşı mücadele veren feminizmin bir yapı taşı olarak feminist tiyatro olgusuna yönelik bir çalışma yapılması hedeflenmiştir. Bu bağlamda söz konusu bu makalenin amacının; kamusal alanda hak arayışı içinde olan kadının, feminizm ve feminist tiyatro arasındaki konumunu veya konumsuzluğunu değerlendirmektir. Bu amaçla makalenin çalışma yöntemi olarak akademik bir yönelişle nitel literatür çalışması belirlenmiştir.

Bilindiği üzere kadın kimliği, tarihsel ve sosyolojik olarak her zaman eril düzenin boyunduruğu altında kontrol edilmeye, kısıtlanmaya çalışılmıştır. İnsan ırkının ilk evrelerinde doğurganlığı nedeniyle kutsanan, değer gören hatta ilahi bir bakış açısıyla tanımlanan kadın kimliği, ilerleyen zamanla birlikte eril düzen içinde değer kaybetmiş, zayıflatılmıştır. Söz konusu bu durumun kaynağının kültürel, sosyolojik, ekonomik, dinsel ve fiziksel sebepleri olduğu bir gerçektir. Erkek egemen toplumun inşasıyla birlikte kamusal alandan çıkarılan kadın kimliğinin, maalesef ki bilim ve sanat alanlarından da ötekileştirilerek uzaklaştırıldığı gözlenmektedir. Bu bağlamda Antik Yunan döneminin en önemli etkinliklerinden biri olan Dionysos Şenlikleri'ne kadınların katılımlarının kısıtlanması iyi bir örnek olacaktır. Milattan önce beşinci yüzyılda Dionysos Şenlikleri'ne katılan kadınlar bir yüzyıl sonra altıncı yüzyılda şenliklere katılamamışlardır. Kadının kamusal alandan uzaklaştırılması tiyatro dâhil olmak üzere birçok sanat alanından da kadının uzaklaştırılmasına sebep olmuştur. Feminizm hareketiyle birlikte değişen, gelişen, dönüşen kadın kimliği yüzyıllar sonra hak ettiği yere gelebilmek için mücadele vermek zorunda kalmıştır. Söz konusu bu sürecin kabul göreceği üzere kadınlar açısından oldukça zor ve yıpratıcı olduğu tartışılmaz bir gerçektir. Eril düzenin yarattığı iklimde her alanda olduğu gibi tiyatro alanında da kadınların kendilerine bir yer edinmek, biz de varız diyebilmek için mücadele etmeleri gerekmiştir. Bu eksende terminolojik olarak feminizm ve feminist akımın altmışlı yıllarda başladığını, yetmişli yıllarda da feminist tiyatronun ortaya çıktığını söylemek mümkün olacaktır. İnsanlık tarihinin en eski ve en güçlü sanat dallarından biri olan tiyatro alanında feminizmin ile onun bir yansıması olarak feminist tiyatronun doğuşu, gelişimi ve günümüzdeki konumunu irdeleyen bu çalışma alandaki boşluğu doldurmak ve katkı sunmayı hedeflemektedir.

Anahtar Sözcükler; Tiyatro, Feminist tiyatro, Feminizm, Kadın oyuncu, Kadın yazar

Extended Abstract

From the ancient Greek period to the present day, women's issues have always been discussed, and their agenda has been maintained both in social life and in art and science. This research was necessary because there are not enough scientific studies on feminist theater, which is known to have developed in parallel with the feminist movement historically. This article will try to discuss the development process of feminist theater, which is based on the idea of feminism, which is a women's movement that can be described as the struggle to have the same rights as men in the public sphere.

The article aims to investigate feminist theater, which has developed depending on the relationship between feminism and theatre, which emerged as women's struggle to seek rights in the public sphere. As a method, a theoretical literature review was conducted on the concept of feminism and feminist theater orientation.

^A Yeşiloğlu Güler, B. (2025). Feminizm Ekseninden Feminist Tiyatro. Uluslararası İnsan ve Sanat Araştırmaları Dergisi, 10(1), 47-71.

As known historical and sociological information, it is possible to say that female identity has been kept under the yoke of the masculine order since the first moment of its existence. As you may remember, the female identity, which was blessed and valued in primitive societies due to its fertility, came under the control of the male-dominated society over time. It is known that there are sociological, cultural, religious, physical, and economic reasons for this control. It has been observed that the female identity, isolated from the public sphere with the transition to social life, has unfortunately also been alienated and marginalized from the field of art. The best example is when women who participated in the Dionysus Festivals during the Ancient Greek period, in other words, until the sixth century BC, were removed from social life and imprisoned at home. As it is known, in the new world order that developed with the concept of feminism, female identity was forced to struggle to gain a place in theater, as in every field. Historical data show that the feminist movement began in a radical sense in the 1960s, and feminist theater emerged in the 1970s. Some women who claimed their rights with their actions and protests in the squares chose theater art and, therefore, the stage as a means of protest.

The female identity, which has been separated from theater art for centuries, has struggled to exist on stage and in play texts at the end of the 17th and the beginning of the 18th centuries in Europe, Hobbes, Locke, Rousseau, Hume, Hegel, Montesquieu, Kant, etc. It has been observed that human natural rights were discussed as a requirement of the Age of Enlightenment, which he pioneered. The idea that humans have natural rights, even if they are not written in the laws they are born with, has been the most crucial source of the chain of human rights that extends to the present day. According to natural rights, humans have reason and should be able to express their ideas freely. Unfortunately, it has been seen that these rights serve the masculine order and exclude women from social life and art. A significant number of male philosophers who expressed the natural rights of humans continued to see women as secondary and ignored them. Studies and research on women's rights are based on the view that women will defend women's rights. Many historical events prove this fact. From this perspective, Mary Wollstonecraft was the first person to express her opinion on women's rights and honestly criticize the masculine structure. Wollstonecraft's book, A Vindication of the Rights of Woman, became the dominant feminist work of Wollstonecraft, who made a name for herself with her search for alternatives to the male-dominated culture with her work A Vindication of the Rights of Woman in 1792. It is known that Wollstonecraft gave a strong resistance against the patriarchal structure that ensures that women are oppressed, exploited, marginalized, subjected to gender discrimination, imprisoned at home, seen as lacking, and shown as incompetent in business life. History has hosted many women writers, scientists, and artists, such as Wollstonecraft, and has shaped life around women's rights.

Art loves freedom, originality, producing, rebelling, questioning, criticizing, developing and transforming. For this reason, she also cares about the identity of a woman who has been trying to exist as a marginalized individual whose freedom and power have been taken away from her for centuries. To see this importance, it will be enough to look at the play texts from ancient times to the present. Although theater art, one of the most dynamic branches of art, was late in terms of women's appearance on the stage, it has even been seen that play texts were early. Euripides' Medea and Sophocles' Antigone are the best examples of this.

It is known that consciousness-raising groups, which emerged in large numbers independently of each other due to the feminist movement, have an essential place in the formation and development of feminist theatre. Consciousness-raising groups involve a small number of women in homes, workplaces, neighborhoods, etc., who come together to raise awareness among women. In the groups, women share their problems, experiences, family relationships, dreams, etc.. They aim to support each other by sharing. The creation of these groups is an essential indicator of the isolation and marginalization of women. Feminist theater groups have placed the sharing made in consciousness-raising groups at the center of their theatrical work. Another known information is that groups that perform feminist theater consist only of women and do not include men under their roof. In these groups, the women's problem was brought to the stage, and women-centered stories were dramatized. In this context, it is thought that feminist theater, which centers on the problems of women who have been silenced, whose rights have been taken away, and who have been marginalized for centuries, should be addressed as a research subject, both with a theoretical orientation and a practical orientation.

Keywords: Theatre, Feminist theatre, Feminism, Actress, Female writer

Giriş

Feminizm akımından etkilenerek gelişim gösteren feminist tiyatro hakkında literatürde yeterli sayıda bilimsel çalışma bulunmamaktadır. Bu makalede feminizmin tiyatronun gelişmesine etki eden çeşitleri üzerinde durulurken kadının tiyatro tarihi içindeki var olma mücadelesi analiz edilecektir. Feminizmin yazarlık, oyunculuk ve yönetmenlik üzere tiyatro alanına yaptığı katkıların neler olduğu tarihsel olarak değerlendirme konusu yapılacaktır.

Yüzyıllar boyunca tiyatro sanatından koparılan kadın; yazar, oyuncu ve yönetmen olarak tiyatrodaki var olabilmek için eril düzene karşı mücadele vermek zorunda bırakılmıştır. 17. yüzyılın sonu ve 18. yüzyılı başlarında Avrupa'da Rousseau, Montesquieu, Hume, Hobbes, Locke, Kant, Hegel vb. düşünürlerin öncülük ettiği Aydınlanma Çağı'nda insanın doğuştan gelen doğal haklara sahip olduğu tartışılmaya başlanmıştır. Yasalarda yazılı olmasa da insanın doğuştan kazandığı, doğal haklara sahip olduğu düşüncesi günümüze kadar insan hakları külliyyatının önemli bir kaynağı olmuştur. Kant'ın altını

çizdiği gibi insan doğuştan gelen bir akla sahip olduğu için fikirlerini özgürce ifade edebilmelidir. Maalesef ki doğal haklar yaklaşımında dahi kadınlar erkek egemen toplumun kontrolünde ötekileştirilmiştir. Söz konusu bu hakların eril düzene hizmet ettiği kadını toplumsal hayatın dışında tuttuğu görülmektedir. Hatta insanın doğal haklarını savunan erkek düşünürlerin önemli bir kısmı da kadını ötekileştirerek görmezden gelmiştir. Kadın haklarına yönelik yapılan çalışmalar ve kadınların mücadele pratikleri dikkate alındığında kadının hakkını yine kadının savunacağı gerçeği ortaya çıkmaktadır. Kadın haklarıyla ilgili eril düzeni ilk kez eleştiren kişinin Wollstonecraft olduğunu söylemek mümkündür. 1792 yılında yazdığı Kadın Haklarının Bir Savunusu adlı eseri ile erkek egemen kültüre karşı alternatif arayışlarla adından söz ettirmiştir.

Sanat özgürleşmeyi, özgünlüğü, başkaldırmayı, üretmeyi, sorgulamayı, sorgulatmayı, eleştirmeyi, geliştirmeyi ve dönüştürmeyi ister. Yüzyıllardır ötekileştirilen ve erkekten sonra ikincil olarak görülen kadınlar, birey olarak var olabilmek ve kadın kimliğine sahip çıkabilmek için sanatı önemsemiş ve bir araç olarak kullanmıştır. Antik Çağ'dan günümüze kadar uzanan süreç içinde yazılmış oyun metinlerine baktığımızda bu önemsemeyi görmek mümkündür. En dinamik sanat dallarından biri olan tiyatro sanatında kadının sahneye çıkması gecikmiş olsa da yazılan tiyatro oyun metinlerinde kendilerini göstermeleri erken olmuştur. Euripides'in Medeia'sı, Sophokles'in Antigone'si buna en iyi örnektir.

ABD'de 1960'lı yıllarda kadınların küçük gruplar halinde -arkadaş, iş yeri, mahalle- oluşturduğu bilinç yükseltme gruplarının, feminist tiyatronun ortaya çıkmasında ve daha sonra feminist tiyatronun gelişmesinde önemli bir yeri bulunduğu bilinmektedir. Bu gruplar az sayıda olsa da evlerde, iş yerlerinde, mahallelerde bir araya gelen kadınların bilinçlenmesini sağlamıştır. Kadınlar yaşadıkları sıkıntıları, deneyimleri, aile ilişkilerini, hayallerini vb. yaşanmışlıklarını gruplarda paylaşarak birbirlerine destek olmayı amaçlamıştır. Bilinç yükseltme gruplarında bir araya gelme ihtiyacı ataerkil düzenin kadınları yalnızlaştırdığını ve ötekileştirildiğini göstermesi açısından önemlidir. Bilinç yükseltme gruplarında yapılan paylaşımların tiyatral çalışmalara kaynaklık etmesi feminist tiyatronun oluşmasına etki etmiştir. Feminist tiyatro yapan gruplar sadece kadınlardan oluşmuş erkekler bu gruplara alınmamıştır. Bu gruplarda kadın sorunsalının sahneye taşındığı ve kadın eksenli yaşanmış hikâyelerin oyunlaştırıldığı bilinmektedir. Bu bağlamda yüzyıllardır ötekileştirilmiş ve susturulmuş olan kadının sorunlarını merkeze alan feminist tiyatronun kuramsal bir yönelişle araştırılması gerektiği düşünülmüştür.

Amaç

Bu makalede feminizmin tiyatronun gelişmesine etki eden çeşitleri üzerinde durulurken kadının tiyatro tarihi içindeki var olma mücadelesi araştırma konusu yapılmıştır. Feminizmin yazarlık, oyunculuk ve yönetmenlik üzere tiyatro alanına yaptığı katkılar analiz edilerek tarihsel olarak değerlendirme konusu yapılmıştır.

Yöntem

Bu makalede araştırma yöntemi olarak araştırma probleminin kapsamlı bir şekilde ele alınmasını ve geniş bir literatür çalışmasına olanak sağlayan nitel araştırma yöntemleri kullanılmıştır. Literatür taraması araştırmanın teorik çerçevesini belirlemek ve feminist tiyatronun, feminist akımlardan nasıl etkilendiğini açıklamak amacıyla yapılmıştır. Bu amaçla feminizm ve feminist tiyatro alanındaki kitaplar, hakemli dergiler, akademik tezler taranmıştır. Arama kriterleri olarak; tiyatro, feminist tiyatro, feminizm, dramaturgi, dramatik metin gibi anahtar kelimeler kullanılmıştır.

Bulgular

Görüldüğü üzere antik dönemden gerçek anlamda feminist tiyatronun ilk oluşmaya başladığı 1960'lı yıllara kadar uzanan süreçte kadın yazarların görünür olması ve kadın oyuncunun sahneye çıkabilmesi için kadınların zor ve önemli bir mücadele verdiğini gözlemlemekteyiz. Tiyatro bağlamında verilen mücadelede kadınların ciddi anlamda yaralandığını ancak yüzyıllar sonra haklı davasında

saygınlığını kazandığını söylemek yerinde olacaktır. Ataerkil ve eril düzene karşı hem kadın oyun yazarlarının hem de oyuncuların verdiği mücadeleye şahitlik edilmektedir. Ataerkil düzende kadınların yaşadığı sorunların herhangi bir alanla sınırlı kalmadığı ev yaşamından iş hayatına, edebiyattan tiyatroya kadar tüm toplumsal alanlarda etkili olduğu anlaşılmaktadır. Feminist tiyatro tarihinde yaptığımız incelemede de kadının ötekileştirilmesinin ve değersizleştirilmesinin ana temasının kadının kamusal alandan uzaklaştırılmasıyla paralel gelişme gösterdiğine şahitlik etmekteyiz. İlkel anlamda da olsa Mimci kadınlarla başlayan feminist tiyatro serüveninin kadının profesyonel anlamda kimliğini ifade ettiği bir tiyatro anlayışına evrilmesi verilen mücadelenin değerini de artırmaktadır. Hayatın her alanında mücadele etmek ve haklı kazanımını elde etmek için savaştan kadın kimliğinin, tiyatro alanında da benzer bir yönelişle oyun metinleri yazmak ve sahneye çıkmak için direniş gösterdiğini söylemek doğru olacaktır. Feminizm etrafında kadının özgürleşmesini amaçlayarak şekillenen yenedünya görüşü tiyatro alanında kendini feminist tiyatro akımı olarak göstermiştir. Feminist tiyatronun gelişmesi dikkate alındığında tiyatronun doğru ve haklı bir hedefe ulaşmak için kullanıldığında protest bir yapısı olduğunu göstermektedir. Eril düzene karşı yapılan bu güçlü direnişin meyvelerini günümüz tiyatro oyun yazarları ve aktrisleri tarafından doğru bir şekilde değerlendirildiğini ve bir sonraki kuşağa aktarmak için çalıştıklarını söylemek mümkün olacaktır.

Feminizm Kavramı

Türk Dil Kurumu Sözlüğü'nde feminizm kavramı "toplumda kadının haklarını çoğaltma, erkeğinkiler düzeyine çıkarma, eşitlik sağlama amacını güden düşünce akımı, kadın hareketi" (TDK, 2023) olarak tanımlanmaktadır. Benzer bir tanımlama Robert Sözlüğü'nde yapılmaktadır;

"Kadınların toplum içindeki rolünü ve haklarını genişletmeyi öngören bir doktrin olarak tanımlanan feminizmin ortaya çıkışı 18. yy. sonlarına rastlar. Latince kadın anlamına gelen femine sözcüğünden türetilen feminizm Fransızca'ya 1837'den sonra, (Feme-Kadın sözcüğünden (üretilerek) İngilizce'ye ise 1390'larda womanism (kadıncılık) ismini alarak girmiştir" (Aktaran Sevim, 2005, s. 7).

Yukarıdaki tanımlamalarda olduğu gibi feminizmin doğru bir şekilde anlaşılabilmesi için kelime anlamı dışında öncelikle ABD özelinde ve tüm dünyada kadın hareketlerinin tarihsel seyrini takip etmek gerekmektedir. Kadınlara yönelik toplumsal ayrımcılığa karşı yapılan mücadeleler incelendiğinde farklı ülkelerde kadın hakları konusunda araştırma yapanlar tarafından Féminisme kelimesini 1837 yılında Charles Fourier'in türettiği kabul edilmektedir. Fourier'in bu tanımlamayı yapmasının nedeni "erkek ve kadının bilim ve sanat alanında eşit özelliklere sahip olduğuna vurgu yapmasıdır" (Notz, 2012, s. 10). Özsöz (2008) feminizmin Fransız Devrimi ile ortaya çıktığına dikkat çekmektedir. Özsöz'e göre ilk feminizm hareketleri kadınların erkeklerle eşit haklar talep etmesiyle kendini göstermiştir. Dolayısıyla feminizm bağlamında kadınların ilk hak talepleri kadının bireysel özgürlüğü, seçme ve seçilme hakkı ve mülkiyet hakkı talepleridir. Feminizm, "18. yüzyılda İngiltere'de cinsiyet ayrımcılığına karşı çıkarak, cinsler arasındaki siyasal toplumsal ekonomik eşitliği, kadın haklarının genişletilmesiyle sağlamaya çalışan bir toplumsal harekettir" (Özsöz, 2008, s. 51). Notz'a göre de feminizm kavramı Fransız Devrimi ile ortaya çıkmıştır. Notz, (2012) feminizm kavramının ilk defa 1793 yılında Fransız Devrimi sırasında Olypes Gouges'un yargılanması sırasında kullanılan bir kavram olduğuna dikkat çekmektedir (Notz, 2012, s. 11). Gouges 1789 Fransız Devrimi'nin kahramanlarından biridir. Kadınların Haklar Bildirgesi'nde giyotine gitme hakları varsa, kadınların kürsüye çıkma hakları da olmalıdır düşüncesini savunduğu için giyotinle idam edildiği bilinmektedir.

Notz'a (2012, s. 9) göre "feminizmi tarihsel olarak tek bir çıkış noktasından türetmek mümkün değildir. Feminizm kavramı ortaya çıkışı itibariyle dişil bir kavramdır. Kimileri bu kavramın Latince 'femina' yani dişi, kadın kelimesinden türediğini savunurken, kimileri de feminizmi sadece 19. Yüzyıl ideolojik 'izimler' gibi değerlendiriyordu" (Notz, 2012, s. 9). Firestone, 19. yüzyılda sanayileşme devrimi sayesinde kadın hakları hareketlerinin hızlanmaya başladığına ve ABD'de güçlü bir şekilde devam ettiğine dikkat çekmektedir. Kadın hareketleri ABD'de köleliğin kaldırılması savaşları ve Amerikan devriminin ideallerinden güç almıştır (Firestone, 1993, s. 27).

Notz'a göre feminizm "tarihsel ve güncel birçok pozisyon ve akım için bir üst kavramdır" (Notz, 2012, s. 9). Feminizm ortaya çıkışından itibaren değişik grupların kendi hedeflerine göre tanımlamalar yaptıkları anlaşılmaktadır. Bu noktada Notz'un feminizmi tüm tanımlamaları kapsayacak bir üst kavram olarak nitelemesi çok değerlidir. ABD'de feminist kuramın tarihsel ve felsefi kökenlerini araştıran Donovan feminizmin tarihsel bir süreç olduğunu ve bu sürecin kadınlar tarafından bilinçli bir şekilde anlaşılması gerektiğini savunmaktadır. Donovan'a göre kadınlar "kendi tarihlerini öğrenip yeni kuşaklara öğretmedikçe, köleliğin eski örüntülerinin tuzağına düşecekler ve güçlkle kazanılmış özgürlükleri yitireceklerdir. Bu tarihin önemli bir bölümü, yüzyıllar boyunca geliştirilmiş olan feminist kuramdır. Kadınlar bu kuramın bilgisine sahip olmadıkça cahil kalacaklardır (Donovan, 2007, s. 9)".

Feminizmin ataerkil düzenin bir mirasın bir yansıması olması nedeniyle kadın ve erkek arasındaki eşitsizliğin hiç bitmeyeceğine ve bu eşitsizliğin sürekliliğini koruyan bir mücadele alanı olacağına vurgu yapan Hooks'un (2016) ileri sürdüğü gibi kadınların erkeklerden daha yetersiz olduğu ve bu nedenle erkeklerin kadınların üzerinde egemenlik kurmaları gerektiği varsayımı tarihsel bir olgudur. Maalesef ki bu varsayım erkek egemen toplumun varlığını sürdürmesine yarar sağlamaktadır. Ataerkil varsayımın sonucu olarak erkekler, kadınlara hükmetme geleneğinden vazgeçmeyecekleri gibi ataerkil yapının sürmesi için manevi ve gerektiğinde de maddi güç kullanarak kadınları bastırmaya ve sömürmeye mecburdurlar (Hooks, 2016, s.9-10). Hooks'un ifade ettiği üzere kadın ve erkek cinsi varlığını sürdürdüğü sürece feminist mücadele devam edecektir.

Feminizmin sadece kadın ve erkek eşitliği ile sınırlı kalmamasına dikkat çeken Marcuse'a göre "feminizm sadece eşitlik çağrısı yapmamalıdır, çünkü kapitalizmin ekonomi ve politikaları altında kadınlar işlerini koruyabilmek ve yükselmek için eşitleri olarak erkeklerle aynı rekabetçi ve saldırgan özellikleri paylaşmak zorundadırlar" (Akt: Donovan, 2007, s. 186). Marcuse'in ifade ettiği gibi feminizmi sadece kadın erkek eşitliği açısından değerlendirmek mümkün değildir. Çünkü kapitalist sisteme uyum sağlayan ataerkil yapı kadını ekonomik alanda da baskı altına aldığından kadının iş hayatında yer alması dolayısıyla kadının ekonomik bağımsızlığı önem kazanmaktadır. Özgüç (1998) feministlerin kadının çalışma hayatını katılmasını kısıtlayan toplumsal ve kültürel faktörlerin üzerinde durduklarını ifade etmektedir. Ancak zor koşullara rağmen emek pazarına girmelerine rağmen kadınlar ev işleri ve çocuk bakımı gibi sorumluluklardan kurtulamamaktadır. Bu nedenle kadının doğurganlığı ve üretici rolleri arasındaki karşılıklı etkilenme kadının emek pazarındaki rolüyle ilgili anahtar konuyu oluşturmaktadır (Özgüç, 1998, s. 126).

Arat (2010, s. 29) feminizm kavramını iktidar ilişkileri ve kadının ikincil konumu bağlamında ele almaktadır;

"Cinslerin (kadın ve erkeğin) eşitliği kuramına dayanan kadınlara eşit haklar isteyen temelde kadın ile erkek arasındaki iktidar ilişkisini değiştirmeyi amaçlayan bir siyasal akımdır. Bu akım, insanlığın yarısını oluşturan bir demografik grubun ve uygarlık tarihi boyunca hep ikincil konumda yaşamak zorunda kalan bir cinsin (kadınların) bu durumdan kurtuluş hareketinin öğretisidir" (Arat, 2010, s. 29).

Feminizmin mücadele alanı olarak ifade edilmesinin ana sebebi feminist akımların kadını kurban ya da obje olarak görmemesidir. Bu nedenle feminizmi toplumsal bir hareket olarak tanımlamak mümkündür. Notz'un (2012, s. 10) ifade ettiği üzere feminizm kadınların hayat şartlarını iyileştirmek için politik olarak eylemsel faaliyetler, pratik anlamda da muhtelif önlemler örgütleyen kadının aleyhine olan koşulları ortadan kaldırmak için kamuoyu yaratmayı hedefleyen toplumsal ve örgütsel bir harekettir. Bu anlamda feminizm hareketinin amacının kadının yaşadığı ayrımcılığa karşı pratik, bilimsel ve bilinçli bir yapı oluşturarak ayrımcılığın ortadan kaldırılması olduğunu söylemek mümkündür (Notz, 2012, s. 10). Hooks'ta feminizmi kadınların erkeklerle eşit haklar elde etmesi için "cinsiyetçiliği, cinsiyetçi sömürüyü ve baskıyı sona erdirmeye çalışan bir hareket" (Hooks, 2016, s. 8-9) olarak tanımlamaktadır.

Çakır'ın (2007) ifade ettiği üzere feminist mücadele kadın ve erkek arasındaki iktidar ilişkilerine dayanmaktadır. Bu iktidar ilişkisinde toplumsal cinsiyet hiyerarşisi açığa çıkmaktadır. Kadınların

erkekler göre ikincil konumda olduğunu ve sömürüldüğünü savunan feministler cinsiyet ayrımcılığının da ataerkil yapının bir sömürü yöntemi olduğuna vurgu yapmaktadırlar. Feminizmi diğer toplumsal hareketlerden ayıran önemli etken feminizmin toplumsal cinsiyet hiyerarşisini ortaya çıkarmasıdır. “Toplumsal cinsiyet hiyerarşisi sınıf çelişkisine benzer şekilde toplumlara biçimlendiren iktidar ilişkisi yaratmakta ve erkeklerin egemen, kadınların bağımlı olduğu sosyal ve siyasal bir düzende yaşadığını ortaya koymaktadır” (Çakır, 2007, s. 415-416). Arat’a (2010, s. 36) göre de ataerkil ideoloji cinsiyet ayrımcılığını kullanarak sadece cinsiyeti nedeniyle kadını ikincil konumda görmektedir. Kadını kamusal alanda görmek istemeyen ve bu durumu kadınlara içselleştirerek kabul ettiren ataerkil ideolojiye karşı çıkan feminist düşünce kadınların yaşam biçimlerini özgür olarak belirlemelerini amaçlamaktadır (Arat, 2010, s. 36).

Feminizm salt kadın ve erkek eşitliğini sağlamaya yönelik bir kavrama indirgenecek kadar basit bir hareket değildir. Çünkü feminist akım hem tarihsel hem de toplumsal bir süreç olmakla beraber oluşum ve eylemler dizisidir. Mackinnon kadın hareketinin tarih ve bilinç kavramlarıyla değerlendirilmediğinde feminizmin tam olarak anlaşılamayacağını ifade etmektedir;

“Eğer bilincin canlılığı cinsiyete göre değişiyorsa, kuramsal biçiminin puslu ve belirsiz, toplumsal gerçek içindeki bütünlüğünün de aldatici olduğu ortaya çıkabilir. Bir kuram, bedenlerinin toplumsal anlamı yüzünden, kadınların erkekler karşısında haksızca eşitsizliğe uğratıldıklarını kabul ettiği oranda feministtir. Feminist kuram, toplumsal cinsiyetin hayattaki fırsatları tayin edici olmasını eleştirir, çünkü cinsiyet ayrımı yüzünden asıl acı çeken tarafın, hep kadınlar olduğunu ileri sürer. Erkeklerle karşılaştırıldığında (toplumsal) katkıları ve başarıları kısıtlanan, değerleri bilinmeyen, gururlarıyla oynanan ve fiziksel güvenliklerine tecavüz edilen kadınları, toplumsal akıbetlerini belirlemekten yoksun oldukları görülür” (Mackinnon, 2003, s.57).

Çok farklı feminist tanımların olması nedeniyle feminizmin hedefinin ne olduğu tam olarak anlaşılammamaktadır. Stone, Feminist Felsefeye Giriş adlı eserinde felsefe penceresinden feminizmin üç temel özelliği olduğuna dikkat çekmektedir. İlk özellik kadınlara karşı oluşan önyargıların geçmiş ve bu günkü felsefede nasıl dışa vurulduğunu feminizmin sorgulamasıdır. İkincisi felsefi kavramları kullanarak hangi feminist düşüncenin daha güçlü olduğunu saptamayı amaçlamasıdır. Üçüncüsü ise feminizmin; özcülük, cinsel fark, cinsiyet, doğum, cinsellik gibi diğer felsefi alanların değinmediği yeni kavramları ortaya çıkarması ve tartışma konusu yapmasıdır (Stone, 2015, s. 11-14).

Feminist Kuramlar

Kronolojik olarak feminizmin 1960’lı yıllardan itibaren kadınların erkeklerle eşit hak talebi çerçevesinde geliştiğini ve ilerleyen zamanlarda evrimleşerek kadın kimliğinin ön plana çıkarıldığını söylemek mümkün olacaktır. 1960’lı yıllarda ilk feminist hareketlerde taleplerin iş yaşamı, aile ve siyaset alanında eşitlik ile ilgili olduğu gözlenmektedir. 1960-1980’li yıllar kadının kamusal alandan uzaklaştığının farkındalığına varılması ve eril düzenin hukuk temelinde kırılmaya çalışılması sürecini ifade etmektedir. 1980’li yıllarda toplumsal cinsiyet kavramı feministlerin odağı haline gelmekteydi. Hukuksal ve toplumsal değişimlere rağmen kadının ikinci cinsiyet olması önem kazanmıştır. Bilinç yükseltme uygulamalarının bu dönemin en belirgin özelliği olduğunu söylemek mümkündür. 1990’lardan günümüze kadar gelişen süreç hukuksal taleplerin kadınlar açısından belirsizliğini yansıtmaktadır. Bu dönemde altı çizilen olgu kadınların erkeklerden biyolojik, fiziksel, duygusal olarak farklı oldukları ancak farklılık nedeniyle erkeklerden aşağı olmadıklarına vurgu yapılmaktadır. Postmodernizm bu dönemin felsefesidir (Arat, 2010, s. 8-11).

Feminizmle ilgili okumalarda sıklıkla karşılaşılan bilinç yükseltme kavramı, radikal feminizm bağlamında analiz edilen bir kavramdır. 1960 -1970’lerde ABD merkezli olarak ortaya çıkan bilinç yükseltme grupları kadınların feminizmi tanımalarına imkân sağlamıştır. Arkadaşlık ilişkilerinde, kolej ve üniversite çevresinde, kiliselerde, kadın merkezlerinde, işyerlerinde, mahalle komşuları gibi gruplarda arasında kadınların bir araya gelerek kadın sorunlarını tartışması bilinç yükseltme gruplarının ortaya çıkmasını sağlamıştır. Gruplarda yapılan çalışmalar feminist kurama önemli katkı sağlamıştır. Bilinç

yükseltmenin feminist kuramın kendini anlatım biçimi olduğunu söylemek mümkündür. Bilinç yükseltmenin önemi gruplardaki paylaşımların sadece kadınlarla ilgili olmasıdır. Bazı gruplarda kadınların yaşam öyküsüne öncelik verilirken, bazıları farklı konulara bağlı kalmayı tercih etmişlerdir. Gruplarda bekâret bunalımları, annelik, beden görüntüsü, okunan kitaplar, kadınlar arası ilişkiler, ilk cinsel deneyimler, edebiyat vb. konular paylaşılmaktadır. Bazı gruplar ise kadınlara yaşamda karşılaştıkları zor anlarda destek vermeyi veya sorunlarla yüzleşebilmeleri için onlara destek olmayı hedeflemektedir (Mackinnon, 2003, s. 106-107). “Feminizmde çeşitli yaklaşımlar ve teoriler olsa da her yaklaşım, kadınlara uygulanan baskıyı tanımlamaya, nedenlerini ve sonuçlarını açıklamaya ve kadınların özgürleşmesi için stratejiler, politikalar sunmaya çalışmaktadır. Çeşitli kıstaslara göre feminizm yaklaşımları farklılaşabilmektedir” (Çakır, 2007, s. 437).

Feminizmin yayılma sürecinin bilinç yükseltme grupları ile başladıktan sonra feminizm zamanın ruhuna göre birçok ideolojiden etkilendiğini söylememiz gerekmektedir. Feminist düşünce ataerkil yapının kadına yüklemek istediği ötekileştirme, değersizleştirme, cinsiyet ayrımcılığına karşı eleştiri geliştirmiştir. Firestone, birçok ideoloji ve hareketin feminizmi etkilediğini belirtirken feminizmin özneliğini koruduğunu ve kendine özgü bir devinim yarattığını ifade etmektedir (Firestone, 1993, s. 42). Başta radikalizm, liberalizm, Marksizm, kültür, varoluşçuluk ve Freud’çuluk gibi pek çok düşünce akımının feminizme etkisi olması nedeniyle bu akımların feminizmle ilişkileri hakkında bilgi verilmesi uygun görülmektedir.

Liberal Feminizm

Feminizmi etkilemiş olan en önemli ideoloji liberalizmdir. Liberalizmin savunduğu özgürlük, eşitlik, bireysel özerklik gibi temel ilkeler feministlerin talepleriyle örtüşmektedir (Çakır, 2007, s. 438). ABD’de gelişim gösteren liberal feminizm feminizmin ilk türü olarak gösterilmektedir. Liberalizm ile eşitlik ilkesinin her iki cinse aynı şekilde uygulanması görüşü ortaya atılmıştır. Liberal feminizm düşüncesi 17. yüzyılda ortaya çıkan eşitlik, özgürlük, rasyonelite ve bireysellik gibi doğal hakları merkeze almaktadır. Liberalizmde birey ve bireyin bağımsızlığı önemlidir. Liberalizmin, feminizm akımını etkilemesinin nedeni egemen gücün birey üzerindeki iktidarının sınırlandırılması düşüncesidir. Erkeklerin kadınlar üzerindeki iktidarının sona erdirilmesi bu düşüncenin feminizme olan etkisi olarak karşımıza çıkmaktadır. Liberal feminizmde, insana verilen değer ve önemin artmasıyla birlikte bireysel hakların gelişmesi kadınların durumlarının düzeleceği kanaatini ön plana çıkarmıştır. Liberal feministlerin ilk talepleri erkeklerle eşit oy hakkının kadınlara da tanınmasıdır. Bunun dışında kadınların iş hayatına katılmaları, eğitim hakkı, iş hayatında yaşanan sorunların çözümlenmesi, erkeklerin kadınlara yardım etmesi ve ev işi ve çocuk bakımı ile ilgili eğitim almaları gibi konularda çözüm talep edilmiştir. Liberal feministlerin kadının iş ve ev hayatındaki konumunu tartışmaları nedeniyle en önemli sloganları eşit işe eşit ücrettir (Altınbaş, 2010, s. 23-28). “Liberal teori tarafından getirilen önemli yasal değişiklikler, kadınların konumundaki ilerlemede önemli bir etkidir” (Donovan, 2007, s. 69).

Kadınların erkeklerle eşit olması gerektiği ilk defa Fransız Devrimi zamanında ortaya atılmıştır. Kadınların erkeklerle eşit olması gerektiği talebi kadın haklarıyla ilgili ilk teorik altyapının zeminini oluşturmuştur. Tarihsel süreç olarak feminist kadın hareketinin birinci dalgası olarak isimlendirilen dönemde, kadınlara erkekle eşit yasal haklar verildiğinde toplumsal eşitliğin kısmen de olsa düzeleceği düşünülmektedir (Hekimoğlu, 2018, s. 549). Fransız Devrimi’yle birlikte vurgulanmaya başlanan insan hakları kavramının kadınları da içerecek biçimde genişletilmesi feministlerin umudunu arttırmıştır. Fransız Devrimi sırasında kadın hakları savunucusu olan Wollstonecraft, erkeği kadından üstün yapan niteliklerin ne olduğu sorusunu yöneltmektedir; “eğer erkeklerin soyut hakları tartışma ve açıklama konusu olacaksa, aynı mantıktan yola çıkılarak kadınların hakları da aynı sınımadan geçirilmelidir. (...) Eğer kadın akıl yürütme yetisinde erkeğe eşlik etmekteyse, erkeği tek yargıç yapan şey nedir?” (Aktaran: Walters, 2005, s. 52). Feminist hareketin birinci dalgası vatandaşlık haklarıyla ilgilidir. Kadınların seçme ve seçilme hakkının dünyaya yayılması sağlarsa kadının yasal zeminde erkekle eşit hak ve yükümlülükler sahip olacağı düşüncesi ön plana çıkmıştır (Hekimoğlu, 2018, s. 549).

Liberal feministler, kadınla erkeğin fiziksel olarak eşit olduğunu ancak erkek egemen ataerkil yapının doğası gereği kadınlara bireyselleşme fırsatı vermediğini ve kadınları baskı altına aldığını savunmaktadırlar. İkincil konumdan kurtulması liberal feministlerin kadınlara seçme seçilme hakkı verilmesi, yeteneklerini geliştirebilmeleri için imkân tanınması, eğitim hakkı sağlanması vb. talepleri bulunmaktadır. Bunların yanında liberal feministlerin mücadele alanını kadının özgürleşmesi ve ataerkil yapının ortadan kaldırılması olarak görmek mümkündür (Demir, 2003, s. 8). Wollstonecrafts'ın yeni bir toplum tasarısı düşüncesi liberal feminist akımın düşüncesini özetlemesi açısından önem arz etmektedir;

“Her çağda, kendinden önceki tüm fikirleri o çağa taşıyan ve önceki çağda olduğu gibi o yüzyılın aile yapısını şekillendiren popüler düşünce akımı vardır. Öyleyse toplum farklı bir şekilde oluşturulana kadar eğitimden çok fazla şey beklenemeyeceği kolaylıkla anlaşılabilir. (...) Eğer bir varlık çarpık eğilimlerle yaratılmışsa ki bu kesinlikle kötü, bizi ateizmden ne kurtarabilir? Ya da Tanrı'ya inanırsak bu Tanrı bir şeytan değil midir?” (Wollstonecrafts, 2012, s. 66).

Kültürel Feminizm

19. Yüzyılda Kadın isimli oldukça etkili bir kitabın yazarı olan Margaret Fuller, Kant sonrası felsefe geleneğinde yetişmiş bir düşünür ve kültürel feminizmin öncülerindendir. Fuller, kadının özgürleşmesinin ilk koşulunu erkeğe olan bağımlılıktan kurtulması olarak görmektedir. Dolayısıyla erkeğe olan tutsaklıktan kurtulması kadının özgür bir varlık olarak kendi değerinin farkına varmasını sağlayacaktır (Aktaran; Arat, 2010, s. 65). Kültürel feminizmin amacını Donovan özetlemektedir;

“Margaret Fuller'in Woman in the Nineteenth Century (19. Yüzyılda Kadın) adlı eseri, kültürel feminist geleneği başlatmaktadır. Bu gelenek, Avrupa'daki romantik akımın ya da daha özel olarak Amerikan aşkıncılığının (romantizm) bir ürünü olarak, Aydınlanma akılcılarının mekanik bakışından tamamıyla farklı biçimde bilginin duygusal, sezgisel yönü üzerine vurgu yapar ve organik dünya görüşünü savunmaktadır” (Donovan, 2007, s. 71).

Romantizm akımıyla ortaya çıkan bireyin kendini geliştirmesi gerektiği düşüncesi kültürel feminizmin oluşmasında etkili olmuştur. Geleneksel kültürde kadının eş ve anneliğine saygı duymakla birlikte Fuller kadının ev işlerine ve çocuk bakımıyla kısıtlanmaması gerektiğini savunmaktadır. Ev işleri kadının yaşamının sadece bir kısmını kapsaması gerektiğini düşünen Fuller eve hapsedilmesi halinde kadına saygı gösterilmeyeceğini ifade etmektedir (Arat, 2010, s. 66). Kültürel feministlere göre cinsel özgürlüğün temelinde kültürel değişim yatmaktadır. Bu nedenle cinsel özgürlük kadının özgürleşmesi için önemlidir. Diğer feminist akımlardan farklı olarak kültürel feminizm sayesinde ilk defa kadının cinsel özgürlüğü tartışma konusu yapılmıştır. Kadının kendi bedeni üzerinde tasarrufta bulunması, kürtaj ve doğum kontrolü gibi bedeniyle ilgili olgulara toplumsal baskı yaşamadan karar vermesi, eşcinselliğin kişisel bir tercih olarak kabul edilmesi ve eşcinselliğin serbest bırakılması gibi cinsellikle ilgili talepler kültürel feminist akım sayesinde konuşulmaya başlanmıştır (Yüksel, 2003, s. 93). Firestone'a (1993) göre cinsel özgürlüğün sağlanabilmesi için kültürel ayrımcılığın giderilmesi gerekmektedir. Firestone kültürel ayrımcılığın giderilmesi sayesinde özellikle erkek, yetişkin kadın ve çocuklar arasındaki sınıf eşitsizliği nedeniyle süregelen cinsel baskılara gerek kalmayacağına vurgu yapmaktadır (Firestone, 1993, s. 217). Cinsiyet temelinde kadın ile erkek farklılığı değişmez olduğundan toplumsal yapı içinde cinsel özgürlüğün sağlanması kadın erkek eşitliği için yeterli değildir. Bu nedenle Berkta'y'a göre kültürel feministler kadına ve kadın değerlerine ait yeni bir kültür istemektedirler. Ataerkil kültürün cinsiyet ayrımcılığı önyargısından arındırılması kültürel feministler için yeterli değildir. Olması gereken kadınsı değerleri içeren yeni bir kültürün oluşturulmasıdır (Berkta'y, 2009, s. 68).

Kültürel feministlerin talepleri dikkate alındığında liberal feministlerden farklı olarak kanun önünde eşitlik gibi rasyonalist ve hukuksal alan dışında da taleplerinin olduğu gözlenmektedir. Özellikle liberal kuramcıların bireysel eşitlikler dışında kalan aile, evlilik ve din gibi göz ardı ettiği kurumlara alternatif düşünceler geliştirme imkânı kültürel feminizm sayesinde olmuştur. Kültürel feminizmde kadının konumunun daha iyi olması için siyasal ve hukuksal değişimden daha çok kültürel değişim

önemsemektedir. Kültürel dönüşümle istenilen amaç dışil etki ve değerler aracılığıyla ataerkil yapının anaerkil bir yapıya dönüştürülmesidir. Bu nedenle kültürel feministler; kültürel değişime, insani değerlere, özgürlük taleplerine öncelik vermekle birlikte kadın olgusunu kamusal alanı değiştirmenin bir kaynağı olarak görmektedirler. Donovan, kültürel feminist teorinin özellikle kültürel değişim talebinin amacını özetlemektedir;

“Kültürel feminist teorinin altında anaerkil bakış yatar: temelde dışil etki ve değerler aracılığıyla yönlendirilen güçlü kadınların toplumu. Barışseverlik, işbirliği, farklılıkların şiddetsiz biraradalığı ve kamusal hayatın uyumlu bir şekilde düzenlenmesi bunlara dâhildir” (Donovan, 2007, s. 69-70).

Materyalist Feminizm

Ataerkil yapının kapitalist sisteme uyum sağlamasıyla birlikte kadının erkek egemen sistemle olan mücadelesi ekonomik alana da yayılmak durumunda kalmıştır. Kapitalizme tepki olarak ortaya çıkan ve ana fikri sınıf mücadelesine dayanan Marksizm ile feminizm arasında kurulan ilişki sonucu materyalist feminizm ortaya çıkmıştır. Marksizm sınıf çatışması fikri kadınların erkek egemen düzene karşı verdikleri özgürleşme mücadelesine örnek teşkil etmiştir. Donovan Marksizm’deki sınıf mücadelesinin feminizme olan katkısını açıklamaktadır;

“Sosyalist feministler genellikle (her zaman ifade etmeseler de) kadınlar ve proletarya arasında bir benzerlik olduğunu kabul ederek; benzer biçimde erkek ve yönetici grup çıkarlarına hizmet eden ‘yanlış bilinç’ ya da ‘erkeklerle özdeşleşen’ ideolojileri açığa çıkarma sürecinde, kendi ezilmişlik durumlarının doğru bir bilincini geliştirme yönünde kadınları teşvik ederler” (Donovan, 2007, s. 133).

Marksistler kadın sorununu komünist teori içinde ele almaktadır. Kadın sorunu, kadınların üretime katılması ve özel üretim alanının toplumsallaştırılması üzerine yoğunlaşmaktadır. Kadının özgürleşmesinin ancak toplumsal yapının yeniden düzenlenmesiyle olabileceğini düşünen sosyalist politikacı Bebel materyalist feminizmin ilk fikir savunucusudur. Ardından Lenin, Zetkin, Rosa Luxemburg ve Kollontay gibi sosyalistlerin kadın sorununa bakışları materyalist feminizmin ideolojisine yön vermiştir (Donovan, 2007, s. 147). Sosyalist kuram toplumu üretim ilişkileri ile değerlendirmekte ve bireylere kimlik kazandıran, toplumu örgütleyen unsurun üretim ilişkileri olduğuna vurgu yapmaktadır. Feminist kuram ise toplumun kadın ve erkek olmak üzere iki cins üzerinden örgütlendiğini varsaymaktadır. İki cinsin ilişkileri toplumu yaratmaktadır. Marksizm’de emek ne kadar değerliyse, feminizmde cinsellik aynı değere sahiptir. Ataerkil yapı tarafından üretilen kavramlar dizgesi özellikle cinselliği kullanarak toplumsal cinsiyet ayırımını kadına karşı bir güç mekanizması olarak kullanmaktadır ki bunun sayesinde cinsiyet ayırımına uyum sağlayan, karşı çıkmayan bireyler yetiştirilmektedir (Mackinnon, 2003, s. 21). Feminizm Marksizm’den etkilenmesi kadın cinsiyeti ile ilişkili değildir. “Marksistler için sınıf vardır ama cinsiyet yoktur: Bireyler, üretimlerinin maddi koşullarının ürünüdür. Burada örtük olsa da kastedilen, erkek bireydir. Kadınların ve erkeklerin doğa ile üretim araçları ile farklı ilişkileri vardır” (Çakır, 2008, s. 194). Marksistler kadın sorununun sosyalizmin oluşturduğu üretim ilişkileri içinde kendiliğinden çözüleceğine inandığından feminizme şüpheyle yaklaşmaktadırlar. Çünkü feminizmin; “burjuva bireyciliğin bir başka örneği olduğunu, proleter kadınları kandırmaya çalıştığı ve sınıf mücadelesini böldüğünü savunuyorlardı” (Notz, 2012, s. 67). Marksistler diğer feminist akımlardan farklı olarak kadın sorunlarının kaynağı olarak ataerkil yapıyı görmemektedirler. Marksist teoriye göre kadının özgürleşmesinin önündeki engeller toplumsal yapının işleyişinden kaynaklanmaktadır. Marksist düşüncede öncelikli olan kadının üretim ilişkisi içindeki konumudur. Marksist düşünce kadının biyolojik ve cinsiyet yapısından kaynaklanan sorunlarla ilgilenmemektedir. Materyalist feminist düşünce sayesinde feminizmin Marksizm’e katkıları da olmuştur. “Kapitalizm ile kadınların statüsü arasındaki ilişkiyi araştırma düşüncesi feminizmin Marksizm’e yaptığı önemli bir etkidir” (Donovan, 2007, s. 148).

Feminizm ve Freud

Freud “toplumu yıkmaya kalkan, aklını cinsellikle bozmuş bir deli sayılmıştı. O da kadın hakları savaşçıları gibi alaya alınmış, aşağılanmıştı. Freud’çuluğun oturmuş bir din gibi kutsallaşması çok sonraları olmuştur” (Firestone, 1993, s.72). 1920’li yıllarda Amerikan toplumunda yaşanan değişikliklerin etkisiyle 1940’lı yıllarda Freud’çuluk bir akım olarak ortaya çıkmıştır. 1920’li yıllarda Amerikan toplumunun yapısını Firestone özetlemektedir;

“Amerika’da, kalıplaşmış meslek kadını, üniversiteli kız, tuttuğunu koparır iş kadını tipleri ortaya çıkmaya başladı. Bu, sözde özgürleşmiş kadın imgesi, Hollywood aracılığıyla dünyaya yayıldı; yalancı-özgürlük içindeki kadınların dengeyi altüst eden etkileri, kadın haklarına karşı onların ellerine yeni silahlar verdi; hâlâ açıktan açığa erkek üstünlüğüne dayanan toplumların kadınlarını özgür bırakmaya karşı dirençlerini daha da artırdı” (Firestone, 1993, s.74).

Feminizm ve Freud’çuluk “aile yaşamının yüzyıllar boyu özelleştirilmesine, kadınların aşırı derecede boyun eğmeye itilmesine cinsel bastırmalara ve bunların yol açtığı nevrozlara tepki olarak doğmuştur” (Firestone, 1993, s. 72). Anne, baba ve çocuklar arasındaki ilişkileri çözümlenmeye çalışan ilk bilim insanı olması nedeniyle Freud çağdaş feminist teorisinin kaynağıdır. Liberaller başta olmak üzere birçok ideolojinin göz ardı ettiği aile içi ilişkileri tartışmaya açmıştır. Freud’un “kadın ile erkeğin aile içinde rollerini belirlemeye yönelik deneysel çalışması ve daha da önemlisi çocuğun toplumsal olarak belirlenmiş yetişkinlik rolüne doğru gelişim sürecini betimlemesi” (Donovan, 2007, s. 175) feminizmin gelişmesine katkı sağlamıştır. Tarihsel olarak kadın hakları ile Freud’çuluk aynı zamanda ve benzer uyarıcılara karşı doğmuştur. Freud’çuluğun temel ilkeleri ile kadın hakları hareketinin de temeli aynıdır. İki akım arasındaki fark feminist akımların, ataerkil baskıları ve bu baskıların yol açtığı nevrozları yaratan toplumsal bağların değişmezliğini kabul etmemesidir (Firestone, 1993, s. 71). Freud cinselliği, tabu olmaktan çıkarak kültürel sürece dâhil etmiştir. Freud sayesinde cinsiyet ve cinsel farklılık ilk defa tartışılmaya başlanmış ve farklı bir düşünce olarak değer görmeye başlamıştır (Berktay, 2009, s. 65). Aile ve evlilik kurumlarıyla birlikte kadının cinselliği hakkında yaşanan düşünce değişikliklerini Freud’çuluk ve kadın hakları hareketinin kültürel ürünleri olarak değerlendirmek mümkündür. Freud erkek ve kadın için farklı özellikleri olsa da cinselliğin yaşam için önemli bir özellik olduğunu açıklamaya çalışırken kadının bir özne olduğuna vurgu yapması kadın hareketinin hedeflerini ortaya çıkarmıştır (Firestone, 1993, s. 55).

Libidonun eril olduğu varsayımı nedeniyle feministler Freud’un erkek yanlısı olduğuna inanmaktadır. Freud, kızların gelişiminde penis kıskançlığı ortaya atmıştır. Penis kıskançlığının kaynağını kızların erken dönemde, klitoris eksik bir organ olduğunu düşünmesine bağlamıştır. Kız çocukları gördükleri kötü muamelenin sebebini penis kıskançlığına bağlamaktadır. Erkek çocuğun kastrasyon yani hadım edilerek kız çocuğuna benzeme korkusunu, penis kıskançlığı sayesinde kız çocuğu yaşamaktadır. Erkek egemen toplumda penis kıskançlığını kız çocuğu verili bir duygu olarak kabul etmektedir. Kız çocuğunun ileri evrelerinde penis kıskançlığı babadan çocuk doğurma isteğine dönüşmektedir. Oedipus kompleksinde de kadınlar bastırma yoluyla bu kompleksten kurtulmaktadırlar. Kadını erkekten güçsüz görmesi nedeniyle feministler Freud’u eleştirmektedir. Bunun yanında erkek ve kadın arasındaki eşitsizliğe süper ego zayıflığını eklemiştir. Freud’a göre, adalet duygusu erkeklerde kadınlardan daha fazladır. Bu nedenle herhangi bir karar alırken kadınlar şefkat ve düşmanlık duygularından daha çok etkilenmektedirler. Kadınlar yaşadıkları zorluklara erkeklerden daha kolay boyun eğmektedirler. Freud’a göre erkeğin süper egosu kadından daha yüksektir. Erkek çocuk anneye duyduğu arzu ve baba kıskançlığı olan Oedipus kompleksi nedeniyle babasını öldürerek uygarlığa yön vermektedir. Freud bu varsayımla uygarlığı belirleyen erkeğin kadından daha uygar olduğu sonucuna ulaşmaktadır (Donovan, 2007, s.177-195). Stone, penis kıskançlığının kız çocuğu için bir tehdit olduğuna vurgu yapmaktadır. Erkek çocuğun baba otoritesiyle eşitlenmesi de kastrasyon tehdidinin sonucudur. Kız çocuğuyla aynı kaderi paylaşmaktan korkan erkek çocuk zamanla anneye hissettiği arzudan vazgeçerek babasına yaklaşmaktadır (Stone, 2015, s.11-14). Donovan Freud’un feminizm akımına yaptığı katkıların yanında Oedipus kompleksi, penis kıskançlığı, Libido, Elektra, uygarlaşma ve süper ego eksikliği gibi görüşlerinin tartışma konusu olduğuna dikkat çekmektedir.

Firestone'da, libidonun cinsler üzerindeki etkileri dışında toplumsal yapıyı oluşturan çekirdek aile ve ataerkil yapı açısından incelenmesinin önemli olacağını ifade etmektedir.

Freud kadının erkekten farklılığını sadece cinselliğe bağlamaktadır. Freud'un savunduğu gibi kadının farklılığı sadece bedeninden ileri geliyorsa, o zaman kadını zihin tasarımının kaynağı, kadın bedeni ve dolayısıyla kadın cinselliğidir. Öyleyse feminist mücadelede ezilen kadının yeni bir bakış açısıyla gözden geçirilerek ayağa kaldırılmasının ana ögesi anne olmalıdır. Çünkü cinsellik onunla başlamaktadır. Bu nedenle Freud'çu feministlerin çözüm önerisi mevcut ataerkil düzene karşı yeni bir toplum tasarısıdır. Anne ve kız arasındaki ilişki Freud'a göre kadını imgelem zeminine dayandığından bu ilişki düzenini değiştirilerek ataerkil yapıya karşı yeni bir toplum tasarımı yapılması gerekmektedir (Donovan, 2007, s. 218-220).

Feminizm ve Varoluşçuluk

1952 yılında yayımlanan Simone de Beauvoir'ın İkinci Cins eseri ile Mary Daly'nin 1973 yılında yayımlanan Tanrı Babadan Ötede isimli eseri çağdaş feminist teorinin önemli çalışmalarındandır. Beauvoir ve Daly feminist teoriyi 20. yüzyılın felsefe akımlarından olan varoluşçuluktan türetmektedir. Varoluşçuluk Hegel, Husserl, Heidegger ve Jean Paul Sartre'a kadar uzanmaktadır (Donovan, 2007, s. 218-223). "Varoluşçuluğu feminizme kazandıran Simone de Beauvoir'dır" (Douglas, 1995, s. 33). "Simone de Beauvoir kendisini varoluşçu olarak tanımlamıştır" (Direk, 2009, s. 26). 1949 yılında yayınlanan Beauvoir'ın İkinci Cins adlı eseri İkinci Dünya savaşı sonrasında Batı Avrupa'da özgürlükçü kadın hareketinin öncüsü olmuştur. Eser modern feminizmin temel eserleri arasına girerek 1970'li yıllarda Batı'da kadın hareketlerinde etkili olmuştur (Notz, 2012, s. 67).

Varoluşçu felsefede özne insandır. Tek ve gerçek olan bireysel özne her zaman özden önce gelir. Varoluşçu felsefeye göre hakikat özneliktir. Buradaki öznellik izafilik ve kuşkuculuğu içermemektedir. Varoluşçu felsefelerde çözümlemeler bireyin bakış açısından yapılmaktadır. Varoluşçu felsefenin amacı; bireye seçim imkânlarının ve tercihlerinin neler olduğu konusunda bilgi vermek, doğru seçimin ne olup ne olmadığını göstermeye çalışmaktadır. Varoluşçu felsefeyi bireyin kendisini dönüştürmesini hedefleyen birer etkinlik olarak değerlendirmek mümkündür. Varoluşçu felsefeler yaşama dâhil olmak ile yaşamı dışarıdan gözlemlemek arasında önemli bir fark olduğunu ortaya koymaktadır. Her insan bir gün ölümü tadacağını nesnel olarak bilir ancak ölmek üzere olduğu söylendiğinde ölüm olgusu nesnel olmaktan çıkmaktadır. Bu noktadan itibaren ölüm, varoluşun merkezinde duran içsel bir problem olmaktadır (Gündoğdu, 2007, s. 125-126). Varoluşçuluk Sartre'nin söylediği gibi varoluşun özden önce geldiğidir. İnsanların doğası, kişilik özellikleri, toplum ya da toplumların ne olduğu ve ne olabileceği ancak insanları gözlemleyerek öğrenilebilir. İnsanın uçup uçmadığını uçmayı deneyimleyerek anlarız. İnsanların ne kadar iş birliği yapabildiği, gözlemlenerek veya iş birliği yapmayı deneyerek anlaşılabilir (Douglas, 1995, s. 31). Beauvoir varoluşçu felsefeyi kadın nedir sorusunun zemini olarak değerlendirmektedir. Bu sebeple Beauvoir'ın değerlendirmesini kadın olmak hakkında erkek egemen kültürün ürettiği efsanelerin çözümlenmesi olarak görmek mümkündür. Beauvoir'ın dünyaya kadın gelmez, kadın olunur düşüncesi ataerkil felsefenin efsaneleştirdiği anne ve aile yapısını kökünden değiştirmiştir (Notz, 2012, s.67). Varoluşçu felsefeden yola çıkarak kadın sorunlarına çözüm aranması yine toplumsal yapının varoluş nedenleriyle mücadele edilmesine dayanmaktadır. Liberal feminizmde bahsettiğimiz üzere erkeklere kadınlara hükmetme gücünü veren ataerkil yapı, yani erkekliktir. Hooks'ta kadınlara verilen hükmetme yetkisinin varoluştan kaynaklandığına vurgu yapmaktadır (Hooks, 2016, s.87).

Beauvoir varoluşçuluğu kadının politik ve kültürel saygınlığını ifade etmek için kullanmıştır (Donovan, 2007, s. 214). Varoluşçu felsefenin istekten daha çok eylemi vurguladığına vurgu yapan Beauvoir, "biyoloji, mitoloji ve tarihten yararlanarak kadının gerek doğasını gerekse eylemlerini, biyolojinin değil, içinde yaşanan kültürün biçimlendirdiğini temellendirmeye çalışmaktadır" (Arat, 2010, s. 74). Beauvoir'a göre, kadının kimliği ve yaratma gücü tarih boyunca kadına verilmek istenmemiştir. Kadın hep ötekidir, kadın hep nesnedir ve kadının özne olması mümkün görünmemektedir (Walters, 2005, s. 136-137). Varoluşçuluk hem kültür için hem de birey için

baskıcıdır. Baskının en önemli sonucu da kadının yok sayılmasıdır. Varoluşçuluk bağlamında ataerkil kültürde öteki yani normal dışı olmayı Donovan ifade etmektedir;

“Ataerkil bir kültürde erkek ya da eril olan olumlu ya da norm olarak kurulurken, kadın ya da dişlilik olumsuz, esas olmayan, normal dışı, yani kısaca Öteki olarak kurulur. Erkek kadına göre değil, kadın erkeğe göre tanımlanır ve ayırt edilir, esas olan erkeğe karşı kadın esas değil, rastlantısaldır. O (erkek), Özne ve Mutlak konumundadır, kadınsa Ötekidir” (Donovan, 2007, s. 214).

Feminizmi varoluşçuluk kuramıyla ele alan bir başka yazar Daly’de Tanrı Babanın Ötesinde adlı kitabında ataerkil yapı tarafından cinsiyet farklılıkların kadına zorla kabul ettirildiğini, cinsiyet farklılıkların suni olduğuna dikkat çekerken, kadınlara yapılan maddi ve manevi güç kullanmanın biyolojik kökenli olmadığını ifade etmektedir. Daly’e göre “biyoloji kader değildir, erkek ve dişi rolleri öğrenilir; hatta erkeklerin kurguladığı politik roller oldukları dahi söylenebilir” (Douglas, 1995, s.63).

Radikal Feminizm

1960’ların ikinci yarısında ortaya çıkmıştır. Radikal Feminizmin ortaya çıkmasında The Feminists, Redstockings ve New York Radical Women gibi gruplar ile Firestone, Atkinson ve Milleti gibi yazarlar öncülük etmiştir (Douglas, 1995, s. 14-15). 1960’larda Eylemci Kadınlar adı verilen bir grup savaş karşıtı kampanyalar düzenleyerek politik eylemler yapmaktadır. Radikal feminist kuram da 1960’ların sonlarında eylemci kadın gruplarının hareketleri ile Boston ve New York’da gelişim göstermiştir. Yukarıda adı geçen farklı grupların eylemleri ve manifestoları ile Radikal feminist kuram olgunlaşmaya başlamıştır. 1968 yılında New York’ta kurulan radikal feminist gruplar, radikal feminist kuramı geliştirmişlerdir (Donovan, 2007, s. 267-269).

Radikal feministler erkek egemen kültürü kadınların özgürlüğünün önündeki engel olarak görmektedir. Erkeklerin iktidar için ihtiyacı ile oluşturdukları psikoloji kadınların baskı görmelerinin ilk kaynağıdır. Bu sebeple kadının engellenmiş ve baskı altına alınmış olan kimliğinin ortaya çıkabilmesi ve kişisel olanın kamusal alanda yer bulabilmesi sadece ataerkil kültürün etkisinin azaltılması ile mümkündür. Bu bağlamda kadının biyolojik yapısının ve kadın kimliğinin farklı olarak temellendirilmesi önem taşımaktadır. Biz farklıyız, kişisel olan siyasaldır sloganını savunan radikal feministler erkeğin evrensel olduğunu varsayan ataerkil kültürün yok sayılmasını istemektedirler (Arat, 2010, s. 71-75). Radikal feminizmin ilk zamanlarında cinsiyet ayırımından daha çok toplumsal yapının eleştirisi yapılmıştır. Cinsiyet farklılıkları daha sonraları tartışılmıştır. Radikal feministlere göre bireylerin kişilik özellikleri toplumsal yapı tarafından belirlenmektedir. Bu nedenle cinsiyet ayrımcılığı üzerine inşa edilmiş olan ataerkil yapıdaki ayrımların tamamının ortadan kaldırılması talep edilmektedir (Douglas, 1995, s. 9). Radikal feminizm odaklandığı konuları Direk özetlemektedir;

“Radikal feminizm, kadınların yaşadığı ezilmişliğin kaynağının erkekler ve onların iktidarı olan ataerkillik olduğunu vurgular ve ataerkilliğin yapısal çözümlemesini yapmak yerine, kadınların bedenleri, ilişkileri, benlikleri ve öznellikleri gibi alanlarda ataerkilliğin cinsiyetçilik, şiddet, tecavüz ve kadın düşmanlığı gibi dışavurumlarına” (Direk, 2009, s. 58) odaklanmaktadır.

Case’de radikal feministler tarafından kadınların ezilmişliğinin sebebinin ataerkil yapı olduğuna dikkat çekmektedir. Erkeklerin temsil ettiği ataerkil sistem erkek egemenliğine dayanan yapıdan ve sosyo ekonomik sınıflardan aldığı güçle kadınların üzerinde baskı kültürü oluşturmaktadır. Radikal feminizmin ataerkil yapı için ifade ettiği baskı kültürü vurgusu, ataerke karşı bir kadın kültürü tanımlaması yapılmasına olanak sağlamıştır (Case, 2006, s. 2). Douglas’ın belirttiği üzere radikal feministler için öncelikli olan kadınların özgürleşmesini ve bireyselleşmesini sağlamaktır. Radikal feministlerin, kadının özgürleşmesini ve bireyselleşmesini hedeflerken erkek egemenliğini bitirmek ya da erkek sınıfını ortadan kaldırmak gibi hedefleri olmadığını ifade etmek yerinde olacaktır. (Douglas, 1995, s. 198).

Radikal feminist kuram, siyasal ve toplumsal yaşamda üretilen kadın politikalarının başlıca sorularına cevap bulmaya çalışan zihinsel bir harekettir. Bireylerin toplumdaki yapılanmaları, adalet, ahlak ve iktidar kavramları arasındaki ilişki, kuramcının politikadaki yeri, düşüncenin ve topluluğun doğası, iradi eylemin anlamı, gücün doğası ve dağılımı, politik olanın tanımı gibi kavramlara çözüm bulmayı amaçlamaktadır (Mackinnon, 2003, s. 61). Radikal feministler, toplumsal sorunlarla kadınların sorunlarını eşit önemde değerlendirmişlerdir. Adalet, hukuk, barış gibi toplumu ilgilendiren sorunları kadın sorunlarından ari düşünmek mümkün değildir. Çünkü toplumda ayrımcılığa sebep olan sorunlar aynı zamanda kadınları da ilgilendirmektedir. Toplumsal sorunların çözülmesi kadınların sorunlarının da çözülmesine katkı sağlayacaktır. Bu nedenle radikal feministler hem toplumsal hem de kadınlarla ilgili sorunların çözümü için köklü bir değişime inanmaktadırlar. Radikal feministlerin; erkeklerin ve kadınların temelde farklı oldukları, kişisel olanın politik olduğu, kadınların bastırılmış bir sınıf olarak kendilerini görmeleri, erkeklerle mücadele etmeleri gerektiği, kadınların gördüğü baskının sebebinin erkek egemenliği olduğu, kadının ve erkeğin farklı üsluplara sahip oldukları, yeni toplum tasarımı kadınların tarzının etkili olması gerektiği gibi düşünceleri bulunmaktadır. Radikal feminist Barbara Burris öncülüğünde 1971 yılında yazılan Dördüncü Dünya Manifestosu'nda erkekler tarafından sömürülen kadınları kapsayan sosyal bir tabaka oluşturulduğu ifade edilmektedir. Radikal feministlerin sömürülen kadınlardan oluşan kast sistemine karşı önerdikleri çözüm örgütlenmedir. Çünkü ideal bir toplumunun oluşması dişil prensibin etkili olmasıyla mümkündür (Donovan, 2007, s. 268-274).

Douglas, radikal feminizm ile lezbiyen feminizmi birlikte ele almaktadır. İki yaklaşımda da kadınlara baskı uygulayan erkek egemen bir sınıfın var olduğu ve kadınların bu baskıcı yapıyı değiştirebilecekleri varsayılmaktadır. Radikal feministlerin amaçlarını; kadınların politik yönden güçlü ve üstün olduğu bir toplum yaratmak, cinsiyet ayrımı olmayan bir toplumda erkeklerle bütünleşmek, kadınların bağımsız olduğu eşitlikçi veya istekleri halinde ayrı bir toplum olmaları olarak sıralamak mümkündür (Douglas, 1995, s. 10-13). Radikal feminist kuramın ilk ideologlarından Firestone kadınların maruz kaldığı baskının biyolojik kaynaklı olduğunu ileri sürmektedir;

“Kadının başlangıçta ve sonraki ezilmesine yol açan şey doğurgan bedensel yapısıdır, kaynağını Freud’un da bir türü açıklayamadığı beklenmedik bir ataeril devrim değil, anaerkillik ataerkilliğe giden yolda, erkeğin kendisini tam olarak gerçekleştirmesi yolunda bir evredir, erkek ise Doğa’ya ve kadına taparak başlamış daha sonra da onu denetimine almıştır. Kadınların durumu ataerkillik altında çok kötüleşmiştir: ama kadınlar zaten hiçbir zaman iyi bir durumda olmamışlardır. Çünkü tüm özelemleri bir yana bırakarak söyleyelim ki, anaerkillik hiçbir zaman kadının ezilmesini engellememiştir” (Firestone, 1993, s. 84-85).

Bu düşünce Firestone’u kadın sorununu üretim ilişkileri bağlamında değerlendiren Marksist feministlerden ayırmaktadır. Ataeril ideolojide erkek ile kadın arasındaki cinsiyete dayalı iş bölümü başlı başına eşitsizlik alanıdır. Cinsiyet farklılığından kaynaklanan iş bölümü kadın ve erkek arasında sınıf eşitsizliğine sebep olmaktadır. Kadın sorunlarının sebebinin biyolojik ve cinsiyet farklılıklarıyla temellendiren Firestone aile içi yaşamın politik durumuna ve Oedipus kompleksine yaptığı referanslar nedeniyle kadın sorununa Freud’a benzer şekilde bakmaktadır (Donovan, 2007, s. 279). Firestone’un erkek egemenliğinin yarattığı ataeril yapı yerine anneyi suçlaması Douglas tarafından eleştirilmektedir. Douglas’a göre erkek egemen yapıda kadınların erkeklerden onay beklemesi ve erkek tarafından aşağılanması son derece olağan bir olgudur (Douglas, 1995, s. 113). Mackinnon da radikal feminizmde cinsiyet farklılığının cinsiyet biyolojisinden bağımsız olduğuna dikkat çekmektedir. Çünkü radikal cinsel politika toplumsal cinsiyet hiyerarşisi ile belirlenmektedir. Bu nedenle radikal feministlere göre cinsel politikanın değiştirilmesi toplumsal cinsiyet ayrımını iktidar gücüyle bir tutan ataeril yapının değiştirilmesi ile mümkün olacağı öngörülmektedirler (Mackinnon, 2003, s. 61). Radikal feminizmin kadının özgürleşmesi için amaçladığı çözüm yollarından birisi de kadınların teknolojik gelişmelere ayak uydurmalarıdır. Firestone da cinsiyete dayanan sınıf düzeninden kadınları sadece teknolojinin kurtarabileceğini ifade etmektedir (Firestone, 1993, s. 42). Radikal feminist akım açısından teknolojinin önemini şöyle ifade etmek mümkündür;

“Kadınlar yalnızca düşünebildiklerini düşe aktarmakla kalmamıştır. Düşünebildiklerini gerçekliğe uygulamayı da öğrenmiştir: Gerçeklik üzerine bilgi toplayarak, deneylerden ders alarak, ona nasıl yaklaşacağını öğrenerek gerçekliği hoşuna gidecek biçimde değiştirebilmiştir. Çevreyi denetlemek amacıyla ustalıklar edinmiştir; teknoloji de aynı sonuca ulaşmak, düşünülenleri yapılabilecekler yoluyla gerçekleştirmek için tutulan başka bir yoldur” (Firestone, 1993, s. 184).

Feminist Tiyatro

Ataerkil düzenin kurulmasından itibaren toplumsal cinsiyet ayrımcılığı teması her zaman gündeme gelmiş, tartışılmış ve değerlendirilmiştir. Feminizm ve feminist tiyatro bu gündemin sonucunda oluşan önemli akımlardandır. Bilindiği üzere anaerkil ya da ataerkil yapılar, asırlar boyunca hayatın her alanında her iki cinside etki altına alarak toplumsal hayatı biçimlendirmiştir. Sürekli devinim içinde olan yaşam biçimi bilimden sanata kadar hayatın her alanında etkisini göstermiştir. Tiyatro sanatı da toplumsal yaşam biçimlerinden kaynaklanan değişim ve gelişimleri özellikle oyun metinlerine ve sahneleme tekniklerine yansıtmıştır. Tiyatro sanatıyla ilgili yapılan feminist metin okumalarının sonucunda elde edilen veriler dikkate alındığında feminist tiyatronun feminizm akımına paralel olarak gelişim gösterdiği gözlenmektedir. Öncelikle oyun metinlerinde ardından sahneleme pratiğinde kadın sorunlarının işlevsellik kazanmasıyla başlayan feminist tiyatronun varlığı ve etkisi günümüzde de varlığını sürdürmektedir. Case’in de belirttiği üzere feminizm, tiyatro tarihine önemli katkılar sağlamakla kalmamış 20. tiyatro uygulamalarının da önemli bir bileşeni haline gelmiştir (Case, 2010, s. 34). Yamaner de feminist tiyatronun tarihsel olarak tek bir tür olarak ele alınamayacağını, her ne kadar feminizm akımından etkilenmiş olsa da çağdaş tiyatronun gelişim süreciyle birlikte değerlendirilmesi gerektiğine dikkat çekmektedir (Yamaner, 2001, s. 9).

Antik Dönemde Kadın Oyuncu

Kadının kamusal hayatta yok sayılması siyasal ilişkilerden ve toplumsal yaşamdan da dışlanmasına yol açarken bunlardan daha da önemlisi kadın sanattan da uzaklaştırılmıştır. Case’e göre kadınların tiyatro bağlamında kamusal hayattan dışlanmasının ilk örneği Dionysos şenliklerine kadınların katılımıyla ilgilidir. Batılı tiyatro geleneğinin başlangıcı olarak görülen Dionysos Şenlikleri’ne erkeklerle birlikte 6. yüzyılda katılan kadınlara, 5. yüzyılda Dionysos Şenlikleri’nin kapısı kapanmıştır. Bunun en önemli nedeninin Atina’nın kültürel yapısının değişmesiyle birlikte erkek egemen değerlerin toplumsal yapı içinde yükselmeye başlaması olduğunu söylemek mümkündür. Şehir devleti yaşantısı toplumsal yaşamı etkileyerek yeni bir kültür oluşmasını sağlamıştır. Şehir kültüründe çekirdek aile yapısının önemi artmış, mülkiyet sahibi olma erkek cinsiyetine özgü hale gelmiş, kadınlar mirastan pay alamamış, kadınlar mal sahibi olamamıştır. Atina’nın kültürel yapısında meydana gelen bu değişimler kadının sosyal hayattan uzaklaşarak eve kapanmasına yol açmıştır. Ekonomik gücünü kaybeden Atinalı kadınlar çocuk yetiştirme, ev işleri ve cinsel görevlerin dünyasına hapsedilmişlerdir. Bu gelişmeler kadınların kamusal hayattan çıkarılmasına sebep olmuştur. Ataerkil yapının toplumsal düzene hâkim olması tiyatrodaki cinsiyet savaşlarının önünün açılmasına neden olmuştur. Ataerkil yapıda güç kaybeden ve baskı altına alınan kadınının kaderi tiyatro sanatında da farklı olmamıştır. Dionysos şenliklerinde kadının rolünün azalmasıyla bağlantılı olarak tiyatrodaki dramatik özne erkek olmuştur. Tiyatronun sadece erkeklere ait bir sanat alanı yapısına dönüşmesi zamanın ruhuna uyararak yeni kadın imajının da oluşmasına imkân sağlamıştır. Tiyatrodaki kadının tanımının erkek bakışıyla oluştuğuna vurgu yapan Case; tiyatrodaki yüzyıllarca sürececek olan erkek egemenliğinin ve cinsiyet çatışmasının erkeğin ataerkil yapının sayesinde özne olmasıyla başladığına dikkat çekmesi önem arz etmektedir. “Satir oyununda, oyuncunun cinsiyet özellikleri, kullanılan deri bir fallus ile vurgulanmıştı. Bu nedenle oyuncu/dramatik özne erkekti. Cinsiyetlerin savaşında, kadın da temsil edilmeliydi: Erkek bir oyuncu kadın rollerini icra etmek durumundaydı” (Case, 2010, s. 37-48).

Aristoteles ataerkil yapının oluşturduğu kadın kimliğinin özelliklere vurgu yapmaktadır;

“Bir kadın, ahlak bakımından iyi olabildiği gibi, aynı şekilde bir köle de iyi olabilir, her ne kadar kadın aşağı değerde, köle de tüm değersiz bir yaratıksa da. İkinci özellik,

uygunluk'tur. Örneğin, cesaret gibi erkeğe özgü bir karakter, kadın için hiç de uygun değildir. Çünkü genellikle böyle bir karaktere (cesaret) kadında alışılmamıştır” (Aristoteles, 1987, s. 43).

Toplumsal yaşamda kadını erkekten daha değersiz kabul eden bakış açısı tiyatrodaki kadın karakterlerin de bu değere göre biçimlenmesi gerektiğini savunmaktadır; “tiyatronun kadınlar için bir işlevi yoktur, tiyatro izleme zevkinden mahrumdurlar. Ayrıca, konuşmak bile kadınların yetki alanı dışında görünür” (Case, 2010, s. 51). Oresteia üçlemesinde olduğu gibi benzer şekilde Lysistrata’da kadın düşmanlığı cisimleşmektedir (Yamaner, 2001, s. 27).

Atina’nın şehir kültürü yapısı içinde erkeklerin kurguladığı ve yarattığı kadın modeli tiyatro pratiği içinde de kendini göstermiştir. Şehir kültüründe yüceltilen erkek tipinin tiyatroya da hâkim olması erkeklerden oluşan bir sahne geleneğinin oluşmasını sağlamıştır. Kadını evin içine hapseden ayrımcı düşünce atmosferinde tiyatro sahnesi kadınlara yasaklanır. Kadın rollerini erkek oyuncular canlandırır. Tiyatro gösterilerinde sadece erkeğin olması aynı zamanda ataerkil toplumsal cinsiyet temsilinin de kurgulandığını göstermektedir (Case, 2010, s. 37). “İlk Medealar, Antigoneler erkekler tarafından oynanmıştır. Kadınlar tragedyalarda erkeksi eylemlerle, erotik imajlarla, tersinlemelerle işlenmekte ve Lysistrata’ya benzer kadın kahramanlar şeklinde tekrarlanmaktadır. Roma döneminde, Plautus ve Terentius’un komedyelerinde bol bol bulunan yosmalar, dilber esir kızlar, dadılar, aracı kadınları erkekler oynamışlardır” (Yamaner, 2001, s. 27). Brockett’in vurguladığı üzere Antik Yunan, Roma ve Elizabeth Dönemi’nde kadın oyuncu sahneye çıkamamıştır. Bu dönemlerde erkekler, kadın kılığına girerek kadın rollerini oynamıştır (Brockett, 2000, s. 180).

Elizabeth Dönemi’nde erkek egemen kültür geleneğinin tiyatroya egemen olduğu gözlenmektedir. Bu dönemde ataerkil kültürün etkisi yanında Hıristiyan geleneği de kadının sahneye çıkmamasının nedenlerinden birini teşkil etmektedir. Elizabeth döneminde Atina’nın kadını kamusal alanın dışına iten politik ve kültürel yapısının etkisi azalsa da Hıristiyanlığın sayesinde yeniden yükselmeye başlamıştır. Bu sebeple kadın rollerinin erkek oyuncular tarafından oynanması geleneği bu dönemde de devam etmiştir. Eski Yunan ve Roma’da kadın oyuncular fahişlikle ilişkilendirildiğinden tiyatronun da ahlaksız olduğu düşüncesi nedeniyle Katolik Kilisesi tarafından tiyatro yasaklamıştır (Case, 2010, s. 43-52). Katolik Kilisesi’nin tiyatroyu yasaklamasının en önemli nedeni kadının sadece erotik motiflerle tiyatro sahnesinde yer almasıdır. Tiyatroda kadın ahlaksız olarak yansıtılmış ve kadın motifi eğlence unsuru olarak kullanılmıştır. Kilisenin baskısına rağmen kliseye bağlı dinsel tiyatro gösterimlerinde az da olsa kadınlar kendilerine yer bulabilmişlerdir (Yamaner, 2001, s. 32-34). 10. yüzyıl sonunda Hıristiyan öğretileri üzerine yazılmış olan Quem Quaeritis olarak adlandırılan ilk dini tiyatro oyununda erkek papazlar İsa’nın vücudunu yağlamaya gelen üç kadını canlandırmıştır (Fuat, 2010, s. 59).

Tiyatronun gelişmeye başladığı ilk zamanlarda İngiltere’de kadınların tiyatrolarda görev almaları sınırlı ve kısa süreli olmuştur. Oyunculunun profesyonel bir meslek olarak kabul edilmesi kadınların aleyhine bir gelişme olmuş ve kadınların sahneye çıkması yine yasaklanmıştır (Case, 2010, s. 53). Tiyatro sahnesine kadınlar çıkamayınca; “Orta Çağ’ın dinsel tiyatrosunun Meryem’ini ve Maria Magdalena’sını; Shakespeare’in ilk Juliette’ini, Ophelia ve Lady Macbeth’ini erkekler oynamışlardır” (Yamaner, 2001, s. 27).

Mimci Kadınlar

Kadının tiyatrodan dışlanmasına rağmen Eski Yunan ve Roma’da mimciler adı verilen kadınlar sokaklarda yaptıkları gösterilerle tiyatro binasından farklı alternatif mekânlar yaratmışlardır. Case (2010) Mimcileri popüler tiyatronun ve sokak tiyatrosunun uygulayıcıları olarak değerlendirmektedir. Yunanlı Mimciler sokaklarda, pazar yerlerinde, tiyatro önlerinde beden diliyle gösteriler yapmaktaydılar. Gösterilerini yaptıkları mekânlarda alternatif performans alanlarını keşfetmektedirler. Yunan Dönemi’nde tiyatro geleneğinin fiziksel dramatik doğaçlamaya dayalı bir keşif ile sessiz bir gelenek olduğuna vurgu yapan Case (2010) Mimcileri ilk kadın oyun yazarı olarak görmektedir. Çünkü bedenlerini kullanarak yaptıkları gösterimlerde aynı zamanda yazdıkları oyunu sahnelemektedirler.

Yunan Dönemi'nde Mimciler ekonomik özgürlüğü bulunmayan, eşya gibi alınıp satılan ve mülkiyet hakkına sahip olmayan kölelerdi. Klasik dönemde ise köle olan kadınların özgürlüğüne kavuşabilmesinin veya para kazanabilmelerinin tek yolu fahişe rolü yapmaktı. Bu nedenle Mimciler gösterilerini yapmak için bedenlerini de satmak zorundaydılar. Romalı bazı köle kadınların gösteri yaparak ve bedenlerini satarak zengin oldukları da bilinmektedir. Köle kadınların yaşamlarını sürdürebilmek için sokak gösterileri yapmaları neticesinde ortaya çıkan Mimci kadınlar, kadın oyuncuların fahişe olarak anılmasının kaynağıdır (Case, 2010, s. 63-64). Bunun en önemli nedeni de mimcilerin gösterilerindeki olaylar dizisinin fiziksel güzellik, komik çirkinlikler veya cinsel arzu gibi temaları işlemeleridir (Brockett, 2000, s. 78).

Mimci ve erotik bir dansçı olan Theodora 5. yüzyılda şöhret elde etmiştir. İmparator Jüstinyen Theodora'ya âşık olup onunla evlenmek istemiştir (Brockett, 2000, s. 78-85; Case, 2010, s. 63-65). Roma Dönemi'nde oyuncu olan fahişelerin Roma vatandaşı olmasını engelleyen yasalar olduğundan İmparator Jüstinyen, "Theodora ile evlenmek istediği için, soylu bir kişinin mesleğini bırakan bir oyuncu kadınla evlenmesine herhangi bir engel bulunmadığını bildiren bir kararname çıkartmıştı" (Fuat, 2010, s. 58). Theodora ile İmparator Jüstinyen'in evliliği oyuncu fahişe geleneğinin son bulmasına ve tiyatral gösterileri yasaklayan Hıristiyanlığın yükselmesini sağlamıştır. Ataeril tiyatro tarihinde kadın mimcilerden oyuncu fahişeler olarak bahsedilmektedir (Case, 2010, s. 66). Burada dikkat edilmesi gereken bir konu Mimcilerin yaşadıkları toplumsal ve kültürel yapı içinde gösterilerinde kadınsı motifleri ön plana çıkararak fahişe rolleri yapmaya mecbur kalmalarıdır. Mimcileri fahişe olarak anılması ataeril yapının dayattığı mecburiyetten kaynaklanmaktadır. Feminist düşünce bağlamında ele aldığımızda kadın oyuncuların fahişe olarak anılması tiyatro sanatı için ciddi bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. Kadın oyuncuları fahişe olarak gören anlayış 19. yüzyılın sonuna kadar sürmüştür (Yamaner, 2001, s. 27-56).

İngiltere'de Restorasyon döneminde kadınların sahneye çıkmaya başlamasıyla kadın oyunculara soylu erkeklerin ilgisi artmıştır. Tiyatro yöneticisi Killigrew 1664 yılında müstehcen komedilerdeki bütün rolleri kadınlara oynatmaya başlamıştır. "Birkaç yıl sonraysa bu çürüyen tiyatronun, altı ile sekiz yaşları arasındaki, küçük kız çocuklarını sahneye çıkartıp utanmazca prologlar, açık şarkılar söyletmek yoluna saptığı görüldü" (Fuat, 2010, s. 144-145). Tiyatronun ataeril kültürle kadına bakış açısının Shakespeare'in döneminde de devam ettiği bilinmektedir. Bu dönemde de ataeril düşünce anlayışı kurgusal kadın modelini yaratmaya devam etmektedir. Kadın cinselliği yine erkekler tarafından simgelenmektedir. Shakespeare dönemi tiyatro geleneğinde kadının konumunu ifade etmektedir;

"Bu dönemde çoğu tiyatral performanslar erkeklere aitti: Performanslar koro ve okul mensubu erkek çocuklarının oyunlarıyla başladı, genç ve yetişkin erkekleri barındıran Shakespeare'inki gibi kumpanyalara evrildi ve sadece genç erkeklerden oluşan kumpanyaların ortaya çıkmasıyla sona erdi" (Case, 2010, s. 54).

Feminist Tiyatro ve Kadın Oyuncular

1970'li yıllarda kadın haklarıyla ilgili hareketlerin etkisiyle birçok ülkede feminist tiyatro grupları ortaya çıkmaya başlamıştır. İngiltere'de ortaya çıkan Suffrage hareketinin feminist eylemler arasında önemli bir yere sahip olduğunu söyleyebiliriz. Yamaner, Suffrage hareketinin ilk feminist tiyatro etkinliğine yol açtığını belirtmektedir. 1970'li yıllarda yaşanan kadın hareketleri ile tiyatral suffrage etkinlikleri arasında paralellik gözlenmektedir (Yamaner, 2001, s. 7-21). Hareket 1908'de İngiltere'de başlamıştır. Hareketin amacı, kadın ve erkek eşitliğinin yasal olarak sağlanması ve kadınlara oy kullanma hakkının elde edilmesidir. İlk feminist tiyatro olarak adlandırabileceğimiz Suffrage tiyatrosu da Suffrage hareketi ile ortaya çıkmıştır. Suffrage hareketine destek vermek amacıyla tanınmış tiyatro kadın oyuncuları ve oyun yazarları Kadın Oyuncularının Oy Hakkı Cemiyeti isimli derneği kurmuşlar ve kadınlara oy kullanma hakkı tanınmasıyla ilgili oyunlar sahnelemişlerdir (Gömceli, 2019, s. 101-103). Cemiyetin tiyatral faaliyetleri neticesinde propagandist bir tiyatro türü olan Suffrage tiyatrosu doğmuştur. Suffrage tiyatrosu yapanlar mekân olarak Hyde Park, West End Bölgesi restoranları ve

Trafalgar Meydanı gibi kalabalık kitlelere ulaşabilecekleri siyasal söylemlerini yayabilecekleri mekânlar olarak kullanmışlardır. Suffrage tiyatrosu deneyimi siyasal değişimi sağlayabilmek için tiyatronun önemli bir unsur olarak kullanılabileceğini kanıtlamıştır (Aktaran; Gömceli, 2019, s. 102-104; Carlson, 2016, s. 99-305).

Feminist tiyatronun kronolojik açıdan 1968 yılından itibaren başladığını söylemek mümkündür. Özellikle İngiltere’de ve ABD’de başlayan çeşitli kültürel ve cinsel ayrımcılığa dayalı politik gelişmeleri protesto etmek amacıyla sokak tiyatroları denenmiştir. Söz konusu bu protestoların zaman içinde alternatif tiyatroların ilgisini çekerek kadın hareketi alanında feminist tiyatronun gelişmesine aracılık ettiği gözlenmektedir. İngiltere ve ABD’deki gelişmelerin feminist tiyatro için örnek verilmesinin nedeni bu ülkelerde kadın haklarıyla ilgili büyük çaplı etkinliklerin yaşanması ve feminist tiyatronun alternatif bir protesto yöntemi olarak kabul görmesidir (Yamaner, 2001, s. 8-12). Alternatif tiyatro kavramını Chambers şöyle açıklamaktadır;

“Alternatif tiyatro genel olarak dominant drama akımlarının karşısında değer üreten tüm tiyatro yapma pratiklerini karşılayan bir terimdir. 1960’ların sonu ve 1970’ler Britanya’sında ise “Fringe” terimi ile birlikte öncelikle ana akım özel tiyatrolara ve sonrasında devlet destekli kurum tiyatrolarına karşı çeşitli tiyatral fikirler çevresinde ortaya çıkan bireyler, topluluklar ve sahneler için kullanılmıştır. Estetik bir tiyatro dramaturgisiyle yola çıkmakla beraber genel olarak politik bir dramaturgileri vardır ve çoğunlukla ensemble ekiplerdir” (Chambers, 2002, s.19-20).

Tiyatrolarda erkek egemenliğinin hâkim olması nedeniyle 1960’lı yılların sonlarında feminist tiyatro grupları kurulmaya başlanmıştır. Yoğunluklu olarak New York bölgesinde bulunan tiyatro grupları ya bir lider tarafından ya da grup üyelerinin kolektif karar verdiği anlayışla yönetilmektedir (Rea, 2006a, s. 21). Case’e (2006) göre 1960’lı yıllarda ortaya çıkan radikal feminizm akımı kadını önceleyen feminist tiyatronun başlamasına olanak sağlamıştır. Radikal feminizm akımının etkisiyle oluşan bilinç yükseltme grupları feminist tiyatroya kaynak olması açısından önemli bir yere sahiptir. Bilinç yükseltme gruplarının örgütlenmesinde politik, sınıfsal, ırk ayırımı bulunmuyordu. Bilinç yükseltme grupları kadınların yaşadıkları pratiklere, deneyimlere ve üsluba odaklanarak kadın olmanın konuşulabileceği bir ortamın oluşmasını sağlamıştır. Kadınlar gruplarda sadece kadınları ilgilendiren aile ilişkileri, işyeri, cinsellik vb. temaları konuşarak gelecekle ilgili umutlarını ve hayallerini ifade etmekteydiler. Feminist tiyatronun oluşmasının kaynağı olarak bilinç yükseltme gruplarını görmek mümkündür. Bilinç yükseltme grupları kadınların sınıfını, kimliğini, koşullarını, renklerini, tanımını sorgulamadan seslerini halka açık gösterilerle duyurmalarını sağlayan feminist tiyatronun oluşmasını ve gelişmesini sağlamıştır. Bilinç yükseltme sürecindeki kadın deneyimlerinden ortaya çıkan yaşanmışlıklar feminist tiyatro oyunlarının ana kaynağı olmuştur. Dolayısıyla sahnelenen eserlerde tiyatral tekniklerle süslenmiş bir tür kamusal bilinç yükseltme grubu deneyimine şahitlik edilmektedir. Bilinç yükseltme gruplarının sadece kadınlara açık olması feminist tiyatro yapan çok sayıdaki grubu yalnızca kadın seyircilere gösteri yapmaya yönelmelerini sağlamıştır. Bu tercihin feminist tiyatro uygulamasının erkek varlığını öne çıkaran klasik tiyatroya karşı alternatif ürettiğini ve dolayısıyla ataerkil kültürde kırılmayı yol açtığını söylemek mümkündür. Bunların yanında feminist tiyatro gruplarının sahnelediği kadın malzemelerinin kişisel yoğunluğu, duygusallığı, mahremiyetin kamusal teşhiri, seyirci ile oyuncu arasındaki dördüncü duvarı ya da estetik uzaklık ilişkisini değiştiren farklı bir tür yakınlık oluşmasını sağlamıştır. Bu da feminizmin sloganı olan kişisel olanın politik olduğu anlayışıyla uyumlu yeni dramaturgi dinamiğinin oluşmasını sağlamıştır. Radikal feminizm düşünce kadının ezilmişliğini ve yaşadığı baskının bir nedenin cinsellik olduğunu savunmaktaydı. Ataerkil kültürde kadın bedeni erkek arzusunun besleyen cinsel bir nesne olarak görüldüğünden toplumsal bir öğreti olarak kadınlar da bedenlerini erkek arzusunun doyuran bir nesne olarak değerlendirmekteydi. Buna bağlı olarak feminist tiyatro yapan It’s All Right To Be Women Theatre grubu ataerkil kültürün sömürsünden kurtulan kadını ifade etmek için sahneyi vücudunun çeşitli bölgelerine dokunan bir kadınla açmayı tercih ediyordu. Seyirciler ve oyuncular “yüzlerimiz bizim bedenlerimize, bedenlerimiz bizim hayatlarımıza aittir diye şarkılar söylüyorlardı. Toplumsal hareketteki sutyen yakma gibi ritüeller

kadınların bedenlerini ataerkil kültürün cinselleştirmesinden kurtarmasını temsil ediyordu” (Case, 2006, s. 3-4).

1970’li yıllardan itibaren feminist tiyatronun gelişiminin ivme kazandığını söylemek mümkündür. Bu yıllarda kadınların ataerkil kültürde yaşadıkları ayrımcılık olaylarının dramatik metinlere ve tiyatro sahnelerine daha güçlü ve yoğun bir şekilde yansdığı gözlenmektedir. Feminist tiyatro grupları tarafından sahnelenen oyunlarda; kürtaj, rahim ve tampon arasındaki ilişki, adet görme, lezbiyenlik, çocuk doğurma, ruhani ve mitolojik temalar, cadı imgesi, kadının özgürleşmesi, tanrıçaya tapanlar, doğum kontrolü vb. temalar kadınların bilinç yükseltme gruplarında dile getirdikleri deneyimlere uygun olarak sahnelenmiştir (Case, 2006, s. 5-11; Rea, 2006a, s. 72).

İngiltere’de feminizm hareketinin öncülüğünü öğrenciler yapmıştır. Oxford’da 1970 yılında Ulusal Kadın Kurtuluş Konferansı düzenlenmiştir. Tiyatro gruplarının aktif hale gelmesi ve kadınların kimliklerini tiyatral olarak ifade etmesi bu protestolardan sonra başlamıştır. Yapılan mücadele sonucunda kadınlar için eğitim ve fırsat eşitliği, yirmi dört saat kreş, eşit ücret, talebe bağlı kürtaj hakkı ve doğum kontrolü hakkı elde edilmiştir. Toplumsal yaşamda kadınlar için elzem olan bu hakların elde edilmesi bireysel faaliyetlerin ve protestoların gücünü göstermesi açısından önem arz etmektedir. Wandor (2006), İngiltere’de kadının tiyatrodaki konumuyla diğer iş alanlarındaki konumunun birbirine paralellik olduğunu ifade etmektedir. Tiyatrolarda sanatsal ya da idari işler erkeklerin kontrolündedir. Kadınlar erkeklere nazaran daha düşük ücretle çalışmaktadır. Azımsanmayacak sayıdaki kumpanyada kadınlar erkeklerin aldığı ücretin yarısına çalışmaktadır. Aktrisler aktörlere nazaran daha kötü muamele görmektedir. Kadın oyuncuların iş bulma imkânı erkeklere göre daha zordur. Az sayıda kadın oyuncu ünlü olabilme şansına sahiptir. Sanat yönetmenliği, yazarlık ve yönetmenlik gibi pozisyonlara erkekler hâkimdir, kadınlar daha çok idari işlerde çalışmaktadır (Wandor, 2006, s. 135-139).

Fransa’da feminist tiyatro akımının gelişiminin Amerika ve İngiltere’den pek farklı olmadığı bilinmektedir. Kuzey Amerika’da ve Avrupa’da başlayan ve dünyaya yayılan kadın hareketlerinin etkisiyle Fransa’da bu kadın hareketlerine savaş karşıtı gösteriler ve siyasal aktivizm biçimleri ile dâhil olmuştur. Graves’e göre; oyunculuk, yazarlık ve yönetmenlik erkeklerin tekelindedir. İsim yapan kadın oyun yazarları II. Dünya Savaşı sonrasında kendilerini gösterebilmiştir. 1970 yılından sonra yaşanan kadın hareketlerinin hemen ardından Fransa’da kadın yazarlar ortaya çıkmaya başlamıştır. Ajitasyon propagandası veya bilinç yükseltme tarzı tiyatro eserleri 1970’lerin ortalarında artmıştır (Graves, 2006, s. 179-184).

Amerika özelinde feminist tiyatronun biçimlenmesinde Brecht’in önemli bir etkisi olmuştur. Başta Amerikan tiyatrosu olmak üzere pek çok ülkedeki feminist tiyatro uygulamalarında Brecht’in etkisini görmek mümkündür. Kadınların deneyimlerine öncelik veren, yaşadıkları baskıyı yansıtan ve kadınların özgürleşmesini hedefleyen feminist tiyatrolar Brecht’ten yararlanmıştır. Feminist tiyatro yapanlar sahneledikleri oyunları feminist tiyatronun kendine özgü perspektifine ve taleplerine uygun hale getirebilmek için Brecht’in kuramlarını uyarlamışlardır. Özellikle feminist oyunculuk tarzı arayışında Brecht’in oyuncu, seyirci ve oyunculuk deneyimlerinden yararlanılmıştır. Feminist tiyatro pratiği için epik tiyatronun öyküleyici metotları ve yapısal araçları, kadınların deneyimlerinin temsili için fayda sağlamıştır (Laughlin, 2006, s. 281). “Feministler için Brecht’den teknikler, toplumsal cinsiyet davranışının maddi koşullarını (nasıl içselleştirilir, karşı çıkılır ve değiştirilirler) ve bu koşulların diğer sosyopolitik faktörlerle -örneğin sınıfla- etkileşimlerini incelemek için bir yol” (Reinelt, 2006, s. 300) gösterici olmuştur. Feminist tiyatroların 1975 yılına kadar Brecht’den kuramdan uyarlamalar yaparak sahneledikleri oyunları inceleyen Laughlin, feminizmin ideali olan özel olan politiktir temel anlayışını hayata geçirdiğine vurgu yapmaktadır. Feminist tiyatrolar Brecht ve diğer politik oyun yazarlarının tanımladığı içeriği yeniden tanımlamaktadırlar. Ancak “Brecht’den kuram çevre düşüncesini desteklemek için insanın iç dünyasını önemsizleştirme eğilimindeyken, feminist oyun yazarları içsel ve toplumsal gerçeklikler arasındaki bağlantıyı vurgulamışlardır” (Laughlin, 2006, s. 281-294). Diamond, Brecht’in kuramsal tezinin en önemli öğelerini “temsili sıradan olmaktan çıkarmak, haz nesnesinin ne zaman ve ne şekilde yaratıldığını göstermek, izleyiciyi hayali ve yanılsamalı özdeşleşmelerin pençesinden kurtarmak” (Diamond, 2006, 349) olarak sıralamaktadır. Brecht’in yabancılaştırma efekti feminist

tiyatrolar tarafından yoğun olarak kullanılmıştır. Brecht sözcüğü, düşünceyi veya jesti seyirciye yabancılaştırma efektini kullanarak aktarmıştır. Feminist tiyatrodaki toplumsal cinsiyet, ataerkil düzendeki kadının veya erkeğin görünüşü, davranışı, jesti, düşüncesi, sözcüğü ve tavrıdır. Bu nedenle feminist tiyatro uygulamalarında toplumsal cinsiyetin teşhir edilmesi için Brecht'in yabancılaştırma efekti sıklıkla kullanılmıştır. Toplumsal cinsiyet, kurulu düzeni korumayı amaçlayan inanç sistemi olarak ifade edilirse, ideolojinin anormalliğini ortaya çıkarmayı hedefleyen yabancılaştırma efekti ile toplumsal cinsiyetin ilişkilendirilmesi olağandır. Oyunlarda kodlanmış olan tavırların jest, eylem ve sözcüklerle seyirciye iletilmesini mümkün kılan gestus kavramı da feminist tiyatrodaki kullanılmaktadır. Oyun ile seyirci arasındaki sınıfsal ilişkinin çözümlenmesinde kullanılan gestus kavramı feminist tiyatro uygulamalarında seyirciyi yazarı düşünmeye teşvik etmesi anlamında önemli bir yere sahiptir. Feminist tiyatro yapan grupların seyircinin yazarı düşünmesini istemesinin nedeni sahnelenen metinlerin bilinç yükseltme gruplarında anlatılan yaşanmış olgular olmasıdır. Gestus "oyuncu ve izleyiciyi kendi tarihsel ve cinsel özellikleri içinde düşünmeye, bir yandan da yazarın kendini metne nasıl naksettiğini anlamaya davet eder" (Diamond, 2006, 349-360).

20. yüzyıla gelindiğinde feminist tiyatronun, tiyatro sanatına olan katkısı iki farklı etki üzerinden değerlendirmek mümkündür. Öncelikle feminist tiyatro; kürtaj, tecavüz, aile içi şiddet, anne kız ilişkisi, evlâtlık, kız arkadaşlıkları, kadının tek başına ebeveynlik yapması, kadınlar arasındaki çatışma veya dayanışma vb. gibi temaların tiyatroya taşınmasına katkı sağlamıştır. İkinci olarak renkli kadınların ve lezbiyenlerin feminizm başlığı altında olsalar da yaşadıkları ayrışmalar nedeniyle kendilerini feminist tiyatro sayesinde tiyatro sanatında konumlandırmaları mümkün olmuştur (Yamaner, 2001, s. 60-61).

Kadınların kamusal alanda ve özel yaşamlarında kimliklerinden dolayı yaşadıkları baskılara karşı seslerini duyurmak için tiyatro sanatını bir protesto aracı olarak tercih etmesi feminist tiyatronun amacını ortaya koymaktadır. Feminist oyunların tiyatro sahnelerinde oynanması, oyun yazarlarının feminizme katkı sağlayan metinler yazması ataerkil yapının tiyatro sanatı aracılığıyla eleştirilmesine, toplumsal cinsiyet ayrımcılığına karşı direnç oluşturulmasına, protesto edilmesine, kadınların haklarının neler olduğu hakkında bilgilendirilmesine ve bilinçlenmesine olanak sağlamıştır. İlk feminist tiyatro deneyimini yapanlardan biri olan Lucy Winer, Rea'ya verdiği mülakatta feminist tiyatronun amacını özetlemektedir;

"Feminist tiyatro kadınlara sesleniyor: Öfkelen, sarsıl, nasıl yaşadığına bir bak. Bu belki de kadınları uyandırmanın en iyi yolu... ve nasıl yaşadıklarını, seçeneklerinin neler olduğunu ve daha da önemlisi ne olmadıklarını görmeye zorlamanın. Zengin veya yoksul olmaları fark etmeksizin yüzyıllardır nasıl ezildiklerini, neden köle olduklarını... Cinsiyetçiliği fark etmeye başladığınızda (görürsünüz ki) her yerdedir... mutfakta, okullarda, yatak odasında. Sevgiliniz ya da kocanız için bir yumurta pişirmek üzere her sabah tavayı elinize almanız, bir kadın olarak hangi yöntemlerle ezildiğinizi ifade ettiği müddetçe politik bir edimdir. Kadınların ne tür yöntemlerle ezildiklerini bulgulamak için birçok farklı davranışı, yaşamın bütün farklı alanlarını, tüm yaşamı incelemek zorundayız, ki böylece belki de kadınlar... bunu görür, nefret eder ve durdurur ve böylelikle dünyanın geri kalan kısmı da" (Rea, 2006b, s. 67).

Ataerkil yapının erkeğe özgü değerlerle ürettiği kurgusal kadın kimliği mitolojide, tiyatrodaki ve güzel sanatlarda cinsiyetle ilişkilendirilen erkek egemen değerleri ifade etmektedir. Ataerkil yapının ürettiği kurgusal kadın imgesi gerçeklikte kadına ait olan tüm değerleri erkek bilinciyle şekillendirmektedir. Bu anlamda Case'in kurgusal kadın imgesinin kadın dünyasına ait duyguları, hayalleri ve deneyimleri bastırıldığını (Case, 2010, s. 37) ifade etmesi önem arz etmektedir. Erkek egemen kültürün ürettiği kurgusal kadın kimliğinin kadının lehine değişebilmesi ve ya yeniden üretilebilmesi için feminist tiyatro önemli bir araç olarak kullanılmaktadır. Winer'in ifade ettiği gibi kadınların neden ve nasıl ezildiklerinin farkına varmaları ve toplumun tamamının bunu anlayana kadar mücadele edilmesi gerektiği feminist tiyatronun amacıdır.

Tiyatrodaki Kadın Yazar ve Kadın Oyuncu Olmak

Antik Çağ'da toplumsal yapının ataerkil düzenin kontrolüne geçmesiyle birlikte kadının kamusal alandan uzaklaştırılması ve ötekileştirilmesi tiyatro sanatında da etkisini göstermiştir. Bilindiği üzere kadınların 6. yüzyıldan itibaren Dionysos Şenlikleri'ne katılması engellenmiştir. Kamusal alandan ve dolayısıyla sahneden uzaklaştırılan kadınların sahneye çıkabilmek için mücadele vermesi gerekmiştir.

Yunan Tiyatrosu'nda komedi ve tragedyalarda kadın rolleri de olmak üzere tüm rolleri erkekler oynamaktadır (Brockett, 2000, s. 36). Oyuncular sıklıkla kadın kılığında görünmektedir. Roma Tiyatrosu'nda da Yunan Tiyatrosu'na benzer biçimde bütün roller erkek oyuncular tarafından oynanırken Roma Tiyatrosu'nun düşüş çağına girdiği son zamanlarda farslarda ve pantomimlerde kadınlar da rol almıştır (Fuat, 2010, s. 36-52). Ortaçağ'da özellikle Katolik Kilisesi'nin tiyatroyu yasaklaması nedeniyle halkın tiyatroya olan ilgisi azalmıştır. Bol olaylı ve heyecanlı oyunlar sergileyen gezici halk toplulukları varlığını sürdürse de Ortaçağ'da halk tiyatrodan uzaklaşmıştır. "XVII. yüzyılda tiyatro soylularla, varlıklı orta sınıfın eğlencesi olmuştur" (Şener, 2001, s. 94).

İspanya'da ve İtalya'da 16. yüzyılda, İngiltere'de ise 17. yüzyılın ikinci yarısında kadınlar sahneye çıkabilmişlerdir. Bu ülkelerde kadının sahneye çıkma özgürlüğü günümüze kadar süregelmiştir. Fransa, İngiltere ve İspanya'da hâkim olan monarşi yönetimleri ve yöneticilerin tiyatroya ilgi duyması 17. yüzyılda kadınların tiyatrodaki yer bulabilmelerini sağlamıştır. Fransa'da 14. Louis'in baleye ve sahne sanatlarına ilgili olması ve kilisenin tiyatroya olan tutumunun yumuşaması kadınların sahneye çıkmasına imkân tanımıştır. Bu dönemde sahneye çıkabilen gösterişli ve güzel kadınlar zengin ve soylu erkeklerin birlikte olmak istedikleri bir cinsel meta olarak görülmüştür (Yamaner, 2001, s. 28-34). II. Charles'ın Paris seyahatinde kadınların sahneye çıktığını görmesi Londra'da kadınların sahneye çıkmasına imkân sağlamıştır. 1662 yılında II. Charles kadınların sahneye çıkmalarına olanak sağlayan emir yayımlamıştır (Fuat, 2010, s. 140). İspanya'da kadın oyuncular profesyonel anlamda 15. yüzyılda sahneye çıkmış, 16. yüzyılda da tiyatro topluluklarının tamamında kadın oyuncular çalışmıştır (Brockett, 2000, s. 212).

16. yüzyılın sonlarına doğru İtalya ve Fransa'da özellikle ailelerinde oyuncu olan kadınlar sahneye çıkabilmiştir (Brockett, 2000, s. 115; Yamaner, 2001, s. 28). Kadını ilk kez cinsellik dışında kullanabilme cesaretini profesyonel tiyatronun ilk örneklerinden olan Commedia dell'Arte oyuncuları göstermiştir. 1660'lı yıllarda İngiltere'de başlayan restorasyon hareketi Fransa ve ardından Almanya'da kadın oyuncuların sahneye çıkmasını sağlamıştır (Yamaner, 2001, s.28). Commedia dell'Arte topluluklarının "on on iki üyesi bulunuyordu. Oyuncuların yedi ya da sekizi erkek, üç veya dördü kadın olmaktadır. Ancak bu sayı topluluğun mali durumuna göre değişmekteydi" (Brockett, 2000, s. 163). İspanya'da gezici kumpanyalarında kadın oyuncular oynamaktaydı. 1587 yılına kadar Madrid'de kadınlar sahneye çıkarılmamıştır ancak IV Philip zamanında 1587 yılından sonra İspanyol sahnelerinde kadın oyunculara da rol verilmeye başlanmıştır (Fuat, 2010, s. 100).

İngiltere'de Restorasyon döneminin ilk yıllarında kadınlar sahneye çıkamamıştır. Çocuklardan kurulu kumpanyalara ilginin azalması nedeniyle çocuklar kadın rollerini oynamıştır. 1642 yılına kadar kadın rollerini çocuklar oynamaya devam etmiştir. Shakespeare'in epiloglarında da kadınların sahneye çıkmalarının hoş karşılanmadığını, halk tiyatrolarına seyirci olarak gittikleri anlaşılmaktadır (Fuat, 2010, s. 124). İngiliz tiyatrosuna Restorasyon döneminin en önemli etkisi kadın oyuncuların sahneye çıkma imkânına erişmesidir. Tiyatronun yasak olması nedeniyle William D'Avenant tarafından yazılan Rodos Kuşatması opera olarak 1656 yılında D'Avenant'ın evinde sahnelenmiştir. Restorasyon döneminde tiyatro hakkındaki yasağın kalkmasıyla Rodos Kuşatması 1661 yılında sahnelenmiştir. İlk kez kadın oyuncuların sahneye çıkması nedeniyle Rodos Kuşatması'nın İngiliz tiyatro tarihinde önemli bir yeri bulunmaktadır. Kadın rolleri erkekler tarafından maskelerle oynanırken Rodos Kuşatması'nda kadın oyuncular ilk kez sahneye çıkmıştır (Aktaran; Baştan, 2016, s. 224; Harbage, 1970, s. 244). Restorasyon döneminde ünlü kadın oyuncular olmuştur. Soylu erkeklerin kadın oyunculara karşı ilgi göstermeleri, Shakespeare oyunlarına kadınlar için yeni roller eklenmesi, Killigrew'in 1660'ta, Othello oyununda bir kadını sahneye çıkarması tiyatrodaki kadınlara olan talebin artmasını sağlamıştır (Fuat, 2010, s. 144-145). Restorasyon döneminde kadın oyuncuların sahneye çıkmasının önünün açılması önemli bir başarıdır ancak kadın ve erkek oyuncular arasındaki çalışma koşullarının eşit değildir.

Victoria ve Restorasyon dönemlerinde İngiliz araştırmacıların kadın oyuncuların çalışma koşullarıyla ilgili yaptıkları çalışmalarda; erkeklerin kadınlardan daha fazla sayıda iş bulma imkânlarının olduğu, kadın oyuncuların erkeklerden daha az ücretle çalıştıkları, iş bulmak için kadınların kendi aralarındaki rekabetin çok fazla olduğu, kadın temsiline cinselliğe dayalı olduğu ve bu nedenle sahne dışında kadınların cinsel tacize uğradığı gibi değerlendirmeler ortaya çıkmaktadır. Bu dönemle ilgili yapılan çalışmalar kadın oyuncuya bir eğlence aracı olarak bakıldığını ortaya koymaktadır. Maalesef ki 19. yüzyılda da kadın oyuncuların fahişe olduğuna dair algının toplumun geneli tarafından benimsendiğini söylemek mümkün olacaktır. 19. yüzyıldan itibaren Avrupa’da devlet destekli tiyatro, opera, bale okulları açılmaya başlanmış ve kadınlarda bu okullarda eğitim olanağı bulmuşlardır (Yamaner, 2001, s. 29-33).

Doğu Tiyatrosu’nda kadının sahneye çıkması epey sıkıntılı olmuştur. “Hint tiyatrosunda (...) kadın rollerini kadınlar oynardı; Çin’de, Japonya’da ise yüzyıllarca kadınların sahneye çıkmasına izin verilmemiştir” (Fuat, 2010, s. 167). Savaşçıların başından geçenleri, tarihsel kişilerin ve tanrıların kutsanmasını, mutsuz aşkları ve yöresel masalları konu edinen Japon No Tiyatrosu’nda da kadın sahneye çıkamamıştır. Erkekler kadın rollerini seslerini değiştirmeden oynamaktadır. 17. yüzyılın başlarında doğan Japon halk tiyatrosu Kabuki’de kadının konumu gelişim göstermektedir. Kabuki oyunları Okuni adında bir kadın ile başlamıştır. İlk oynanmaya başladığında genç kızlar da oynamasına rağmen daha sonra Kabuki oyunları kadınlara yasaklanmıştır (Fuat, 2010, s. 177; Yamaner, 2001, s. 34-35). “O-kuni kumpanyasında erkek rollerine kadınlar, kadın rollerine de erkekler çıkarmış. Daha sonra birtakım uygunsuzluklar olduğu görülünce kadınların sahneye çıkması yasaklanmıştır” (Fuat, 2010, s. 177).

Kadınların tiyatrodaki verdikleri mücadelede takdir edilmesi gereken ilk kesim kadın oyun yazarlarıdır (Yamaner, 2001, s. 19). Feminist akım bağlamında ilk tiyatro oyun yazarlarının feminizme sağladığı katkı önem arz etmektedir. Tiyatro tarihinde feminist bakış açısıyla kadın oyun yazımı geleneği Hrotsvit’le başlamıştır. Hrotsvit von Gandersheim (MS 935-1002) yazılı metinler üretmiş bilinen ilk kadın oyun yazarıdır (Brockett, 2000, s. 102; Case, 2010, s. 66). “Günümüze kadar gelen en eski feminist görüş açısını” (Brockett, 2000, s. 102) yansıtmaktadır. Almanya’nın edebiyat tarihinde önemli bir yeri olan Hrotsvit, 10. yüzyılda yaşamıştır. Gandersheim Manastırı’nda rahibe olan Hrotsvit, asil bir ailenin mensubudur. Feminizmin öncü kadın tiyatro yazarı olarak bilinmektedir (Çetin & Ülgen, 2021, s. 108). Katolik Kilisesi’nin tiyatroyu şehvet düşkünü ve ahlâksız gördüğü 10. yüzyıl Almanya’sında yaşamıştır (Yamaner, 2001, s. 17). Tiyatronun olmadığı bir dönemde Batı Avrupa’da oyunlar yazmıştır. Özellikle Romalı oyun yazarı Terence’in (MÖ 166) yazdığı oyunlardaki kadın düşmanı imgeleri yenileyerek altı oyun yazmıştır. Bunun yanında klasik oyunlardaki kadın karakterlerin olumsuz yanlarını kadınların olumlu yanlarıyla değiştirmiştir. Hrotsvit’in yazdığı en meşhur oyunu Theodora gibi bir kadını konu eden Paphnutius isimli oyunudur. Oyunda dansçı bir fahişe olan Thais konu edilmektedir. Oyun kadınların iç huzurlarını sağlayabilmeleri için bedenlerini kurtarmaları gerektiği söylemini işlemektedir. Hrotsvit’in yazdığı oyunların 20. yüzyıla kadar İngilizcesi bulunmadığından, oyunlar bir araya getirilmediğinden ve Ortaçağ Latincesinden modern Romen dillerine çeviri yapılmadığından sahnelenmeleri çok zor olmuştur. Londra’da, kadınların oy kullanma hakkı için mücadele verdikleri süfraj hareketi döneminde Hrotsvit ün kazanmıştır. Case’e göre Hrotsvit’in oyunlarının ortaya çıkarılmaması, tiyatral üretimin dışında tutulması ve oyunlarının çevirisinin olmamasının nedeni ilk kadın oyun yazarının önemini gizlemektedir (Case, 2010, s. 66-70). Alman tiyatro geleneğiyle ilgili yapılan çalışmalarda kadın oyun yazarlarının tanınmasının engellenmesinin ve görünürlüğünün gizlenmesinin iki nedeni olduğu gözlenmektedir. Bunlar kadınların kadın karakterleri erkek psikolojisiyle yorumladıkları düşüncesi ve kadınların iyi bir dramatik metin yazamayacağı ön yargısıdır. Ancak Hrotsvit’in yazdıklarıyla görünmez olmasının nedeni Yamaner’e göre erkek yazarların dramatik bakış açısında farklı oyunlar yazmasıdır. Buna en iyi örneklerden biri Hrotsvit, Oulcitus adlı oyunudur. Oyunda tecavüz etmek istediği kadınlara aptallığı yüzünden yenilen bir oyun karakteri yaratarak eril düzeni eleştirmesidir (Yamaner, 2001, s. 18).

Kadın oyun yazarlara öncülük eden ve feminist tiyatro tarihinde önemli bir paya sahip olan Aphra Behn'dir (Yamaner, 2001, s. 19). Behn, oyun yazarlığıyla geçimini sağlayan ilk kadın oyun yazarıdır. Yazdığı 18 oyun Londra'nın önemli tiyatrolarında sahnelenmiştir. Oyunlarından iyi bir gelir elde etse de olumlu eleştiriler almamıştır. Açık saçık sahneler yazmayı hem tiyatro yazarının özgürlüğü hem de komedinin geleneği olarak düşünmektedir. Behn oyun yazmayı kadınlar için direniş şekli olarak gördüğünden eleştirmenlerin toplumsal cinsiyet hakkındaki önyargısına karşı mücadele edilmesi gerektiğini ifade etmektedir. Behn'in en önemli başarısı kendinden sonraki kadın oyun yazarlarına yazarlık ekonomik kazanç elde etme yolunu açmasıdır (Case, 2010, s. 71-74). Yenilikçi bir oyun yazarı olan Behn, Güney Amerika'dan Surinam'a kadar yolculuk yapmıştır. Bütün karakterleri yatağa soktuğu ve müstehcen yazdığı ve için eleştirilmiştir. Behn'in kendisini eleştirenlere verdiği cevap 17. Yüzyılda kadın yazarın tiyatrodaki konumunu göstermesi açısından değerlidir;

"Benim yazdığım oyunlar herhangi bir erkeğin adıyla ortaya çıkmış olsa ve bana ait oldukları asla bilinmeseydi, tarafsız yargılayacak herkesin de bildiği gibi o kişinin çağımızda yazan her erkek kadar güzel komediler yazdığını söylerlerdi; ama şairin de dediği gibi şeytan kadının kendisi (Walters, 2005, s. 40)".

Batı Tiyatrosu'nda olduğu gibi Uzak Doğu Tiyatrosu'nda da yüz yıllar boyunca tiyatro oyun yazarlığında kadınlara önem ve imkân verilmediği gözlenmektedir. Uzak Doğu Tiyatrosu'nda kadının sahneye çıkabilmesi 20. yüzyılı bulmuştur. 20. yüzyılın başlarına dek kadın rollerini erkekler oynamıştır. (Yamaner, 2001, s. 21-22).

Antik Yunan'dan feminist tiyatronun oluşumu ve gelişimine değin yazarlık ve oyunculuk bağlamında kadın kimliğinin tiyatro sanatı içindeki konumu ve(ya) konumsuzluğu ile ilgili yapılan literatür çalışmalarının ışığında feminist tiyatronun, feminizm akımından beslenerek gelişme gösterdiğini söylemek mümkün olacaktır. Bununla birlikte feminist tiyatro anlayışının gelişimini artıran bir ivmeyle devam ettirdiğini, kadın yazar ile kadın oyuncunun da buna paralel olarak gittikçe daha güçlendiğini, konumlandığını belirtmek gerekmektedir. Günümüze geldiğimizde "modern dünyada tiyatro insanların kişisel gelişimlerinde de önemli bir unsur haline gelmiştir. Entelektüel birikime sahip toplumların tiyatro ile ilişkileri geri kalmış toplumlara göre farklılık göstermesi" (Öztahtalı ve Dereli, 2020, s.79) nedeniyle feminist akım sayesinde kadınların tiyatrodaki özgürleşme çabası önemli hale gelmektedir.

Feminist hareketlerin başladığı 1960'lı yıllar aynı zamanda feminist tiyatronun da ilk oluşum yılları olarak kabul edilmektedir. Feminist akıma paralel olarak gelişen feminist tiyatro ile feminizm kavramı arasında organik bir bağ olduğunu vurgulamak gerekecektir. Bu yönelişle kadın kimliğinin ataerkil düzenin baskılarına karşı verdiği özgürleşme mücadelesinin tarihsel olarak birinci ve ikinci dalga hareketi olarak adlandırıldığını anımsatmakta fayda olacaktır. Kabul edilmiş bir bilgi olarak; birinci dalga hareketi 1970'li yıllardan öncesini kapsamakta ve bu dalganın amacı kamusal alanda kadınların erkeklerle eşit haklara sahip olduğu düşüncesi ile ilişkilendirilmiştir. 1970'li yıllardan sonra gelişen ve kadın kimliğinin eril düzene karşı hak arama mücadelesini merkeze alan eylemler dizgesine de ikinci dalga hareketi adı verilmektedir. Bu bağlamda ikinci dalga hareketinin birinci dalga hareketinde kamusal alanda elde edilen sınırlı haklara ek olarak kadının, kadın olma bilinciyle ilgili verilen mücadeleyle ilişkilendirmek mümkün olacaktır. Söz konusu bu dalga hareketi ile kadın kimliğinin kişisel haklarını kazanması, kamusal alanda varlığından söz ettirmesi için tiyatro sanatından da yararlandığı, hatta tiyatro sahnesinin bir mücadele alanı olarak kullandığı gözlenmektedir. Kadınların güçlü bir mücadele alanı olarak tiyatro sanatını kullanmalarının önemli kaynağı bilinç yükseltme gruplarında paylaşılan deneyimlerdir ki bu deneyimlerin feminist tiyatronun gelişmesinde ana eksenini oluşturduğunu söylemek doğru olacaktır. Bu bağlamda feminist tiyatronun feminizm akımından doğduğunu ancak feminizmin de feminist tiyatrodan beslendiğini belirtmek mümkün olacaktır. Yeni ve kadını önceleyen kendine özgü bir tiyatral söylem olarak feminizm akımına paralel olarak gelişim gösteren feminist tiyatronun oluşumunda iki ana etmenin etkili olgu bilinmektedir. Bunlardan ilkinin toplumsal bir hareket olarak nitelendirilen ve kadının ataerkil düzene karşı gösterdiği direnç olarak özetlemek mümkündür. İkinci etmeni ise feminist akımla birlikte gelişen ve feminist tiyatronun ana

kaynağını oluşturan deneysel tiyatro arayışı olarak tespit etmek doğru olacaktır. Deneysel tiyatro arayışı sonucunda toplumsal cinsiyet ayrımcılığı nedeniyle ötekileştirilen kadın kimliği, feminist tiyatro aracılığıyla özgürlük mücadelesine daha etkin ve işlevsel olarak devam etmiş, tiyatro sahnesi aracılığıyla kamusal alandaki haklı mücadelesinde elini güçlendirmiştir. Pek çok araştırmacı gibi Rea'nın da belirttiği üzere feminist tiyatro, tiyatro tarihinde kadınların bilinçlenmesini sağlamak amacıyla kadınların yaşam deneyimlerini oyunların ana teması olarak tiyatro sahnesine taşınmasını sağlamıştır (Rea, 2006b, s. 73). Feminizmin temelini oluşturan cinsiyet ayrımcılığı, kadın sorunsalı, kamusal alanda kadın olmak, eril düzende yok sayılan kadın kimliği vb. düşüncelerin oluşturduğu kadın karşıtı atmosfere karşı verilen mücadelede tiyatro sanatını kullanan kadınlar feminist tiyatronun doğmasını sağlamıştır. Bu bağlamda kadınların tiyatro sanatıyla seslerini duyurmayı başardıklarını söylemek mümkündür.

Kaynakça

- Altınbaş, D. (2010). Feminist Tartışmalarda Liberal Feminizm. İstanbul: *Kadın Araştırmaları Dergisi*. 23-28.
- Arat, N. (2010). *Feminizmin ABC'si*. İstanbul: Say Yayınları. 8-75.
- Aristoteles, (1987). *Poetika*. (Çev: İ. Tunalı) İstanbul: Remzi Kitabevi. 42-48.
- Baştan, A. (2016). İngiltere'de Restorasyon Dönemi Tiyatrosu. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*. Sayı: 28, 224.
- Berktaş, F. (2009). Feminist Teorinin Önemli Bir Alanı: Cinsellik. *Cogito Dergisi*. *Feminizm Sayısı*, Sayı. 58, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları. 65-83.
- Brockett, O., G. (2000). *Tiyatro Tarihi*. (Çev: S. Sokullu, S. Dinçel, T. Sağlam, S. Çelenk, S. B. Öndül, B. B. Güçbilmez). Ankara: Dost Kitabevi Yayınları. 36-212.
- Carlson, S. (2016). *Portable Politics: Creating New Space for Suffrage-ing Women*. Cambridge: New Theatre Quarterly 17. 99-335.
- Case, S., E. (2006). Radikal Feminizm ve Tiyatro. (Çev: C. Tanır). *Mimesis Tiyatro/Çeviri-Araştırma Dergisi*. Feminist Tiyatro Özel Sayısı. İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi. 2-15.
- Case, S., E. (2010). *Feminizm ve Tiyatro*. (Çev: A. Sönmez). İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yayınları. 34-74.
- Chambers, C. (2002). *The Continuum Companion to Twentieth Century Theatre*. London, New York: Continuum Press. 8-20.
- Çakır, S. (2007). *Feminizm: Ataerkil İktidarın Eleştirisi Modern Siyasal İdeolojiler*. (Kitap içinde bölüm). İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları. 415-438.
- Çakır, S. (2008). Kapitalizm ve Patriyarkaya Karşı: Sosyalist Feminizm, Değerlendirme, *Tartışma ve Cevap Yazıları*, *Toplum ve Demokrasi* Erişim: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/210992>. 186-194.
- Çetin, Ü., B. ve Ülgen, P. (2021). Orta Çağ Almanya'sının Unutulan Bilge Kadını: Gandersheim'lı Hrotsvit. *Cappadocia Journal Of History And Social Sciences*. Erişim: <https://cahij.com/?mod=tammetin&makaleadi=&key=52367>. 108.
- Demir, İ. (2003). *Liberal, Marksist ve Radikal Feminist Söylemler*. Sosyologos Dergisi. Sayı 2, Konya: Fidan Ofset. 8.
- Diamond, İ. (2006). *Jestik Bir Feminist Eleştiriye Doğru*. (Çev: A. Yıldırım). Mimesis Tiyatro/Çeviri-Araştırma Dergisi. Feminist Tiyatro Özel Sayısı. İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi.

- Direk, Z. (2009). Simone de Beauvoir: Abjeksiyon ve Eros Etiği. *Cogito Dergisi, Sayı. 58. Feminizm Sayısı*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları. 26-58.
- Douglas, C., A. (1995). *Sevgi ve Politika, Radikal Feminizm ve Lezbiyen Teori*. (Çev: N. Aydoğan). İstanbul: Kavram Yayınları. 9-225.
- Donovan, J. (2007). *Feminist Teori*. (Çev: A. Bora, M. Ağduk Gevrek, F. Sayılan). İstanbul: İletişim Yayınları. 9-279.
- Firestone, S. (1993). *Cinselliğin Diyalektiği*. (Çev: Y. Salman). İstanbul: Payel Yayınları. 27-217.
- Fuat, M. (2010). *Tiyatro Tarihi*. İstanbul: MSM Yayınları. 58-177.
- Gömceli, N. (2019). Süfraj Hareketinin İngiliz Tiyatrosu'ndaki Yankılarına Bir Örnek: Elizabeth Robins ve Votes For Women! (1907). *DTCF Dergisi, Sayı.59.1*.
Erişim: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/2153637>.
DOI: 10.33171/dtcjournal.2019.59.1.6. 101-104.
- Graves, M., J. (2006). Fransız Tiyatrosu'nda Çağdaşımız Kadınların Sesi. (Çev: C. Tanır), *Mimesis Tiyatro/Çeviri-Araştırma Dergisi, Feminist Tiyatro Özel Sayısı*. İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi. 179-184.
- Gündoğdu, H. (2007). Varoluşçu Felsefelerdeki Bazı Ortak Özellikler. *Dilbilimleri Akademik Araştırma Dergisi, Sayı.1*. 125-126.
- Hekimoğlu, G. (2018). Kamusal Alan: Toplumsal Katılımın Bir İmkânı. *Türk & İslam Dünyası Sosyal Araştırmalar Dergisi, Sayı: 19*. 549.
- Harbage, A. (1970). *Sir William Davenant Poet Venturer 1606-1668*. New York: Octagon Books. 244.
- Hooks, B. (2016). *Feminizm Herkes İçindir*. (Çev. E. Aydın, B. Kurt, Ş. Özgün, A. Yıldırım). İstanbul: BGST Yayınları. 8-87.
- Laughlin, K. (2006). Brecht'yan Kuram ve Amerikan Feminist Tiyatrosu. (Çev: Ç. İvak). *Mimesis Tiyatro/Çeviri-Araştırma Dergisi, Feminist Tiyatro Özel Sayısı*. İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi. 281-294.
- Mackinnon, C., A. (2003). *Feminist Bir Devlet Kuramına Doğru* (Çev: T. Yöney, S. Yücesoy). İstanbul: Metis Yayınları. 21-117.
- Notz, G. (2012). *Feminizm*. (Çev: S. Derya Çetinkaya), Ankara: Phoenix Yayınevi. 9-67
- Özgüç, N. (1998). *Kadınların Coğrafyası*. İstanbul: Çantay Kitabevi. 126.
- Özsöz, C. (2008). *Kültürel Feminist Teori Ve Feminist Teorilere Giriş. Sosyoloji Notları, Sayı: 6*. 51-55.
Erişim: https://www.academia.edu/34010412/K%C3%BCl%C3%BCrel_Feminist_Teor
- Öztahtalı, İ., İ. ve Telci Dereli, Ş. (2020). İzmit Belediyesi Personelinin Tiyatro İzleme Talebine Etki Eden Demografik Faktörlerin Belirlenmesi. *Uluslararası İnsan ve Sanat Araştırmaları Dergisi, Sayı:3*. Bursa: Uludağ Koleji Özel Eğitim Kurumları. 77-83.
- Rea, C. (2006a). Kadın Tiyatro Grupları. (Çev: A. Sönmez). *Mimesis Tiyatro/Çeviri-Araştırma Dergisi, Feminist Tiyatro Özel Sayısı*. İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi. 21-72.
- Rea, C. (2006b). Kadınlardan Kadınlara Seyirciler, İçerik ve Biçimler. (Çev: A. Sönmez) *Mimesis Tiyatro/Çeviri-Araştırma Dergisi, Feminist Tiyatro Özel Sayısı*. İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi. 66-77.
- Reinelt, J. (2006). Brecht'in Ötesinde: Britanya'nın Yeni Feminist Tiyatrosu. (Çev: S. Yılanıcı), *Mimesis Tiyatro/Çeviri-Araştırma Dergisi, Feminist Tiyatro Özel Sayısı*. İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi. 300.

- Sevim, A. (2005). *Feminizm*, İstanbul: İnsan Yayınları. 7.
- Stone, A. (2015). *Feminist Felsefeye Giriş*. (Çev: Y. Cingöz, B. Tanrısever). İstanbul: Otonom Yayıncılık. 11-14.
- Şener, S. (2001). *Dünden Bugüne Tiyatro Düşüncesi*. Ankara: Dost Kitabevi Yayınları. 94.
- Türk Dil Kurumu (TDK) (2024). *Güncel Türkçe Sözlük*. Erişim: <https://sozluk.gov.tr>
- Wandor, M. (2006). Özel Olan Politiktir-Feminist Tiyatro. (Çev: Özlem Pehliver). *Mimesis Tiyatro/Çeviri-Araştırma Dergisi, Feminist Tiyatro Özel Sayısı*. İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi. 135-139.
- Walters, M. (2005). *Feminizm*. (Çev: H. Gür). Ankara: Dost Kitabevi Yayınları. 40-138.
- Wollstonecraft, M. (2012). *Kadın haklarının Müdafası*. (Çev: K. Erol). İstanbul: Doruk Yayıncılık. 66-67.
- Yamaner, G. (2001). *20. Yüzyıl Tiyatrosunda Kadın Bakış Açısının Yansımaları*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları. 7-61.
- Yüksel, M. (2003). *Feminist Hukuk Kuramı ve Feminist Düşünce Teorileri*. İstanbul: Beta Basım Yayım Dağıtım. 93.

Çatışma Beyanı

Makalenin herhangi bir aşamasında maddi veya manevi çıkar sağlanmamıştır.

Yayın Etiği Beyanı

Bu makalenin planlanmasından, uygulanmasına, verilerin toplanmasından verilerin analizine kadar olan tüm süreçte “Yükseköğretim Kurumları Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesi” kapsamında uyulması belirtilen tüm kurallara uyulmuştur. Yönergenin ikinci bölümü olan “Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiğine Aykırı Eylemler” başlığı altında belirtilen eylemlerden hiçbiri gerçekleştirilmemiştir. Bu araştırmanın yazım sürecinde bilimsel, etik ve alıntı kurallarına uyulmuş; toplanan veriler üzerinde herhangi bir tahrifat yapılmamıştır. Bu çalışma herhangi başka bir akademik yayın ortamına değerlendirme için gönderilmemiştir.

Kırşehir ve Çevresi Üzerine Halkbilimi Alanında Yapılmış Çalışmalarla İlgili Bir İçerik Analizi

A Content Analysis of Studies Conducted in the Field of Folklore on Kırşehir and Its Surroundings

Dr. Öğr. Üyesi Berrin SARITUNÇ^A

ORCID: 0000-0001-8662-6562 ◆ Sakarya Uygulamalı Bilimler Üniversitesi, Sakarya MYO ◆
berrinsaritunc@subu.edu.tr

Özet

Bu çalışma, Kırşehir ve çevresinde halkbilimi alanında yapılmış araştırmaları analitik bir değerlendirmeye tabi tutarak, bölgenin zengin kültürel mirasının aktarımı ve korunmasını teşvik etmeyi amaçlayan bir derleme makalesidir. Literatür taramasına dayalı olarak hazırlanan bu çalışma, Kırşehir'in halk edebiyatı unsurları, ritüelleri, geçiş dönemleriyle ilgili gelenekleri, halk müziği, âşıklık geleneği ve çocuk oyunlarını kapsamlı bir şekilde incelemiştir. Bölgenin çok katmanlı kültürel yapısını derinlemesine anlamak için geniş bir literatür yelpazesi değerlendirilmiştir.

Abdalık geleneği ve Neşet Ertaş gibi kültürel ikonların yanı sıra halk anlatılarında yer alan temaların, Kırşehir'in kültürel hafızasındaki güçlü yeri vurgulanmıştır. Geleneksel el sanatları, tekstil motifleri ve halk inançları gibi unsurların, kültürel mirasın korunması açısından taşıdığı önem ele alınmış ve modern dünyada yaşatılması için öneriler geliştirilmiştir. Çalışma, folklorun kültürel kimlik oluşturma ve sürdürülebilirlik açısından önemini öne çıkarmaktadır.

Bu çalışma, internet ortamında erişilebilen kaynaklarla ve halkbilimi alanıyla sınırlıdır. Çalışmanın sonucunda, bölgenin halkbilimi açısından zenginliğinin, en çok işlenen konuların Abdalık geleneği, Neşet Ertaş ve âşıklık geleneğinde yoğunlaştığı görülmektedir. Araştırmanın temel amacı, bölgenin kültürel unsurlarını kayıt altına alarak, halk kültürünün sürdürülebilir bir şekilde korunmasına ve geleceğe aktarılmasına katkıda bulunmaktır. Bulguların, kültürel miras politikalarının geliştirilmesi, eğitim programlarına entegrasyonu ve toplum temelli projelerin planlanması için yol gösterici olacağı düşünülmektedir. Kapsamlı bir analiz sunan bu çalışma, halkbilimi alanında yapılacak ileri araştırmalar için önemli bir kaynak oluşturmaktadır.

Araştırmanın temel amacı, bölgenin kültürel unsurlarını kayıt altına alarak, halk kültürünün sürdürülebilir bir şekilde korunmasına ve geleceğe aktarılmasına katkıda bulunmaktır. Bununla birlikte, çalışma, kullanılan literatürün kapsamıyla sınırlıdır ve henüz yeterince araştırılmamış konular için yeni bir başlangıç noktası sunmayı hedeflemektedir. Bulguların, kültürel miras politikalarının geliştirilmesi, eğitim programlarına entegrasyonu ve toplum temelli projelerin planlanması için yol gösterici olacağı düşünülmektedir. Kapsamlı bir analiz sunan bu çalışma, halkbilimi alanında yapılacak ileri araştırmalar için önemli bir kaynak oluşturmaktadır. Bu çalışma 19-20 Aralık 2024 tarihinde Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi tarafından düzenlenen Her Yönüyle Kaman Sempozyumunda sunulan bildirinin bir kısmının gözden geçirilerek genişletilmiş halidir.

Anahtar Kelimeler: Kırşehir, halkbilimi, folklor, kültür, abdallar

Extended Abstract

This review article presents a literature review and analytical evaluation of research conducted in the field of folklore in Kırşehir and its surroundings. Its primary purpose is to provide recommendations to promote the transmission and preservation of the region's rich cultural heritage from a folklore perspective. The study meticulously examines the oral culture elements, folk literature, rituals, and traditional practices of the region and emphasizes their importance in cultural continuity. By addressing the current state of folklore research in Kırşehir and its surroundings, the study aims to make a meaningful contribution to the knowledge in this field simultaneously. Kırşehir region is essential in Turkish folklore due to its unique cultural elements. Among these, the Abdal tradition and cultural icons such as Neşet Ertaş are particularly

^A Saritunc, B. (2025). Kırşehir ve Çevresi Üzerine Halkbilimi Alanında Yapılmış Çalışmalarla İlgili Bir İçerik Analizi. Uluslararası İnsan ve Sanat Araştırmaları Dergisi, 10(1), 72-94.

noteworthy. Folk narratives and the themes explored further enrich the region's cultural texture. Related studies have explored various folklore elements of the region, including folk music, rites of passage, minstrelsy traditions, and children's games. These elements reveal a multi-layered cultural structure that reflects the depth and complexity of Kırşehir's heritage.

Children's games are another critical area of focus in the study. These games are not just recreational activities but also vital in cultural transmission. These games contribute to the region's social cohesion by strengthening social bonds and facilitating interaction between children. By examining the structure and themes of these games, the study sheds light on their importance in preserving cultural values and transmitting them to the future.

The study also emphasizes the role of rites of passage associated with birth, marriage, and death. These rituals are deeply embedded in the cultural fabric of Kırşehir and reflect the society's values, beliefs, and traditions. By documenting and analyzing these practices, the study offers insights into how such rituals contribute to the cultural continuity of the region. The impact of the Ahi tradition on Kırşehir culture is another important issue discussed in the study. The Ahi tradition, based on the principles of brotherhood, ethics, and solidarity, has played an essential role in shaping the social and economic structure of the region. The historical contributions of Ahi Evran, a central figure of this tradition, are discussed in detail.

The study also addresses the challenges and limitations of folklore research in the region. It acknowledges that the scope of the research is limited to existing literature and internet-accessible resources. Despite these limitations, the findings highlight the richness of Kırşehir folklore and its potential for further research. It is seen that the most comprehensively examined topics are the Abdal tradition, Neşet Ertaş, and the minstrel tradition and reflect the importance of these in cultural heritage. The study's findings demonstrate the critical importance of folklore in creating and maintaining cultural identity. The study documents the folkloric elements of the region and offers valuable suggestions for their preservation in modern society. These recommendations include digitizing cultural heritage, integrating folklore into educational curricula, and developing communities.

Folklore studies on Kırşehir have mostly focused on topics such as music and minstrel tradition (Abdallar, Neşet Ertaş, Muharrem Ertaş, bozlaks, folk songs), folk literature and narratives (fairy tales, epics, legends, laments, folk poetry), rites of passage (birth, marriage, circumcision, death), traditional handicrafts and weavings (carpets, kilims, textile motifs) and folk culture and daily life (Ahi Evran, Ahilik tradition, children's games, folk beliefs).

Additionally, the study reveals important insights into the multidimensional nature of Kırşehir's cultural heritage. Elements such as dowry traditions, storytelling techniques, and symbolic motifs in textiles are considered integral components of this heritage. These findings contribute to a deeper understanding of how cultural elements intertwine to form a region's identity.

As a result, the study serves as a vital resource for policymakers, educators, and researchers interested in preserving cultural heritage. It emphasizes the need for proactive measures to preserve the region's folklore and ensure that it remains a vibrant and dynamic part of the community's identity. The integration of these cultural elements into modern life is presented as an essential strategy. This study beautifully demonstrates the richness of Kırşehir folklore and its indispensable role in shaping cultural identity. By highlighting the diverse traditions of the region, it presents a convincing argument for the importance of preserving and promoting cultural heritage in today's rapidly changing world. The study not only documents the cultural richness of Kırşehir but also provides a road map for future research and conservation efforts, ensuring that this invaluable heritage continues to thrive for future generations.

Keywords: Kırşehir, folklore, folklore, culture, abdals

Giriş

Kırşehir ve çevresi, sahip olduğu zengin kültürel miras ve köklü gelenekleriyle Türk halk kültürü açısından özel bir öneme sahiptir. Bu bölge, tarih boyunca halk müziğinden el sanatlarına, Ahilikten Abdallık geleneğine kadar birçok kültürel unsurun merkezinde yer almıştır. Abdalların derin müzikal birikimleri, Neşet Ertaş gibi büyük ustalar aracılığıyla hem ulusal hem de uluslararası düzeyde tanınmış; geleneksel el sanatları, halı dokumacılığı ve ahşap işçiliği gibi alanlarda bölgenin sanatsal zenginliği gözler önüne serilmiştir. Ayrıca, Kırşehir cevizleri gibi tarımsal ürünler de bu bölgenin kültürel ve ekonomik kimliğinin bir parçasını oluşturmaktadır.

Ahilik teşkilatının doğduğu bu topraklar, Türk halk kültüründe kardeşlik, meslek ahlakı ve dayanışma gibi değerlerin temsili olarak öne çıkmıştır. Ahi Evran'ın yaşadığı ve bu kültürün kök saldı Kırşehir, Anadolu'nun sosyal ve ekonomik yapısına önemli katkılar sunmuştur. Aynı şekilde, bölgenin türkülerle yoğrulmuş müzikal zenginliği, halkın tarihsel olaylarını, duygularını ve yaşam biçimini yansıtarak kültürel hafızanın korunmasında büyük bir rol oynamaktadır.

Amaç

Bu çalışma, literatür taraması ile içerik analizini bir arada sunarak, Kırşehir ve çevresinde yapılan halkbilimi araştırmalarını sistematik bir yaklaşımla değerlendirmektedir. Çalışma, bölgedeki

halk kültürü unsurlarının detaylı bir şekilde incelenmesini sağlamakla kalmayıp, aynı zamanda bu alanda yapılacak yeni araştırmalara rehberlik etme amacı taşımaktadır. Literatür taramasından elde edilen bulguların içerik analiziyle zenginleştirilmesi, Kırşehir'in halkbilimi çalışmalarında sahip olduğu yerin daha net bir şekilde ortaya konulmasına olanak tanımaktadır. Böylelikle, bölgenin kültürel mirasının korunması ve gelecek nesillere aktarılması adına önemli bir katkı sağlanması hedeflenmiştir.

Yöntem

Bu derleme makalesi, Kırşehir ve çevresinde halkbilimi alanında yapılmış araştırmaları derinlemesine bir bakış açısıyla değerlendirerek, bölgenin zengin kültürel mirasının korunmasını ve gelecek kuşaklara aktarılmasını teşvik etmeyi amaçlamaktadır. Literatür taramasına dayalı olarak hazırlanan çalışmada, Kırşehir'in sözlü kültür unsurları, halk edebiyatı, ritüelleri, geçiş dönemlerine ilişkin gelenekleri, halk müziği, âşıklık geleneği ve çocuk oyunları kapsamlı bir şekilde ele alınmıştır. Bölgenin çok katmanlı kültürel yapısını derinlemesine anlamak amacıyla geniş bir kaynak çeşitliliği incelenmiştir. Bu doğrultuda, internet ortamında "Kırşehir", "kültür", "halkbilim" ve "folklor" anahtar kelimeleriyle yapılan taramalar sonucunda erişilen kaynaklar içerik analizi yöntemiyle değerlendirilmiştir.

Bulgular

Kırşehir ve çevresinin zengin kültürel mirasını inceleyerek, halkbilimi araştırmalarının kültürel kimliğin korunması ve sürekliliğinin sağlanmasındaki önemini vurgulamak amacıyla incelenen literatürde, geleneksel el sanatlarından halk inançlarına kadar pek çok unsur ayrıntılı bir şekilde ele alınmıştır. Örneğin, Kırşehir türküleri ve bu türküleri yansıyan meyve sembollerinin anlamları, halk inanışlarında anne sütüne atfedilen anlamlar, dokumalarda nazar inanışını temsil eden motifler, nazar boncuğu, göz figürü ve kuş desenleri gibi simgeler üzerinde durulmuştur. Abdallık geleneği ve Neşet Ertaş'ın bu gelenekteki rolü, Ahilik geleneğinin bölge kültürüne sosyal ve ekonomik katkıları, tasavvufi düşünce ile bağlantılı müzik gelenekleri, çeyiz ve tekstil motifleri gibi kültürel öğeler de detaylı bir şekilde incelenmiştir. Ayrıca, çocuk oyunlarının sosyal bağları güçlendirmedeki rolü ve kültür aktarımındaki önemi vurgulanmış; geçiş dönemi ritüelleri ve folklorik unsurların toplumsal hayattaki yansımaları değerlendirilmiştir. Sonuç olarak, bu çalışma, Kırşehir'in çok katmanlı kültürel yapısını anlamak ve bu mirasın modern dünyada korunup yaşatılması için somut adımlar atılmasına yönelik önemli bir kaynak sunmaktadır. Elde edilen bulgular, kültürel miras politikalarının geliştirilmesine katkı sağlayacak nitelikte olup hem akademik hem de toplumsal açıdan değer taşımaktadır.

Kırşehir, halkbilimi açısından zengin bir araştırma alanı olarak dikkat çekmektedir. Bölgenin kültürel yapısını anlamak amacıyla yapılan çalışmalar, geleneksel halk anlatılarından müziğe, geçiş ritüellerinden el sanatlarına kadar geniş bir yelpazeye yayılmaktadır. Bu başlık altında, Kırşehir ile ilgili akademik araştırmaların içeriği analiz edilerek, halkbilimi literatürüne sağladığı katkılar ele alınacaktır. Çalışmaların tematik dağılımları, kullanılan yöntemler ve ulaşılan sonuçlar değerlendirilerek, bölgenin halk kültürüne dair önemli bulgular ortaya konacaktır. Çalışmalar kronolojik olarak sıralanacaktır.

Tekin (1994) "Kaman ve Yöresi Ağızları (Giriş-İnceleme-Metin-Sözlük)" başlıklı tez çalışmasında Kaman masal ve hatıraları, Ziladaki Kürt Ayaklanması, Eli Bebekli Efsanesi, Aşık Saitten Bir Deyiş, Meşeköy Menkıbesi, Ebrişim Efsanesi, Savcılı Büyükoba kız isteme, bayrak kaldırma, mot ve ay gördü oyunu, Kurancılı, Bayındır, İmancılı, Çağırkan, Başköy, Kaleköy gibi köylerdeki düğün, doğum ve ölümle ilgili metinlerdeki ağız özellikleri, ses değişimleri örnek metinler üzerinden verilmiştir.

Kırımhan (1995) "XIX. Yüzyılda Yaşamış Kırşehirli Aşıklar ve Aşık Said" başlıklı yüksek lisans tezinde, XIX. yüzyılda Kırşehir'de yaşamış olan âşıklar ve özellikle Aşık Said üzerine yoğunlaşmaktadır. Tezde, XIX. yüzyılda Kırşehir'de âşıklık geleneğini sürdüren önemli isimler tanıtılmış, bu âşıkların şiirleri, sanatçı kimlikleri ve toplumsal rolleri ele alınmıştır. Kırımhan, bu dönemin âşıklarının hem bireysel hem de toplumsal yaşamda nasıl bir yer edindiğini ve edebi üretimlerinin topluma nasıl yansıdığını araştırmıştır. Çalışmanın merkezinde yer alan Aşık Said, XIX. yüzyıl Kırşehir âşıklık geleneği içerisinde önemli bir figürdür. Tezde Aşık Said'in hayatı, şiirleri, üslubu ve şiirlerinde işlediği temalar detaylı bir şekilde incelenmiş, aynı zamanda Aşık Said'in diğer âşıklarla olan ilişkisi ve onun halk edebiyatı içindeki

yeri tartışılmıştır. Aşık Said'in şiirlerinde sevdâ, aşk, ayrılık ve insanlık gibi evrensel temaların yanı sıra Kırşehir halkının yaşadığı sosyal ve kültürel zorlukların da dile getirildiği vurgulanmıştır. Özelliklerini ve âşıkların toplumsal işlevini anlamak için önemli bir kaynak sunmaktadır.

Öcalan (1996) "Mucur (Kırşehir) ve Köyleri Halk Edebiyatı Ürünleri Üzerine Bir Araştırma" başlıklı yüksek lisans tezi, Mucur ilçesi ve çevresindeki köylerde üretilen halk edebiyatı ürünlerini incelemektedir. Tezde, Mucur bölgesindeki halk edebiyatı ürünleri, masal, hikâye, destan, türkü ve atasözü gibi çeşitli anlatı türleri çerçevesinde incelenmiştir. Öcalan, bu ürünlerin sosyal, kültürel ve coğrafi bağlamda nasıl şekillendiğini araştırmış, bölge halkının yaşam biçimi, değerleri, inançları ve gelenekleriyle nasıl bir ilişki içinde olduğunu ortaya koymuştur. Çalışma, halk edebiyatı ürünlerinin, Mucur'un sosyal yapısındaki farklı katmanları, köy yaşamını, insan ilişkilerini ve toplumsal normları yansıttığını göstermektedir. Öcalan ayrıca bu çalışmada, halk edebiyatı ürünlerinin bölgedeki kültürel aktarımın bir aracı olduğunu ve geçmişten bugüne nasıl aktarıldığını incelemiş, bu türlerin sürekliliğini sağlayan faktörleri tartışmıştır. Yazar, özellikle sözlü geleneklerin bu coğrafyada nasıl korunduğunu ve nasıl dönüştüğünü, bu dönüşümde toplumsal değişimlerin etkilerini de ele almıştır. Sonuç olarak, Mucur (Kırşehir) ve Köyleri Halk Edebiyatı Ürünleri Üzerine Bir Araştırma adlı tez, Mucur bölgesinin halk edebiyatı zenginliğini detaylı bir şekilde ortaya koyarak, bu ürünlerin toplumun kültürel ve sosyal yapısındaki yeri hakkında kapsamlı bir değerlendirme sunmaktadır.

Özcan (2001) Neşet Ertaş, Yaşamı ve Bütün Türküleri adlı eseri, Türk halk müziği ve bozlak geleneğinin önemli temsilcilerinden biri olan Neşet Ertaş'ın yaşamını ve müziğini derinlemesine incelemektedir. 2001 yılında Simurg Yayınları tarafından İstanbul'da yayımlanan bu kitap, Ertaş'ın biyografisini ve müzikal kariyerini tüm yönleriyle ele almaktadır. Özcan, Ertaş'ın doğumundan başlayarak, müziğe olan ilgisi, kariyerinin dönüm noktaları, sahne hayatı ve sanatçı olarak toplumdaki yerini kapsamlı bir şekilde anlatmaktadır. Ayrıca, kitabın önemli bir kısmı, Neşet Ertaş'ın repertuarındaki tüm türkülerini ve şarkıları içeren bir listeye birlikte, her bir türkünün arka planı, anlamı ve müziksel yapısı üzerinde durmaktadır. Bu türkülerin, Ertaş'ın hayatındaki izlerini ve dönemin toplumsal-sosyal yapısını nasıl yansıttığını da detaylandırmaktadır. Kitap, Ertaş'ın müziğiyle Türk halk müziğine kattığı derinliği, bozlak türünün evrimini ve onun sanatını kültürel bir miras olarak nasıl sunduğunu vurgulamaktadır. Sonuç olarak, Neşet Ertaş, Yaşamı ve Bütün Türküleri eseri, Neşet Ertaş'ın müzikal mirasını ve yaşamını anlamak isteyenler için kapsamlı bir kaynak sunmaktadır.

Yaşar (2002) "Kırşehir Türkülerinin Hikayeleri" başlıklı yüksek lisans tezi, Kırşehir yöresine ait türküler ve bu türkülerde anlatılan hikayeler üzerinde yoğunlaşmaktadır. Tezde, Kırşehir türkülerinin hikayeleri, toplumsal, kültürel ve tarihi bağlamda ele alınarak, bu türkülerde anlatılan yaşam kesitlerinin nasıl birer kültürel bellek oluşturduğuna dair önemli tespitlerde bulunulmuştur. Yaşar, özellikle türkülerdeki temaların ve öykülerin halkın sosyal yapısı, gelenekleri, ahlaki değerleri ve yaşadığı zorluklarla nasıl ilişkilendirildiğini analiz etmiştir. Aynı zamanda, bu türkülerdeki kahramanlar, olaylar ve temalar üzerinden Kırşehir halkının dünya görüşü, duygusal ve toplumsal yapıları hakkında bilgi edinilmeye çalışılmıştır. Tezde, türkülerdeki hikayelerin, sadece birer anlatı değil, aynı zamanda halkın deneyimlerinin, tarihsel olaylarının ve yaşam biçimlerinin bir yansıması olduğu vurgulanmıştır. Sabahattin Yaşar, türkülerdeki bu anlatıların, halkın günlük yaşamını, aşkı, acıyı, sevinci ve mücadeleyi nasıl dile getirdiğini incelemiş ve halk edebiyatı bağlamında bu hikayelerin önemi üzerine değerlendirmelerde bulunmuştur.

Durbilmez (2003, s,99-104) "Muhyiddin Abdal'a Göre Hacı Bektaş ve Otman Baba" başlıklı bildirisi Muhyiddin Abdal'ın bakış açısıyla Hacı Bektaş-ı Veli ve Otman Baba'yı incelemektedir. Bu çalışma, 8-10 Ekim 2003 tarihlerinde düzenlenen Kırşehir Kültür Araştırmaları Bilgi Şöleni'nde sunulmuş ve 99-104 sayfalarında yer almıştır. Durbilmez özellikle Muhyiddin Abdal'ın tasavvufi görüşleri üzerinden, Hacı Bektaş-ı Veli ve Otman Baba figürlerinin kültürel ve dini önemini ele almıştır. Çalışma, bu iki önemli şahsiyetin halk arasında nasıl algılandığını, onların öğretilerinin Abdal kültürüyle olan ilişkisini ve bu kişiliklerin Kırşehir'deki tasavvufi hayatla olan bağlarını tartışmaktadır. Durbilmez Hacı Bektaş ve Otman Baba'nın, Abdal kültüründe nasıl birer manevi lider olarak yer bulduğunu ve halkın onlara duyduğu saygıyı örneklerle açıklamaktadır. Ayrıca, bu şahsiyetlerin, halk edebiyatında ve

özellikle de deyişlerdeki yeri ve etkisi üzerinde durulmuştur. Çalışma hem Abdal geleneğinin hem de Hacı Bektaş-ı Veli ve Otman Baba'nın öğretilerinin Türk halk kültüründeki derin izlerini ortaya koyarak, bu dini ve tasavvufi figürlerin halk müziği ve halk edebiyatındaki yeri üzerine önemli bir değerlendirme sunmaktadır.

Atılğan (2003, s, 155-156) "Dadaloğlu ve Kaman" 2003 yılında düzenlenen Kırşehir Kültür Araştırmaları Bilgi Şöleni kapsamında sunulmuştur. Bu çalışma, özellikle Kırşehir'e bağlı Kaman ilçesinin halk kültürü bağlamında önemli bir figür olan Dadaloğlu'nu ele alır. Dadaloğlu, Türk halk müziği ve şiir geleneğinde önemli bir yer tutan, özellikle de bozlaklarıyla tanınan bir âşıktır. Atılğan çalışmasında Dadaloğlu'nun hayatını, eserlerini ve Kaman ile olan bağını detaylı bir şekilde incelemiştir. Çalışma, Dadaloğlu'nun Kaman'a olan kültürel etkilerini ve bu etkilerin halk müziği ile edebiyatındaki yansımalarını ele alır. Ayrıca, Dadaloğlu'nun yaşamının ve sanatının Kırşehir'in ve özellikle Kaman bölgesinin halk kültüründeki rolüne dair önemli değerlendirmeler yapılmıştır. Dadaloğlu'nun bozlaklarının, dönemin toplumsal sorunları, halkın yaşamını ve duygusal durumlarını nasıl yansıttığına dair analizler sunulmuştur. Bu çalışma, Dadaloğlu'nun Kaman'a olan etkilerini ve Kaman halkının onun sanatına olan ilgisini daha iyi anlamak amacıyla yapılmış bir incelemedir.

Akgün (2006) "Kırşehir Türkülerinde İnsan" başlıklı yüksek lisans tezi, Kırşehir bölgesine ait halk türkülerinde insan figürünün nasıl yer bulduğunu ve bu türkülerde insanın nasıl temsil edildiğini incelemektedir. Tezde, Kırşehir türkülerinde insanın çeşitli yönleriyle ele alındığı, duygusal, sosyal ve kültürel boyutlarıyla nasıl birer toplum temsilcisi olarak işlediği vurgulanmıştır. Akgün, türkülerdeki insan figürünü hem bireysel hem de toplumsal düzeyde analiz etmiş, bu figürün toplumun değerleri, gelenekleri ve normlarıyla nasıl şekillendiğini incelemiştir. Türkülerde aşk, sevdâ, ayrılık, gurbet, kahramanlık gibi temalar üzerinden insan ilişkilerinin nasıl dile getirildiği de detaylı bir şekilde ele alınmıştır. Çalışmada ayrıca Kırşehir türkülerinde insanın duygusal dünyasının, toplumla olan ilişkilerinin ve hayatın çeşitli zorluklarına karşı gösterdiği direncin nasıl müzik aracılığıyla yansıdığına dair önemli bulgulara yer verilmiştir. Akgün, insanın türkülerde sadece bir birey olarak değil, aynı zamanda toplumsal bir varlık olarak da temsil edildiğini ve bu temsillerin, halk müziği ile toplumsal hafızanın nasıl yeniden şekillendiğini ortaya koymuştur.

Yağmur (2007) "Kırşehir Türküleri" başlıklı yüksek lisans tezi, Kırşehir bölgesine ait halk müziği örneklerini ve bu türkülerdeki kültürel, tarihsel ve sosyal izleri incelemektedir. Tezde, öncelikle Kırşehir türkülerinin genel özellikleri hakkında bilgi verilmiş, bu türlerin söz ve müzik yapıları incelenmiştir. Ayrıca, Kırşehir'e ait halk türkülerinin tematik açıdan nasıl bir çeşitlilik gösterdiği ve bu türkülerde sıklıkla karşılaşılan aşk, ayrılık, doğa, kahramanlık gibi temalar ele alınmıştır. Yağmur, bu türkülerdeki dil, üslup ve kullanılan motifler üzerinde de durarak, Kırşehir halk kültürünün ve folklorunun müzik aracılığıyla nasıl yaşatıldığını açıklamıştır. Tezde ayrıca, Kırşehir türkülerinin sosyal işlevleri, halkın duygusal dünyasıyla ve toplumsal yapılarıyla olan ilişkisi de tartışılmıştır. Bu türlerin toplumdaki bireylerin bir araya gelmesinde, kültürel kimliğin pekişmesinde ve halkın duygusal bağlarını kuvvetlendirmesinde nasıl bir rol oynadığına değinilmiştir. Kırşehir halkının sosyal hayatı ve yaşam tarzı üzerine önemli ipuçları veren türküler, aynı zamanda bölgenin kültürel ve tarihi geçmişiyle de bağlantılıdır.

Gürsoy (2006) "Sosyal ve Dinî Yaşam Açısından Günümüz Orta Anadolu Abdalları- Kırşehir Örneği" adlı doktora tez çalışmasında Kırşehir Abdalları, sosyal, dini ve ekonomik yaşam bağlamında ele alınmıştır. Araştırma, Abdalların sosyokültürel yapısını ve kimliklerini anlamayı hedeflemiş, özellikle müziğin ve dinin bu alt kültür grubundaki yerini incelemiştir. Araştırmanın yöntemi, nicel ve nitel veri toplama tekniklerini birleştirerek Kırşehir'de yapılan saha çalışmalarıyla kapsamlı bir analiz sunmuştur. Çalışma sonucunda, Abdalların sosyal ve dini yaşamlarının toplumsal değişim süreçlerinden etkilendiği, müziğin hem ekonomik hem de kültürel yaşamlarında merkezi bir rol oynadığı ve bu grubun Türkmen kökenli özgün bir alt kültür grubu olduğu belirlenmiştir. Araştırmanın örnekleme, Orta Anadolu Abdallarını temsil edebileceği düşünülen Kırşehir Abdallarıdır. Örneklem seçimi, Kırşehir'in abdallarının yoğun olarak yaşadığı ve kendilerine özgü sosyal, kültürel, dinsel ve ekonomik tutum ve davranışların gözlemlenebileceği tipik bir bölge olması nedeniyle yapılmıştır. Kırşehir merkez ve Kaman ilçeleri,

özellikle Aşıkpaşa ve Bağbaşı Mahalleleri, örnekleme yer alan temel yerleşim alanlarıdır. Bu seçimin, Orta Anadolu Abdallarıyla ilgili genellemelere ulaşılmasına olanak sağlayacağı düşünülmüştür.

Erkan (2008) "Kırşehir Yöresi Halk Müziği Geleneğinde Abdallar" adlı tez çalışmasında Kırşehir Abdalları ve onların sürdürdüğü müzikal geleneğin tarihi kökenleri ile müzik yapısının incelendiği bu çalışma üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde, "Abdal" teriminin anlamı açıklanmış, Anadolu dışındaki mistik toplulukları tanımlama biçimi ile Anadolu'da ortaya çıktığı dönemlerden itibaren kazandığı bağlam ele alınmıştır. İkinci bölümde, Anadolu genelinde aşiret tarzı bir yaşam süren Abdal toplulukları, yapılan araştırmalardan hareketle incelenmiştir. Bu bağlamda, Abdalların kökenlerine dair öne sürülen "Abdalan-ı Rum'un devamı oldukları" ve "Afgan Abdali kabilesinden geldikleri" görüşleri tartışılmıştır. Üçüncü ve son bölümde, Kırşehir Abdallarının geleneksel müzik olgusuna odaklanılmış, bu geleneğin öğrenilmesi, aktarılması ve sürekliliği incelenmiştir. Ayrıca, Abdalların repertuarı yapısal bir yaklaşımla ele alınarak genel bir çerçeve oluşturulmaya çalışılmıştır.

Gündüz (2011, s, 248-259) Kırşehir-Aksaray Arasında Bir Bekdik Köyü (Tarihi, Gelenek, Görenek, Örf ve Adetleri başlıklı çalışması, Kırşehir ve Aksaray illeri arasında yer alan Bekdik Köyü'nün tarihi, kültürel gelenekleri, görenekleri, örfleri ve adetlerini incelemektedir. Çalışma, köyün sosyal yapısını, halk kültürünü ve yerel pratikleri detaylı bir şekilde ele alır. Bu bağlamda, köyün geçmişine dair tarihsel bilgilerle birlikte, geleneksel yaşam biçimleri ve toplumsal yapısının nasıl şekillendiği üzerinde durulmuştur. Ayrıca, Bekdik Köyü'ne özgü folklorik ögeler, halk inançları ve sosyal ritüeller, köy halkının günlük yaşamındaki yeri ve anlamı vurgulanmıştır. Çalışma, tarihsel ve kültürel bağlamda Bekdik Köyü'nün özel bir örnek teşkil ettiğini ve bölgenin yerel kültürünün, geleneklerin korunmasındaki rolünü anlamayı amaçlamaktadır. Gündüz, bu çalışmada nitel araştırma yöntemleri kullanarak köy halkıyla yapılan görüşmeler ve gözlemlerle derlediği verileri sunmuş, yerel kimlik ve kültürün nesilden nesile nasıl aktarıldığını ortaya koymuştur.

Yazbahar (2011, s, 1941-1950) "İmdat Avşar ve Hikâyeciliği" başlıklı çalışması, Türk hikâyeciliğinin önemli isimlerinden biri olan İmdat Avşar'ın edebi kişiliğini ve hikâyeciliğini incelemektedir. Çalışmada, Avşar'ın hikâyelerinin sosyal gerçeklikleri ve bireysel yaşamı nasıl yansıttığı, özellikle Anadolu'nun çeşitli köy ve kasabalarındaki insan portrelerini nasıl başarıyla çizdiği üzerinde durulmuştur. Yazbahar, Avşar'ın hikâyeciliğinde insan ruhunun derinliklerine inen anlatıların, karakterlerin içsel çatışmalarına ve toplumsal eleştirilerine nasıl yer verdiğini açıklamaktadır. Örneğin, Avşar'ın eserlerinde sıkça karşılaşılan "göç" ve "aidiyet" gibi temaların, karakterlerin kimlik arayışları ve toplumsal baskılarla olan ilişkisini yansıttığına dikkat çekilmiştir. Çalışma, Avşar'ın dildeki sadeliği, halkın günlük yaşamına dair kesitler sunması ve aynı zamanda toplumun sosyoekonomik yapısına dair eleştirilerde bulunması gibi özelliklerini öne çıkararak, onun Türk hikâyeciliğindeki yerini vurgulamaktadır. Sonuç olarak, Yazbahar, İmdat Avşar'ın hikâyeciliğini hem edebi hem de toplumsal bağlamda önemli bir katkı olarak değerlendirmiştir.

Solakoğlu (2011) "Muharrem Ertaş İcrasında Bozlakların İncelenmesi" başlıklı yüksek lisans tezi, Türk halk müziği geleneğinde önemli bir yer tutan bozlak türünü ve bu türün önde gelen isimlerinden biri olan Muharrem Ertaş'ın icrasını incelemektedir. Tezde, öncelikle bozlak türü hakkında genel bilgiler verilerek, bozlağın tarihçesi, özellikleri ve gelişimi üzerinde durulmuştur. Daha sonra, Muharrem Ertaş'ın bozlaklarını icra etme biçimi, kullandığı üslup, ses tekniği ve müzikal yapılar ayrıntılı bir şekilde incelenmiştir. Solakoğlu, Ertaş'ın bozlakları seslendirme tarzını ve bu tarzın dinleyiciler üzerindeki etkisini analiz etmiştir. Ertaş'ın bozkır kültürünü, halkın yaşadığı zorlukları, aşkı, ayrılığı ve özlemi nasıl işlediği ve bu temaları müzikle nasıl birleştirdiği, çalışmanın ana eksenlerinden biridir. Tezde ayrıca, Ertaş'ın bozlaklarını icra ederken kullandığı enstrümanlar ve müzikal teknikler de detaylandırılmıştır. Özellikle bağlama ve diğer geleneksel çalgıların, bozlak türündeki duygusal derinliği nasıl artırdığı incelenmiştir. Çalışma, Ertaş'ın bozlakları seslendirirken halkın yaşamına dair ne gibi toplumsal ve kültürel mesajlar verdiği üzerinde de durmuştur.

Okumuş ve Uğurlu (2012, s, 190-194)" Bütün Şiirlerim Senin Olsun" başlıklı makalesi Neşet Ertaş'ın şiirlerinde yer alan temalar, duygusal dünyası ve müzikal eserlerinin edebi yönüne dair bir

inceleme sunmaktadır. Bu çalışma, Ertaş'ın şiirlerinin derinliğini ve içeriklerini analiz ederek, onun halk müziğiyle olan güçlü bağını edebi bir perspektiften tartışmaktadır. “Bütün Şiirlerim Senin Olsun” ifadesi, Ertaş'ın hem müzikle hem de şiirle ilişkisini ifade eden önemli bir anlam taşıyor. Makalede, Ertaş'ın şiirlerinde genellikle aşk, özlem, ayrılık ve halk kültürüne dair temaların nasıl işlediği incelenmiştir. Okumuş ve Uğurlu, Ertaş'ın şiirlerini, halk müziği ile birleşen duygusal ifadenin bir aracı olarak görür ve bu şiirlerin halkın kolektif belleğini nasıl taşıdığı üzerinde dururlar. Ayrıca, Ertaş'ın şarkılarındaki lirizmin, onun şiirsel dilindeki özgünlüğü ve halk edebiyatı geleneğindeki yeri, çalışmanın ana odak noktalarındandır.

Merdin (2013) “Geleneksel Kültürde Yaşlı ve Yaşlılık: Kırşehir Örneği” adlı çalışmasında Orhun Kitabeleri, Uygur Metinleri, Kutadgu Bilig, Divan-ü Lügati't- Türk, Dede Korkut Kitabı ve Evliya Çelebi Seyahatnamesinde yaşlı imgesine incelenmiştir. Ardından anonim halk edebiyatında destan, masal, hikâye ve efsanelerde yaşlılık konusuna yaklaşıma değinilmiştir. Yazar aşık ve tekke edebiyatında yaşlılık konusunu ele almıştır. Kırşehir ilindeki yaşlıların anlatıları alkış ve kargışları, halk hekimliği ve mutfağında yaşlılık, geleneksel kültür aktarımında yaşlılık ve Kırşehir örneğinde yaşlıların günlük hayatta kullanımına bağlı oluşan sözlük ile çalışma tamamlanmıştır. Çalışma ilin etnolojik, antropolojik yapısıyla birlikte halkbilimi ve edebiyatına ışık tutması ve kültürel aktarımına katkı sunması açısından önem arz etmektedir. Çalışma kapsamında aside tatlısı, geleneksel halı yastık dokuma çalışmaları ve figürleri, nazarlık için kullanılan objeler, geleneksel el sanatlarını icra etmeye çalışan son ustaların görsellerine yer verilmiştir. Yaşlıların günlük hayatta kullanımına bağlı oluşan sözlük ile çalışma tamamlanmıştır. Çalışmadan bu konuyla birkaç örnek vermek gerekirse: niğnak (genizden konuşan) pargın çorgun (iyi kötü, hastalık ve sağlık arası olma durumu) şemşemperi (Sakarlık).

Duman (2013, s, 795-810.) “Kırşehir Türkülerinde Meyve” başlıklı bildirisinde Kırşehir türkülerinde yer alan meyve motiflerinin simgesel kullanımlarını ve bu motiflerin halk kültürü ile ilişkilendirilme biçimlerini incelemektedir. Araştırma kapsamında, türkülerde geçen meyve isimlerinin anlamları, toplumsal ve kültürel bağlamdaki işlevleri analiz edilmiştir. Yöntem olarak, Kırşehir türkülerinden 400'den fazla örnek taranmış ve simgesel unsurlar yazılı kaynaklar ve TRT repertuarı temel alınarak değerlendirilmiştir. Çalışma, meyvelerin türkülerde evlilik, doğurganlık, üreme ve toplumsal değerler gibi temalarla bağlantılı olarak kullanıldığını ortaya koymuş; ayrıca bu motiflerin, türkülerde anlam derinliği yaratmada önemli bir rol oynadığı sonucuna ulaşmıştır.

Altınok (2013, s, 30-33) “Abdallar ve Neşet Ertaş” adlı makalesinde tarihsel ve kültürel bağlamda Abdalların toplumsal rollerini, geleneklerini ve sanatlarını incelemektedir. Abdalların tarihi Orta Asya'dan başlayarak Anadolu'ya kadar uzanırken, onların Türkmen aşiretlerindeki kökenleri ve göç yolları detaylandırılmıştır. Çalışma, Abdalların müzik, dokumacılık ve kuyumculuk gibi mesleki faaliyetlerini de ele alarak, özellikle Abdal müziğinin temsilcileri olan Muharrem Ertaş, Neşet Ertaş ve diğer sanatçılar üzerinden bu kültürün etkisini tartışmaktadır. Geleneklerin modernleşme sürecinde nasıl değiştiği incelenmiş, ancak tarihsel belgelerin sınırlılığı metodolojik bir zorluk olarak belirtilmiştir. Sonuçta, Abdalların Türk kültürüne katkıları vurgulanarak, onların sanatsal ve kültürel mirasıyla Türk halkının manevi zenginliğine önemli bir değer kattığı gösterilmiştir.

Kartalcık vd.'nin (2013, s, 3-30) “Neşet Ertaş'ın Şiirlerinde Arkaik Unsurlar”, başlıklı bildiri Neşet Ertaş'ın şiirlerinde yer alan arkaik öğeleri incelemektedir. 13-14 Mayıs 2013 tarihlerinde Kırşehir'de düzenlenen Uluslararası Bozkırın Tezenesi Neşet Ertaş Sempozyumu'nda sunulan bu bildiri, Neşet Ertaş'ın eserlerinde görülen eski Türk kültürü ve halk edebiyatına ait izleri ele almaktadır. Çalışma, Ertaş'ın şiirlerinde arkaik motiflerin, sembollerin ve dilsel unsurların nasıl birer kültürel miras taşıdığına dair derinlemesine bir çözümleme sunmaktadır. Kartalcık ve İnan, Ertaş'ın şiirlerindeki dil özelliklerini, kullanılan eski kelimeleri ve geleneksel halk şiirine dair izleri inceleyerek, bu unsurların Ertaş'ın müziğiyle nasıl iç içe geçtiğini açıklamaktadırlar. Ayrıca, Ertaş'ın şiirlerinde yer alan tarihî, kültürel ve mitolojik öğelerin, Türk halk kültürünün geçmişiyle nasıl bağlantılı olduğunu ortaya koymuşlardır. Çalışma, Ertaş'ın arkaik unsurları modern halk müziği ve şiirinin içine ustaca yerleştirerek, geçmişin kültürel değerlerini günümüze taşıma işlevini nasıl yerine getirdiğini vurgulamaktadır.

Çolak (2013, s, 364-277) “Neşet Ertaş’ın Gelenekteki Yeri” başlıklı bildirisi, 13-14 Mayıs 2013 tarihlerinde düzenlenen Uluslararası Bozkırın Tezenesi Neşet Ertaş Sempozyumu'nda sunulmuş ve Ahi Evran Üniversitesi Yayınları tarafından yayımlanmıştır. Bu çalışma, Neşet Ertaş’ın Türk halk müziğindeki önemli yerini, onun eserlerinin geleneksel halk müziği anlayışına nasıl bir katkı sunduğunu ve Ertaş’ın müziksel kimliğini oluştururken geleneksel unsurları nasıl modern bir biçimde harmanladığını incelemektedir. Çolak Neşet Ertaş’ın müziğini sadece bir sanatçı olarak değil, aynı zamanda Türk halk kültürünün taşıyıcısı ve geliştiricisi olarak ele almıştır. Çalışmada, Ertaş’ın bozlak geleneğindeki yerini ve bu geleneği nasıl sürdürüp günümüze taşıdığını, bu süreçte halk müziği geleneğiyle kurduğu bağı vurgulamıştır. Ayrıca, Ertaş’ın müziğindeki geleneksel öğelerin modernleşme sürecine nasıl adapte olduğunu ve bu adaptasyonun halk müziği üzerindeki etkilerini değerlendirmiştir. Bildirinin bir diğer önemli noktası ise, Neşet Ertaş’ın sanatındaki özgünlüğün geleneksel Türk müziği ile nasıl bir bağ kurduğudur. Çolak, Ertaş’ın müziğinde bozkır kültürünün derin izlerini, halkın yaşadığı acıları, sevgiyi, özlemi ve günlük yaşamını nasıl işlediğini örneklerle açıklamıştır. Neşet Ertaş’ın müzikal icrasının, halkın ruhunu ve kültürünü nasıl derinden etkilediği ve bu geleneksel müziği çağdaş dinleyicilere nasıl aktardığı konuları da bildiride kapsamlı bir şekilde ele alınmıştır.

Durbilmez (2013, s, 315-348) “İkincil Sözlü Kültür Bağlamında Neşet Ertaş’ın Türkü Repertuarına Bir Bakış”, başlıklı bildirisi, 13-14 Mayıs 2013 tarihlerinde Kırşehir’de düzenlenen Uluslararası Bozkırın Tezenesi Neşet Ertaş Sempozyumu'nda sunulmuş ve Ahi Evran Üniversitesi Yayınları tarafından yayımlanmıştır. Bu çalışma, Neşet Ertaş’ın türkülerinin, halk kültüründeki yeri ve etkileri üzerinden bir inceleme yapmayı hedeflemektedir. Durbilmez bildirisinde Neşet Ertaş’ın türkülerinin "ikincil sözlü kültür" bağlamında nasıl şekillendiğini tartışmaktadır. İkincil sözlü kültür, halk müziğinin, anlatıların, şarkıların ve türkülerin kaydedilmesi, yayılması ve iletilmesi sürecini kapsayan bir kültür anlayışıdır. Durbilmez Ertaş’ın repertuarında yer alan türkülerin, sözlü kültürün korunması ve aktarılması açısından ne denli önemli olduğunu vurgulamaktadır. Ertaş’ın eserlerinin, halk müziğinin taşıdığı toplumsal, kültürel ve duygusal mesajların günümüze ulaşmasında kritik bir rol oynadığı belirtilmiştir. Bildiride, Ertaş’ın türkülerinin biçimsel özellikleri, içerikleri ve halk kültürüne katkıları da incelenmiştir. Ertaş’ın repertuarındaki türküler, halkın günlük yaşamından, toplumun sorunlarından, aşk ve ayrılık gibi evrensel temalardan beslenmektedir. Bu türküler, halkın duygusal dünyasına hitap ederken aynı zamanda halkın toplumsal belleğini de canlı tutmaktadır. Durbilmez, Ertaş’ın eserlerinin bu anlamda hem bireysel hem de toplumsal düzeyde bir bağ kurduğunu belirtmiştir. Ayrıca Durbilmez, Ertaş’ın repertuarındaki türkülerin tarihsel süreç içindeki değişimini, geleneksel halk müziğiyle nasıl bağ kurduğunu ve modern zamanlarda bu türkülerle halkı nasıl bir araya getirdiğini de analiz etmektedir. Ertaş’ın, türkülerinin yayılmasında ve halk arasında bilinirliğinin artmasında medya ve diğer araçların rolünü de ele alarak, türkülerinin kültürel aktarımdaki işlevine değinmiştir.

Avşar ve Türkmen (2013, s, 66-87) “Neşet Ertaş Türkülerinde Göç ve Gurbet Olguları “başlıklı bildirisi, 13-14 Mayıs 2013 tarihlerinde Kırşehir’de düzenlenen Uluslararası Bozkırın Tezenesi Neşet Ertaş Sempozyumu'nda sunulmuştur. Çalışma, Ertaş’ın türkülerinde sıkça işlenen göç ve gurbet kavramlarını, bu temaların Ertaş’ın yaşamı ve müziği üzerindeki etkilerini ele alarak tartışmaktadır. Avşar ve Türkmen, Ertaş’ın eserlerinde gurbetin, yalnızlığın, özlemin ve zorlu yolculukların nasıl yoğun bir şekilde işlendiğini, bu temaların halkın duygusal dünyasında nasıl bir karşılık bulduğunu analiz etmektedirler. Türkülerdeki göç ve gurbet olguları, genellikle toplumun geçirdiği toplumsal değişimlerle, köyden kente göç, işçi göçü ve yerinden edilme gibi toplumsal olaylarla ilişkilendirilerek, bu unsurların halkın kimliğini, aidiyet duygusunu ve toplumsal bağlarını nasıl etkilediği vurgulanmıştır. Çalışma, Ertaş’ın göç ve gurbet temalarına ilişkin türkülerinin, halk müziğinin sadece bir eğlence değil, aynı zamanda toplumsal ve kültürel hafızanın bir yansıması olduğunu ortaya koymaktadır. Bu bildiri, Neşet Ertaş’ın göç ve gurbet olguları üzerinden hem bireysel hem de toplumsal düzeyde derin bir anlayış geliştirerek, Ertaş’ın müziğini sosyokültürel bir bağlamda anlamak adına önemli bir kaynak sunmaktadır.

Umucu (2013) “Kırşehir İli Kızılırmak Havzası Ağıtları (Araştırma- İnceleme- Metin)” başlıklı yüksek lisans tezinde, Kırşehir ilinin Kızılırmak Havzası bölgesine ait ağıtları incelemektedir. Tezde,

öncelikle Kızılırmak Havzası'nda derlenen ağıtlar üzerinde bir literatür taraması yapılmış ve bu ağıtların tarihsel ve kültürel bağlamı ele alınmıştır. Ağıtların, toplumsal hafızayı nasıl taşıdığı, ölüme, kayıplara ve acılara nasıl bir anlam yüklediği incelenmiştir. Umucu, bu çalışmada ağıtların toplum için bir anlam taşıyan ve halkın duygusal deneyimlerini aktaran önemli bir tür olduğunu vurgulamaktadır. Çalışmanın ana odaklarından biri, ağıtların biçimsel özellikleridir. Ağıtların ritmi, dili, kullanılan imgeler ve kelime seçimleri üzerinde durulmuş, bu özelliklerin halkın duygusal ve kültürel dünyasını nasıl yansıttığına dair derinlemesine bir çözümleme yapılmıştır. Ayrıca, ağıtların toplumsal işlevi ve bu işlevin, bölge halkının yaşam tarzıyla nasıl örtüştüğü ele alınmıştır. Tezin bir diğer önemli kısmı ise, Kızılırmak Havzası bölgesine ait ağıtların metinleridir. Umucu, çalışmada bu ağıtları derleyerek, metinlerin yanı sıra ağıtların toplumsal, kültürel ve duygusal bağlamda ne tür anlamlar taşıdığına dair bir inceleme sunmuştur. Bu metinler hem halkın günlük yaşamına hem de kültürel mirasına dair değerli bilgiler sunmaktadır. Sonuç olarak, Kırşehir İli Kızılırmak Havzası Ağıtları (Araştırma-İnceleme-Metin) başlıklı tez, ağıtların halk kültüründeki yerini ve işlevini anlamak adına kapsamlı bir inceleme sunmaktadır.

Özkaynar (2014) "Kırşehir Yöresi Âşıklık Geleneği ve Kırşehirlî Aşık Dindarî" başlıklı yüksek lisans tezi, Kırşehir yöresinde süregeldiği şekilde âşıklık geleneği ve bu geleneğin önemli temsilcilerinden biri olan Aşık Dindarî'yi incelemektedir. Tezde, Kırşehir yöresinin âşıklık geleneği tarihsel ve kültürel bağlamda değerlendirilmiş, bu geleneğin Kırşehir halkının sosyal yaşamındaki rolü ve işlevi ortaya konmuştur. Özkaynar, bölgedeki âşıkların şiirleri aracılığıyla halkın dünyasını, değerlerini, yaşam biçimlerini ve toplum içindeki dinamiklerini incelemiştir. Ayrıca, Kırşehir âşıklık geleneğinin hem sözlü hem de yazılı kültür açısından nasıl bir devamlılık sağladığına dair önemli bulgular sunmuştur. Çalışmanın odaklandığı bir diğer önemli konusu Kırşehirlî Aşık Dindarî'dir. Aşık Dindarî'nin hayatı, şiirlerinde işlediği temalar, üslubu ve toplumda edindiği yer detaylı bir şekilde ele alınmıştır. Tezde, Aşık Dindarî'nin eserleri üzerinden halkın ahlaki değerleri, tasavvufî düşünceler ve dini anlayışların nasıl yansıdığı incelenmiştir. Aynı zamanda, Aşık Dindarî'nin diğer âşıklarla olan ilişkisi, onun sanatındaki özgünlük ve Kırşehir halkı üzerindeki etkileri de tartışılmıştır. Bu çalışma hem âşıklık geleneğinin hem de Aşık Dindarî'nin halk edebiyatındaki yerine ışık tutarak, Türk halk edebiyatının bir parçası olarak Kırşehir'in kültürel mirasını belgelemektedir.

Yıldız (2014) "Kaman Abdallarının Halkbilimi Açısından İncelenmesi" başlıklı tezin giriş bölümünde Kaman ilçesi, bu ilçede yaşamış medeniyetler, "Abdal" kelimesinin kökeni, Türkmen toplumu içinde Abdalların yeri ve Abdalların Kaman'a geliş süreçleri ele alınmıştır. Birinci bölümde, Kaman Abdallarının doğum öncesi ve sonrası gelenekleri, sünnet törenleri ve sünnetçilik mesleği, askere uğurlama ve karşılama ritüelleri, evlenme ve düğün gelenekleri (kız isteme, söz ve nişan) ile ölüm törenleri, dini bayramlar, Hıdırellez ve milli bayramları içeren kutlama ve bereket törenleri incelenmiştir. İkinci bölümde, Kaman Abdallarının dini inançları, Alevi-Bektaşî inanışları, ziyaret ettikleri türbeler ve rüya tabirleri üzerinde durulmuştur. Üçüncü bölümde, Kaman Abdallarının mutfak kültürü, belirli dönemlere özgü yiyecek ve içecekler ile geleneksel yemekleri detaylı bir şekilde ele alınmıştır. Dördüncü bölümde, çocukların, gençlerin ve yetişkinlerin gündelik yaşamlarındaki giyim tarzları, çeşitli hastalıklara karşı uyguladıkları tedavi yöntemleri, meteorolojik inanışları, evlerinin yapısı ve dekorasyonu, el sanatları ve çocukların oynadığı oyunlar incelenmiştir. Beşinci bölümde, Kaman Abdallarına özgü kelimeler, deyimler, atasözleri, ninniler, masallar, efsaneler, dualar, beddualar ve türküler ele alınmış, bu unsurların anlamları üzerinde durulmuştur. Altıncı bölümde, Abdalların seslendirdiği türküler, farklı türdeki türküler (bozlaklar ve kırık havalar), duyulmamış on sekiz bozlak, kullanılan vurmali, üfleli ve mızraplı çalgılar ile eğlencelerde oynanan halk oyunları incelenmiştir. Ayrıca otuz kaynak kişiyle yapılan görüşmelerle Kaman Abdallarının müzisyenlik mesleği ve müzik kültürü hakkında bilgi toplanmıştır. Son olarak, yedinci bölümde, beşinci bölümde derlenen halk bilimi ürünleri sosyokültürel açıdan değerlendirilmiştir.

Saygılı (2015) "Kırşehir İli Abdallarında Geçiş Ritüelleri" başlıklı yüksek lisans tez çalışmasının konusu, Kırşehir Abdalları arasında geçiş ritüellerinin (doğum, evlenme ve ölüm) halk edebiyatı ve halk bilimi perspektifinden derinlemesine incelenmesidir. Araştırma, bu ritüellerin Türk dünyası ve Anadolu'daki benzerleriyle karşılaştırmalı olarak ele alınmasını ve kültürel devamlılık ile değişim

unsurlarını ortaya koymayı amaçlamaktadır. Yöntem olarak alan araştırması, mülakat, gözlem ve literatür tarama teknikleri kullanılarak derinlemesine analiz gerçekleştirilmiştir. Sonuç olarak, Abdalların geçiş ritüellerinin geçmişten günümüze geleneklerini koruyarak toplumsal hafızalarında önemli bir yer tuttuğu ve kültürel kimliklerini güçlü bir şekilde yansıttığı belirlenmiştir.

Karaaslan (2015) “Kırşehir Müzesi'ndeki Kırşehir Yöresi Halıları” adlı tez çalışmasında Türk halı sanatının gelişimi ve Kırşehir halıları (seccade, sedir ve karyola halıları), bu halıların kullanım yerlerine göre, kullanılan malzemelerine göre, kullanılan renkler, dokuma özellikleri, kompozisyon ve desen özelliklerine göre tasnifi yapılmıştır. Bu kapsamda göbek, kandil, koçboynuzu, elibelinde, arapeli, çatıkkaş, ejder, havabaşı, Ladik gülü, hayatağacı figürü gibi çizimler incelenmiştir.

Köşker (2016, s, 577) “Abdals in Cultural Geography of Anatolia” başlıklı çalışması, Abdalların Anadolu'daki kültürel kimliklerini ve coğrafi dağılımlarını tarihsel belgeler, saha araştırmaları ve halk anlatılarından yararlanarak incelemektedir. Etnografik bir yaklaşımla yürütülen çalışma, Abdalların müzik kültüründeki rollerini (örneğin düğünlerde çaldıkları davul ve zurna), mevsimsel göçebe yaşam tarzlarını ve tarım-hayvancılıkla ilişkilerini ele alır. Ayrıca topluluğun maruz kaldığı sosyal ayrımcılık, halk hikâyelerindeki kimlik inşası (örneğin “Ali Abdal'ın destanı”) ve kültürel mirası detaylandırılmıştır. Çalışma, Abdalların hem Anadolu kültüründeki özgün yerini hem de karşılaştıkları toplumsal zorlukları görünür kılmayı amaçlar.

Güzel (2016) “Kırşehir'den Derlenen Efsanelerin Retorik Analizi” başlıklı doktora tez çalışmasının giriş bölümünde, araştırmanın yapıldığı bölgenin tarihi ve coğrafi özellikleri ile kaynak kişilerin yaşadığı yer hakkında bilgiler verilmiştir. Bu sayede, anlatıların şekillendiği zihniyetin ana hatları ortaya konmuştur. Giriş bölümünde ayrıca araştırmanın konusu, amacı ve yöntemi hakkında bilgiler sunulmuş, ardından Kırşehir'e ait efsanelerle ilgili yapılmış önceki çalışmalar tanıtılmıştır. Çalışma, giriş bölümünden sonra dört ana bölüme ayrılmıştır. Birinci bölümde, efsane türü hakkında genel bilgiler verilmiş, efsanenin tanımı, oluşumu ve işlevleri hakkında değerlendirmeler yapılmıştır. Ayrıca, bu bölümde efsane türünün diğer geleneksel anlatı türleriyle olan ilişkisi de tartışılmıştır. İkinci bölümde, tezin inceleme yöntemini içeren retorik kavramına dair bilgiler sunulmuş ve retorik'in ikna etme kategorileri tanıtılmıştır. Bu bölümde ayrıca, retorik ile efsane arasındaki ilişki ele alınmış ve retorik'in ikna etme kategorilerinin Kırşehir efsanelerine nasıl uygulandığı açıklanmıştır. Üçüncü bölümde, Kırşehir efsanelerinin retorik analizi yapılmış; her bir retorik kategori (ethos, logos, pathos) için ayrı ayrı değerlendirmeler yapılmış ve efsanelerin inanma ve inandırma boyutları yorumlanmıştır. Dördüncü bölümde, çalışmaya konu olan ve sahada derlenen efsane metinleri, tasnife uygun şekilde sıralanmıştır. Sonuç bölümünde ise, efsane türüne uygulanan retorik analiz yöntemi sonucunda elde edilen veriler ve derleme sürecinde tespit edilen hususlar genel olarak değerlendirilmiş ve yapılan tespitler sunulmuştur.

Bekki ve Demirtaş (2017) “Son Abdal Neşet Ertaş: Hayatı, Eserleri ve Hakkında Yapılan Çalışmalar” adlı kitabı ünlü halk müziği sanatçısı Neşet Ertaş'ın yaşamını, sanatını ve onunla ilgili yapılan akademik çalışmaları kapsamlı bir şekilde ele almaktadır. 2017 yılında Kesit Yayınları tarafından İstanbul'da yayımlanan bu kitap, Ertaş'ın müziği, yaşamı, sanatı ve kültürel mirası üzerine derinlemesine bir inceleme sunmaktadır. Kitapta, Neşet Ertaş'ın halk müziği dünyasındaki yerini ve bozlak türünün temsilindeki katkılarını anlatan bir biyografik çözümleme yapılırken, aynı zamanda sanatçının eserleri ve onun hakkında yapılan çeşitli araştırmalara da yer verilmiştir. Ertaş'ın müzik kariyerinin dönüm noktaları, sahne hayatı ve toplumsal etkileri detaylı bir şekilde ele alınmıştır. Kitap, ayrıca Ertaş'ın şarkılarını, türkülerini ve sözlerini inceleyerek, onun müziği ile toplumsal değerler arasında kurduğu güçlü bağı ortaya koymaktadır. Ertaş'ın halk müziği alanındaki en önemli temsilcilerden biri olarak kabul edilmesinin yanı sıra, eserlerine yapılan akademik çalışmalara dair bir derleme sunması da kitabın önemli bir özelliğidir. Sonuç olarak, Bekki ve Demirtaş'ın bu eseri, Neşet Ertaş'ın kültürel mirasını ve halk müziğindeki önemli rolünü anlamak isteyenler için kapsamlı bir kaynak sunmaktadır.

Ölmez vd.'nin (2018, s, 2) “Kaman Yöresi Halk Kültüründe Eski Çocuk Oyunları” başlıklı çalışması, Kaman yöresindeki geleneksel çocuk oyunlarını incelemektedir. Bu bildiri, 3-5 Mayıs 2018 tarihlerinde Ankara’da düzenlenen Uluslararası Kültür ve Bilim Kongresi’nde sunulmuştur. Çalışma, Kaman yöresindeki eski çocuk oyunlarını kültürel bir miras olarak ele almakta, bu oyunların toplumsal ve eğitimsel işlevlerini tartışmaktadır. Yazarlar, yöredeki geleneksel çocuk oyunlarını derleyerek, bu oyunların nasıl oynandığı, kullanılan araçlar ve bu oyunların çocukların sosyal gelişimindeki yerini araştırmışlardır. Ayrıca, çocuk oyunlarının kültürel aktarımda, yöre halkının gelenek ve göreneklerinin nesilden nesile aktarılmasındaki rolünü incelemişlerdir. Oyunların, özellikle grup etkileşimini teşvik etme, çocukların toplumsal normları öğrenme ve birlikte vakit geçirme açısından büyük bir önemi olduğu vurgulanmıştır. Çalışma, aynı zamanda bu oyunların zamanla nasıl değiştiğini ve modern yaşamın etkisiyle geleneksel oyunların nasıl kaybolmaya başladığını da ele almaktadır.

Dede (2018) “Kırşehir Âşıklık Geleneğinde Âşık Şemsi Yastıman” başlıklı yüksek lisans tezi, Kırşehir bölgesinde önemli bir yer tutan halk şairi Âşık Şemsi Yastıman’ın hayatını, şiirlerini ve Âşıklık geleneğindeki yerini kapsamlı bir şekilde ele almıştır. Tezde, ilk olarak Âşık Şemsi Yastıman’ın yaşamı, kişiliği ve sanatçı kimliği hakkında bilgiler verilmiş, onun halk şairi olarak nasıl şekillendiği ve Kırşehir’deki kültürel çevreyle ilişkisi irdelenmiştir. Daha sonra, Yastıman’ın eserleri detaylı bir şekilde incelenmiş; şiirlerinde kullandığı temalar, dil ve üslup özellikleri analiz edilmiştir. Çalışmada, Yastıman’ın şiirlerinde yer alan toplumsal, kültürel ve tasavvufi unsurlar da dikkatle ele alınarak, Âşık Şemsi Yastıman’ın halk edebiyatı içindeki yeri ve önemi vurgulanmıştır. Ayrıca, Âşıklık geleneğinin özellikleri, bu geleneğin devamında önemli bir figür olan Yastıman’ın rolü tartışılmıştır. Bu tez, aynı zamanda Âşık Şemsi Yastıman’ın şiirlerini, diğer âşıklar ile kıyaslayarak, onun halk şairliği anlayışındaki özgünlüğünü ve halk müziği ile ilişkisini de ortaya koymaktadır.

Gürkan (2019) “Çoklu kimlik, Meslek, Akralılık ve Müzik: Orta Anadolu Abdallarının Müziksel Dinamikleri” adlı doktora tezinde etnik perspektiften abdalların kökenine ilişkin çıkarımlar ile bölümüyle başlamakta bu bölümde abdalların Türklükleri, abdallar hakkında Farsî köken çıkarımları, abdalların çingene kökeni olduğu yönündeki iddialar ile konunun tarihsel sürecine ışık tutmuştur. Ardından konuya inanç yönünden değinmiş abdallık ve tasavvuf, abdallık ve kalenderilik, abdallar ve alevilik-bektaşilik çerçevesinde konu ele alınmıştır. Bir sonraki kısımda abdallık konusuna dilsel açıdan yaklaşmış abdalların gizli dili, eynu dili ve abdalların kökeni hakkında bilgi verilmiştir. İkinci bölümde çokluk kavramı hakkındaki giriş kısmının ardından Orta Anadolu Abdallarının çoklu kimliği, iç evlilikler, aile yapısı ve akrabalık ilişkileri, ezginlik ve abdallık, Dionysos kültürü ve abdallık ile kışık gurbet abdallık hakkında bilgi verilmiştir. Çalışma abdalların müziğindeki ideal tını, perde ve avazı, Kırşehir-Kaman-Keskin Abdalları arasındaki müziksel farklar. Abdallarda müzik öğretimi ve yeniden yaratım süreci, Teber ve Almanya düğünleriyle, Abdal kadınlar ve geben müzisyenler konusuyla çalışma tamamlanmaktadır.

Tufan (2019) “Kırşehir İlinde Geçmişten Bugüne Çeyiz Geleneği” başlıklı tez çalışmasının giriş bölümünde, araştırmacının amacı, kapsamı ve önemi açıklanmış, Türk el sanatlarının tanımı ve sınıflandırılması, Türk işleme sanatının tanımı, sınıflandırması ve tarihsel gelişimi ele alınmıştır. Ayrıca, Kırşehir ilinin tarihi coğrafyası, evlenme gelenekleri ve Türk kültüründe önemli bir yere sahip olan çeyiz ile ilgili literatür kaynaklarının özetlerine de yer verilmiştir. İkinci bölümde, araştırma yöntemine dair bilgiler sunulmuştur. Bu bölümde, araştırmacının modeli, evren ve örneklem seçimi, varsayımlar, sınırlamalar ve veri toplama yöntemleri ayrıntılı bir şekilde açıklanmıştır. Üçüncü bölümde, çeyiz geleneği kapsamında yer alan ürünler analiz edilmiştir. Her bir ürün için gözlem fişleri hazırlanmış, bu fişlerde elde edilen ürünün sahibi, adresi, yapılış tarihi, türü, bulunduğu yer, mevcut durumu, onarım durumu, boyutları, kullanılan malzemeler, teknik, renk, konu ve kompozisyon özellikleri belirlenmiş ve fotoğraflarla birlikte kaydedilmiştir. Dördüncü bölümde, ürünlerin gözlem fişlerine kaydedilen bilgileri değerlendirilmiş ve bu değerlendirmeler detaylandırılmıştır. Ayrıca, yöre halkına uygulanan görüşme formlarının sonuçları grafiklerle desteklenerek sunulmuştur. Sonuç bölümünde, araştırma süreci ve elde edilen bulgular doğrultusunda sonuçlar ve öneriler ortaya konulmuştur. Kırşehir çeyizlerinde yer alan el sanatları türlerinin büyük bir kısmının işleme, örgü ve dokuma gibi el sanatlarından oluştuğu

tespit edilmiştir. Ayrıca, yöreye özgü çeyizle ilgili kavram ve terimler bir sözlük bölümünde toplanmıştır. Bayrağa elma takımından görünüm, Dival işi uygulanmış bindallılardan görünüm. Kardeş Kuşağı bağlamasından görünüm, XVII. Yüzyıla ait Kırşehir seccadesi, XVII. Yüzyıla ait Kırşehir seccadesi, Gömme istardan görünüm, Tahta çömçeden görünüm. Duvak açmadan görünüm, Kırşehir mutfak kültüründe yer alan bakır eşya örneklerine dair fotoğraflarla zenginleştirilmiştir. Çalışmanın sonuç kısmında gelişen teknoloji ile Kırşehir düğünlerinin de değişim gösterdiği gelini güvence altına almaya çalışan belge geleneğinin kaybolduğu, düğünlerin gece ve gündüzden teke indiği, yöreye ait çeyiz geleneği içerisinde yer alan tahta kaşıkların yerini günümüzde hazır işçiliği gerektiren fabrikasyon kaşıklar aldığı, çeyizde bir kat altına bir kat üstüne şeklimde yorgan döşek verilme geleneğinin devam ettiği, çoraplarda yörede kullanılan ifadeyle “dama (küçük kare motifler)” ve “bıçkır” motiflerinin yaygın olduğu, duvak açma geleneği ve gelinin başından para, buğday, çerez karışımının dökülmesi, ayağının önünde testi kırılması, ağzına bal sürülmesi, kayınvalidenin kolunun altından geçilmesi gibi adetlerin de devam ettirildiği görülmektedir.

Güray ve Karadeniz (2019, s, 76-93) “Horasan’dan Keskin’e Bir Çılgılık: Muharrem Ertaş “Kırat Bozlağının Çok Katmanlı Analizi Üzerinden Orta Asya’dan Anadolu’ya Âşıklık Geleneğinin İzini Sürmek” adlı makalesinde Orta Asya’dan Anadolu’ya uzanan âşıklık geleneğinin izlerini sürmeyi amaçlamaktadır. Çalışmada, Muharrem Ertaş’ın sanatındaki katmanlar çözümlenmeye tabi tutularak bozlak türünün hem tarihsel hem de kültürel bağlamı incelenmiştir. Yöntem olarak müzikolojik analiz ve tarihsel-kültürel bağlamlandırma bir arada kullanılmıştır. Sonuç olarak, “Kırat Bozlağı” üzerinden, Türk halk müziği ve âşıklık geleneğinin Orta Asya’dan Anadolu’ya taşıdığı temaların, tekniklerin ve duygusal ifadelerin sürekliliği ortaya konulmuş; Muharrem Ertaş’ın bu geleneğin modern temsilcilerinden biri olduğu vurgulanmıştır.

Şahin vd.’nin (2019, s, 33-54) “Kırşehir Halk Türkülerinde Geçen Tekstiller ve Dokuma Araçları Üzerine Bir Değerlendirme” başlıklı çalışması, Kırşehir halk müziği repertuarındaki türkülerde yer alan tekstil ürünleri ve dokuma araçlarını incelemektedir. Çalışma, özellikle geleneksel dokumaların, halı ve kilim gibi tekstil ürünlerinin, türkülerde sembolik olarak nasıl işlendiğini ortaya koymaktadır. Örneğin, türkülerde yer alan "yüklük", "çekme" gibi terimlerin, bölgedeki geleneksel giyim kültürünü ve bu kültürün sosyal yaşamdaki rolünü nasıl yansıttığına dair örnekler sunulmuştur. Ayrıca, dokuma araçları (örneğin, tezgâh) ve üretim süreçlerinin de halk türkülerine nasıl yerleştiği ve bu unsurların halk arasında nasıl algılandığı tartışılmıştır. Çalışma, tekstilin kültürel bir ifade biçimi olarak halk müziğiyle entegrasyonunu inceleyerek, Kırşehir halkının geçmişten günümüze geleneksel tekstil üretimi ve kullanımına dair önemli bilgiler sunmaktadır. Sonuç olarak, türkülerdeki bu motiflerin, yerel halkın yaşam tarzını, değerlerini ve toplumsal yapısını anlamada önemli bir kaynak olduğu vurgulanmıştır.

Etikan vd.’nin (2019, s, 409-508) “Kırşehir Halk Kültüründe Yüklük Örtüsü” başlıklı çalışması, Kırşehir yöresine ait geleneksel yüklük örtüsünü halk kültürü bağlamında incelemekte, yüklük örtüsünün tarihsel gelişimi, işlevi ve kültürel anlamları üzerinde durmaktadır. Araştırmada, yüklüğün Kırşehir halkı tarafından nasıl kullanıldığı, özellikle kadınların günlük yaşamlarında ve özel günlerde yüklük örtüsünün sosyal işlevleri ele alınmıştır. Çalışma, örtülerin işleme teknikleri, kullanılan renkler ve motiflerin sembolik anlamlarını tartışırken, bu örtülerin toplumdaki statü ve kimlik belirleme işlevini de incelemektedir. Örneğin, yüklük örtüsünde kullanılan kırmızı, mor gibi renklerin, Kırşehir halkı tarafından güç ve koruma simgeleri olarak kabul edildiği belirtilmiştir. Ayrıca, yüklük örtüsünün düğünlerde, cenaze törenlerinde ve diğer ritüellerde nasıl kullanıldığı ve bu örtülerin halk arasında hangi sosyal mesajları taşıdığı örneklerle açıklanmıştır. Sonuç olarak, çalışmada, yüklük örtüsünün yalnızca bir giysi değil, aynı zamanda toplumsal değerleri yansıtan ve halk kültürünün önemli bir parçası olan bir kültürel öğe olduğu vurgulanmıştır.

Erdoğan (2020, s, 45-66) “Kırşehir Yöresi Ağzından Derleme Sözlüğüne Katkılar-1” başlıklı çalışması, Kırşehir yöresine ait ağız özelliklerini ve yerel kelimeleri derleyerek, bu bölgenin dilsel zenginliğini ortaya koymaktadır. Makale, Kırşehir halkının kullandığı yerel kelimeler, deyimler ve ağız özelliklerinin derlendiği bir sözlük çalışmasının ilk kısmını sunmaktadır. Çalışmada, Kırşehir’e özgü kelimeler, ses değişimleri ve dilsel özellikler incelenmiş, bu kelimelerin bölgenin kültürel ve sosyal

yapısıyla ilişkisi ele alınmıştır. Örneğin, yörede sıkça kullanılan bazı kelimelerin, günlük yaşamla ve tarımla ilgili özgün anlamlar taşıdığı belirtilmiştir. Makalede, bu dilsel unsurların nesilden nesile nasıl aktarıldığı, dilsel kimlik ve kültürel miras açısından önemi vurgulanmıştır. Çalışma, Kırşehir ağızlarının korunmasına ve bu ağızların literatüre kazandırılmasına önemli bir katkı sağlamaktadır. Sonuç olarak, bu derleme çalışması, bölgesel dil çeşitliliğini ve halkın dilsel özelliklerini belgeleyerek, halkbilimi araştırmalarına değerli bir kaynak sunmaktadır.

Kandır (2020) "Neşet Ertaş'ın Türkülerinde Folklorik Unsurlar" başlıklı yüksek lisans tez çalışmasının birinci bölümünde Neşet Ertaş'ın hayatı, edebi kişiliği ve türkü geleneğindeki yeri, devlet sanatçısı ödülü alması, Abdallık geleneği içerisinde Neşet Ertaş ve onun hakkında yapılmış bilimsel çalışmalar bulunmaktadır. İkinci bölümde Neşet Ertaş'ın türkülerindeki halk hikayelerinden olan unsurlar (Kerem ile Aslı, Leyla ile Mecnun, Ferhat ile Şirin, Arzu ile Kamber) ile alkış ve kargışlar, hitaplar, argo sözler, deyişlere yer verilmiştir. Üçüncü bölümde ise Neşet Ertaş'ın türkülerinde halk hekimliği, halk zoolojisi, geçiş dönemlerine ait unsurlar, ölüm ve ölüm sonrasına dair inanışlar irdelenmiştir. Bu kapsamda Sözü ve Müziği Neşet Ertaş'a Ait Olan Türküler, Sadece Sözü Neşet Ertaş'a Ait Olan Türküler, Müziği Neşet Ertaş'a Ait Olan Türküler olmak üzere toplam 141 türküye yer verilmiştir.

Halk hikayelerinin gelişen teknoloji bağlamında geri plana düşmesini engellemek adına pek çok ülkede dijital dökme çalışmaları bulunmaktadır. Bu kapsamda Mutlugün ve Topuz'un (2020, s,40) Dijital Anlatı Bağlamında Hikâyeciliğin Yeni Konumu çalışmasında da belirttiği gibi kültürel mirasın aktarımında değerlendirilme yapmak da düşünülmesi gerekmektedir.

Yalçın (2020) "Kırşehir'de Ahilik Çalışmaları ve Ahi Baba Mustafa Karagüllü (1928-2018)" başlıklı yüksek lisans tezinin ilk bölümde, Ahiliğe temel oluşturan fütüvvet anlayışı, fütüvvetnameler ve Ahi şecerenameleri hakkında bilgi verilmiştir. Ardından, Ahilik teşkilatının kurucusu olan Ahi Evran'ın hayatı ve eserleri ele alınmış; Ahiliğin Anadolu'da yayılmasını sağlayan Ahi Evran'ın katkıları, ahiliğin tarihsel gelişimi, amaçları ve fonksiyonları detaylı bir şekilde incelenmiştir. İkinci bölümde, Mustafa Karagüllünün hayatı ve ahilikle ilgili çalışmaları kronolojik bir sırayla incelenmiş ve yazdığı eserlerin listesi sunulmuştur. Bu bölümde, Mustafa Karagüllünün bilgi ve birikimlerinden yararlanılmış, ayrıca arşivindeki belgeler ve dokümanlar gözden geçirilmiştir. Ayrıca, kapsamlı bir literatür taraması yapılmış, yerel televizyon, dergi ve gazetelerin arşivlerinden faydalanılmıştır. Ahilikle ilgili faaliyetler, Karagüllünün yaşamındaki olaylarla bağlantılı olduğundan, bu faaliyetler ayrı bir başlık altında değil, olayların tarihsel sıralaması içinde değerlendirilmiştir. Üçüncü bölümde ise, Ahilik ve Ahi Evran'ın derinlemesine yerleştiği Kırşehir'deki "Ahilik" konulu çalışmaların bibliyografyasına yer verilmiştir. Bu bibliyografik künyeler, "kitaplar", "tezler", "sempozyumlar", "makaleler ve diğer yayınlar" ile "belgeseller ve filmler" başlıkları altında, yazar soyadlarına göre alfabetik sıralanarak sunulmuştur. Bibliyografya, 8 Nisan 2020'ye kadar tespit edilebilen toplam 770 kaynağı içermektedir. Çalışma Karagüllünün Ahilik haftası kutlama mesajlarından, öğrencilerle yaptığı söyleşilerden, onun hakkında çıkan gazete yazılarından, hazırladığı ahilik broşüründen ve konuya dair pek çok fotoğraf ile tamamlanmıştır.

Saygılı Savaş (2021) "Kırşehir Yöresi Ağıtlarında Al (A) Manya İmgesi" çalışması Kırşehir yöresine ait ağıtlarda yer alan "Al (A) Manya" imgesini incelemekte, özellikle Kırşehir ağıtlarında geçen ve halk arasında derin anlamlar taşıyan "Al (A) Manya" figürünü çözümlemektedir. Çalışma, bu imgenin ağıtlarda nasıl işlediğini, sembolik anlamlarını ve yerel halk kültüründeki rolünü ele almaktadır. "Al (A) Manya" ifadesi, yörede ölen kişinin ardından duyulan yasın ve kaybın bir simgesi olarak kullanılırken, aynı zamanda bir tür ölümsüzleşme ve anma biçimi olarak da anlam kazanmaktadır. Savaş, bu imgenin folklorik bağlamda ne anlama geldiğini, halk arasında nasıl algılandığını ve yöresel değerlerle olan ilişkisini derinlemesine incelemiştir. Ayrıca, "Al (A) Manya" imgesinin hem bireysel hem de toplumsal düzeyde yas, acı ve ölüm kavramlarıyla nasıl örtüştüğünü tartışmıştır. Çalışma, Kırşehir yöresindeki ağıtların, halk kültürünü ve halkın ölümlerle, yaşla ve kayıpla nasıl başa çıktığını anlamada önemli bir kaynak sunduğunu göstermektedir. Sonuç olarak, bu imge, yöresel halk edebiyatında duygusal bir ifade biçimi olarak öne çıkarken, aynı zamanda toplumsal hafızanın ve kültürel aktarımın bir aracı olarak işlev görmektedir.

Çelikkol, Enli, Taşcan ve Tuncay (2021) “Abdal Kültürünün Davul Temsilcisi: Âdem Göçer” adlı eseri, Abdal kültürünün önemli bir figürü olan Âdem Göçer’i incelemektedir. 2021 yılında Bilkent Üniversitesi tarafından yayımlanan bu çalışma, Âdem Göçer’in hem Abdal kültüründeki hem de Türk halk müziğindeki rolünü ele almaktadır. Kitap, Göçer’in hayatını, müzikal kariyerini ve özellikle davul çalmadaki yeteneğini derinlemesine incelemektedir. Âdem Göçer’in, Abdal kültürünü yaşatmadaki rolü, halk müziğine katkıları ve bu kültürün taşınmasındaki önemi vurgulanmıştır. Göçer’in davulculuk tarzı, Abdal geleneğinin müziksel öğeleriyle nasıl harmanlandığı, onun bu geleneksel müzik türünü modern zamana nasıl uyarladığına dair örnekler verilmiştir. Ayrıca, Âdem Göçer’in müzikle toplumsal hafızayı nasıl şekillendirdiği, halkın kültürel kimliğini nasıl yansıttığı üzerinde durulmuştur. Çalışma, Göçer’in müziği aracılığıyla Abdal kültürünü yaşatma ve aktarma çabasını ve bunun hem halk müziği hem de sosyal yaşam açısından taşıdığı önemi göstermektedir.

Efe (2022, s, 6-35) “Neşet Ertaş’ın Dili: Bozkırın Türkçesi”, başlıklı makalesi, ünlü Türk halk müziği sanatçısı Neşet Ertaş’ın dilini ve dilindeki özellikleri ele almaktadır. Makale, Ertaş’ın şarkılarında kullandığı dilin, Bozkır’ın geleneksel Türkçesinin bir örneği olarak nasıl şekillendiğini incelemektedir. Bu bağlamda, Ertaş’ın şarkı sözleri üzerinden Bozkır Türkçesi’nin fonetik, morfolojik ve söz dizimi özellikleri ortaya konmuştur. Efe, Ertaş’ın dilinin yalnızca bir müzik dili değil, aynı zamanda bozkır halkının sosyal yapısını ve kültürünü yansıtan bir iletişim biçimi olduğunu vurgular. Makalede, Ertaş’ın dilinde kullanılan yerel kelimeler, deyimler ve halk tabirlerinin, Bozkır’ın zengin kültürel mirasına nasıl atıfta bulunduğu, bu dilin ne şekilde halkın ortak belleğini oluşturduğuna dair derinlemesine analizler yapılmıştır. İMBİK Kültür-Sanat ve Edebiyat Dergisi’nde 2022 yılında yayımlanan bu çalışma, Ertaş’ın müziğini dilsel bir perspektiften inceleyerek, Türk halk müziğinde dilin nasıl bir sanat aracı olarak kullanıldığını gözler önüne sermektedir.

Etikan (2022, s, 240-259) “Kırşehir Yöresi Düz Dokumalarında Nazar İnanışını Simgeleyen Motifler” başlıklı çalışması, Kırşehir yöresine ait düz dokumalarda yer alan nazar inancını simgeleyen motifleri incelemektedir. 2022 yılında Arış Dergisi’nin 20-21. sayılarında yayımlanan bu makale, Kırşehir halk kültüründe nazar inancının ve bu inançla bağlantılı olan sembollerinin tekstil ürünlerindeki yeri üzerine odaklanmaktadır. Çalışma, özellikle halı, kilim ve benzeri düz dokumalarda kullanılan motiflerin, nazar değmesinden korunma amacıyla tasarlandığını ve bu motiflerin yerel halkın inançlarıyla nasıl ilişkilendirildiğini ortaya koymaktadır. Makalede, nazar boncuğu, göz motifi, kuş figürleri gibi geleneksel simgelerin dokumalarda nasıl işlediği ve bunların halk arasında nasıl algılandığına dair örnekler verilmiştir. Etikan, bu motiflerin kültürel anlamlarını çözümlerken, geleneksel dokuma teknikleriyle bu sembollerin nasıl korunmaya çalışıldığını da vurgulamaktadır. Sonuç olarak, çalışmada, Kırşehir’in tekstil sanatlarının, bölgedeki halk inançlarını yansıtan önemli kültürel öğeler olarak devam ettiğine ve bu motiflerin hem estetik hem de ritüel anlam taşıdığına dikkat çekilmiştir.

Şahin (2022, s, 329-335) “Abdallık Geleneği ve Günümüz Abdalları” çalışması Abdallık geleneğinin tarihsel kökenlerini, kültürel unsurlarını ve günümüzdeki yansımalarını incelemektedir. Çalışma, tarihsel analiz ve saha araştırmalarına dayalı bir yöntemle, Abdalların müzik geleneği, halk inançları ve toplumsal kimliklerini ele alır. Abdalların düğün ve özel ritüellerdeki müzikleri, halk arasında koruyucu figürler olarak kabul edilmeleri ve sosyal dışlanma ile başa çıkma biçimleri incelenmiştir. Ayrıca, göçebe yaşam tarzının yerini yerleşik hayata bırakmasıyla birlikte Abdalların kimliklerini nasıl dönüştürdüğü ve müzik sektöründeki rollerinin arttığı gözlemlenmiştir. Sonuç olarak, Abdallık geleneğinin modern dönemde de güçlü bir şekilde sürdüğü ancak toplumsal marjinalleşme nedeniyle çeşitli zorluklarla karşı karşıya kaldığı vurgulanmıştır.

Bekki ve Demirbaş (2023, s, 1051-1063) “Neşet Ertaş Bibliyografyasına Ek (Eylül2017-Nisan 2023)” başlıklı çalışması, ünlü halk müziği sanatçısı Neşet Ertaş’a dair yayımlanan kaynakları güncellemektedir. 2023 yılında Avrasya Uluslararası Araştırmalar Dergisi’nde yayımlanan bu makale, Eylül 2017 ile Nisan 2023 arasındaki dönemde Neşet Ertaş hakkında yapılmış yeni araştırmaları, yayımlanan makaleleri, kitapları ve diğer bilimsel çalışmalarını içermektedir. Çalışma, Ertaş’ın sanatı ve hayatı üzerine yapılan literatür taramasını derleyerek, bu alandaki araştırma boşluklarına ışık

tutmaktadır. Özellikle, Ertaş'ın müziği ve kültürel mirası üzerine yapılan akademik çalışmaların yanı sıra, biyografik analizler ve sanatçının toplum üzerindeki etkisini inceleyen yeni yayınlara da yer verilmiştir. Çalışma, Neşet Ertaş'ın halk müziği alanındaki yerini ve bu alandaki akademik üretimin artışını belgeleyerek, onun kültürel mirasının korunmasına katkıda bulunmayı amaçlamaktadır.

Babacan (2023) "Kırşehir Çocuk Folkloru" adlı tez çalışmasında ardından Kırşehir'deki çocuk etrafında toplanmış olan inanç ve uygulamalarla (gebe kalmak, gebeliği önlemek, aş erme, düşük yapma, cinsiyet tayini, al basması vb.) devam etmektedir. Çocuk edebiyatı ürünleri, çocuklara yapılan yemekler ve bölgeden toplanmış oyuncak resimleriyle devam etmektedir.

Seyitgazioğlu (2023) "Kırşehir İli Mucur İlçesi Halk Kültüründe Yer Alan Geleneksel Eşya" başlıklı yüksek lisans tez çalışmasında tarım, hayvancılık ve ev eşyaları gibi alanlarda yörede geçmişte üretilmiş ve kullanılmış, bu sayede Mucur halk kültüründe yer edinmiş birçok eşya (gaz lambası, idarelik, gaz idare çırası, toprak idare çırası) bu derlemenin kapsamını oluşturmaktadır. Bu çalışmanın amacı, Muzaffer Yıldırım derlemesinde bulunan Kırşehir ili Mucur ilçesine ait geleneksel eşyaları (çuvalsız, ispirto ocağı, kömürlü ütü, boyunduruk halkası, üzengi, kırklık, manda zelvesi, sabındırık, zikke, anadut, dirgen, ellik, kambur, şinik, dindir, kirkit, kirmen, nazik, iğ, çömçe, küflek, helke, lenger, gülle vb) tespit etmek ve kaybolma tehlikesiyle karşı karşıya olan bu kültürel mirasın korunmasına katkı sağlamaktır. Belirlenen amaç doğrultusunda, bu eşyaların yapımında kullanılan malzemeler ve yapım teknikleri incelenmiş; yöreye özgü adları, kullanım alanları ve biliniyorsa hikayeleri derlenmiştir. Ayrıca, eşyalar fotoğraflarla belgelenecek kayıt altına alınmıştır. Muzaffer Yıldırım derlemesinde bulunan geleneksel kullanım eşyaları on bir başlık altında sınıflandırmış ve liste halinde incelemiştir.

Yılmaz (2023, s, 779-773) "Kırşehir Halk İnançlarında ve Hekimliğinde Anne Sütü" adlı makalede Kırşehir halk inançları ve hekimliğinde anne sütünün yerini ve önemini incelemiştir. Anne sütü, bebeklerin sağlıklı gelişimi için hayati bir besin kaynağı olarak değerlendirilmiş; doğacak bebeğin cinsiyetini belirleme, zihinsel ve fiziksel gelişimi destekleme, hastalıkları tedavi etme, sesi ve cildi güzelleştirme gibi işlevlerle ilişkilendirilmiştir. Ayrıca, Kırşehir kültürüne özgü "umsuluk", "ağan", "çiğirt" gibi kelimeler türetilmiştir. Çalışmada halk hekimliği ile modern tıp arasındaki ilişkiler de vurgulanmıştır. Geleneksel uygulamaların teknolojik ve sosyo-kültürel değişimlerle nasıl etkilendiği açıklanmıştır.

Özkan, Çelik ve Kılınç (2023, s, 712-727) "Giyim Sanatı Açısından Kırşehir Müzesi İşlik ve Cepkenlerinin Araştırılması" başlıklı makalesi Kırşehir Müzesi'ndeki geleneksel işlik ve cepkenlerin estetik ve kültürel özelliklerini incelemekte, işlik ve cepkenlerde kullanılan kumaş türleri, dikiş teknikleri ve süsleme motiflerini detaylandırmaktadır. Örneğin, cepkenlerde sıkça rastlanan geometrik desenlerin, Selçuklu dönemi etkilerini yansıttığı belirtilirken, işliklerde kullanılan kırmızı ve lacivert renklerin bölgenin sembolik renkleri olduğu vurgulanmıştır. Çalışmada, cepkenlerdeki altın sim işlemler ve yaka kenarlarındaki iğne oylarının Kırşehir'deki ustaların maharetini sergilediği ifade edilir. Ayrıca, bu giysilerin düğün, bayram ve özel günlerde kullanımına dair etnografik verilere yer verilmiş, özellikle işliklerin pamuklu kumaşlardan üretilerek günlük yaşamda da tercih edildiği vurgulanmıştır. Giysilerdeki motiflerin yanı sıra dokuma tezgâhları ve kullanılan doğal boyalar gibi üretim teknikleri de incelenmiştir. Çalışma, Kırşehir yöresinin geleneksel giyim kültürünün sanatsal ve kültürel değerlerini ayrıntılı bir şekilde ele alarak, bu mirasın korunması ve tanıtılmasına katkı sunmayı amaçlamaktadır.

Altaş (2023, s, 100-126) "Çiçekdağı Abdalları ve Türkmen Aşiretlerinin Azerbaycan'daki Abdallık Bağlamında İncelemesi" adlı makalesi Çiçekdağı Abdalları ile Azerbaycan'daki Abdallık kültürünün tarihsel ve kültürel bağlarını araştırmaktadır. Yöntem olarak tarihsel analiz ve karşılaştırmalı kültürel inceleme kullanılmıştır. Çalışma, Abdalların sosyokültürel yapıları, gelenekleri ve sanatları üzerinden Türkmen aşiretlerinin Anadolu ve Azerbaycan arasında nasıl bir etkileşim ağı oluşturduğunu ele almıştır. Sonuç olarak, Çiçekdağı Abdallarının Azerbaycan'daki Abdallık geleneğiyle köklü bir tarihsel bağa sahip olduğu, bu bağın özellikle müzik ve sözlü kültür üzerinden sürdürüldüğü tespit edilmiştir.

Deniz (2024) “Kırşehir Çocuk Oyunları” başlıklı tez çalışmasının ilk bölümünde, oyun kavramı ve çocuk oyunlarının tarihsel gelişimi ele alınmış, oyun ile kültür arasındaki ilişki irdelenmiş, çocuk oyunlarının sınıflandırılmaları ve işlevleri açıklanmıştır. Ayrıca, çocuk oyunlarında tekerlemelerin önemi ve Kırşehir çocuk oyunları üzerine yapılan çalışmalar değerlendirilmiştir. İkinci bölümde, Kırşehir çocuk oyunlarının yapı özellikleri incelenmiş, oyunlar sırasıyla adları, oyuncular, oyun araçları ve oyun sahaları açısından dört ana başlık altında ele alınmıştır. Bunun yanı sıra, oyunların fiziksel, bilişsel, sosyal ve dil gelişimine katkıları bakımından işlevleri detaylı bir şekilde tartışılmıştır. Üçüncü bölümde ise kaynak kişilerden derlenen Kırşehir çocuk oyunları, oyun araçlarına göre, oynanma şekline göre, dikkat ve beceri gerektiren, güç gerektiren, tahmin ve akıl yürütme odaklı, şaşırtmacalı ve dramatik nitelikli oyunlar olmak üzere yedi ana kategoriye ayrılmış ve bu sınıflandırmaya göre toplamda 122 oyun metni sunulmuştur. Bunlardan bazıları şu şekildedir: Cin Uçurtması Oyunu, Asiye As Oyunu, Birimlilik Oyunu, Ebe Eşeğin Kürüye? Oyunu, Kelengi (Tarla Faresi) Yarıştırma Oyunu, Eşek Seğirtmece (Koşturmaca) Oyunu, Çiğdem Çiçecik Oyunu örnek verilebilir. Sonuç bölümünün ardından, 71 kaynak kişinin doğum yeri, doğum yılı, eğitim düzeyi, mesleği ve ikamet yerlerini içeren bir tablo eklenmiştir. Tabloya ek olarak, kaynak kişilerin cinsiyet, eğitim seviyesi, yaş grupları ve meslek gruplarına ilişkin kısa bir analiz yapılmıştır.

Gürbüz (2024) “Kırşehir Folklorunda Toy” adlı doktora tez çalışmasında potlaç, yağma, ziyafet, toy kavramlarının literatür bilgisiyle başlamaktadır. Ardından tarıma dönük Bereket toyları, yağmur, hayvancılığa dönük, koç katımı ve saya gezme toyları, nevrüz ve hidrellez toyları, Helebiş ve Ferfene Eğlenceleri ve köy odalarında yapılan sohbetler, Kaman ceviz festivalinde, Özbağ Halı, Kültür, Sanat ve Çirleme festivalinde, Çiçekdağı Geleneksel Bulgur Festivali, Kurancılı Kültür, Sanat ve Haside Festivali, Boztepe Hasat Festivali, Mucur Köme ve Flamingo Festivali, Kortulu Köyü Pekmez Festivali, Akpınar Geleneksel Kültür, Sanat ve Hedik Festivali, Akçakent Meşe Palamudu Festivali, Akçakent Tanışma ve Kaynaşma, Dayanışma Festivali, Kırşehir Lavanta Bahçesi Festivali, Kırşehir Geleneksel Çocuk ve Uçurtma Şenliği, Kırşehir Gurbetçi Şenliği, Yağmurlu Köyleri Şenliği, Geleneksel Karacakurt Türkmenleri Şenlikleri, Dalakçı Köyü Geleneksel Kültür Şenliği, Atatürk’ün Kırşehir’e Gelişini Anma Programı, Ahilik Haftası ve Esnaf Bayramı, Neşet Ertaş’ı Anma Programı, Yunus Emre’yi Anma Programı, Kaman Dadaloğlu’nu Anma Programı, Uluslararası Âşık Paşa Şiir Şöleni ve diğer resmi bayramlarda ve hayatın geçiş dönemlerinde yapılan (doğum, evlilik, ölüm, sünnet, askerlik, hac vb) toylar ele alınmıştır.

Demir (2024, s,83-96) “Kimliğin İnşası: Dil, İnanç ve Toplumsal Tarih Temelinde Abdal ve Çingeneler” adlı makalesi Abdal ve Çingene topluluklarının kimlik inşa süreçlerini dil, inanç ve toplumsal tarih bağlamında anlamayı amaçlamaktadır. Çalışmada, bu grupların kültürel özellikleri ve tarihsel dinamikleri etnografik yöntemlerle incelenmiş, arşiv belgeleri, sözlü tarih çalışmaları ve literatür taramasına dayalı bir yaklaşım benimsenmiştir. Konu, bu toplulukların sosyokültürel konumları, inanç pratikleri ve dillerinin kimlik üzerindeki etkilerini ortaya koymak üzere derinlemesine ele alınmıştır. Araştırmanın sonucunda, Abdal ve Çingenelerin tarihsel olarak ötekileştirilmelerine rağmen, kendi kimliklerini bu dinamikler aracılığıyla inşa ettikleri ve korudukları vurgulanmıştır.

Eşigül ve Çınar (2024, s, 586-613) “Abdallığın Tasavvufî Yönü ve Kültürel Aktarım Aracı Olarak Abdal Müzik Geleneği” başlıklı çalışması, Abdallığın tasavvufî boyutunu ve Abdal müziğinin kültürel aktarım aracı olarak rolünü incelemektedir. Çalışmada, Abdallığın kökeni, tarihsel gelişimi ve tasavvufla olan bağlantıları ele alınırken, Abdal müziğinin toplumsal hafızayı ve kültürel mirası nasıl taşıdığı vurgulanmaktadır. Müzik, özellikle ilahi ve deyişlerin, Abdallar tarafından hem dini hem de kültürel bir araç olarak kullanıldığı, toplumsal değerlerin, inançların ve tasavvufî düşüncelerin bu müzikle aktarıldığına dikkat çekilmiştir. Örneğin, Abdal müziğinde yer alan dinî ve tasavvufî temaların, halk arasında Allah’a olan sevgi ve sadakati nasıl ifade ettiği açıklanmıştır. Ayrıca, bu müzik geleneğinin, göçebe yaşam biçimi ve kültürel etkileşimler ile nasıl şekillendiği ve farklı topluluklar arasında bir kültürel bağ kurma işlevi gördüğü tartışılmıştır. Çalışma, Abdal müziğinin kültürel aktarımın bir aracı olarak hem geçmişin hem de bugünün toplumlarında nasıl bir köprü işlevi gördüğünü ortaya koymaktadır. Sonuç olarak, Abdal müziği, yalnızca bir müzik türü olmanın ötesinde, bir kültürün, bir inancın ve bir halkın kimliğini yaşatan ve aktaran önemli bir öge olarak değerlendirilmiştir.

Doğan (2024) "Unesco Yaratıcı Müzik Kenti Kırşehir ve Sürdürülebilir Kültür" başlıklı yüksek lisans tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Radyo, Televizyon ve Sinema Ana Bilim Dalı Radyo-Televizyon ve Sinema Bilim Dalı tarafından hazırlanmış ve 2024 yılında sunulmuştur. Bu tez, Kırşehir'in UNESCO tarafından "Yaratıcı Müzik Kenti" olarak kabul edilmesinin ardından şehrin kültürel mirası ve müzikle ilişkisini incelemekte, bu sürecin sürdürülebilir kültür anlayışıyla nasıl ilişkilendirilebileceğini tartışmaktadır. Doğan tezin başlangıcında Kırşehir'in UNESCO Yaratıcı Müzik Kenti unvanını kazanmasının önemi üzerinde durarak, bu unvanın şehre kazandırdığı uluslararası kültürel değerleri ve bu değerlerin yerel halkla olan etkileşimini ele almaktadır. Şehirdeki geleneksel müzik pratiklerinin korunması ve modern kültürel projelerle desteklenmesi gerektiği vurgulanmış, sürdürülebilir kültürün bu bağlamda nasıl bir rol oynadığına dair analizler yapılmıştır. Tez özellikle Kırşehir'deki müzik kültürünün korunması ve tanıtılmasında yerel halkın ve kültürel aktörlerin katkılarını incelemekte ve bu sürecin şehre olan ekonomik ve toplumsal etkilerini değerlendirmektedir. Ayrıca, UNESCO unvanının şehre kazandırdığı kültürel ve turistik fırsatların, müziğin sürdürülebilirliği ile nasıl örtüştüğü tartışılmıştır.

Kırşehir üzerine yapılan halkbilimi çalışmaları, en çok müzik ve âşıklık geleneği (Abdallar, Neşet Ertaş, Muharrem Ertaş, bozlaklar, türküler), halk edebiyatı ve anlatıları (masallar, destanlar, efsaneler, ağıtlar, halk şiiri), geçiş ritüelleri (doğum, evlenme, sünnet, ölüm), geleneksel el sanatları ve dokumalar (halılar, kilimler, tekstil motifleri) ile halk kültürü ve günlük yaşam (Ahi Evran, Ahilik geleneği, çocuk oyunları, halk inançları) konularına odaklanmıştır. Literatür taraması, alan araştırması, içerik analizi ve etnografik yaklaşımlar en sık kullanılan yöntemler arasında yer alırken, çalışmaların yıllara göre dağılımına bakıldığında 1990'larda Kaman ağızları ve âşıklık geleneği, 2000'lerde Neşet Ertaş ve Abdallık, 2010'larda geçiş ritüelleri ve halk müziği, 2020 ve sonrasında ise kültürel kimlik ile folklorik unsurların modern yaşamdaki yeri üzerine yoğunlaşıldığı görülmektedir. Özellikle 2000'li yıllardan itibaren Neşet Ertaş ve Abdallık geleneği üzerine yapılan akademik çalışmaların artması dikkat çekerken, genel olarak Kırşehir'in halk kültürüne dair yapılan araştırmalar, kültürel mirasın korunması ve aktarılması açısından önemli katkılar sunmaktadır.

Sonuç

Bu çalışma, Kırşehir ve çevresinde halkbilimi alanında yapılan araştırmalara dair bir literatür taraması ve bir değerlendirme niteliği taşıyan derleme bir makaledir. Temel amacı, halkbilimi perspektifinden bölgenin zengin kültürel mirasının aktarımı ve korunmasını teşvike yönelik öneriler sunmaktır. Bu kapsamda, bölgenin sözlü kültür unsurları, halk edebiyatı, ritüelleri ve geleneksel uygulamaları detaylı bir şekilde incelenmiştir. Çalışma, Kırşehir ve çevresindeki halkbilimi araştırmalarının mevcut durumunu ele alarak, bu alandaki bilgi birikimine katkıda bulunmayı amaçlamaktadır.

Kırşehir bölgesinin özellikle Abdallık geleneği ve Neşet Ertaş gibi kültürel ikonları, halk anlatıları ve bu anlatılarda yer alan temalarla öne çıktığı vurgulanmaktadır. İlgili çalışmalar, bölgenin halk müziği, geçiş ritüelleri, âşıklık geleneği ve çocuk oyunları gibi çeşitli halkbilimi unsurlarını kapsamaktadır. Bölge halkının folklorik birikimi, kültürün çok katmanlı yapısını gözler önüne sermektedir. Abdalların müziksel dinamikleri, kökenleri, çoklu kimlikleri ve sosyal yapıları; Neşet Ertaş'ın müziği ve şahsi hikâyesi üzerinden değerlendirilmiş, bu unsurların bölgenin kültürel hafızasındaki güçlü yeri vurgulanmıştır.

İncelenen literatürde, geleneksel el sanatları ve tekstil motiflerinden halk inançlarına kadar çeşitli unsurların halk kültüründeki yeri ayrıntılı bir biçimde ele alınmış; bu unsurların modern toplumda yaşatılması ve gelecek nesillere aktarılması için somut öneriler geliştirilmiştir. Örneğin, Kırşehir'in yerel folklorik öğeleri, çocuk oyunları, halk müziği, geçiş dönemi ritüelleri ve toplumsal yaşamda kültürel özelliklerin yansımaları üzerinde durulmuştur. Ayrıca, çocuk oyunlarının bölgedeki sosyal bağları ve toplumsal etkileşimi güçlendirme rolü incelenmiş; bunların kültür aktarımındaki önemi vurgulanmıştır.

Bu çalışma, Kırşehir'in çok katmanlı kültürel yapısını derinlemesine anlamaya yönelik önemli bulgular ortaya koymaktadır. Abdalların tasavvufi düşünce ile bağlantılı müzik gelenekleri, halk hikâyelerinin anlatım teknikleri, çeyiz geleneği gibi kültürel öğeler ve tekstil motifleri bu zenginliğin

birer parçasıdır. Literatürde ayrıca Kırşehir'deki Ahilik geleneğinin bölge kültüründeki etkisi, Ahi Evran'ın tarihsel rolü ve bu geleneğin sosyal ve ekonomik yapıya katkıları detaylandırılmıştır.

Sonuç olarak, bu çalışma halkbiliminin kültürel kimlik oluşturma ve sürekliliğini sağlama konusundaki önemini bir kez daha güzel bir şekilde ortaya koymaktadır. Halkbilimi araştırmaları, bölgenin kültürel mirasını yaşatma ve bu mirasın modern dünyaya entegrasyonunu sağlama açısından çok önemlidir. Elde edilen bulgular, kültürel miras politikalarının geliştirilmesine katkı sağlayacak önemli bir kaynak oluşturmaktadır. Çalışma, bölgedeki folklorik unsurları belgeleyerek hem akademik hem de toplumsal açıdan değerli bir çalışma olarak kültürel hafızanın korunmasına yönelik somut öneriler sunmaktadır.

Kırşehir ve çevresi, halkbilimi alanında sürdürülen çalışmalarla zengin bir kültürel mirasa ışık tutmaktadır. Bu derleme çalışma, bölgenin sözlü ve yazılı kültürel birikimini inceleyerek, bu mirasın modern dünyada korunması ve yaşatılması için somut adımlar atılması gerektiğini vurgulamaktadır. Literatür taraması sonuçları, Abdallık geleneği, Ahilik, âşıklık ve halk müziğinin bölge halkının toplumsal hafızasındaki önemini açıkça ortaya koymuştur. Geleneksel el sanatlarından halk inançlarına kadar uzanan bu çalışmalar, kültür aktarımı ve sürekliliğin sağlanması açısından kritik bir rol oynamaktadır.

Sonuç olarak, Kırşehir ve çevresine dair bu çalışmanın, bölgenin kültürel miras politikalarını geliştirme ve sürebilir kılma noktasında önemli bir referans kaynağı olması hedeflenmektedir. Bu bağlamda, kültürün hem akademik hem de toplumsal bir değer olarak korunması ve gelecek nesillere aktarılması, halkbilimi çalışmalarının temel hedefi olarak ortaya konmuştur.

Kaynakça

- Akgün, D. (2006). Kırşehir türkülerinde insan [Yüksek lisans Tezi, Balıkesir Üniversitesi]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi. [Tez No: 206635]
- Altınok, B. Y. (2013). Abdallar ve Neşet Ertaş. *Türk Yurdu*, 306, s. 30-33.
- Altuntaş Gürbüz, Ö. (2024). Kırşehir folklorunda toy (Doktora tezi. Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı) Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi. [Tez No:860379]
- Artu Mutlugün M., Topuz, Y. (2020). Dijital Anlatı Bağlamında Hikâyeciliğin Yeni Konumu, *Uluslararası Beşerî Bilimler ve Sanat Araştırma Dergisi*, 4(3), s.37-45.
- Aslan, A. (2015). Aşık Paşa döneminde Kırşehir'deki dini hayat (Yüksek lisans tezi Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Felsefe ve Din Bilimleri Ana Bilim Dalı). Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi. [Tez No: 396708]
- Atılğan, M. (2003). Dadaloğlu ve Kaman. Kırşehir Kültür Araştırmaları Bilgi Şöleni'nde sunulan bildiri, s.155-156.
- Avşar, M., Türkmen, İ. (2013). Neşet Ertaş türkülerinde göç ve gurbet olguları. *Uluslararası Bozkırın Tezenesi Neşet Ertaş Sempozyumu Bildiriler (13-14 Mayıs 2013, Kırşehir)*, (Ed. S. Bekki), 2 Cilt (s. 67-87). Kırşehir: Ahi Evran Üniversitesi Yayınları.
- Ayata, S. (2006). Kırşehir abdallarının dini inançları üzerine bir araştırma (Yüksek lisans tezi, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Felsefe ve Din Bilimleri Ana Bilim Dalı) Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi. [Tez No: 190328]
- Aysal, M. (2003). Kırşehir ve yöresi ağızlarında tarım aletleri adları. Kırşehir Kültür Araştırmaları Bilgi Şöleni, Kırşehir.

- Baraç, A. C. (2019). Tarihi kentlerin korunması: Kırşehir örneği (Yüksek lisans tezi). Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Ana Bilim Dalı Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi. [Tez No: 551826]
- Bekki, S., Demirbaş, D. (2023). Neşet Ertaş bibliyografyasına ek (Eylül 2017-Nisan 2023). *Avrasya Uluslararası Araştırmalar Dergisi*, 11(35), 1051-1063.
- Bekki, S., Demirtaş, D. (2017). Son Abdal Neşet Ertaş: Hayatı, eserleri ve hakkında yapılan çalışmalar. İstanbul: Kesit Yayınları.
- Belhi, A., Bouras, A., & Sebti, F. (2017). Digitization and preservation of cultural heritage: The CEPROQHA approach. In 2017 11th International Conference on Software, Knowledge, Information Management and Applications (s. 1-6). IEEE.
- Çelikkol, Z., Enli, Ö., Taşcan, A., & Tuncay, G. N. (2021). Abdal kültürünün davul temsilcisi: Âdem Göçer. Bilkent Üniversitesi, Ankara.
- Çolak, F. (2013). Neşet Ertaş'ın gelenekteki yeri. S. Bekki (Ed.), *Uluslararası Bozkırın Tezenesi Neşet Ertaş Sempozyumu Bildiriler* (Cilt I, s. 267-274). Kırşehir: Ahi Evran Üniversitesi Yayınları.
- Dede, Y. (2018). Kırşehir âşıklık geleneğinde Âşık Şemsi Yastıman (Yüksek lisans tezi). Kütahya Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi. [Tez No: 605481]
- Demir, E. (2024). Kimliğin inşası: Dil, inanç ve toplumsal tarih temelinde Abdal ve Çingeneler. *Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları* (HÜTAD), (40), s. 83-96.
- Demir, M. (2004). Ahilik, Ahi Evren'i Veli ve Kırşehir'de Ahilik kutlamaları (Yüksek lisans tezi). Cumhuriyet Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Temel İslam Bilimleri Ana Bilim Dalı, İslam Mezhepleri Tarihi Bilim Dalı) Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi. [Tez No: 145648]
- Demirbilek, S. (2003). Kırşehir ağzında edatlar. *Kırşehir Kültür Araştırmaları Bilgi Şöleni* (8-10 Ekim 2003).
- Deniz, E. (2024). Kırşehir çocuk oyunları (Yüksek lisans tezi). Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı) (Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi. [Tez No: 883581]
- Dheya, A. A., Abdulghaffar, M. A, DHEYA Abdulla Al kaabi, Muhammad Abdulrazzaq Abdulghaffar, (2020). Industry of Digital Cultural Creation at Arab Universities: "Folklore Course" at University of Bahrain as a Proposed Cultural Model. 2020 Sixth International Conference on e-Learning (econf).
- Doğan, A. (2024). UNESCO yaratıcı müzik kenti Kırşehir ve sürdürülebilir kültür (Yüksek lisans tezi). Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Radyo Televizyon ve Sinema Ana Bilim Dalı, Ankara. (Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi. [Tez No: 867124]
- Doğan, T. (2014). Ziyaret fenomeni açısından Kırşehir ve çevresi: İnceleme-değerlendirme (Yüksek lisans tezi). Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Felsefe ve Din Bilimleri Ana Bilim Dalı, Dinler Tarihi Bilim Dalı) (Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi. [Tez No: 383827]
- Duman, M. (2013). Kırşehir türkülerinde meyve. IV. Uluslararası Türk Dili ve Edebiyatı Öğrenci Kongresi Bildiriler (TUDOK 2012) (s. 795-810). İstanbul: İstanbul Kültür Üniversitesi Yayınları.
- Durbilmez, B. (2003). Muhyiddin Abdal'a göre Hacı Bektaş ve Otman Baba. *Kırşehir Kültür Araştırmaları Bilgi Şöleni Bildirileri*, s. 99-104.
- Durbilmez, B. (2013, Mayıs). İkincil Sözlü Kültür Bağlamında Neşet Ertaş'ın Türkü Repertuarına Bir Bakış. *Uluslararası Bozkırın Tezenesi Neşet Ertaş Sempozyumu* (Kırşehir, 13-14 Mayıs 2013) Bildiriler, C. I (S. Bekki, Ed.), 315-348. Kırşehir: Ahi Evran Üniversitesi Yayınları.
- Efe, K. (2022). Neşet Ertaş'ın dili: Bozkırın Türkçesi. *İMBİK Kültür, Sanat ve Edebiyat Dergisi*, s. 6-35.

- Erdem, M. D. (2006). Kırşehir ve Konya ağızlarının Eski Anadolu Türkçesi yazı dilinin oluşumuna etkisi. *Karadeniz Araştırmaları*, 8(8), 56-65.
- Erdoğan, S. (2020). Kırşehir Yöresi Ağzından Derleme Sözlüğü'ne Katkılar-1. *Diyalektolog-Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, (25), s. 45-66.
- Erdoğan, S. (2021). Yayın tanıtımı: Kırşehir El Sanatları. *Türklük Bilimi Araştırmaları*, (49), s. 189-193.
- Erkan, S. (2008). Kırşehir yöresi halk müziği geleneğinde Abdallar (Yüksek lisans tezi). Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Edebiyat Anabilim Dalı Türk Halkbilimi Bilim Dalı (Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi. [Tez No: 234735]
- Etikan, S. (2022). Kırşehir yöresi düz dokumalarında nazar inanışını simgeleyen motifler. *Arış Dergisi*, (20-21), s. 240-259.
- Etikan, S., Ölmez, F., Kılıçarslan, H., & Şahin, C. (2019). Kırşehir halk kültüründe yüklük örtüsü. *Journal of International Social Research*, 12(66), s. 498-508.
- Fenwick, R., & Sachihiro, O. (2015). Smoke in the eyes? Archaeological evidence for medicinal henbane fumigation at Ottoman Kaman-Kalehöyük, Kırşehir Province, Turkey. *Antiquity*, 89(346), s. 905-921.
- Gülensoy, T. (2005). Ahi mi? Akı mı? I. Ahi Evran-ı Veli ve Ahilik Araştırmaları Sempozyumu, Cilt I, 451-452. Kırşehir.
- Gündüz, A. (2011). Kırşehir-Aksaray arasında bir Bekdik köyü (Tarihi, gelenek, görenek, örf ve adetleri). *History Studies*, 3(2), s. 248-259.
- Günşen, A. (2007). Teberce: Kırşehir, Hacibektaş, Kaman ve Keskin yöresi Abdallarının gizli dilleri. *Studia Uralo-Altaica*, 47, s. 253-276.
- Günşen, A. (1994). Kırşehir ve Yöresi Ağzıları (İnceleme-metinler-sözlük) (Yüksek lisans tezi), Erciyes Üniversitesi. (Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi. [Tez No: 37209]
- Güray, C., & Karadeniz, İ. (2019). Horasan'dan Keskin'e bir çığlık: Muharrem Ertaş "Kırat Bozlağının Çok Katmanlı Analizi Üzerinden Orta Asya'dan Anadolu'ya Âşıklık Geleneğinin İzini Sürmek". *Milli Folklor*, 16(122), s. 76-93.
- Gürsoy, Ş. (2006). Sosyal ve Dini Yaşam Açısından Günümüz Orta Anadolu Abdalları -Kırşehir Örneği, (Yüksek lisans tezi), Ankara Üniversitesi, Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi. [Tez no:186098]
- Gürkan, B. (2019). Çoklu Kimlik, Meslek, Akrabalık ve Müzik: Orta Anadolu Abdallarının Müziksel Dinamikleri (Doktora tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi [Tez no: 570996]
- Güzel, C. (2016). Kırşehir'den derlenen efsanelerin retorik analizi (Doktora tezi). Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı (Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi. [Tez No: 430429]
- Kandır, Ç. (2020). Neşet Ertaş'ın türkülerinde folklorik unsurlar (Yüksek lisans tezi). Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı (Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi. [Tez No: 645909]
- Karaaslan, H. (2015). Kırşehir Müzesi'ndeki Kırşehir yöresi halıları (Yüksek lisans tezi). Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sanat Tarihi Ana Bilim Dalı, Sanat Tarihi Bilim Dalı (Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi. [Tez No: 412155]
- Karahan, R. (1997). Kırşehir kilimlerinin dünü bugünü. Türkiye'de El Sanatları Geleneği ve Çağdaş Sanatları İçindeki Yeri Sempozyum Bildirileri (s. 65-79). Ankara.
- Kartalçık, V., & İnan, G. (2013, Mayıs). Neşet Ertaş'ın Şiirlerinde Arkaik Unsurlar. Uluslararası Bozkırın Tezenesi Neşet Ertaş Sempozyumu, Bildiriler, C. I (S. Bekki, Ed.), 3-30. Kırşehir: Ahi Evran Üniversitesi Yayınları.

- Kaya, İ. (2005). Ahi Evren ve Kırşehir'de Ahilik Üzerine Bir Din Sosyolojisi Araştırması (Yüksek Lisans Tezi). Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Felsefe ve Din Bilimleri Ana Bilim Dalı, Din Sosyolojisi Bilim Dalı (Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi. [Tez No:161041]
- Keskin, A. (2015). Türk Tasavvuf Kültürü ve Devir Nazariyesi Bağlamında Neşet Ertaş. Sufi Araştırmaları, 12 (Yaz 2015), 131-154.
- Kırımhan, N. (1995). XIX. yüzyılda yaşamış Kırşehirli aşıklar ve Aşık Said (Yüksek lisans tezi). Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi. [Tez No:41219]
- Köksal, M. C. (2019). Kırşehir İli ve Yöresi Yer Adları Üzerine Bir İnceleme (Yüksek Lisans Tezi). Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı (Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi. [Tez No:565841]
- Köse, S. (2018). Neşet Ertaş Türkülerinin Cümle Yapısı Açısından İncelenmesi (Yüksek Lisans Tezi). Çankırı Karatekin Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi. [Tez No:518231]
- Köşker, N. (2016). Abdals in cultural geography of Anatolia. *Current Topics in Social Sciences*, s. 577.
- Kuo-An, W., Ya-Chin, L., Mien-Tsung, T., & Po-Chou, C. (2012). Research And Practice Of Cultural Heritage Promotion: The Case Study Of Value-Add Application For Folklore Artifacts. 2012 International Symposium On Computer, Consumer And Control, 1-4.
- Mahfoodh, H., & Alatawi, H. (2021). The relationship between climate change and cultural heritage in the GCC. 2021 Third International Sustainability and Resilience Conference: Climate Change, s. 1-5.
- Matsumura, K. (2005). Die Eisenzeitliche Keramik in Zentralanatolien aufgrund der Keramik in Kaman-Kalehöyük (Yayımlanmamış doktora tezi). Freien Üniversitesi, Berlin.
- Merdin, A. Ö. (2013). Geleneksel kültürde yaşlı ve yaşlılık: Kırşehir örnekleme (Yüksek lisans tezi). Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Halk Bilimi Ana Bilim Dalı (Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi. [Tez No: 646848]
- Nizamoğlu Babacan, K. (2023). Kırşehir çocuk folkloru (Yüksek lisans tezi). Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Halk Bilimi Ana Bilim Dalı, Türk Halk Bilimi (Folklor) Bilim Dalı, (Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi. [Tez No: 769108]
- Okumuş, S., & Uğurlu, S. (2012). Bütün şiirlerim senin olsun. *Ordu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 3(5), s.190-194.
- Omura, S. (1993). 1991 yılı Kaman-Kalehöyük kazıları. Kazı Sonuçları Toplantısı, 14(1). Ankara.
- Öcalan, K. (1996). Mucur (Kırşehir) ve köyleri halk edebiyatı ürünleri üzerine bir araştırma (Yüksek lisans tezi). Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi. [Tez No: 54414]
- Ölmez, F. N., Kılıçarslan, H., & Etikan, S. (2018). Kaman yöresi halk kültüründe eski çocuk oyunları. Uluslararası Kültür ve Bilim Kongresi (Ankara, 2018).
- Özcan, Ö. (2001). Neşet Ertaş, yaşamı ve bütün türküleri. İstanbul: Simurg Yayınları.
- Özdemir, M., & Seçkin, S. (2017). Kırşehir ili oniks taşı işlemeciliği üzerine bir araştırma. *İdil*, s. 6.
- Özkan, N., Çelik, D., & Kılınç, N. (2023). Giyim sanatı açısından Kırşehir Müzesi ışık ve cepkenlerinin araştırılması. *Motif Akademi Halkbilimi Dergisi*, 16(42), s. 712-727.
- Özkaynar, Ö. (2014). Kırşehir yöresi âşıklık geleneği ve Kırşehirli Aşık Dindarî (Yüksek lisans tezi). Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı Türk Halk Edebiyatı Bilim Dalı. (Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi. [Tez No 367824]

- Öztürk, M. A. (2013). Geleneksel kültürde yaşlı ve yaşlılık: Kırşehir örnekleme (Yüksek lisans tezi). Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Halk Bilimi Ana Bilim Dalı. (Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi. [Tez No: 646848]
- Pala, Z. (2016). Konya Etnografya Müzesi ve Mevlâna Müzesi'nde bulunan Kırşehir halıları (Yüksek lisans tezi). Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Geleneksel Türk Sanatları Ana Sanat Dalı Geleneksel Türk El Sanatları Bilim Dalı (Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi. [Tez No:452852]
- Pau, F., Langeland, A. B., & Nja, O. (2016). Assessing cultural influences in megaproject practices. *IEEE Engineering Management Review*.
- Saygılı Savaş, Y. (2021). Kırşehir yöresi ağıtlarında al (a) manya imgesi. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, 10 (2), s. 681-702.
- Saygılı, Y. (2015). Kırşehir ili Abdallarında geçiş ritüelleri (Yüksek lisans tezi). Niğde Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi. [Tez No: 381180]
- Seyfeli, M. (1995). Kırşehir halk edebiyatı folklor ve etnografyası (Yüksek lisans tezi). Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. (Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi. [Tez No: 42906]
- Seyitgazioğlu, S. (2023). Kırşehir ili Mucur ilçesi halk kültüründe yer alan geleneksel eşya (Yüksek lisans tezi). Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi (Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi. [Tez No: 803878]
- Solakoğlu, S. (2011). Muharrem Ertaş icrasında bozlakların incelenmesi (Yüksek lisans tezi). Sakarya Üniversitesi (Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi. [Tez No: 279214]
- Şahin, C., Ölmez, F. N., & Kılıçarslan, H. (2019). Kırşehir halk türkülerinde geçen tekstiller ve dokuma araçları üzerine bir değerlendirme. *Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 21(1), s. 33-54.
- Şahin, G. (2006). Sosyal ve dinî yaşam açısından günümüz Orta Anadolu Abdalları: Kırşehir örneği (Doktora tezi). Ankara Üniversitesi. (Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi. [Tez No: 186098]
- Şahin, P. (2022). Abdallık geleneği ve günümüz Abdalları. *TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi*, 14(53), s. 329-335.
- Tekin, F. (1994). Kaman ve yöresi ağızları (Giriş-inceleme-metin-sözlük) (Yüksek lisans tezi). Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü) Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi. [Tez No: 36493]
- Timur, E., & Çınar, S. (2024). Abdallığın tasavvufî yönü ve kültürel aktarım aracı olarak Abdal müzik geleneği. *The Journal of Academic Social Science*, 66(66), s. 586-613.
- Tufan, F. (2019). Kırşehir ilinde geçmişten bugüne çeyiz geleneği (Yüksek lisans tezi). Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, El Sanatları Eğitimi Ana Bilim Dalı, El ve Makine Nakışları Eğitimi Bilim Dalı) Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi. [Tez No: 568575]
- Türkan, O. (2021). Köy yönetsel alanlarındaki köy bağılı adlarının coğrafi açıdan değerlendirilmesi: Kırşehir ili örneği. *Coğrafi Bilimler Dergisi*, 19(1), s. 288-311.
- Umucu, Z. (2013). Kırşehir ili Kızılırmak havzası ağıtları (Araştırma- İnceleme- Metin) (Yüksek lisans tezi). Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi. [Tez No: 339264]
- Yağmur, F. (2007). Kırşehir türkülleri (Yüksek lisans tezi). Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı, Türk Halk Edebiyatı) Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi. [Tez No: 210826]
- Yalçın, E. (2020). Kırşehir'de ahilik çalışmaları ve Ahi Baba Mustafa Karagüllü (1928-2018) (Yüksek lisans tezi). Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi. [Tez No: 632382]

- Yaşar, S. (2002). Kırşehir türkülerinin hikayeleri (Yüksek lisans tezi). Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi. [Tez No: 120518]
- Yazbahar, Z. (2011). İmdat Avşar ve hikâyeciliği. *Electronic Turkish Studies*, 6(1), s. 1941-1950.
- Yıldırım, F. (2011). Abdal gizli dili: İnceleme-sözlük. Karahan Kitabevi.
- Yıldız, Y. (2014). Kaman Abdallarının halkbilimi açısından incelenmesi (Yüksek lisans tezi). Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Halk Bilimi Anabilim Dalı. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi. [Tez No: 298216]
- Yılmaz, M. (2023). Kırşehir halk inançlarında ve hekimliğinde anne sütü. *Littera Turca Journal of Turkish Language and Literature*, 9(4), s. 779-793.

Çatışma Beyanı

Makalenin herhangi bir aşamasında maddi veya manevi çıkar sağlanmamıştır.

Yayın Etiği Beyanı

Bu makalenin planlanmasından, uygulanmasına, verilerin toplanmasından verilerin analizine kadar olan tüm süreçte “Yükseköğretim Kurumları Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesi” kapsamında uyulması belirtilen tüm kurallara uyulmuştur. Yönergenin ikinci bölümü olan “Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiğine Aykırı Eylemler” başlığı altında belirtilen eylemlerden hiçbiri gerçekleştirilmemiştir. Bu araştırmanın yazım sürecinde bilimsel, etik ve alıntı kurallarına uyulmuş; toplanan veriler üzerinde herhangi bir tahrifat yapılmamıştır. Bu çalışma herhangi başka bir akademik yayın ortamına değerlendirme için gönderilmemiştir.

Biriktirmek ve Silmek Açısından Resim Sanatı

Accumulating and Deletion in The Painting

Doç. Engin ÜMER^A

ORCID: 0000-0001-9685-3531 ◆ Ordu Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Resim Bölümü ◆
umerengin@gmail.com

Özet

Resim sanatına tarihsel ve teorik açıdan yaklaşmak mümkündür. Bu yaklaşımlar resim sanatını anlatılar içinde değerlendirmektedir. Anlatı içinde resim sanatında meydana gelen dönüşümlerin belirlenmesi, düşünce açısından değişimlerin görülmesi mümkündür. Başka bir teorik yaklaşım kavramlar, terimler ve düşünceler ile yapılabilir. Bu çalışmada silmek ve biriktirmek kelimeleri açısından resim sanatı üzerinde düşünülecektir. Biriktirmek, sanat kurumlarını ve sanat üsluplarını akla getirmektedir. Aynı zamanda mecaz olarak biriktirmek yüzeyde ressamın karşılaştığı alışkanlıklar, kalıplar veya klişelerdir. Biriktirme, sanatın tarihselleşmesinin yolu olmuştur. Biriktirme, mecaz anlamıyla olduğu kadar gerçek anlamıyla da sanatın kurumsallaşmasının karşılığı olarak görülmelidir. Bu yüzden kültür ile ilişkilidir. Biriktirme, sanatın müze, galeri ve diğer sergi mekânlarında sembolik iletişimler içerisinde eserlerin değer üretimiyle gerçekleşmektedir. Bu düzenek karmaşık ve eğitsel karakteriyle tekil özellikler göstermemektedir. Biriktirmek, kamusal anlamda sanat görüşlerinden, kanaat düzeylerinden entelektüel boyuta uzanmasıyla bu özelliğini sergilemektedir. Biriktirme bir süreklilik vaadi taşımıştır. Silmek ise biriktirmenin tersine, yüzeyde ressamın klişeleri atmasıdır. Ressamın edimi olarak yüzeyde gerçekleştirdiği her türlü silme edimi buna müsaittir. Aynı zamanda silme yaratıcı ifadenin bir tür görünümü sayılmalıdır. Silmek, yeniliğin bir özelliğidir. Tarih boyunca da ressamların eserlerinde bulguların yenilik için silmelerin sonucu olan bir durumun söz konusu olduğu iddia edilebilir. Bu kapsamda çalışmada kültür tarihi açısından biriktirme ve silme edimlerinin, önerilerinin ve bunların kavramsal boyutlarının ne olduğu sorusu cevaplanmaya çalışılmaktadır. Bu kısımda amaçlanan silme ve biriktirme için bunların tekil ve kavramsal derinlikleri olmayan durumlarının farkında olunarak düşünsel ve olgusal varoluşlarının gösterilmesidir. Devam eden kısımda ise seçilen örneklerle biriktirme ve silme konusunda onların nasıl düşünülebileceğine değinilmektedir. Çalışma düzenini sanat tarihsel değil söylemsel açıdan klasik, modern ve postmodern olarak sınırlanmaktadır. Bu sınırlar içerisinde silme ve biriktirme edimlerinin olgusal ve kavramsal durumu anlatılmaya çalışılmıştır. Sonuç olarak da silmenin biriktirmeye giden bir yol, biriktirmenin ise silmeye neden olan bir tetikleyici olduğu kanısına varılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Resim, Biriktirmek, Silmek, Modern Resim, Çağdaş Resim.

Extended Abstract

The history of painting can be viewed from multiple perspectives. These include changes in style from an art historical perspective and studies of creativity from an artist's perspective. The discipline of art history attaches importance to the stylistic features of paintings. Iconography and iconology studies, feminism, psychoanalysis, and visual culture studies in cultural history and contemporary art history studies are examples of these. The lives of painters, biographical and autobiographical notes, and the psychological dimension of artistic creativity are also research topics—all deal with how paintings are created and, most importantly, their relationship. Considering the relationship between paintings as a change in style and innovation in forms is meaningful for the narrative of painting. These studies' concept sets and theoretical approaches continue to maintain their importance. This study includes two words other than the key concepts and theories of painting, which has a long history, and the fields that conduct research on it. These words are 'deletion' and 'accumulation.' These two words should first be considered in terms of their literal meanings. Accumulating is the conscious accumulation of something, the accumulation of accumulations creating a pile, cluster, effect, tradition, rule, order, etc. The symbolic meaning of the word indicates the stylistic acceptance of the art of painting and the possibility of the institution of taste and art to determine the canonical in terms of taste and culture. Thus, accumulating points to a cultural world that includes the painter

^A Ümer, E. (2025). Biriktirmek ve Silmek Açısından Resim Sanatı. Uluslararası İnsan ve Sanat Araştırmaları Dergisi, 10(1), 95-118.

from his singular existence to an expanding painting universe. This is an expansion, a cultural order produced by repetition, a state of taste and knowledge, at least specific to painting. Expansion gains its meaning in terms of the institution of art in the context of painting. Accumulating is the keyword of a world of production and preservation that includes art schools, museums, and areas that think about art. 'Deletion' is the equivalent of the painter erasing the form on the surface, erasing the given rules, and experiencing a singular creation process in a way that erases it. 'Erasing' can be considered a provocative, critical, innovative way for the painter to determine his position in the painting universe. As a matter of self, it can be considered as a keyword of an ideological perspective. The act of 'deletion,' in its simplest sense, corresponds to the painter's selective use of the accumulated culture of painting that has been preserved while creating his visual language and to the reduction of the importance given to it for himself in the name of adjusting the power of some elements. In short, in terms of the painter's act, erasing indicates the personal attitude towards a situation that can be called the universe of painting and whose factual equivalent can be seen in museums, galleries, and literature.

The study considers changes in terms of cultural and intellectual history with the words of erasure and accumulation. It tries to show the meaning of accumulation and erasure factually with the selected points of interest, extending from ancient culture to modern and postmodern culture. Accordingly, the accumulation of classical art is evident with the necessity of the powerful world of vision surrounding the painter. However, modern culture is the stage in which the painter consciously begins to erase and displace what has been accumulated. Painters exhibit a critical position in transforming the painting style at this stage. Modern painters bring out the personal, such as individual choices, experience, and expression, against illusion. In the postmodern period, deletion is seen as a conscious exaggeration that selects the characteristics of the accumulated style. The study examines the examples it selects within this theoretical scope. It is seen that there is a conscious relationship and influence between Théodore Géricault and Eugène Delacroix. This influence should be considered as the two painters being in the same world of vision in the modern sense. It is seen that Édouard Manet and the painter interpret the accumulations of the style in the modern sense with erasures.

The two groups of examples have a common ground, with the museum space being a memory in the modern sense. Delacroix used the images of Géricault that he saw in exhibitions in his painting. Manet also unbalanced the relationships between forms with the appreciation of the classical works he saw in the museum space. It is seen that a continuity relationship can be established between the Caravaggio and Gentileschi couple in classical painting. Gentileschi had to act in the same world of vision as Caravaggio in his work, which is considered to have psychobiographical characteristics in art history.

On the other hand, it was found that the relationship between Titian and El Greco is a notable example since it coincides with the phase in which the world of vision was disrupted. It is seen that El Greco exhibits a character that preserves the content of Titian's representation style of his painting but organizes it with his understanding of form. Monet's painting has a strong influence on deletion as Manet's. Monet's paintings include a personal interpretation that disrupts the illusion and order of form in painting. With the beginning of the twentieth century, modern painting has created itself through the act of deletion and has reconsidered the rules of painting that show canonical features accumulated symbolically on the surface. In this context, the study includes the paintings of Paul Cezanne, Wassily Kandinsky, George Braque, Kazimir Malevich, Henri Matisse, Francis Bacon, and Jackson Pollock.

All these examples show that modern painting has a personal creative act system realized with the artist's acts of deletion. In postmodern painting, the artist's eclecticism has found its character with an aesthetics of quotation where styles are no longer weighted. Jeff Koons and David Salle, selected in the study, are given as examples in this regard. The study addresses the relationship between the symbolic accumulation of painting and the actual fiction that takes place on the surface of the painting with the symbolic meanings of the expressions of deletion and accumulation. Paintings hide this accumulation on their surfaces. An empty canvas is a pile of rules for the painter who looks at it. The painter, on the other hand, takes a position against this pile. One of these positions is conformity to accumulation; the other is deletion of accumulation. The study suggests that the art of painting can be viewed with the words erasure and accumulation in terms of the act and the idea of painting.

Keywords: Painting, Accumulation, Deletion, Modern Painting, Contemporary Painting.

Giriş

Sanat hakkında araştırma yapılırken farklı yöntemler kullanmak, bakış açıları geliştirmek önemlidir. Bu bakış açıları ve teoriler, kavramlar ve düşüncelerle geliştirilebilmektedir. Araştırmacının resimleri okumak, resim üzerine düşünmek için seçebileceği yöntemler ve düşünceler çeşitlilik göstermektedir. Sosyal bilimler ve görsel araştırmalarda imajların konu edildiği çalışmalarda eleştirel tutum genel yaklaşım olmaktadır. İmajların mesaj açısından çok yönlülüğü (göstergebilim), ideolojik bakış açıları önermesi (feminizm), ideolojik boyutun ruhsal süreçlerle ilişkili görülmesi (psikanaliz) bu yaklaşımlara örnektir. Bu kapsamda resim sanatından sinemaya, reklamlardan video oyunlarına uzanan

geniş bir görsel alanda araştırmacılar, konu aldıkları olgu ve kavramlarla araştırmalarını sürdürmektedirler. Bakış (gaze), ötekilik, teşhir, temsiliyet bunlardan bazılarıdır (Erişti, 2023, Pink, 2024, Gürbüz, 2022). Bu ve benzeri araştırma konuları resim sanatına uygulandığında resimler görsel kültürdeki diğer imajlarla aynı düzeyde düşünülmüş olmaktadır. Mesela bir reklam görselinin cinsiyetçi çözümlenmesi ile resim sanatında cinsiyetçi temsil analizleri her ikisinin aynı görsel ailede bir araya getirilmesi anlamına gelmektedir. Bundan başka sanat tarihi alanı kurduğu anlatılarla stil meselesini konu almaktadır. Buna göre stil konusu araştırmacının ilerleme, yenilik ve değişim gibi durumları tespit etmesiyle belirginleşmektedir. İlerlemeyi stilistik değişimlerle düşünen böyle bir yaklaşım, ilerleme kavramını, belli başlı kategorilerden hareketle elde etmektedir. Teknik ilerlemeyi esas alan yaklaşım ise ilerlemenin biricik örneklerine odaklanmaktadır. Buna göre meydana gelen anlatılar güçlü olmakta, hala da kullanılmaktadır. Rönesans'ı bitirdiği iddia edilen Michalengelo (Hauser,2022), modern resmi başlatan Picasso (Everdell, 2007) bunlara örnek verilebilir. Buraya kadar anlatılmaya çalışılan yaklaşımlar ressamın diğer ressamlarla olası ilişkilerini kurmak konusunda çeşitli kavramlar ve yöntemler sunmaktadır. Resmin görsel kültürde içinde konumu ve diğer resimlerle olan yenilik, değişim ilişkisi burada önem kazanmaktadır. Bu çalışmada ise ressamlar arasında söz konusu ilgiler, en sade anlamıyla resim yüzeyindeki edimler üzerinden açıklanmaya çalışılacaktır. Burada söz edilecek edimler, 'silme' ve 'biriktirmek'tir. Bu iki kelime öncelikle düz anlamlarıyla düşünülmeye müsaittir.

Ressamın silmesi, yüzeyde resmini var ederken meydana getirdiği formları, lekeleri, çizgileri silmesidir. Süreç içerisinde silme edimleri, hata duygusu veya tatmin olmama haline karşılık gelebilmektedir. Kısacası silme edimleri ressamın süreçteki duygu durumu ve kararlarıdır. Sembolik olarak silmek ifadesi ise ressamın zihnindeki, deneyimlerle edindiği, beğenisinin oluşmasına neden olan diğer resimlerin kendisinde meydana getirdiği kurallar, düzenler, uyulması gereken usüllerdir. 'Silme', ressamın yüzeyde formu silmesi, verili olan kuralları silmesi, onu silecek şekilde yaratım süreci yaşaması demektir. Ayrıca 'silme', provakatif, eleştirel veya ressamın seçimleriyle resim evreninde kendi konumunu belirlemek, yenilikçi olmak için seçtiği yolu, kendiliğinin, ideolojik anlamda bakış açısı meydana getirme imkanının anahtar kelimesi sayılabilir. 'Silme' edimi, en sade anlamıyla ressamın kendi görsel dilini meydana getirirken birikmiş resim kültüründen seçmecî tavrıyla faydalanmasına kimi resim unsurlarının gücünü ayarlamasına karşılıktır. Kısacası silme, ressamın resim evreni adı verilebilecek, olgusal karşılığı müzelerde, galerilerde ve literatürde görülebilecek duruma karşı tavrını karşılamaktadır. Silme, ressam olmanın dışsal ve karmaşık süreçleri karşısında alınan tavrın da karşılığıdır. O halde iki durum söz konusudur: 1-Silmenin düz anlamıyla ressamın resim yapma sürecindeki yüzeydeki edimi. 2-Silmenin sembolik anlamıyla ressamın karşısında bulunduğu resim fikrinin irdelenmesine aldığı tavrın karşılığı olmasıdır.

Resim yapmak bir şeyin resmini yapmak, onu mevcut hale getirmek ise bu salt resmi yapanın istediği şekilde gerçekleşemez. Kuramsal açıdan durumu anlaşılır kılabilen bir yaklaşım dilbilim alanından yapılabilir. Dilbilimde Ferdinand Saussure'ün önerdiği söz ve dil farkı, resim sanatında ressamın kişiseliliğiyle, içinde bulunduğu resim fikri, resim görüşü ve üslup ya da görme tavrıyla benzerlik kurulabilir. Saussure'ün söz tanımı, dilin bireysel düzeyde kullanımınıdır. Buna göre bireyler dil içerisinde kendilerine anlam alanları açabilir, kendi sözcüklerini meydana getirebilir ya da sözcüklerin anlamlarında farklılıklar meydana getirebilirler. Dil ise sözün tersine kurallı ve düzenli bir sistemdir (İmer, Kocaman ve Özsoy, 2011, s.228). Bu ilişkilendirme örneklendirme amaçlı olup, zorunluluk olarak dil (çalışmada biriktirmeye karşılık geldiği söylenmelidir) ile seçimler ve tavırlar olarak söz (silme ediminin meydana getirdikleri ile ilgili) durumunu ifade etmektedir.

Biriktirmek ifadesi de bu kapsamda zorunluluk olarak geniş bir anlam kümesine sahip düşünülmektedir. Düz anlamda biriktirmek, bilinçli edim olarak aralarında ortaklık bulunan şeylerin biriktirilmesidir. Sembolik olarak bir şeyin biriktirilmesi, birikenlerin yığın, küme, etki, gelenek, kural, düzen vb... meydana getirmesidir. Biriktirme stilistik kabuller ve kültürel açıdan beğeni ve sanat kurumunun kanonik olanı belirleme imkânına işaret etmektedir. Böylelikle biriktirmek, ressamın tekil varlığından genişleyen resim evrenine doğru onu içeri alan kültür dünyasına işaret etmektedir. Bu genişleme, tekrarın ürettiği kültürel bir düzenek, resim özelinde düşünürsek beğeni ve bilgi hali şeklinde gösterilebilir. Biriktirmek, sanat okullarının, müzelerin, sanat üzerine düşünülen alanların içinde olduğu üretim ve muhafaza dünyasının anahtar kelimesi olarak önerilebilir. Bu kapsamda biriktirme, 1-düz anlamıyla bir şeyin istiflenmesi, 2-sembolik anlamda birikim, düzenler, kurallar ve görüş açılarına karşılık görülebilir. Daha iyi anlaşılabilmesi adına buraya kadar anlatılanlar aşağıdaki tabloda şu şekilde özetlenebilir:

Durum	Düz Anlam	Sembolik Anlam
Silmek	Ressamın yüzeyde yaptığı edim	Ressamın yüzeyde bulunduğu resim fikri içinde aldığı tavrı karşılamakta
Biriktirmek	Şeylerin biriktirilmesi, istiflenmesi	Biriktirilmiş eserin, değersel, beğeni ve entelektüel düzeyde kurallı hale getirilmesi. (Üslup, stil, görme biçimi, bakış açısı gibi)

Bu noktada araştırmaya konu edilen edim ve durum olarak silme ve biriktirmenin kavramsal boyut kazanabilmesi açısından genel bir çerçeveyi kurulması önemli görülmektedir. Bu çerçeveyi klasik, modern ve postmodern olarak önermek, bunları birer düşünce ve görme dünyaları olarak anlamak olanaklıdır. Sosyal bilimlerde paradigma ifadesiyle karşılanabilecek olan bu üçlü durumun her bir başlığı bu çalışmada da kültürel çevre veya bakış açısı olarak düşünülmektedir. Klasik alanda silme ve biriktirme ilişkilerinin yavaş, tek düze ve tekrara dayalı olduğu varsayılabilir. Modern sanat siteminde ise silmenin eleştirel ve reaksiyoner olduğu önerilebilir. Postmodernde ise silmek ve biriktirmenin olağan yan yana gelmelere olanak verdiği iddia edilebilir. Bu kapsamla tekil olguların genel altında buluşturularak kapsayıcı bir kural meydana getirilebileceği düşünülmektedir.

Amaç

Stillerin sürekliliği, kırılmalar ve yenilikler sanat tarihsel açıdan örnek eserler ve onlardaki yenilik noktalarının bulgulanmasıyla gösterilmektedir. Eleştirel yaklaşımlar, ressamın eserine odaklanırken, kültür ile olan bağlarını, bilinçaltı, ideoloji, cinsiyetçi tutum gibi başlıklarla incelemektedir. Yaygın yaklaşımların aksine bu çalışma ressamın eserine odaklanarak önerdiği iki edim ve kavramsallaştırmayla resimler arası ilişkiyi kurma amacındadır. Bu çalışma resimlere, yani esere odaklanan, resim yüzeyinde görünenlerin ressamın edimlerinin ürünü ve aynı zamanda onun kendi konumunun bilinçli bilinçsiz sonucu olarak stil ve resimler arası ilişkiye odaklanmayı amaçlamaktadır. Bu başka bir yol olarak önerilirken, çalışma sanat eleştirisinde eleştirmenin konumunu asılaştırıran izlenimci tutuma ya da eserin araştırmacıya düşündürdüklerinin ifadesine örnek gösterilmemektedir. Çalışma eser odağında ressamın resim düşüncesi içinde kendisine nasıl yer açtığını soruşturılmaktadır.

Kıscacası ressamın ediminin niteliği olarak özgürlük ile zorunluluk ilişkisi bu çalışmada silmek ve biriktirmek açısından düşünülmektedir.

Yöntem

Resimler üzerine araştırmalar gerçekleştirilirken kullanılacak metodların, onları çevreleyen metinlerin araştırmasıyla gerçekleşmektedir. Çalışmada konuyla ilgili doğrudan literatür olmadığı bulgulanmıştır. Bu gerekçeden dolayı biriktirmek ve silmek durumlarının kavramsal anlamda boyutlandırılması adına farklı anlam katmanlarının açıklanması gerekli görülmektedir. Bunun için ise kültür tarihinden seçilen örnek durumlar iki ifadenin açıklaması için kullanılmaktadır. Söz konusu örnek durumlar klasik, modern ve postmodern başlıkları altında düşünülmektedir. Sosyal bilimlerde paradigma olarak görülen üç başlığın silmek ve biriktirmek konusunu nasıl tanımlanabileceği belirlenmiş olacaktır. Böylelikle sanat ve düşünce tarihi açısından zorunluluk boyutunun çalışmaya konu edilen iki ifadenin görece ve tercihe bağlı yorumlarının önüne geçileceği düşünülmektedir. Bu bağlamda çalışmaya konu edilen sanat eserleri, sanat tarihsel açıdan kabul görmüş örneklerdir. Bu seçimin bilinçli şekilde, silmek ve biriktirmek ifadelerini açıklama konusunda yardımcı olmaları için tercih edildiği söylenmelidir. Söz konusu örnek eserler içerik analizi olarak görülebilecek bir yaklaşımla ele alınmaktadır. İçerik analizi, konu ettiği araştırma nesnelere genişliğiyle hareket imkânı zengin bir ortam sunmaktadır. İçerik analizi metinlerden makalelere, görüşme notlarından televizyon programlarına kadar geniş bir veri kaynağını kullanmaktadır (Bozdağ, 2023, s.196). Burada içerik analizi, klasik, modern ve postmodern kültür boyutları içerisinde elde edilen bulgu, ayrıca konu edilen örnek sanat eserlerinin yorumlanmasında çıkarımda bulunmak için kullanılan yöntem olarak kabul edilmektedir.

Bulgular

Biriktirmek ve Silmek Durumunun Teorik Çerçevesi İçin İncelemeler

Biriktirme ve silme konusunda felsefi estetiğin tarihinden örneklerle bulgulara varılabileceği düşünülmektedir. Platon, estetik konusunda görüşlerinde maddi olanı aşan düzen fikrini ve bilgiyi önemserken ütopyası olan devletinde sanatın bu yöne doğru şekil kazanmasını talep etmiş, var olan sanatı bu yolda olmadığını söyleyerek dışlamıştır. Platon'un "Devlet" diyalogunda Sokrates'e söylediği düşünceler sadece sanata karşı sansürün örneği değil, sanatın kültürdeki konumunun ne olması gerektiği konusunda ilk ciddi önermelerden sayılmaktadır. Platon, hakikat ile ilgisinde insanın tözsel güzelliği bilmesi gerektiğini düşünmüştür. Bu görüş, sonrasında Batı sanatı ve kültüründe farklı şekillerde görünecektir. Platon'un biriktirme açısından meydana getirdiği usülle sanat, ölçülü ve idealer dünyasına uygun şekilde tanımlanmaktadır. Sanat, ayna olarak doğanın yansıması değildir. Görünüşler, kopyalardır ve ressamın bu kopyalar içinden birisini seçerek onun benzerini yapmaktadır (Rose, 2005, s. 359). Platon sanatın ve aynı zamanda doğanın alımlanışının eleştirisini yaparak kurucu rolü filozofa vermekte, yeni bir sanat düşüncesi önermektedir. Bu sanat matematik ve geometriyle gerçekleştikçe değerli olacaktır. Çünkü bunlar tözsel olanı anlamak için idealdir. Bu durumlar Platon'un düşüncelerini sanat konusunda biriktirme durumuna örnek sayılabileceği fikrini vermektedir. Biriktirme burada bir diğerini silerek gerçekleşmektedir (göz ardı edilmemelidir ki Platon'un döneminin sanatını etkilememiştir). Bunlardan bir tanesi Homeros ve Hesiodos gibi ozanların eserlerinde Tanrı temsillerinin onları insan gibi göstermesinin reddiyesidir. Platon örneğinde O'nun düşüncesini, biriktirmek açısından alımlamak iki açıdan değerlidir: 1-Platon'un sanatı yanılısma olarak gören düşüncesi Batı kültüründe uzun yıllar farklı görünüşler ve yorumlarla süregelmiştir. 2- Platon'un önerdiği 'doğru' sanat, uzun bir geçmişin birikimini bozan silme sürecinde fikir olarak yer almaktadır.

Platon'un düşünceleri yeni Platoncu okuldan, Hıristiyanlık öğretilerinde görüldüğü şekliye antik Yunan Roma sanatının yerini alacak estetiğin parçası olmuştur.

Hıristiyan sanat geleneğinin M.S. 3-4 yüzyıllarında Yunan ve Roma'dan gelen prototipleri kullanması biriktirmenin başka görümü olarak önerilebilir (Minor, 2020, s. 73). Ustaların ilk örnekleri kullanması yeni kültür dünyasında bunların anlamlarını dönüştürmesi demektir. Antik kültürün pagan karakteri, maddiliği şart koşan inanç düzeni, Hıristiyan ustalarca yeniden ele alınmak zorunda kalmıştır. Bu durum, Platon'un felsefi düşüncesine benzer olgu hali sayılabilir. Hıristiyan sanatının ilk dönemlerinde tasvir konusundaki sıkı politikası, Antik dönem imajlarının güçlü yanılmacılığı ile karşılaşarak dönüşüm yaşamıştır. Bu aynı zamanda resim sanatında yeni bir geleneğin meydana gelmesi demektir.

Sanatçının icatçılığından bahsedilmesi Rönesans dönemiyle anlam kazanmaya başlamıştır. Burada icat, gelenekle çelişmemekte onu aşma gibi bir amaç içermemektedir (Barasch, 1990, s. 39). İcat, geleneksel kurallara yerleşen sanatçının yorumundan ibaret görünmektedir. Dinsel sanat, kutsal metinlere bağlı olmayla anlam kazanmaktadır. Anlatısal ve sembolik olarak ressam için düzen meydana getirilmekte, ressamlar bunları kurgularken metnin amaçlarını düşünmek zorundaydı. Modern anlamda gelenekselliğin içinde kendisine yer bulan icatçı sanatçı tipinin meydana gelmesi kısa sürede gerçekleşmemiştir. On yedinci yüzyılda İngiliz filozof Shaftesbury için sanatsal yaratıcılık, birikmiş kültürel kalıplarla değil bireysellelikle mümkün olmaktadır. Özellikle resim ve heykel gibi antik ve klasik kalıpları tekrar eden sanatlar için bu geçerli görünmekteydi (Barasch, 1990, s. 40). Bu düşünce, bireysel olanın modern anlamda ilk kez görüldüğüne işaret etmesiyle önemlidir. Bu konuda kısa süreli gerçekleşmiş olan bir tartışma da fikir verici olmaktadır.

On yedinci yüzyılda Fransa'da şiir hakkında şiirin kalıplarına, geldiği geleneğe uygun bir sanat mı yoksa şiirin, ilhamını şimdiki zamandan, yaşanan ândan alması arasında gerçekleşen poetika tartışması Shaftesbury'nin düşüncelerinin olgusal anlamda konu edildiğini göstermektedir. Klasistler ve modernler olarak bilinen taraflar arasındaki bu tartışma bireysel olanın, geleneksel olan ile ilişkisinde mesafeli, kendiliğince olduğu gibi görünmesine değer vermesi açısından önemlidir (Ferry, 2012, ss. 50-62). Fransız sanatçılar ve düşünürler arasında gerçekleşmiş olan bu tartışma aynı zamanda gelenekle olan ilişkide nasıl tavır alınması gerektiği hakkında fikir vermektedir. Gelenekler, modernler için bilinmesi gereken ancak takip edilmesi gerekmeyen kalıplardır. Zaman ilgisi açısından sanatçı kendi zamanında yaşayan birey olarak bu deneyiminden hareketle formlar üretmelidir. Bu görüş çok sonra modernist avangardların geçmişe karşı yıkıcı tutumunda da görülecektir.

On sekizinci yüzyılda Kant'ın beğeni yargısını kavramsal olarak görmemesi bu değişimin nihai formlarındandır. Platoncu-Hıristiyan gelenekte beğeni yargısı, bilme ile ilgili olarak, ruhsal ve kavramsal karakteriyle bedenselliği ayrıca estetik hazın sezgisel ve belirsizliğini geri plana atmaktaydı. Buna karşılık Kant'ın oyun ve ortak duyu ilgileri açısından şeylerin özünde uyandırdığı veya tetiklediği beğeni yargısı, Batı kültüründe biriktirmenin idealist estetiği ve buna özgü sanatlar konusunda tavır alma ve hareket imkânı kazanma olarak alımlanmalıdır. Eğer özne, şeylerdeki durumun tetiklemeyle beğeni yargısı meydana getiriyorsa, şeylerin özelliğinden uzak şekilde karşısında akıp giden dünya deneyimi bulunmaktadır. Bu deneyimin ifadesi olarak sanat, bilgi sağlamayan, dolayısıyla bilginin dilsel ve sembolik içrekliliğinden evrenin matematiksel armonisini keşfetmekten uzaklaşır şekilde özne deneyimi olarak

(izlenim, ifade, soyutlama, soyut mesela) dönüşüm yaşamaktadır. Böylelikle Kant ile yargı, geçmiş ölçütlerden radikal şekilde kopuş meydana getirmektedir (Prettejohn, 2005, s.47).

Tarih odağında biriktirmeye yapılan değer ile silmeye yapılan vurgular farklı kılıklarla görünmeye devam ederken, hatırlama, unutma veya şimdinin kayıt altına alınması adına modern sanatın müze mekânında meydana getirdiği yeni deneyimlere de yer verilmelidir. Biriktirmenin olgusal anlamda ve sanat kurumunun varoluşunun esaslı mekânı olarak müze aynı zamanda tarihsel 'geçmiş' ve 'şimdi' ilişkisini kurarken kolay hareket imkânı sağlamıştır. Modern müze, evrenselleştirilmiş sanat tarihi anlatısı demektir (Artun, 2006, s. 201). Resmin kültürel yönü olarak semboller ve anlatılar (dinsel, mitolojik), sosyolojik olarak saray sınıfına hitap eden ve onların isteklerinin gelişim ve değişimine etki etmesinin son bulması, evrensel resim dili düşüncesini, özellikle formalist sanatta şeklini alacak olan kendi kendisine yeten bir resim fikrini meydana getirmiştir.

Heinrich Wölfflin'in Rönesans ve Barok üslup arasında ikili karşıtlıklar olarak kurguladığı formalist üslup buna örnektir. Wölfflin'in birikimi tasnifleyen ve ikili karşıtlıkla değişimin silme ilişkilerini eserler odağında gösterdiği yaklaşımı önemlidir. Wölfflin, çizgi/gölge, düzlem/derinlik, çokluk/birlik, belirlilik/belirsizlik şeklinde ilk kategorilerin Rönesans'a ikincilerin Barok üsluba karşılık geldiği biçimsel ve karşılaştırmalı bir yöntem meydana getirmiştir. Wölfflin, klasik üslubun kişisel ve psikolojik yönü olduğunu, eserlerin küçük detaylarında bile sanatçının kişisel yönlerinin izlerinin görülebileceğini düşünmektedir. Bu zorlu bir araştırma demektir. Çünkü tekil değişimler ve örneklerin keşfi genele dönük değişimler için yeterli sonuç veremeyebilir. Bu yüzden de Wölfflin, kişisel üslubun yanında, okul, memleket ve ırk üslupları adını verdiği genel kategoriler eklemiştir (Wölfflin, 2000, s. 18).

Wölfflin'in formalist kurgusunda ilgi çekici olan, bunun müze mekânındaki birikimle gerçekleşmiş olmasıdır. Müze, bellek olarak biriktirmenin, nesnelerin yan yana gelmesinin mekanıdır. Yerinden edilmiş nesnelere de Wölfflin'in eserinde anlatsal olarak yeniden konumlandırılmıştır. Bellek olarak müzenin teknikleştirilmiş sınıflandırmaları ve bilgisine erişilmiş sanat tarihi yanında şimdinin sanatına ilham olması göz önüne alınması gereken bir olgudur. Platoncu hakikat ve sanat ilgisinin Hıristiyan gelenekte dönüşen devamlılığından sonra geleneksellik, modern müze mekânına kalan parçaları birleştirme bir araya getirme işlemine dönüşmüştür. George Dickie'nin sanat kurumu düşüncesinde de öne sürüldüğü şekliyle, müze geleneği ve yeni sanat kurumu, sanat tanımının nitelik ve niceliksel anlamda gerçekleşmesini sağlamaktadır (Todd, 2007, ss. 126-127). Gelenekselliğin kırılması ve yeniden icadında sanat, müzenin biriktirmeciliğini silme işlemiyle karşılamıştır. Böylelikle müze/sanat gerilimi, kültür ve sanat gerilimlerinin bir parçası olmuştur. Yüzyıl boyunca sanatın eleştiri konularından birisi de müze mekânı, birikimin gücüne karşı silme edimi olarak yorumlanmaya müsaittir (O'Doherty, 2019).

Bu çalışma kapsamında önerilen kültür ve sanat tarihinden örnekler, kültürün birikim üzerine, sanatın eleştirel, yenilikçi ve deneysel olma vasıflarıyla silme tutumu sergilediğini gösterme amacındadır. Anlaşılması gereken sanatın kurumsallaşması (devlet, din, müze, akademi gibi) biriktirmenin cismaniliğini, gelenekselliği, sanatın kanonik düzeninin sanatçının tasarımı ile gerilimli olabileceğidir.

Sanat ve kültürün düzenlerini anlamak adına biriktirme ve silme durumlarından başka 'silme' konusunda ismi anılması gereken Richard Wollheim'in fikirlerine yer vermek uygun görünmektedir. Wollheim'in düşünceleri yüzeyde gerçekleşen silme ediminin sanatçının eleştirel konumundan başka ressamın hali hazırda içinde bulunduğu durum olarak düşünülmesi açısından değerlidir. Yani silme, ressam olmanın koşulu olarak önerilmektedir. Wollheim, "Sanat Olarak Resim" adlı kitabında tuvalin

ressam için tematikleştirici bir baskı meydana getirdiğini yazmaktadır. Söz konusu olan boş yüzeyin gücü, resmin klişelerinin işin içine girerek ressama baskı yapması veya ona yardım etmesi demektir. Yani birikmiş olan, pedagojik ve problem çözümü için önemli, aynı zamanda ressamın kendiliği veya yenilikçiliği açısından engelleyici görülebilmektedir. Silme, klişeleri ortadan kaldırırken onların ressama karşı gerçekleştirdiği baskıyı da azaltmaktadır. Wollheim, silme işleminin ressamlar arasında çatışma meydana getirdiğini, klişe ifadesi odağında ressamların yüzeyi düşünerek, bunları arındırmaya çalıştığını düşünmektedir. Böylelikle resmi anlamak, resmin yeniden yaratılması demektir (Ambrose, 2012, s. 181). Wollheim'in düşünceleri modern sanattan bu yana gerçekleşen bir kültürü, ressamların öncülleri karşısında tavır alma olarak resim stillerini meydana getirmesini, onlarla hesaplaşmayı akla getirmektedir. İzlenimci renk paletine karşılık kübist yapısalcılık vurgusu ve çizgisel düzenin ön plana çıkması gibi. Silme işlemi, kübist resimlerde izlenimci renk paletinin silinmesi olarak, yeni kuşak ressamlar için "bir zamanlar anlamı olan ama artık anlamı olmayan şeyden" kurtulmak demektir (Wollheim, akt. Ambrose, 2012, s. 181). Cezanne'nin modülasyonla gerçekleştirdiği geometrik yapısalcı form fikri, Braque ve Picasso için sonrasında rengin yerini alan ışık ve gölge etkilerinin keskin geçişlerine bırakmıştır (Read, 1974, s. 78). Kısa sürede akademikleşen izlenimci resmin, resimsel teamül olarak klasizme alternatif olması karşısında kübistler bu gelenekleşmeyi kendilerini engelleyen bir durum olarak görmüşlerdir.

Silme ve biriktirmenin, resim fikrinde esaslı iki edim olarak düşünülmesi iki kapsam önermektedir: 1-Kültürün düzenindeki biriktirme karakteri, 2- yenilik adına genişleme gösterme edimi olarak silme edimi. Wollheim ile birlikte ressamın sembolik birikimi yüzeyde gördüğü düşüncesi bu durumun sahnesi olmaktadır. Buna göre ressam olma hali, birikim ile karşılaşmak ve onunla ilişki içinde olmak demektir. Ressamın bir fikirle başlaması mümkün ve olağandır. Yine de resim yüzeyinde bellek ve birikim ressamı beklemektedir.

Buraya kadar klasik, modern ve postmodern sanat ve kültür açısından silme ve biriktirme açıklanmaya çalışılmıştır. Bir değerlendirme olarak klasiğin sürdürme ve biriktirmeye önem verdiği görülmektedir. Modernin ise birikim içinde kendisine yer açma veya reaksiyoner bir tutum olarak silmeye anlam kazandırdığı söylenebilir. Postmodern tutum ise sanat kurumunun göreceleştirilmesi olarak silme edimine radikal bir tavır kazandırdığı görülebilir. Bu teorik çerçeve açısından resim sanatına bakılabilir.

Biriktirme ve Silmek Açısından Resim Örnekleri ve Bulgular

Silmek ve biriktirmek ilgisini resim sanatında düşünmek için bazı başlıkların yardımcı olacağı söylenebilir. Bu kısımda da seçilen örnekler sanat tarihsel gelişim ve değişim ideoloji içerisinde diyalektik veya çatışmalı ilişkiler gözetilerek değil aynı kültür ortamında ve aynı görme dünyaları içerisinde olma gerekçesiyle seçilmiştir. Tarihsel sıra düzenden ziyade yukarıda anlatılmaya çalışılan klasik, modern ve postmodern üçlüsü açısından dönemsellik özelliğiyle seçilmişlerdir.

Resim 1. Théodore Géricault, Medusa'nın Sali, 1819, (URL 1).

Resim 2. Eugène Delacroix, Dante'nin Kayığı, 1822, (URL 2).

Biriktirmenin klasizme, akademizme özgünlüğünde eserlerin öncüllerine yaptığı göndermeler, referans göstermeler, anlatıdaki kurguları izleme gibi meydana getirdiği ilişkiler önemli görülmektedir. Théodore Géricault'un "Medusa'nın Sali" (1819) (Resim 1) eseriyle Eugène Delacroix'in "Dante'nin Kayığı" (1822) (Resim2) arasında benzerlik buna örnek verilebilir. Géricault'un eseri Delacroix'ı etkilemiştir. Bu aynı zamanda sanat tarihsel bir bilgidir (Johnson, 1963, s.18). Etkilenmenin tematik olarak, denizin ortasında geçen bir olay ve ondan etkilenen insanların tedirgin, korku dolu, heyecan verici duygularının gösterimindeki ortaklık, Delacroix'in Gericault'un resminden aldığı atmosfer etkisini göstermektedir. Klasik görme dünyasında ustaların eserleri arasındaki bağlantı, ilişki kurmanın üslubun zorunluluklarını sürdürmesi açısından gereklidir. Burada ise Delacroix, Gericault'un eserinin etki

gücünü kullandığı görülmektedir. Bu örnek, öncülün etki alanını, dönemsel görme tavrının daha özelden izleyicide meydana gelen bir görme ediminin tekrar edilmesi olarak düşünülebilir.

Resim 3. Édouard Manet, Kırdaki Kahvaltı, 1862-63, (URL 3).

Édouard Manet'in "Kırdaki Kahvaltı"sı (1862-63) (Resim 3) ile Giorgione'nin "Pastoral Konser"i (1510) (Resim 4) eseri Gericault ve Delacroix'in kurduğu ilişkiye benzememektedir. Manet, tema olarak Giorgione'yi tekrar etmektedir. Manet'in resmi ilk kez sergilendiğinde eleştirmenler bu benzerliği fark etmişlerdir (Clark, 1986, s.95). Giorgione'nin resminde giyinik ve çıplak figürler, manzaraya konumlandırılmış şekildedir. Manet, bunu olduğu gibi almıştır. Manet'nin konumu parodi açısından değerlendirilebilir. Modern resmin başlangıcında Manet'nin izlenimcilerin getirdiği yeni palet kadar resminin kökenine konumlandığı bellek ve bu belleğin modern yeni yorumlarıyla değer açısından dönüştürülmesi, eleştirel konumla silme ediminin beğeni ve onun ilişkide olduğu form düzenlerinin değiştirilmesidir.

Görsel 4. Giorgione, Pastoral Konser, 1510, (Url 4).

Bu tavrın nesnesi olarak “Pastoral Konser”de resmin ortasında iki müzisyenle oturan, sırtı izleyene dönük kadın figürü, onların müziğine katılmış vaziyette gösterilmekte, soldaki diğer kadın ise elinde sürahiyle suyla uğraşmaktadır. “Kırda Kahvaltı” resminde de karakterlerin benzer bir eylem ilişkisiyle kurulduğu görülmektedir. Resimde iki erkek ile bir arada gösterilen çıplak kadın ve onların arkasında suya eğilmiş diğer bir kadın gösterilmektedir. İki resim arasındaki ilişki süreklilik ve biriktirmeye uygun görülme önerisi düşünülebilir. Ama bu hatalı olacaktır. Manet’in resmi, “Pastoral Konser”in içerdiği manayı takip etmemektedir. Giorgione’nin resminde çıplak kadınlar ile erkekler arasında iletişim görünmemektedir. Manet’de ise bu ilişki belirgindir. İzleyene bakan iki erkeğin yanındaki çıplak kadın, karşısında kolunu uzatmış adamın anlattıklarını dinler gibidir. “Pastoral Konser”, klasizme özgü alegorik mitolojik karakterlere sahiptir. Bu resimdeki iki kadın da erkeklere ilham olmaktadır. Çıplaklıkları, antik güzelliğe işaret ederken, tensel olanı değil, tinsel olanı, maddeyi aşan bir hakikiliğe dair görünmektedir. Bir tür Platoncu idealizmin izleri sezilmektedir. Manet’in ise resminden sildiği bu durumdur. Resmi çıplaklığın alegorisi değil, düz anlamıyla erotik ve bedensel olanın sunumudur. Bu resim, geçmiş ile şimdi arasında meydana gelen kırılmadır ve alegorik anlatımı silerek, gelenek ve yeni arasında bir duruş meydana getirmektedir (Schneider, 1969, s.25). Bu açıdan da modern bireyselliğin eseridir.

Resim 5. Caravaggio, Judith, Holofernes'in Başını Kesiyor, (1598-99) (URL 5).

Etkilenmenin biriktiriciliği, dolaylı olarak gerçekleştiği gibi doğrudan da olmaktadır. Bilinçli etkilenme, biriktirme olarak yüzeyin önceden kurgulandığı fikrini akla getirmelidir. Caravaggio'nun “Judith, Holofernes'in Başını Kesiyor” resmi (Resim 5) ile Artemisia Gentileschi'nin aynı konulu resminde olduğu gibi (Resim 6). Caravaggio'nun Judith karakterini düşünürken anlatıya bağlılığı ilginç bir detay meydana getirmektedir. Metinlerde geçen şekliyle Judith'in ikiye ayrılmış saçları, Caravaggio'nun resminde görülmektedir. Bu detay, Holofernes'in çadırına gitmeden önce Judith'in süslenmiş olduğunu göstermektedir. Judith'nin dudaklarının kımıldar gibi gösterilmesi, dua ettiğine, Holofernes'i saçlarından tutması, ilk darbeye tümüyle kafanın kopmamış olması ve sahnedeki başka unsurlar Caravaggio'nun anlatıya gerçekçi şekilde bağlı kaldığının göstergeleridir (Muraoka, 2015, ss. 137-139).

Görsel 6. Artemisia Gentileschi, *Judith Holofernes'i Öldürüyor*, (1612-13) (URL 6).

Caravaggio'nun metindeki anlatının doldurduğu yüzeydeki imgeleri Gentileschi almış ve değiştirmiştir. Gentileschi'nin Judith'i kararlı, kafa kesme edimini gerçekleştirirken olaya girmiş şekilde gösterilmekte, bundan çekinmemektedir. Aynı konunun iki farklı yorumu olan bu resimler, Gentileschi'nin Caravaggio'nun kuşağı sanatçılara getirdiği sınırın içerisinde dolaştığını göstermektedir. Sanat tarihçileri bu etkilenmeyi bilmektedirler. İki resimde de basit bir gözlemlerle ışık-gölge benzerliği, Caravaggio'nun plastik kurgusunun devam ettirildiğini göstermektedir. Ayrıca Gentileschi ilk dönemlerinden itibaren Caravaggio'nun resmiyle diyalog halinde olmuş, ona "meydan okumuştur" (Garrard, 2020, s.25). Kadın ressam olmanın zor ve kimi açıdan imkânsız olduğu Barok yüzyılı İtalya'sında Gentileschi, erkek ressamları aşma çabasıyla anlatsal gerçekliğin izlerini silerken yerine kişisel travmasının oluşturduğu bir sahne meydana getirmiştir. Gentileschi'nin 1960'larla keşfinin feminist sanat tarihi içerisinde değerlendirilmesi ve biyografisinde ressam olmak isterken kendisine eğitim veren ustası tarafından tecavüze uğraması ve eserlerinde bunu izlerinin görüldüğü şeklindeki geçerliliğini koruyan yorum bu fikrin dayanağıdır. Ancak ressamın edimi olarak silme ve biriktirme açısından bu iki resimde de aynı görme ve gösterme dünyasının zorunluluk meydana getirdiği söylenmelidir.

Resim 7. Tiziano, *Tövbe Eden Magdalene*, 1565, (URL 7).

Tiziano (1488/90-1576) (Resim 7) ve El Greco (1541-1614) (Resim 8), Magdalene figürüne getirdikleri yorum farklarıyla ele alınabilir. İki ressam arasında ilgi kurmak, yüksek Rönesans Venedik

resminin Maniyerist evrenin Rönesans kurallarını dengesizleştiren özelliğiyle mümkün görünmektedir. Caravaggio ve Gentileschi'yi saran dönemin görmesinin sınırlayıcı zorunluluğu burada görülmemektedir. Maniyerist evre bozulma, görece dengesizleşme olarak yüksek Rönesans'ın kurallarını zorlamıştır.

Resim 8. El Greco, Mary Magdalene, ykl.1577, 101x 108 cm. (URL 8).

El Greco, 1568 yılında Venedik'e gitmiş, Tiziano ve Tintoretto gibi isimler kendisini etkilemiş, (Zirpolo, 2007, s.140) ve 1570 yılında Tiziano'nun atölyesinde bulunmuştur (Hale, 2012, s.144). Yöntemsel olarak bu tarihsel bilgi iki ressamın ve eserinin yakınlığı için uygundur. Gökyüzünden Magdalena'nın kıyafetinin kumaşına kadar, El Greco'nun resmi, yanılsama iddiasında değildir. Rönesans üslubunun Maniyerizmde bozulması, El Greco'nun resmindeki atmosferi dışavurumsal şekilde düzenlemesi, ortamın atmosferiyle kadının içsel halini bütünleşik şekilde izleyene sunduğu fikrini vermektedir. Tiziano'nun resminde saflığın temsili, kızarmış gözler ve gözyaşlarıyla gösterilmektedir (Nichols, 2013, s. 135). Bu ince detaylar El Greco'da görünmemektedir. Bu gibi detaylardaki yorum farkına karşılık anlatının düzenini sağlayan kurukafa (İsa'nın çarmıha gerildiği tepenin adına gönderme yapmaktadır) ve kadının duruşu, ikonografik anlamda iki resmi bir araya getirmektedir. Burada ilgi çekici olanın doğa fikri konusunda El Greco'nun formlarında gösterdiği içsel ifadeyi tüm sahnenin atmosferine yayarak Tiziano'nun bulunduğu yüksek Rönesans kalıplarının dışına çıkmış olduğudur. Tiziano için mekân, olayın gerçekleştiği yer olarak dramatik etki meydana getirmekte, olay ile ilgili duygu haline sahip görünmektedir. El Greco'nun bulutlarındaki fırça etkileri, kumaştaki keskinliğe, benzerliği yanılsamaya dönüşecekken boyanın kendi halinde kaldığını akla getirmektedir. El Greco, iklimsel düzeni değil, lekesele düzenler kurgulamış, duygusal düzene özgü bir form dili oluşturmuştur. El Greco'nun resimlerinde görülen bu gibi etkiler, yanılsamanın optiğe özgülüğünün yanılsamanın duygusal tetiklemesine doğru dönüşüm geçirdiği fikrini vermektedir.

Klasik resimde silme ediminin bilinçliliği tartışmalıdır. Eylemin düz anlamıyla resim ressamına ait olmasıyla tartışmaya açıktır. İlk olarak üslubun, okullar ve yöresel karakteri, ressamın bunlara bağlılığı önemli görülmektedir. İkinci olarak sosyolojik anlamda ressamın hamisinin yanında çalışan hizmetkâr statüsü silme edimi engelleyen bir ekonomik ve kültürel ilişki demektir. Üçüncü anlamda ise silmenin modern karakterinde ressamın eleştireliliği ancak sanatın özerkliğiyle gerçekleşmektedir. Klasik resimde ressamın silme edimini, deneysel veya manifesto varlığına dönüştürmesi imkansızdır. Modern anlamda

yenilik ve reaksiyoner tavır, klazizmde görülmesi mümkün olmayan tutumlardır (Burger, 2003, ss. 119-128). Bu kapsamda yukarıdaki örnekler arası ilişkiler sanat tarihsel açıdan üslup değişimleri olarak kabul edilebilir ve dönemin çok yönlü değişimleriyle (ekonomik, kültürel, politik gibi) düşünülebilir.

Resim 9. Claude Monet, *izlenim*, 1872, (URL 9).

Bunlara karşılık izlenimci resmin başlangıç eseri olarak akıma da ismini veren Claude Monet'in "İzlenim" (1872) (Resim 9) resmi yenilik fikrinin nitelikli bir örneğidir. Resim, silme konusunda deneysel ve izleyicisi için çarpıcı etkiler meydana getirmektedir. Resme bakıldığında fırça dokunuşlarının savruk, gelişi güzel vurulduğu, boya katmanının ise tuval bezini sanki kapatmakla idare etmiş olduğu görülmektedir. Ressam, kısa sürede bitirdiği resminde görülenlerin yerini belirlemiş gibi duran düzenlemeyle resmini izleyici karşısına çıkartmıştır. Resim, izlenim deneyiminin nasıl olabileceği konusunda fikir vermekte, ressamının bu konudaki deneyiminin örneği olduğunu düşündürmektedir. Resim, silmelerle meydana gelmiş, izleyicinin karşısında görmeyi umduğu manzara resminin düzenleriyle oynamıştır. Monet, katmanlaşmış boya katmanları, ince fırça dokunuşlarıyla gerçekleştirdiği etkiler meydana getirmiştir. Resimde dalga yanlısamaları, kayıktaki balıkçıların sesi duyulur gibidir. Hareket, yanlısamaların yerini almaktadır. Güneşin doğarken gökyüzünde meydana getirdiği renk değişimlerinin geçişken boya sürüşleri gibi dönemin izleyicisinin sergilerde görmeyi arzuladığı akademik resmin vaatleri klişe olarak görülerek silinmektedir. Bu tarihsel olgu güçlü bir kırılmanın modern resimde ressamın yüzeydeki dolulukla uğraşma mecburiyetinde olduğunun örneğidir.

Resim 10. Georges Braque, *Kolaj Resim*, 1912, (URL 10).

Monet'in kuşağıyla birlikte ressamlar deneysel tavır almış, yenilik adına silme işlemlerini gerçekleştirmekten kaçınmamışlardır. Georges Braque da kolaj resimleriyle (Resim 10) silme konusunda deneysel tutuma örnektir. Yanılsama düşüncesinin irdelenmesi olarak kâğıt ve çizgilerle kurgulanmış yüzey, yanılsamayı iki boyutlu alana getirmekte, zihinsel sürece dönüştüren bir tavır sergilemektedir. Braque'nin çalışması, boya resminin geleneğini silmekte, boyanın etkileri yerini kağıtlara bırakmaktadır. Bu durum teknik değişim gibi düşünülse de bunun öyle olmadığı iddia edilmelidir. Kağıtların renkleri, boya etkisini tümüyle taklit etmemektedir. Renk etkisi, beyazlar ile dengeler kurarak meydana gelmekte, resimdeki tüm düzen yanılsama eleştirisine hizmet etmektedir. Braque ve kolaj resmin bu evresinde yanılsamanın etkilerinin ayıklanması ve tuvalin beyaz yüzeyinin, herşeyden önce kendisi olarak ve boşluk haliyle, beyaz yüzeyin işin içine girmesi, sıfır noktasına dönmek olarak görülebilir. Braque, yanılsama etkisi olarak üç boyutluluğu resmin yüzeyinden atarak, izleyicinin gördüğü kolaj resimdeki imgeleri zihninde üç boyutlu hale getiren bir dile dönüştürmeye zorlamaktadır. Görülen siyah çizgiler, sınırlandırılmış beyaz alanlar, yapıştırma kağıtlar zihinsel işlemleri talep eden bir izleme süreci sunmaktadırlar. Görülen çizgiler midir, yoksa şişe, masa çizimi midir? Bu soruya verilecek cevap, zihnin gördüklerini birleştirmekle uğraştığı olmaktadır. Yüzeyde resim malzemesinin ve dilinin meydana getirdiği yanılsamayı dışlayan durum, izleyenin zihninde yeniden kurgulamak zorunda bıraktığı bir deneyim sunmaktadır.

Resim 11. Kazimir Maleviç, *Siyah Kare*, 1915, (URL 11).

Kazimir Malevich'in "Siyah Kare"si (1915) (Resim 11) resmin sıfır noktası olarak güçlü bir silme edimi örneğidir. Resmin sıfır noktası, yüzeyde doğanın benzerinin görünmediği yeni resim fikri demektir. Resim o kadar hızlı ve özensiz yapılmış gibidir ki, Malevich'in parmak izleri bile görülmektedir (Shatskikh, 2012, s. 45). "Ancak resimlerde doğanın küçük köşelerini, madonnaları ve arsız Venüsleri görme alışkanlığına sahip zihnin ortadan kaybolmasından sonra, saf, canlı bir sanat eserine tanık olacağız" (Malevich, 1959, s. 199). Malevich bu sözüyle izleyenin zihnindeki birikimi silmektedir. Malevich'in siyah karesine izleyici hazır bulunuşluluk haliyle yaklaşmak zorundadır. Resmin geçmişinden gelen ortak bakışa yüzeydeki yanılsamanın, bakışı besleyen ve onunla harekete geçen özelliğine karşılık modern izleyicinin bunlardan arındırılmasında Malevich'in rolü, kuşağı diğer sanatçıları gibi, eksiltmeye ve silmeye karşılık gelmektedir. Malevich, siyah karenin ilkel insanların sembollerine benzetilebileceğini ama bu sembolizmin süsleme ile ilgisiz, ritm duygusunun ifadesi olduğunu düşünmektedir (Hilberseimer, 1959, s. 8). Resmi görenlerin düşünceleri, Malevich'in

yazdığına göre sevdikleri her şeyin kaybolduğu ve bir çölde kendilerini bulduğudur. “Ama bu çöl, her şeyi kaplayan nesnel olmayan duyum ruhuyla doludur” (Malevich, 1959, s. 68).

Malevich’in silme edimi güçlüdür. Geometri hem salt sayısal düzeni hem de metafiziksel anlamda her zaman Batı sanatında bilinmekte, önemsenmekteydi. “Siyah Kare”nin bu gelenek içinde yerinin olmaması için bir neden yoktur. Ama Malevich, resim sanatının meydana getirdiği yanılısamacı temsil ve idealist estetiğin birikimi üzerine geometriyle yeni bir başlangıca yer vermiştir: Siyah ve beyaza. Paletin bu renk düzeni, renkleri emmekte tüm doğayı içine çekmekte, bakışa hiçbir karşılık vermemektedir. Modern sanatın soyutlama işlemiyle dünyayı soyarak meydana getirdiği yeni duyum alanı, silme işleminin sonucudur denilebilir. Dünya imgesi, zihinde kalan görsel sahnelemeden estetik deneyimi çoklu duyumlara dönüştüren şekle evrilirken bu gibi tavırlara ihtiyaç duyulmuştur. Malevich’in sanatı da bu süreçte önemli bir eşik olarak görülmelidir.

Resim 12. Henri Matisse, Salyangoz, 1953, (URL 12).

Matisse’in son dönem çalışmalarında meydana getirdiği resim, Malevich’in meydana getireceği resmin devamında düşünülebilir. Ancak Matisse, Fransız resim geleneği içinde değerlendirilmelidir. Matisse, modern resimle başlayan resmin kendisine kapanmasının uğrak noktası olarak biriktirmenin karşılığında yer almaktadır. “Salyangoz” çalışması (Resim 12), Matisse’in ince çalışma disiplinin ürünüdür. Yaşadığı sağlık problemi nedeniyle yatakta hayatını geçirmek zorunda kalan Matisse, asistanları yardımıyla gerçekleştirdiği bu çalışmasında formu iki boyutlu hale getirmekte ve resmin ismini bir işarete, ürettiği resim nesnesini diğerlerinden ayıran bir görevle düşünmektedir. Malevich’in kariyerinde başlangıç noktası olarak siyah karenin sonrasında gelen geometrik düzenlemelerde olduğu gibi burada ritm, renge yerini bırakılmıştır. Matisse, renkler arası armoninin esas görünmesi gerektiğini söylerken de bunu hesaplamıştır (Russell, 1969, s. 174). “Salyangoz” ve bu dönemin eserleri “birçokları için bir prototip olarak (da) anılacaktır” (Jacobus, 1970, s. 126). Matisse, insan zihnini tetikleyen kökensel geometrik şekillere yer vererek, klasizme özgü kültürel birikimin yerine evrenselcilik düşüncesini öneren bir biçim dili önermiş olmaktadır.

Resim 13. Jackson Pollock, *Sonbahar Ritmi 30*, 1950, (URL 13).

Jackson Pollock'un hareketli resimleri (action painting) resim yapma prosedürünün silinmesinde yer verilmesi gereken bir örnektir (Resim 13). Yüzey ile uğraşmış olan modernist resim, izlenimcilikten soyut resme uzanan süreçte yanılısma ve resim imgesinin varoluşunu yeniden ele almıştır. Resim kendi üzerine kapanan bir süreçle düşünülürken, ifade alanına dönüşmüş ve dünya resim yüzeyindeki yorumun ürünü olarak ressamın deneyimiyle eşitlenmiştir. Pollock tüm bunlara ifadesel düzlemi jestüel hale getirerek son noktayı koymuştur. Şovale resim geleneği, yağlıboya ve taşınabilir resim yüzeylerinden bu yana gelişen tarih ile birlikte ortaya çıkan ressamın yüzey ve modeli karşısındaki konumu Pollock'ta yüzeye dağıtılan boyalar ile silinmektedir.

Cezanne'in dünya karşısında aldığı tavır belki de ressamın doğaya son kez bakışı olarak yorumlanabilir. Burada doğa resminin bittiği ifade edilmemektedir. Bir tür olarak hala sürmekte olsa da doğa resminde doğanın yorumu doğanın güçlerinin yüzeyde ifade edilmesi şeklini kaybetmiştir. Cezanne'in resminin bir boyutu budur. Doğanın etkilerini ifade etmek. Diğer boyut ise gittikçe maddi olandan kopan bir form düzenine ilham vermektir. Cezanne son dönem resimlerinde gittikçe artan silme işlemi, soyutlama ediminin doğayı yüzeyde inşa etmektense onu salt duyuşal hale dönüştürme ile ilgili görünmektedir (Resim 14).

Resim 14. Paul Cezanne, *Sainte-Victoire*, 1902-04, (URL 14).

Cezanne'in silme işlemlerinin sonuçlarından birisinin Kandinsky'nin eseri olduğu söylenebilir (Resim 15). Kandinsky'nin tinsellik vurgusuyla görüşünü meydana getirdiği resim düşüncesi de

Pollock'un saf resmine dönüşmüştür. Cezanne'ın doğa deneyimi konusunda ressamı verili formlara bağlama düşüncesinde azade hale getirmesinin plastik sonucunun bu iki ressam olduğu söylenebilir. Pollock, resmi, resim olmayana kadar götürmüştür. Kant estetiği gereğince, izleyicisi bu resimlerin kendisinde meydana getirebileceği etkilere açık görünmelidir. Ama plastik olarak Kandinsky'nin resmin kuralları peşinde olan tavrına nazaran Pollock'un resmi, jestüel edimin eseridir. Rastlantısal veya kaza eseri ortaya çıkmak zorundadır. Bu üç ressam açısından gittikçe maddilikten kopan resim, düşünsel (Cezanne) ve tinsel (Kandinsky) tavrın eseri olmaktan rastlantısal olana dönüşen resim fikriyle (Pollock) karşılaşmıştır.

Resim 15. Wassily Kandinsky, Kompozisyon VI, 1913, (URL 15).

Francis Bacon'un resmi, yüzeylerdeki geniş boşluklarıyla resimdeki yoğunluğun azaltılmasına örnektir (Resim 16). Boşluğun gücü, Bacon'un resimlerinin özelliğidir. Geniş grafiksel düz sürüşleriyle bu boş alanlar sadece yüzeydeki düzenlemenin sınırlarını belirlemektedir. Bir oda veya kapalı alan tasvirine dönüşen geometrik kesimler, kapladıkları yer ile Bacon'un geçmişin yüklü yüzeylerini kapatmak için kullandığı alanlar olarak görülebilir. Modernist resmin ifadeci Alman resminin boya dokuları ve yüzeydeki kalabalık düzenlemeleri, diğer tarafta Picasso gibi başlı başına stiller içinde dolanan bir ressamın figür deformasyonları ve mekân ile bütünleştirdiği parça bütün oyunları sonrasında Bacon'un geniş alanları, boşaltma işleminin ürünü gibi durmaktadır.

Resim 16. Francis Bacon, Lucian Freud Üzerine Üç Çalışma, 1969, (URL 16).

Görev olarak bu alanlar figürü yalnızlaştırmakta, onun hareketine imkân verirken bu hareketin gücünü azaltmaktadır (Deleuze, 2009, ss. 22-23). Bu Bacon'un resminin önemli özelliği olmaktadır.

Boşluk etkisinden başka, figürlerinde boya etkilerinin de ifadeci ressamın katmanlaşmış boyalarına göre gelişigüzel ve inceltilmiş boya etkileri, figürleri rastlantısal fırça darbeleriyle meydana getiren izler olduğu izlenimi vermektedir. Özellikle yüz konusunda Bacon'un silme etkisini olgusal hale getirerek, devinimsel imalar oluşturması buna örnek olarak verilmelidir.

Resim 17. Jeff Koons, Antikite, 2012-14, (URL 17).

Pop Art ile birlikte resim sanatında biriktirme işlemine önem verildiği iddia edilebilir. Bu geleneksel bir süreklilik olarak değil, ilgili ve ilgisiz parçaların bir araya geldiği bindirmeler, katmanlaştırmalar alıntılama şeklinde gerçekleşmektedir. Pop Art sonrası resmin, fotogerçekçilikten soyut olana kadar uzanan bir dizi üslubu iç içe geçirmesi, yerinden edilmiş üslupların kendi üzerine kapanan bir resim için birleştirmesi şeklinde alımlanabilir. Bunlar arasında yakın geçmişten Jeff Koons'un "Antikite" serisi örnek verilebilir (Resim 17). Koons'un serisinde dünya tarihinden farklı evrelere özgü sanatsal ve estetik parçaların bir araya getirildiği görülmektedir. Antik Yunan, eski toplumlar, klasik resim, biblolar, soyut çizimler ve daha fazlası kendi anlamlarından arındırılmış şekilde yüzeyde düzenlenmiştir. Koons'un serisi, müze mekânında farklı sanat nesnelerinin bir araya gelişinin benzerini yüzeyde sunmaktadır. Koons, yüzeyde olgusal olarak değil, fikir olarak hazır bulduğu imgelerle çalışmaktadır. Bu hazır bulma, imgelerin plastik ve stilistik kurallar olarak değil, onların taşıdığı estetik seyirde etkisini korumaktadır. Alıntılama ve yerinden etme teknikleriyle biriktirme işlemi öncelindeki fikir için, alıntılanmış parçaların yerinden edilmesi şeklinde gerçekleşmektedir.

Resim 18. David Salle, Denklik, 2018, (URL 18).

David Salle'in 1990'larda farklı üslupları bir araya getirdiği resimleri, 1960 sonrası resimde kuralların ötesine geçen serbestliğin örneğidir (Resim 18). Sanatın tarihselliğinden kopmasıyla, kendi aralarında ilişki kurmak konusunda doğallığını yitirmiş resimler, ilişkiselliğini bilinçli göndermelerle sağlamaktadırlar. Salle'in yakın dönem resimlerinde, Amerikan çizgi roman stiliyle, Picasso'yu anımsatan figürleri, kadın imgeleri aynı yüzeyde görülmektedir. Salle'in biriktirmesi, Koons'taki seçmeciliğin estetik seyrinden ziyade, resmin amaçladığı anlatım için karakter kazanmaktadır. Salle'in eserindeki biriktirmek ve silmek, postmodern seçmeciliğin rahatlığı, Koons'taki yerinden etme ve kendine mâl etme tekniklerine karşılık, üslubun tarihselliğinden koparak atmosfer değerini sunmasıyla değerlendirilebilir. Bir yanda, dönemselsel Amerikan çizgi roman stili diğer yandan modernist kadın soyutlaması aynı resimde buluşabilmektedir. Yakın dönem resim sanatında önemli bir değişimin işareti olarak Pop sanatın etkilerini silmek ve biriktirmek adına düşünmek gerekirse, yüzeyde göstergesel bir biriktirmenin resim fikri olarak kendisini göstermiş olduğu söylenebilir.

Sonuç ve Tartışma

Araştırma alanlarında özel terim ve kavramlardan hareketle olgu incelemeleri yapmak mümkündür. Ancak bu kavramlar, öncesinde bir birikim göstermemiş, literatür meydana getirmemişse öncelikle kelimelerin düşünsel boyutunun nitelikli inşa edilmesi gerekmektedir. Bu çalışmada silmek ve biriktirmek ifadelerine odaklanılarak bunların resim sanatında resimler arası ilişkileri anlamak konusunda nasıl düşünülebileceği sorusu cevaplanmaya çalışılmıştır? Öncesinde kültür tarihi açısından seçilmiş olan örnek durumlar çevresinde silmek ve biriktirmek ifadeleri anlatılmaya çalışılmıştır. Buna göre; 1-Biriktirmek, kültürün genel karakteri olarak, eserlerin birikmesi ve onları saran, meşruluğunu veren bir beğeni, bilme ve tavrın karakteri olarak görülmektedir. Biriktirmek, birikim olarak gelenek, üslup, ekol ile karşılanabileceği gibi, kurumsal olarak müze ve galeri mekanlarıyla cisimleşmesini keskinleştirmektedir. 2-Birikim, ressamın zihin dünyasında öğrendiği, deneyimle kazandığı, içine bilinçli bilinçsiz katıldığı resim fikri anlamına gelmektedir. Biriktirmek kültürün esası, kurumsal olanın karakterini bize vermektedir. Yayılımı sadece dışsal ve maddi değil, sembolik ve ressamın zihni içinde şekillenen bir durum göstermektedir. Silmek ise 1- ressamın yüzeyde malzeme ve form deneyimlerinde gösterdiği tavırlardandır. Aynı zamanda sembolik olarak 2-ressamın içinde bulunduğu üslup, stil, görme alanı içinde gösterdiği tutumun karşılığıdır. Bu karşılık her zaman aynı düzeyde değildir. Ressam içinde bulunduğu gelenek alanında dolaşarak yeni olana sebep verebilir. Bu daha yavaş, dolaylı ve ağır olabilir. Ressam reaksiyoner şekilde içinde bulunduğu görme dünyasında birikimi bilinçli şekilde reddedebilir, eleştirebilir, hatta hiçbir şekilde onu takip de etmeyebilir. Tüm bu davranış kalıpları göreceli ve tartışmalı görülebilir. Bu yüzden de çalışmada klasik, modern ve postmodern başlıklarında görme dünyaları ve onların alışkanlıkları örnek olaylarla anlatılmaya çalışılmıştır. Buna göre klasik, ağır ve yavaş değişimlerin, modern ve postmodern güçlü ve kesin değişimlerin olduğu deneyim alanları olduğu gösterilmeye çalışılmıştır.

Resim sanatı üzerine araştırmalar, görsel kültürde resim sanatının konumu, yaratıcı sürecin bireyselliği ve ressamın süreçleri, stil değişimleri ve tarihsel dönüşüm anları odağında gerçekleşmektedir. Sanatçı monografileri ve bu kapsamda ressamın tarzları ve deneyimlerine odaklanan çalışmalar bunlara eklenebilir. Bu çalışma bu araştırma alanı ve tarzları arasında belirlediği iki edimi, ressamın yüzeyde gerçekleştirdiği gerçek anlamda silme ve tarzının kendisine ait birikmişliği, geleneği veya kendisini ait hissettiği sanat tavrını takip etmesinden sembolik olarak ressamın yüzeyde seçtiği formlar ve yeni formlar için eleştirel konum aldığını anlatmaya çalışılmıştır. Biriktirme ve silme,

edim, tavır, tutum ve düşünce olarak resim sanatının tüm tarihi hakkında fikir verici perspektifler sunmaktadır.

Bu kapsamda bazı detaylandırmalara gidilmelidir. İlk olarak biriktirmenin salt gelenekçi ve gelenekle ilişkili olmadığı söylenmelidir. Biriktirme, geliştirme ve yorumlama olarak hareket imkânı tanıyan dolayısıyla da geleneği tekrar eden tavrına uzak, genişlemeler meydana getirebilen özellik göstermektedir. Bir tutum olarak ressamın öncüllerini belirlemesi anlamında biriktirme, klasizm ve akademik resimle sınırlı kalmamaktadır. Biriktirme, tarihsel seyrin sürecinde ressamın, geleneksel olanı sürdürmesi gibi kendi resim sürecinde meydana getirdiği etkileri de sürdürmesidir. Biriktirmenin tekilliği kadar, genelleşmiş kurallara dönüşebilme potansiyeli de söz konusudur. Tekil örneklerin meydana getirdiği ortaklıklar, onların birbirlerini etkileyebilecekleri de düşünülürse biriktirmenin başka bir görünümü olduğu söylenmelidir. Biriktirme, kurumsal olarak garanti altına alınan kuralların düzene geçirilmesi olarak da görülmelidir. Müzeler ve sanat okulları, araştırmacıların eserleri kayıt altına alması, onlar üzerine araştırmalar yapması bunu olgusal karşılıklarındandır. Ressam bunlarla kurallı şekilde karşılaşabildiği gibi dolaylı şekillerde de elde edebilmektedir.

Silme, eylemsel olarak iddialı, gelenekselleşmiş veya kurumsallaşmış olana karşı tutum gösteren tavır olarak konumlandırılabilir. Silme, yenilik, deneysellik, yorumlama olarak farklı tezahürleri ve ideolojileriyle düşünülmelidir. Silme, ressamın yüzeyde başka ressamlarla ve resimlerle karşılaşması karşısında aldığı tavırlardandır. Modern sanattan bu yana silme edimi, kendisini bu ifade ile göstermese de stilistik ve artistik olanın kişisel tutumuna karşılık gelmektedir. Klasizmde resimler arası ilişkide silme, tavrı alma, dönemin beklentisi ve uslubun isteğiyle kendisini göstermiştir. Ama bu kesin bir kırılma olarak görülmemektedir. Silmenin bu yüzden modern ve çağdaş resimde geniş anlamını bulduğu söylenmelidir.

Biriktirme ve silme, ressamın tek başına, her resminde kullandığı bir tutum olarak da görülmemelidir. Ressam, dönemsel olarak silmenin etkileriyle yenilikçi konular meydana getirebilir. Silme üzerine gelen yeni bir stil veya tarz ise birikmeyle devam edecektir. Silme, kopuş anlamında yaratıcı bir ân ve sürece açılım olsa da meydana getirdiği yeni etkiler ve düzenleriyle birikmeye, basit bir tekrar etmeyle bile olsa başlayacaktır. Biriktirme ve silme her dönemin resminde ve her resimde bulunabilir. Bu eylemlerden silme, kesin kopuşlara, biriktirme kesin muhafazakarlığa işaret etmemektedir. İkisi de aynı anda bir araya gelebilir. Seçme, eklektik hale getirme, yerinden etme gibi farklı davranışlarla düşünülebilecek resim yapma edimlerine dönüşebilirler.

Bu çalışma iki edimin ressamların eserlerini meydana getirirken bunları kullanmaktan geri kalamayacağını önermektedir. Bundan başka silme ve biriktirme üzerinden kişisel tarz meydana gelişlerin düşünülebileceği mümkündür. Sanatın tarihsel ve felsefi düşüncesini teorik modeller içinde değerlendirmenin yanında silme ve biriktirme edimleri açısından resim sanatını ele alma aktüel olana dönük bir bakış meydana getirmektedir. Teorik ve tarihsel bilgiler içinde resimlerin ele alınışındaki güvenli bakışa karşılık bu iki edim açısından yaklaşımda bulunmak eleştirel ve spekülative bir açılım oluşturabilir. Bu tutum içinde olası ilişkilendirmelerin resim sanatı açısından yeni ve farklı görüşlere ulaşmaya yardım edecektir.

Kaynakça

- Ambrose, D. (2012). Deleuze's Bacon: Automatism and the Pictorial Fact. Francis Bacon Critical and Theoretical Perspectives, (ss. 69-195). Peter Lang AG International Academic Publishers.
- Artun, A. (2006). Sanat Müzeleri I. İletişim Yayınları.
- Barasch, M. (1990). Modern Theories of Art I From Winckelmann to Baudelaire. NYU Press.
- Bozdağ, F. (2023). Nitel Araştırma Yöntemlerinde Bir Veri Analiz Tekniği Olarak "İçerik Analizi" (ss.195-209). Nitel Araştırma Yöntemleri. Çizgi Kitapevi.
- Burger, P. (2003). Avangard Kuramı. İletişim Yayınları.
- Clark, T.J. (1986). The Painting of Modern Life. Princeton University Press.
- Deleuze, G. (2009). Francis Bacon. Norgunk Yayınları.
- Erişti, S. D. B. (Ed.). (2023). Görsel Araştırma Yöntemleri (5. Bası). Pegem Akademi.
- Everdell, W. R. (2007). İlk Modernler. YKY.
- Ferry, L. (2012). Homo Esteticus. Pinhan Yayınları.
- Garrard, M. D. (2020). Artemisia Gentileschi and Feminism in Early Modern Europe. Reaktion Books.
- Gürbüz, G. C. (2022). Resimde Kurgusal Olarak Gerçekçilik ve Konu Üzerine Bazı Eleştiriler. Uluslararası İnsan ve Sanat Araştırmaları Dergisi, 7(3). 275-289. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.7075440>
- Hale, S. (2012). Titian His Life. Harper Collins Publishes.
- Hauser, A. (2022). Sanatın Toplumsal Tarihi Cilt 2. Kırmızı Yayınları.
- Hilberseimer, L. (1959). Introduction. The Non-Objective World, (ss. 6-10). Paul Theobald and Company
- İmer, K. ,Kocaman A. ve Özsoy, S. (2011). Dilbilim Sözlüğü. Boğaziçi Üniversitesi Yayınları.
- Jacobus, J. (1970). Henri Matisse. Harry N. Abrams.
- Johnson, L. (1963). Delacroix Master and Movements. W. W. Norton and Company.
- Malevich, K. (1959). The Non-Objective World. Paul Theobald and Company.
- Minor, V. H. (2020). Sanat Tarihinin Tarihi. Küy.
- Muraoka, A. H. (2015). The Path of Humility Caravaggio and Carlo Borromeo. Peter Lang Publishing.
- Nichols, T. (2013). Titian And The End Of The Venetian Renaissance. Reaktion Books.
- O'Doherty, B. (2019). Beyaz Küpün İçinde. Sel Yayınları.
- Pink, S. (Ed.) (2024). Görsel Metodolojide Gelişmeler (1. Baskı). Espas Yayınları.
- Prettejohn, E. (2005). Beauty and Art, 1750-2000. Oxford University Press.
- Read, H. (1974). A Concise History Of Modern Painting. Frederick A. Praeger.
- Rosen, Stanley, (2005). Plato's Republic A Study. Yale University Press New Haven & London.
- Russell, J. (1969). The World Of Matisse 1869-1954. Time-Life Books.

- Shatskikh, A. (2012). Black Square Malevich and the Origin of Suprematism. Yale Univ. Press.
- Schneider, P. (1969). The World of Manet 1832-1883. Time-Life Books.
- Todd, C. S. (2007). George Dickie. Art: Key Contemporary Thinkers (ss. 125-129). Berg.
- Zirpolo, L. H. (2007). Historical Dictionary of Renaissance Art. The Scarecrow Press.
- Wöllflin, H. (2000). Sanat Tarihinin Temel Kavramları. Remzi Kitabevi.

İnternet Kaynakları

URL 1.

[https://en.wikipedia.org/wiki/The_Raft_of_the_Medusa#/media/File:JEAN_LOUIS_TH%3%89ODOR_E_G%3%89RICAULT_La_Balsa_de_la_Medusa_\(Museo_del_Louvre,_1818-19\).jpg](https://en.wikipedia.org/wiki/The_Raft_of_the_Medusa#/media/File:JEAN_LOUIS_TH%3%89ODOR_E_G%3%89RICAULT_La_Balsa_de_la_Medusa_(Museo_del_Louvre,_1818-19).jpg)

URL 2. https://en.wikipedia.org/wiki/File:Eug%3%A8ne_Delacroix_-_The_Barque_of_Dante.jpg

URL 3. https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/9/90/Edouard_Manet_-_Luncheon_on_the_Grass_-_Google_Art_Project.jpg/350px-Edouard_Manet_-_Luncheon_on_the_Grass_-_Google_Art_Project.jpg

URL 4.

https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/4/4d/Le_Concert_champ%3%Aatre%2C_by_Titian%2C_from_C2RMF_retouchedFXD.jpg/350px-Le_Concert_champ%3%Aatre%2C_by_Titian%2C_from_C2RMF_retouchedFXD.jpg

URL 5.

[https://en.wikipedia.org/wiki/Judith_Beheading_Holofernes_%28Caravaggio%29#/media/File:Judith_Beheading_Holofernes-Caravaggio_\(c.1598-9\).jpg](https://en.wikipedia.org/wiki/Judith_Beheading_Holofernes_%28Caravaggio%29#/media/File:Judith_Beheading_Holofernes-Caravaggio_(c.1598-9).jpg)

URL 6. [https://en.wikipedia.org/wiki/Judith_Slaying_Holofernes_\(Artemisia_Gentileschi,_Naples\)](https://en.wikipedia.org/wiki/Judith_Slaying_Holofernes_(Artemisia_Gentileschi,_Naples))

URL 7. https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/1/1b/Tizian_009.jpg/270px-Tizian_009.jpg

URL 8.

https://commons.wikimedia.org/wiki/Category:Penitent_Magdalene_by_El_Greco_%28Worcester_Art_Museum%29#/media/File:El_Greco_-_Mary_Magdalen_in_Penitence_-_WGA10452.jpg

URL 9.

https://en.wikipedia.org/wiki/Impression,_Sunrise#/media/File:Monet_-_Impression,_Sunrise.jpg

URL 10. https://en.wikipedia.org/wiki/File:Braque_fruitchair_glass.jpg

URL 11.

https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Kazimir_Malevich,_1915,_Black_Suprematic_Square,_oil_on_linen_canvas,_79.5_x_79.5_cm,_Tretyakov_Gallery,_Moscow.jpg

URL 12. <https://en.wikipedia.org/wiki/File:Matissesnail.jpg>

URL 13. https://galleryintell.com/wp-content/uploads/2013/03/autumn_rhythm-pollock1.jpg

URL 14. <https://smarthistory.org/wp-content/uploads/2017/04/cezannethumb-870x659.jpg>

URL 15. <https://www.wikiart.org/en/wassily-kandinsky/composition-vi-1913>

URL 16.

<https://uploads4.wikiart.org/00108/images/francis-bacon/63039caf449ef726420f6a706700f0ff.jpg!Large.jpg>

URL 17. <https://www.jeffkoons.com/artwork/antiquity>

URL 18. <http://davidsallestudio.net/plate-R19.201.html>

Çatışma Beyanı

Makalenin herhangi bir aşamasında maddi veya manevi çıkar sağlanmamıştır.

Yayın Etiği Beyanı

Bu makalenin planlanmasından, uygulanmasına, verilerin toplanmasından verilerin analizine kadar olan tüm süreçte “Yükseköğretim Kurumları Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesi” kapsamında uyulması belirtilen tüm kurallara uyulmuştur. Yönergenin ikinci bölümü olan “Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiğine Aykırı Eylemler” başlığı altında belirtilen eylemlerden hiçbiri gerçekleştirilmemiştir. Bu araştırmanın yazım sürecinde bilimsel, etik ve alıntı kurallarına uyulmuş; toplanan veriler üzerinde herhangi bir tahrifat yapılmamıştır. Bu çalışma herhangi başka bir akademik yayın ortamına değerlendirme için gönderilmemiştir.

Dijital Göçebeler için Mobil Yaşam ve Mekânsal Tasarım Çözümlerinin İncelenmesi

Review Of Mobile Life And Spatial Design Solutions For Digital Nomads

Teoman Barış GÜL^A

ORCID: 0009-0008-3595-3932 ◆ Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Fakültesi,
İç Mimarlık Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Öğrencisi ◆ teomanbarisgul@gmail.com

Doç. Dr. İsmail Emre KAVUT

ORCID: 0000-0003-2672-4122 ◆ Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, İç Mimarlık Bölümü ◆
emre.kavut@msgsu.edu.tr

Özet

Dijital yeniliklerin hızlı bir şekilde geliştiği günümüzde, yaşam biçimleri gibi iş hayatlarının da gelişimlerle birlikte önemli ölçüde değişiklik gösterdiği bilinmektedir. Bilgisayar aracılığıyla uzaktan çalışma modelinin daha fazla yaygın hale gelmesiyle "dijital göçebelik" adı verilen yenilikçi bir yaşam ve iş hayatı ortaya çıkmaktadır. Bu araştırma, dijital göçebelerin yaşam tarzına uygun mobil yaşam mekânlarının tasarım ilkelerini ve bu çözümlerin iç mimarlık alanındaki etkilerini değerlendirmeyi amaçlamaktadır. Dijitalleşme çağında ortaya çıkan dijital göçebelik kavramı, sabit bir mekâna bağlı kalmadan çalışma ve yaşam özgürlüğünü benimseyen kişilerin gereksinimlerini ele almaktadır. Çalışmada, dijital göçebeler için ergonomik, çevre dostu ve teknolojiyle uyumlu mekânsal çözümler incelenmiştir. Araştırmanın yöntemi, literatür taraması, örnek olay analizi ve seçilen mobil yaşam mekânlarının incelenmesi üzerine kurulmuştur. İnceleme kapsamındaki örnekler arasında, "tiny house" adı verilen küçük konutlar, mobil yaşam birimleri, modüler yapılar ve taşınabilir ofis sistemleri yer almaktadır. Bu tarz mekânlar, taşınabilirlik, çok amaçlı kullanım ve fonksiyonel tasarım olanaklarıyla dijital göçebelerin ihtiyaçlarını önemli ölçüde karşılamaktadır. Ayrıca, esnek yaşam alanları ve sürdürülebilir çözümler açısından detaylı bir şekilde ele alınmıştır. Dijital göçebelerin ihtiyaçlarına uygun olarak geliştirilen bu mekânlar, özellikle esnek yaşam alanları ve sürdürülebilir çözümler açısından detaylı bir şekilde ele alınmıştır. Elde edilen bulgular, ergonomik tasarımların kişilerin fiziksel ve zihinsel sağlığını olumlu yönde etkilediğini, modüler mekânların ise farklı kullanım ihtiyaçlarına uyum sağlayacak şekilde yeniden düzenlenebildiğini göstermektedir. Bunun yanı sıra, sürdürülebilir malzeme kullanımı ve enerji verimliliğini artıran teknolojiler çevresel olumsuz etkileri en aza indirmektedir. Dijital göçebeler için yüksek hızlı internet altyapıları, taşınabilir enerji çözümleri ve akıllı sistemlerle bütünleşmiş çalışma alanları kritik bir gereklilik olarak öne çıkmaktadır. Sonuç olarak, tasarlanan mobil yaşam mekânları, dijital göçebeler için esneklik, sürdürülebilirlik ve teknolojik entegrasyon gibi gereksinimlere yanıt veren bir yaşam modeli sunmaktadır. Bu araştırma, gelecekteki iç mekân tasarımlarına kaynak oluşturmayı ve dijital göçebeler için işlevsel, çevreci ve yenilikçi tasarım anlayışına katkı sağlamayı amaçlamaktadır. Mobil yaşam alanlarının artan popülaritesi, iç mimarlık ve mekânsal tasarım disiplinleri açısından yeni perspektifler sunarken, dijital göçebelerin hareket özgürlüğünü koruyarak üretkenliklerini artırmalarına da olanak tanımaktadır.

Anahtar Kelimeler: Dijital göçebe, dijital göçebelik, mobil yaşam, mobilite, küçük konut

Extended Abstract

The advancement of digitalization in contemporary society has significantly transformed traditional working and living models. Integrating internet-based technologies and mobile work solutions has led to new lifestyles where spatial constraints no longer define professional engagements. One of the most notable developments in this transformation is the rise of "digital nomadism," a lifestyle where individuals conduct their professional activities remotely, independent of fixed office spaces. Digital nomads leverage technological innovations to perform their tasks from any location, allowing them to combine

^A Gül, T. B., & Kavut, İ. E. (2025). Dijital Göçebeler için Mobil Yaşam ve Mekânsal Tasarım Çözümlerinin İncelenmesi. Uluslararası İnsan ve Sanat Araştırmaları Dergisi, 10(1), 119-148.

work with a flexible and mobile living experience. Unlike traditional employment structures, which emphasize stability and fixed working environments, digital nomadism prioritizes independence, adaptability, and mobility. Consequently, this shift in work culture has necessitated the development of spatial solutions that align with the unique requirements of digital nomads, particularly in interior architecture. This research aims to evaluate the design principles of mobile living spaces tailored to digital nomads' needs and examines how these principles shape contemporary interior architecture.

The theoretical foundation of this study revolves around two interrelated concepts: digital nomadism and mobile living. Digital nomadism refers to a modern work model in which specific geographical locations no longer bind individuals to perform their jobs. This flexibility is facilitated by digital technologies, which enable seamless communication, collaboration, and task execution across global networks. Digital nomads require internet connectivity and demand spatial designs that accommodate their dynamic lifestyles. In parallel, mobile living is a lifestyle concept that promotes adaptability and movement, allowing individuals to reside in spaces that are not permanently fixed to one location. As the prevalence of digital nomadism increases, mobile living has emerged as an essential factor in contemporary spatial planning, influencing architectural and interior design strategies. Flexibility, multifunctionality, and portability have become key considerations in designing these spaces, ensuring that digital nomads have practical and comfortable environments.

This study focuses on the interior design solutions developed to address the spatial needs of digital nomads. The primary objective is to analyze mobile living spaces' ergonomic, sustainable, and technology-integrated principles and propose innovative interior design approaches. The research employs a literature review method to achieve this, examining various mobile housing solutions, including tiny houses, caravans, modular structures, and mobile workspaces. These case studies illustrate how mobile homes can be optimized for remote work while balancing functionality, aesthetics, and environmental sustainability. By investigating the spatial organization, user experience, and ergonomic design features of these living spaces, the study identifies the advantages they offer to digital nomads.

This research indicates that mobile living spaces designed for digital nomads must fulfill several core requirements: portability, modularity, and functionality. Portability allows individuals to relocate seamlessly, adapting their work and living conditions to different environments. Modular designs allow users to configure their spaces based on personal needs, optimizing functionality without compromising comfort. Additionally, ergonomic solutions are crucial in enhancing user well-being, as digital nomads often spend prolonged hours working in confined spaces. Properly designed furniture, adjustable workstations and efficient use of natural lighting improve productivity and overall comfort.

Sustainability is another essential aspect of mobile living spaces. Integrating eco-friendly materials, energy-efficient technologies, and self-sustaining systems minimizes these environments' environmental impact. Many mobile homes incorporate solar panels, rainwater harvesting systems, and insulation materials that regulate temperature while reducing energy consumption. These sustainable practices align with the values of environmentally conscious digital nomads and contribute to the broader goals of ecological responsibility in architectural design.

Furthermore, technological advancements play a critical role in enhancing the usability of mobile living spaces. High-speed internet connectivity, innovative energy solutions, and automation systems allow digital nomads to work efficiently from any location. Many mobile homes now have smart home features, such as voice-activated lighting, climate control systems, and wireless charging stations, facilitating a seamless and productive work environment. The integration of these technologies ensures that digital nomads remain connected and can conduct their professional activities without interruptions.

The results of this study highlight the growing significance of mobile living spaces as a viable alternative to conventional housing models. As the workforce continues to shift towards remote and flexible employment structures, the demand for well-designed mobile spaces is expected to increase. The findings emphasize that ergonomic and modular designs improve the overall experience of digital nomads by creating adaptable environments that cater to their dynamic work and lifestyle needs. Sustainable materials and energy-efficient solutions enhance these spaces by promoting environmental conservation and reducing operational costs. Additionally, incorporating advanced technological systems ensures that digital nomads can maintain connectivity and productivity regardless of location.

In conclusion, mobile living spaces offer digital nomads a unique combination of flexibility, sustainability, and technological integration. By redefining the traditional housing concept, these spaces accommodate the evolving needs of remote workers and contribute to developing innovative spatial solutions in interior architecture. The study suggests that as digital nomadism becomes increasingly prevalent, architects and designers should focus on creating more adaptable, eco-friendly, and tech-driven living environments. This research provides valuable insights into the evolving nature of interior design and highlights the potential of mobile living spaces as a sustainable and functional model for the future.

Keywords: Digital nomad, digital nomadism, mobile life, mobility, tiny house

Giriş

Dijital çağın hızlıca gelişim gösterdiği günümüzde, yaşama şekilleri gibi çalışma biçimleri de bu dönüşümle birlikte önemli derecede değişim göstermiştir. Uzaktan çalışma hayatının gittikçe yaygınlaşmasıyla "dijital göçebelik" adı verilen yeni bir yaşam ve çalışma modeli ortaya çıkmıştır. Dijital göçebeler, sabit bir yerleşime bağlı kalmadan ve çalışanların kendi tercihleriyle dünyanın herhangi bir yerinde çalışmayı sürdüren bireyler olarak tanımlanmaktadır (Hermann ve Paris, 2020, s. 331). Bu yaşam tarzına dönüşen sistem, geçimlerini sağladıkları işleri internet yoluyla halleden ve yerleşik hayattan farklı olarak daha hareketli yaşamayı seçen bir grubu tanımlamaktadır. Bu sürekli seyahat halinde olma durumu, dijital göçebelerin geleneksel yaşama ve çalışma mekanlarından farklı olarak çeşitli ihtiyaçlar geliştirmesine neden olmuştur. Fonksiyonelliği, taşınabilirliği ve sürdürülebilirliği daha fazla olan yaşam alanları bu yeni nesil dijital göçebelerin öncelikli tercih ettiği yerler haline gelmiştir (Deniz, 2019, s.108).

Dijital göçebelerin genel ihtiyaçları, yaşam ve çalışma alanlarıyla bir arada bulunan, mobiliteye (bir yerden başka bir yere hareketine) uygun tasarımlar gerektirmektedir. Geleneksel yaşama uygun mekânsal çözümler, sürekli hareket halinde çalışan bireylerin ihtiyaçlarını karşılamakta yetersiz kalabilmektedir. Bu nedenle, iç mimarlık ve iç mekân tasarımı, esneklik ve taşınabilirlik kavramlarını ön planda tutarak çözüm amaçlı yeni tasarım arayışlarına girmektedir. Yaşam mekanlarının mobil birimleri, dijital göçebelerin yaşama ve çalışma şekline uygun olarak ergonomik, işlevsel ve çevre dostu malzemelerle yapılan alanlar sunmaktadır (Akgis İlhan, 2021, s.24-25). Bu tarz mekanlar arasında tercih edilen mobil konutlar, karavanlar, modüler yapılar ve bazı küçük konutlar dikkat çekmektedir. Dijital göçebelerin bu mobil yaşam tarzını tercih etmelerinin öncelikli nedenlerinden biri, bu yapıların daha rahat rahat taşınabilmesi, ergonomik çözümler sunması ve bireylerin ihtiyaçlarına göre işlevsellik sağlayabilmesidir. Sürdürülebilirlik ana temasında olan bu yapıların, dijital göçebelerin hareket özgürlüğünü korumasının yanı sıra çevresel kirlilik bakımından minimal seviyede yaşam alanları sunması, bu bireylerin yaşam felsefesine uygun çözümler yaratmaktadır (Akgis İlhan, 2021; Taşkesen, 2019, s.53-54).

Bunların yanı sıra, dijital göçebe tarzını uygulayanlar için mobil yaşam mekanlarına entegre edilmiş teknolojik altyapı da önem taşımakta ve dijital göçebelerin işlerini her konumdan yürütebilmeleri için büyük kolaylık sağlamaktadır. Gelişmiş kablosuz ağ alt yapıları, güneş enerjisine sahip şarj üniteleri, yüksek hıza sahip internet bağlantısı, uzaktan çalışma gereksinimlerini destekleyici donanımlar ve ayrıca akıllı ev sistemleri, dijital göçebelerin iş hayatlarındaki süreçlerinin aksama oluşmadan devam edebilmesi için vazgeçilmez unsurlar sayılmakta ve modern yaşamın gereksinimlerini karşılamasına olanak tanımaktadır. Dijitalleşmenin hayatın her alanında olduğu gibi bu göçebelerin mobil yaşam alanlarında da işlevselliği artıran bir unsur olarak öne çıkması, bu yaşam ve çalışma şeklinin temel özelliklerinden biri olarak belirtilmektedir (Liegl, 2014, s.164-165).

Dijital göçebelerin yaşam ve çalışma tarzı, taşınabilir yapıların işlevsel ve sürdürülebilir olmasını zorunlu kılmıştır. İç mimarlık ve mekân tasarım alanları, bu yeni nesil göçebelerin gereksinimlerine çözümler üretmek için mobilitate, esneklik ve dijitalleşmeyi öncelik tanıyan tasarımlar geliştirmektedir. Dijital göçebelerin mobil yaşam tercihlerinde, çevreye dost malzemeler, enerji verimliliği ve teknolojik entegrasyon önemli ölçütler arasında yer almaktadır. Bu bağlamda, mobil yaşam biçimleri sadece dijital göçebelerin yaşama şekillerini kolaylaştırmakla kalmayıp, aynı zamanda geleceğin ve tasarım dünyasının sürdürülebilir mimarisi için önemli bir model oluşturmaktadır.

Dijital göçebeler için mobil yaşam ve mekânsal tasarım çözümlerinde işlevselliği ön plana çıkarmak, kullanım konforunu artırmak, kullanıcıya çevresel sürdürülebilirlik temelinde mekanlar sunmak ve gerekli ihtiyaçları sağlamak amacıyla faydalı tasarımlar yapılmaktadır. Bu çalışmada, dijital göçebeler için mobil yaşam ve mekânsal tasarım çözümlerinin etkisi incelenecektir. Çalışmanın iç mimarlık ve mobil yaşam tasarımı alanlarında dijital göçebeler için önemli bir yazılı kaynak oluşturması amaçlanmaktadır.

Dijital Göçebeler

Dijital göçebelik kavramı ilk kez 1997 yılında Tsugio Makimoto ve David Manners tarafından teknoloji gelişmelerinin insanların yaşamları üzerindeki etkilerini bahsetmek amaçlı yayınlanan bir çalışma ile ortaya çıkmıştır (Makimoto ve Manners, 1997). İnternetin insanlara aktardığı katkıların ve seçeneklerin yeni yaygınlaştığı zamanlarda Tsugio Makimoto ve David Manners “Dijital Göçebeler” adında olan eserlerini çıkarmışlardır. Makimoto ve Manners yayınladıkları eserde internetin insan yaşamında ortaya çıkardığı yeni gelişmeleri toparlamış ve ayrıca teknolojik ilerlemelerin çalışma hayatında ve işlevsiz geçirilen zamanlarda farklılıklar oluşturacağı yönünde anlatımlar yapmıştır. Eserde anlatılanlara göre iş hayatındaki kişiler dijital göçmen tanımıyla çalışma ortamlarında sabit kalmadan özgürce istedikleri yerlerde ve keyif alabildikleri mekanlarda işlerini yapabileme fırsatına sahip olmuştur (Thompson, 2018, s.27-28). Dijital göçebelik, günlük iş yaşamının zorluğu ve çalışma saatlerinin esnek olmaması gibi kavramlar doğrultusunda ortaya çıkmıştır (Nash, Jarrahi, Sutherland, Phillips, 2018).

Dijital göçmenler internet üzerinden işlerini yapan çalışanlardır. Bu kişiler internete ve bilgisayara sahip oldukları her yerde kendilerine çalışma ortamı sağlayabilmektedir. İnternetin sunduğu imkanlar sayesinde çalışanlar zaman ve mekân ilişkisinde daha özgür olabilmekte ve çalışmalarını fiziki olarak işyerlerine bağlı kalmadan, mekândan bağımsız yürütebilmektedir (Thompson, 2018, s.29). Bu yaşam biçimi iş hayatındaki bireylere seyahat edebilme özgürlüğü, çalışma saatlerindeki rahatlık, ofis alanlarına zorunlu olmama hakkı sunmaktadır (Deniz, 2019, s.109).

Dijital göçmenler veya dijital göçebeler teknolojiyi kullanma yatkınlıkları ve iş hayatında çalışma açısından benzer tanımlarla adlandırılmıştır. Teknolojiyle yakından bağlı olan bu farklı yaklaşımlar çok sayıda insan veya gruba çeşitli etkiler katmaktadır (Prensky, 2001, s.2-3). Dijital göçmenlik, özellikle daha yaşlı olan kuşağın temsilcisi olarak, dijital yerlilik tanımıyla kendisini ayırmaktadır (Palfrey ve Gasser, 2017, s. 10- 20). Doğduğu andan itibaren dijital dünyada büyüyen ve teknolojiyle yaşayan bu jenerasyon “dijital yerlilik” olarak bahsedilmektedir. Diğer bir taraftan “dijital göçebelik”, teknolojiyle ilişkili olmaktan çok, gerçekte bir yaşam tarzı olarak göçebe bir hayatı seçen ve bu şekilde uzaktan çalışma ortamını kullanan insanları tanımlamaktadır (Akin, 2021, s.44).

Mobil Yaşam

Mobil tanımı İngilizce “mobile” kelimesinden Türkçe olarak sözlüğe geçmiştir. Hareket halinde, taşınabilen, demonte (sökülüp takılabilen) olarak kullanılabilen gibi çeşitli anlamları taşımaktadır (tdk.org.tr). Mobilite (mobility) ise mobil olma, bir konumdan veya sosyal bir durumdan başkasına geçme aktivitesine verilen tanımdır. Hareketliliği, devingenliği ve akışkanlığı anlatan bir kelime olarak kullanılmaktadır (Şengül, 2019, s.5; Karaoğlu, 2014, s.7). Mobilite tanımlaması yalnızca kişilerin bireysel hareketini değil toplulukların yer değiştirme durumunu veya sosyal hareketliliği de içerisinde barındırmaktadır (Karel, 2024). Mobilite insan varlığının başlangıcından itibaren oluşmuş bir durumdur. Bu durum insanlığın ilerlemesiyle birlikte gelişmiş ve kapsam olarak da genişlemiştir. Teknolojik gelişmelerin de katkısı ile mobilite, yalnızca ulaşım vasıtalarıyla değil internet ve iletişim araçları sayesinde sağlanan bir gereksinim haline gelmiştir. Gelişen ve değişen çalışma hayatı ile insanların sıklıkla yer değişikliğini tercih etmesi ve değişimler esnasında da zamanı verimli kullanmaya çalışması,

teknolojik ihtiyaçların da aynı bağlamda kurgulanmasına sebep olmuştur. Teknolojinin gelişmesiyle insanlar hareket esnasında bile çalışmalarına devam etmekte, iletişim kurmakta, maillerini takip etmekte, bilgiye ulaşmakta ve belge alışverişi yapabilmektedir. Böylece mobilite kavramı, insanlara her an her yerden çalışma imkânı sunmaktadır (Şengül, 2019, s.6-7).

“Mobil mekân” kavramı ise; hareket özelliğine sahip olan, rahatça taşınabilen mekanlar olarak tanımlanmaktadır (Tuncel, 2007, s.10). Mobil mekanlar bir vasıta aracılığıyla taşınması kolay, hareket halinde olabilen ve aynı yerde zamana bağlı sabitliğe zorunda olmayan yapılardır (Karaoğlu, 2014, s.7-8). Günümüzde mobil yaşam mekânları, yalnızca taşınabilirlik açısından değil, aynı zamanda kullanıcıların günlük yaşam ihtiyaçlarını karşılayacak şekilde tasarlanmış iç mekân donatıları ile de dikkat çekmektedir. Konutlar, bireylerin barınma, ısınma ve depolama gibi temel yaşam gereksinimlerini karşılayan yapılar olarak tanımlanabilir. Mobil konutlar da benzer şekilde, kullanıcılarının ihtiyaçlarına yanıt verecek ergonomik ve işlevsel iç mekân çözümleri ile donatılmaktadır (Güneş ve Demirarslan, 2020, s.82). İç mekân düzenlemeleri, uzmanlar tarafından belirlenen fonksiyonel donatılar ile şekillendirilmekte ve bireylerin hem konforunu artırmakta hem de alan kullanımını optimize etmektedir. Böylece, mobil yaşam mekânları yalnızca hareket özgürlüğü sunmakla kalmayıp, aynı zamanda modern yaşamın gereksinimlerine uyum sağlayan esnek çözümler sunmaktadır. Hareketli konutlardan bahsedildiğinde sıklıkla akla ilk gelen bazı örnekler olarak karavanlar, küçük konutlar, prefabrik yapılar söylenebilmektedir (Karaoğlu, 2014, s.7-8). Mobil yaşam tanımının ilk rastlantıları göçebelik olgusu ile başlamış ve son zamanlardaki hızlı yaşantıyla yoğun olarak hissedilmektedir. Öncelikle hareket anlamında özgürlük sunması, ayrıca kolayca taşınması ve kurulumu olması, gereksinimlere göre ek bölümler ile hacimsel değişiklik uygulanabilmesi ve istenildiğinde farklı konumlarda bulunması gibi çeşitli avantajları sağlaması yönüyle fazlasıyla tercih edilmektedir. İnsan hayatı için önemli bir yere sahip olan zaman kavramının, dolayısıyla hız faktörünün yaşantı içerisindeki yeri düşüldüğünde; mobil yaşam düşüncesinin çalışanlara sağladığı faydaları anlayabilmek mümkün olmaktadır (Karaoğlu, 2014, s.8-9).

Mobil yaşam konusu ise geniş ve çok açılı bir kavramı anlatmaktadır, yalnızca fiziki durumları değil zihinsel olguları ve teknolojik gelişmeleri de içermektedir. Yer değişikliklerini tetikleyen durumlar, mobil yaşamı sadece yer değiştirmeyle sınırlı bir kavram olmaktan çıkarıp, günümüzde sıkça karşımıza çıkan sosyal bir olguya dönüştürmektedir. Her geçen gün hızlıca ve sürekli gelişmekte olan telekomünikasyon sistemleri sayesinde rahat, esnek çalışma hayatı ve özgür yaşam biçimleri meydana gelmektedir (Arı, 2019, s.17). Mobil mekânlar, günümüzde yalnızca hareketlilik sunmakla kalmayıp, bireylerin farklı yaşam koşullarına uyum sağlayabilmesini sağlayan esnek çözümler olarak da değerlendirilmektedir. Özellikle değişen yaşam biçimleri ve mekânsal esneklik ihtiyacı doğrultusunda, taşınabilir yaşam birimleri, kullanıcılarına hem işlevsel hem de sürdürülebilir bir barınma alternatifi sunmaktadır. Bu yapılar, bireylerin günlük yaşamlarını sürdürebilmeleri için temel barınma, depolama ve çalışma alanlarını bir arada sağlayacak şekilde tasarlanmaktadır. Dijital göçebelerin dinamik yaşam tarzına uyum sağlamak adına geliştirilen mobil mekânlar hem geçici hem de uzun vadeli kullanım için çeşitli donatılarla desteklenmekte ve kullanıcıların değişen ihtiyaçlarına göre yeniden şekillendirilebilmektedir (Kalay, Yalçın ve Kavut, 2022, s.119). Yaşantının hareketli olması esnasında üzerinden geçilen yollar, değişken manzaralar ve coğrafik olgular çalışma halinde olan kişiler tarafından algılanmakta ve hissedilmektedir. Modern ve teknolojik toplumların ana organına dönüşen mobilite kavramı, her gün uzun mesafe yolculuklarında, tren seyahatlerinde ve çeşitli ulaşım araçlarında olan çevrenin değişimleri manzaraya sahip odalardan gözlemlenmektedir (Karacan ve Yakın, 2024, s.21-22).

Amaç

Bu çalışmanın temel amacı; dijital göçebelerin yaşam ve çalışma pratiklerine uygun olarak geliştirilen mobil yaşam mekânlarının tasarım kriterlerini incelemek ve bu kriterlerin ergonomi, sürdürülebilirlik ve teknoloji entegrasyonu açısından ne derece etkin olduğunu değerlendirmektir. Dijitalleşme süreciyle beraber artan uzaktan çalışma eğiliminin sonucu olarak, mekânsal ihtiyaçların yeniden tanımlanmasıyla birlikte ortaya çıkan mobil yaşam alanları, geleneksel yaşam ve çalışma mekânlarından farklı olarak, sürekli hareket hâlindeki bireylerin özel gereksinimlerini karşılayacak şekilde tasarlanmalıdır. Bu noktada çalışma, mobil konutlar olarak adlandırılan küçük evler (tiny house), karavanlar ve modüler yapılarıdaki mekânsal çözümlerin işlevsellik, konfor ve çevreye duyarlılık açısından sağladığı avantajları sorgulayarak, iç mekân tasarımı disiplinine yönelik öneriler geliştirmeyi hedeflemektedir.

Bu araştırma kapsamında aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır:

Dijital göçebelerin mobil yaşam mekânlarında ergonomik ve işlevsel tasarım özellikleri hangi düzeyde karşılanmaktadır?

Bu mekânlarda sürdürülebilir tasarım kriterleri ve enerji verimliliği nasıl uygulanmakta ve hangi yöntemlerle artırılmaktadır?

Mobil yaşam alanlarına entegre edilen teknolojik altyapı ve akıllı sistemlerin kullanıcı deneyimine etkileri nelerdir?

Çalışmanın nihai hedefi, dijital göçebeler için geliştirilecek yeni mekânsal tasarım yaklaşımlarına rehberlik edecek bir kaynak oluşturmaktır. Aynı zamanda sürdürülebilirlik, teknolojik yenilikler ve ergonominin bir arada ele alındığı yenilikçi bir tasarım anlayışının iç mimarlık ve mekân tasarımı disiplinleri açısından örnek teşkil edecek şekilde sunulması amaçlanmaktadır. Böylece, mobil yaşam konseptinin gelecekteki tasarım uygulamalarına yönelik öngörüler sağlanacaktır.

Yöntem

Bu çalışmada, dijital göçebeler için geliştirilen mobil yaşam mekânlarının tasarım kriterlerini derinlemesine incelemek amacıyla nitel araştırma yöntemlerinden yararlanılmıştır. Nitel araştırma yöntemleri, incelenen olgu veya olguların daha kapsamlı ve derinlemesine anlaşılmasına yardımcı olmak için yazılı kaynaklardaki içeriklerin analiz edilmesini içermektedir (Yıldırım ve Şimşek, 2006). Araştırmanın yöntemsel altyapısını oluşturmak üzere betimsel tarama modeli tercih edilmiş ve böylece incelenen mekânların tasarımsal özellikleri detaylı bir biçimde ele alınmıştır. Betimsel tarama modeli; mevcutta var olan veya geçmişte gerçekleşmiş bir durumu, herhangi bir müdahalede bulunmadan, doğal haliyle ortaya koymayı hedefleyen araştırma yöntemidir. Bu yöntemde incelenen olaylar, kişiler ya da nesnelere, kendi bağlamları içinde değiştirilmeden veya yönlendirilmeden olduğu biçimiyle açıklanır (Karasar, 2010).

Araştırmanın veri toplama süreci üç temel aşamada gerçekleştirilmiştir:

Literatür Taraması; Dijital göçebelik, mobil yaşam, ergonomik tasarım ilkeleri, sürdürülebilir mimari yaklaşımlar ve teknolojik entegrasyon konularında ulusal ve uluslararası akademik dergilerde yayımlanmış makaleler, yüksek lisans ve doktora tezleri, kitap bölümleri ile sektörel raporlar taranarak konunun teorik çerçevesi oluşturulmuştur.

Örnek Olay İncelemesi; bir diğer aşamayı oluşturmaktadır. Örnek olay incelemesi, az sayıdaki birbiriyle ilişkili kişi veya grup üzerinde yapılan kapsamlı ve detaylı bir araştırma olarak açıklanabilir. Bu yöntemle kişi, grup veya kurumlar hakkında ayrıntılı bilgiler derinlemesine inceleme yoluyla

toplanmaktadır. Bu süreçte verilerin elde edilmesi için anket, görüşme, gözlem ve belge incelemesi gibi araçlar kullanılabilir (Altunışık ve diğerleri, 2004: 58). Dijital göçebelere yönelik geliştirilen farklı türlerdeki mobil yaşam alanları (küçük evler, karavanlar ve modüler konutlar) incelenmiştir. Bu örneklerin seçiminde taşınabilirlik, ergonomik çözümler, sürdürülebilir malzeme kullanımı, enerji verimliliği ve teknolojik entegrasyon kriterleri temel alınmıştır. Örnek olayların incelenmesiyle birlikte tasarımların kullanıcı ihtiyaçlarına yönelik işlevsel özellikleri, mekânsal kurguları ve yaşam kalitesine etkileri tespit edilmiştir.

İncelenen mekân tipleri şu başlıklar altında ele alınmıştır:

Küçük Ev Modelleri: Ergonomik iç mekân çözümleri, taşınabilirlik ve modüler kullanım olanakları.

Karavanlar: Seyahat halinde yaşam ve çalışma işlevlerini sağlayan taşınabilir konut çözümleri.

Modüler Yapılar: Kullanıcı ihtiyaçlarına göre genişleyebilen veya daralabilen, prefabrik yapı sistemleri.

Betimsel Analiz; Elde edilen veriler betimsel analiz yöntemiyle değerlendirilmiş, ergonomik tasarım, sürdürülebilirlik prensipleri ve teknolojik entegrasyon açısından bulgular kategorize edilmiştir. Her örnek, belirlenen kriterler doğrultusunda analiz edilmiş ve karşılaştırılarak ortak ve farklı yönleri ortaya çıkarılmıştır.

Araştırmanın sonucunda, iç mimarlık disiplini açısından dijital göçebelere yönelik tasarımların nasıl geliştirilebileceğine dair kapsamlı bir değerlendirme yapılmış, ileriki çalışmalara referans oluşturabilecek öneriler sunulmuştur.

Bulgular

Araştırma kapsamında dijital göçebeler için tasarlanan mobil yaşam mekânları; ergonomik özellikler, işlevsellik, sürdürülebilir malzeme kullanımı ve teknolojik altyapı açısından değerlendirilmiştir. İncelenen örnekler, genel olarak dijital göçebelerin yaşam ve çalışma ihtiyaçlarını karşılamak üzere geliştirilmiş ergonomik ve esnek tasarımlara sahip olduğu sonucunu göstermektedir. Özellikle küçük konutlar, karavanlar ve modüler yapılar, mekânsal esneklik ve fonksiyonellik kriterlerini karşılayan başarılı örnekler olarak öne çıkmaktadır.

İncelenen mobil mekânların çoğunda ergonomik tasarım prensiplerine uygun mobilya ve donatılar kullanıldığı tespit edilmiştir. Özellikle hareketli mobilyalar, katlanabilir masa ve yatak sistemleri gibi çok amaçlı kullanım olanağı sağlayan tasarımlar, mekân kullanımını optimize ederek kullanıcıların yaşam kalitesini ve konfor düzeyini artırmaktadır. Ergonomik açıdan destekleyici oturma elemanları ve ayarlanabilir çalışma mobilyaları sayesinde, uzun süreli çalışma süreçlerinde fiziksel rahatsızlıkların en aza indirildiği gözlenmiştir.

Bunun yanı sıra, incelenen örneklerde sürdürülebilir malzeme kullanımı ve enerji verimliliğine yönelik çözümlerin yaygın olarak tercih edildiği belirlenmiştir. Çevre dostu ahşap paneller, geri dönüştürülebilir malzemeler ve enerji tüketimini azaltmaya yönelik güneş enerjisi panelleri, yağmur suyu toplama sistemleri gibi uygulamalar, mobil yaşam alanlarının çevresel etkilerini önemli ölçüde azaltmaktadır. Bu uygulamalar, dijital göçebelerin doğa dostu yaşam felsefesiyle uyumlu olduğu kadar uzun vadede ekonomik tasarruflar da sağlamaktadır.

Araştırmanın diğer bir bulgusu, teknoloji entegrasyonunun mobil yaşam mekânlarının tasarımında kritik bir rol oynadığı yönündedir. Dijital göçebelerin çalışma süreçlerini kesintiye uğratmadan devam ettirebilmeleri için yüksek hızlı internet altyapıları, kablosuz şarj noktaları, taşınabilir enerji sistemleri ve akıllı ev teknolojileri gibi yenilikçi çözümler ön plana çıkmaktadır. Teknolojiyle donatılmış mobil mekânlarda kullanıcıların verimlilik düzeyinin arttığı ve çalışma süreçlerinde meydana gelebilecek aksaklıkların en aza indirildiği gözlemlenmiştir.

Sonuç olarak, incelenen mobil yaşam mekânları, dijital göçebelerin yaşam tarzıyla uyumlu ergonomik, sürdürülebilir ve teknoloji entegre edilmiş özellikleri sayesinde fonksiyonel ve konforlu yaşam alanları oluşturmaktadır. Bu mekânlar, kullanıcıların farklı ihtiyaçlarına uyarlanabilme esnekliği sağlayarak yaşam ve çalışma koşullarının kalitesini artırmaktadır. Dijital göçebeler için geliştirilen mobil mekânsal çözümler, geleneksel yerleşik mekân tasarım anlayışından farklılaşarak gelecekteki iç mekân tasarımına yönelik önemli ipuçları sunmaktadır.

Modüler ve Çok Amaçlı Mekanlar

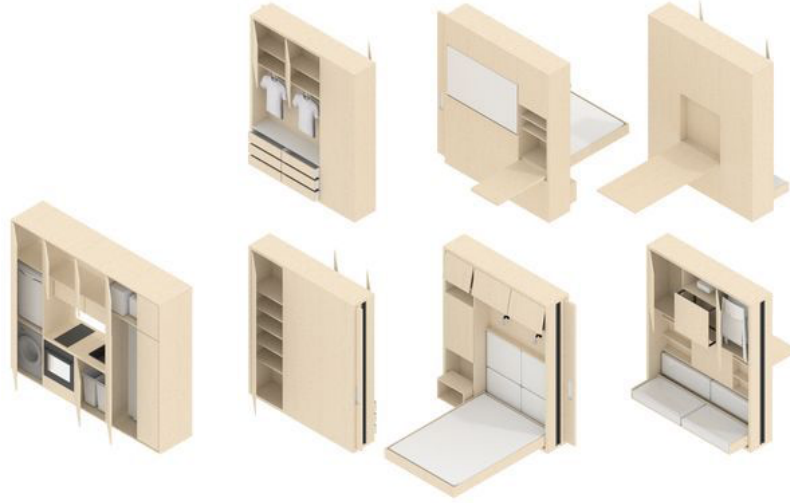
Dijital göçebeler için tasarımda esneklik ve işlevsellik ön planda olmaktadır. Çalışma hayatlarında sıklıkla seyahat halinde olan kişiler, mekanların birden fazla fonksiyonu ihtiyaç olarak görmektedir (Codourey, 2015, s.126 ve 128). Modüler ve çok amaçlı mekanlar, bu gereksinimlere çözümler sunarak işlevsel tasarımlar oluşturmaktadır. Katlanabilir mobilyalar, farklı şekillerde kullanılabilen modüller ve mobilize yaşam alanları, mekanların kullanımını optimize etmekte ve alandan tasarruf sağlamaktadır (Astonkar ve Kherde, 2015, s.8-11). Çalışma masalarına dönüşen yemek masaları veya yer değiştirebilen sınırlayıcı duvarlar gibi yaklaşımlar hem bireysel alanları hem de ortak kullanım alanlarını dönüştürerek çevrimiçi çalışan bireyler için yaratıcı çözümler sunmaktadır (Bonenberg ve Lucchini, 2022, s.104-108).

Geleneksel ofis ortamlarından farklı olarak, bu bireylerin çalışma ve yaşam alanları, esneklik, işlevsellik ve taşınabilirlik gibi temel gereksinimlere uygun olarak tasarlanmalıdır (Liu, 2024, s.35). Bu bağlamda modüler ve çok amaçlı mekanlar, katlanabilir mobilyalar, taşınabilir bölme duvarları, mobilize yaşam alanları ve dönüştürülebilir modüler çözümler ile dijital göçebeler için uygun alternatifler haline gelmiştir (Liu, 2024, s.50-53).

Resim 1. Katlanabilen Yatak Örnek Görsel (URL 1)

Kısıtlı alanları en verimli şekilde kullanmak için tasarlanan katlanabilir mobilyalar, ihtiyaca göre farklı formlara dönüşebilmektedir (Deardorff, 2009, s.32-33). Örneğin, bir yemek masası çalışma masasına, bir oturma grubu yatağa dönüşebilir. Aynı şekilde bir çalışma masası uyuma alanına dönüşebilmektedir (Resim 1). Bu tür tasarımlar, yer tasarrufu sağlarken işlevselliği artırmaktadır.

Resim 2. Modüler Yaşam Ünitesi Örnek Görsel (URL 2)

Modüler tasarımlar, yalnızca mobilyalarla sınırlı kalmayıp alanların dinamik şekilde dönüştürülmesine de olanak tanımaktadır (Liu, 2024, s.66-68). Özellikle taşınabilir bölme duvarlar, mekanları bireysel çalışma alanlarına veya ortak sosyal alanlara dönüştürebilmektedir. Mobilize ofis alanlarını bireylerin kişisel ihtiyaçlarına göre şekillendirmesine yardımcı olmaktadır (Liu, 2024, s.66-68). Dijital göçebeler de benzer değiştirilebilir modüler tasarımlar ile hem yaşam hem de çalışma alanlarını rahatlıkla kişisel hale getirebilmektedir (Resim 2 ve 3).

Resim 3. Katlanabilen Duvar Örnek Görsel (URL 3)

Dijital göçebelerin önemli ihtiyaçlarından biri olarak, taşınabilir ve fonksiyonel konut alanları söylenebilmektedir. Küçük ev konsepti, bu ihtiyacı karşılamak için tasarlanmış önemli çözümlerden biri sayılabilmektedir (Naz, 2017, s.8). Modüler sistemlerle inşa edilen bu evler, sürdürülebilir enerji kaynaklarıyla da desteklenerek çevresel etkiyi azaltmaktadır. Ayrıca geleneksel mülkiyet anlayışını değiştiren ve iç mekân tasarımında servisleştirme yaklaşımını benimseyen bir konsept, modüler iç

mekân düzenlemeleriyle kullanıcıların alanlarını kişisel tercihlere göre şekillendirmesine olanak tanımaktadır (Fagnoni, Crippa & Vacanti, 2023, s. 156-157).

Resim 4. Yemek ve Çalışma Masası Örnek Görsel (URL 4)

Modüler ve çok amaçlı mekanların sunduğu avantajlar şu şekilde sıralanabilir:

Mekân ve alan tasarrufu: Küçük alanların verimli şekilde kullanılmasını sağlayabilmektedir (Naz, 2017, s.20-23)

Esneklik ve fonksiyonellik: Çalışma, dinlenme ve sosyalleşme gibi farklı işlevler için kullanılabilir (Liu, 2024, s.59-60).

Sürdürülebilirlik: Daha az kaynak tüketen ve çevre dostu malzemelerle tasarlanan sistemler, karbon ayak izini azaltmaktadır (Parracho, Nour El-Din, Esmaili, Freitas, Rodrigues, Poças Martins, Corvacho, Delgado ve Guimarães, 2025, s.26).

Mobilite: Seyahat eden profesyoneller için uygun taşınabilir çözümler sunabilmektedir (Liu, 2024, s.69-70).

Minimalist Mekanlar

Minimalist yaşam tarzı ve tasarımlar, dijital göçebelerin mobil yaşam felsefesine kolay uyum sağlayabilen bir tasarım yaklaşımı olarak kabul edilmektedir. Normalden daha az ama öz olduğu düşünülen bu felsefe anlayışı, başlıca temel gereksinimleri karşılayan işlevsel, estetik ve sade mekanlar oluşturmayı amaçlamaktadır (Braathen, 2022, s.51-52). Fazla olduğu düşünülen eşyalardan uzaklaşmış mekanlar, taşınabilirlik ve alan tasarrufu sunmakta ve aynı zamanda bireylere düzenli bir yaşam alanı sağlamaktadır. Malzeme ve renk seçimleriyle birlikte sadelik, doğal ışık kullanımı ve çok fonksiyonlu eşyalar, minimalist yaşam tarzının temel bileşenleri sayılmaktadır. Bu hayat tarzı hem yaşamın hem de tasarımın karmaşık halini azaltarak dijital göçebeler için mekanlarda olumlu etkiler bırakmaktadır (Daglio, Ginelli ve Vignati, 2023, s.17-19). Olumlu etkiler şu şekilde sıralanabilir:

Alan Verimliliği ve Taşınabilirlik: Esnek mobilya sistemleri, bir odanın çalışma alanına, oturma alanına veya uyku alanına dönüşmesine olanak tanımaktadır (Barbara ve Silvia Maria, 2022, s.43-44).

Zihinsel Rahatlama ve Daha Az Karmaşa: Minimalist tasarımların avantajlarından biri, kullanıcıların zihinsel yükünü azaltmasıdır. Araştırmalara göre, daha az eşya ve sade tasarımlar, bireylerin zihinsel sağlığını olumlu yönde etkilemektedir (Skulmowski ve Xu, 2022, s.173-178).

Sürdürülebilirlik ve Çevresel Etkiler: Minimalist mekanlar, yenilenebilir malzemeler ve enerji verimli tasarımlar kullanılarak oluşturulduğunda, çevresel sürdürülebilirliğe önemli katkılarda bulunabilmektedir (Pifko, Trnovská ve Špaček, 2016, s.149-152).

Dijital göçebelerin genellikle minimal bir yaşam tarzını benimsediği, taşınabilirliğin ve alan verimliliğinin önemli olduğu, az eşyayla yaşamaya yönelik bir eğilimleri bulunduğu belirtilmektedir (Widmoser, 2024, s.8). Minimalist yaşam tarzının sadece lojistik bir tercih değil, aynı zamanda sürdürülebilir bir seçim olduğu, çevresel etkiyi azaltma amacı güdüldüğü ifade edilmektedir (Widmoser, 2024, s.41-42).

Resim 5. Minimalist Çalışma Alanı Örnek Görsel (URL 5)

Resim 6. Minimalist Yaşam Alanı Örnek Görsel (URL 6)

Teknolojiyle Entegre Mekanlar

Dijital Göçebelerin mobil yaşam ve uzaktan çalışma biçimlerinde teknoloji ve gelişmeler, geri plana atılmayacak bir öncelik olarak nitelendirilmektedir. Teknoloji ile entegrasyonu sağlanmış tasarımlar, işlevselliği artırmanın yanı sıra kullanıcı deneyimlerini de iyileştirmektedir (Broek, Haubrich, Razmerita, Murero, Marx, Lind ve Boer, 2023, s.12-14). Akıllı yaşam sistemleri, kablosuz şarj alanları, taşınabilen enerji yöntemleri ve dijital destekli mekanlar, dijital göçebelerin temel ihtiyaçlarını karşılama açısından önemli rol oynamaktadır. Çalışma veya iş ortamlarının teknolojik alt yapıya uyum

sağlaması, bilgisayar başında işlerini yaparken verimli bir ortam sunmaktadır (Asatiani ve Norström, 2023, s.9-11). Ayrıca bağımsız enerji çözümleri ile mobil yaşamın sürdürülebilirlik açısından desteklenmesine yardımcı olmaktadır.

Teknolojik altyapıya uyum, dijital göçebeler için kesintisiz internet bağlantısı, bulut tabanlı veri depolama sistemleri ve ergonomik çalışma alanları gibi unsurların sağlanmasını içermektedir. Bu entegrasyon, çalışanların istedikleri her yerden güvenli bir şekilde verilerine erişebilmesini ve ekipleriyle etkili iletişim kurabilmesini mümkün kılmaktadır (Mancinelli, 2020, s.9-13). Yüksek hızlı internet ve gelişmiş görüntülü görüşme sistemleri, iş süreçlerinin aksamadan devam etmesini sağlarken, yapay zekâ destekli programlar ve otomasyon araçları üretkenliği artırmaktadır. Ayrıca, gürültü önleyici kulaklıklar, ayarlanabilir çalışma masaları ve akıllı aydınlatma sistemleri gibi detaylar, uzun süreli bilgisayar başında çalışma konforunu artırarak odaklanmayı güçlendirmektedir (Celestin ve Vanitha, 2018, s.97-101). Taşınabilir bataryalar ve güneş enerjisiyle çalışan cihazlar ise enerji kesintisi gibi olası aksaklıkları en aza indirerek sürdürülebilir bir iş akışı sunmaktadır. Dijital göçebelerin ihtiyacına uygun olarak geliştirilen akıllı ofis çözümleri, çalışma deneyimini optimize ederek zaman yönetimini kolaylaştırmaktadır. Tüm bu teknolojik gelişmeler, uzaktan çalışan bireylerin daha verimli, konforlu ve sürdürülebilir bir iş düzeni oluşturmalarına katkı sağlamaktadır (Mancinelli, 2020, s.12-17).

Resim 7. Taşınabilir Enerji Yöntemi Örnek Görsel (URL 7)

Resim 8. Teknoloji Entegre Çalışma Masa Örnek Görsel (URL 8)

Ergonomik ve Psikolojik Faktörler

Dijital göçebelerin yaşam tarzında, mekanların ergonomik ve psikolojik açıdan destekleyici olması önemli bir yer tutmaktadır. Sıklıkla hareket halinde olan kişiler hem fiziksel konforu hem de zihinsel sağlığı etkileyen mekanlara ihtiyaç duymaktadır (Cattaneo, 2019, s.1-2). Ergonomi, bu anlamda uzun süreli iş hayatını destekleyen sağlıklı oturma düzeni, ayarlanabilen mobilyalar ve insan vücuduna uygun mekân tasarımlarıyla öne çıkmaktadır. Örneğin, ayarlanabilir çalışma alanları, sırt ve boyun ağrılarını önlemekte ve uzun süreli çalışma şartlarını verimli hale getirmektedir (Akpınar, Çakmakçaya ve Batur, 2018, s.90).

Psikolojik faktörler, yaşam alanlarının ve çalışma ortamlarının kişiler üzerinde ruhsal sağlığı olumlu yönde etkilemesini amaçlamaktadır (Yararel, 2019, s.271). Doğal ışık, aydınlatma, renk seçimleri, malzeme tercihleri ve mekânın genel yönlendirmesi, kullanıcıların zihinsel sağlığını doğrudan etkilemektedir (Mammadova, 2022, s.41-44). Gün ışığını doğrudan alan mekanlar, sıcak renk tonları ve kişiselleştirilebilen eşyalar, uzaktan çalışan bireyler için ev hissiyatı oluşturmada ve stresi azaltmaktadır. Bahsedilen özellikler, sık değişen çevrelerde bulunan insanlar için aidiyet duygusunu arttıran etkenler olarak bilinmektedir (Baş, 2023, s.53 ve s.75-76).

Ergonomi

Ergonomi; insanın fiziksel ve psikolojik özelliklerini inceleyerek insanın mekân ve çevre ile olan uyumunu doğal ve teknik olarak araştırma ve geliştirme çalışmalarına verilen tanım olarak sayılmaktadır (Yararel, 2019, s.267-268). Bu anlamda dijital göçebelerin yaşam tarzlarında uzun süreli çalışma ve konfor ölçüsünü optimize etmeye çalışan kritik bir tasarım unsuru olarak bilinmektedir. Seyahat halinde iken mobil mekanlarda oturma düzeni, ayarlanabilen çalışma mobilyaları ve taşınabilir ergonomik elemanlar hem sağlık hem de verimlilik açısından büyük önem taşımaktadır (Arı, 2019, s.18-21). Yaşam alanlarının insan vücuduna uygun biçimde tasarlanması, kas ve iskelet sorunlarını önlemekte ve saatler süren çalışma şartlarını sürdürülebilir hale getirmektedir (Ağar ve Kızıltan, 2022, s.50-56).

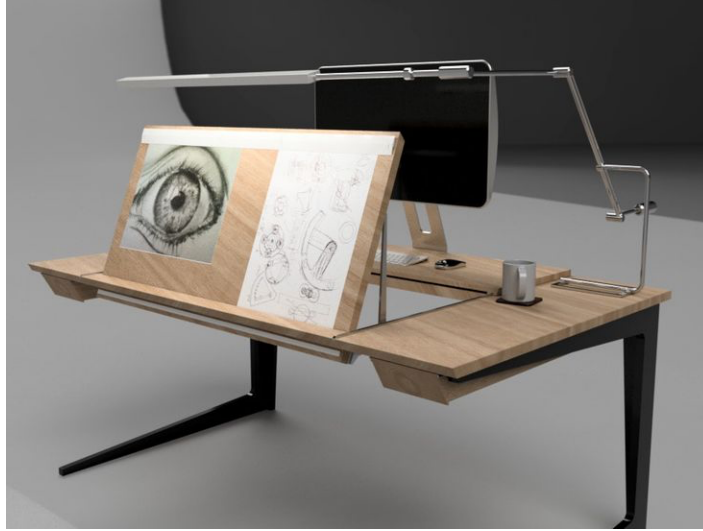
Ergonomik tasarımlarda rahatlığı sağlayan unsurlar şu şekilde sıralanabilir:

Vücuda Uyum Sağlayan Malzemeler: Esnek ve destekleyici malzemelerden üretilmiş oturma elemanları, bel, boyun ve omurga sağlığını koruyarak uzun süreli kullanımlarda rahatlık sunmaktadır. Hafızalı köpük dolgular ve nefes alabilen kumaşlar, basıncı dengeli şekilde dağıtarak kullanıcı konforunu artırmaktadır (Yu, Lian ve Liang, 2024, s.10-12).

Ayarlanabilir Mobilyalar: Oturma yüksekliği, sırt açısı ve kol dayama desteği ayarlanabilir sandalyeler, her kullanıcının kişisel anatomik yapısına göre uyarlanarak ergonomiyi desteklemektedir. Bu özellik, dijital göçebeler gibi sürekli hareket hâlinde olan kişiler için büyük avantaj sağlamaktadır (Adiga, 2023, s.163).

Vücuda Destekleyen Tasarımlar: Doğal omurga eğrisini koruyacak şekilde tasarlanmış çalışma koltukları ve masalar, uzun süreli oturma nedeniyle oluşabilecek duruş bozukluklarını engellemektedir. Örneğin, sırt desteği omurganın doğal eğimini takip eden sandalyeler, bel bölgesini destekleyerek kas yorgunluğunu önlemektedir (Aroeira, Furlan, Pertence, Casas ve Greco, 2017, s.456-459).

Taşınabilir ve Modüler Ergonomi Çözümleri: Mobil çalışma alanları için geliştirilen taşınabilir masaüstü destekleri, katlanabilir dizüstü bilgisayar stantları ve ergonomik bilek destekleri, hareket halindeki kullanıcıların ergonomik çalışma düzenini korumasına yardımcı olmaktadır (Gay, 2005, s.61).

Resim 9. Ayarlanabilen Çalışma Masa Örnek Görsel (URL 9)

Resim 10. Ayarlanabilen Oturma Elemanı Örnek Görsel (URL 10)

Psikolojik Rahatlık

Uzaktan çalışan göçebelerin yaşam tarzında, çalışma alanlarının rahatlık sunması, yaratıcılık ve genel yaşam kalitesi bakımından önemli bir rol oynamaktadır. Sıklıkla değişen mekân koşullarında kullanıcıların kendilerini özgür ve güvende hissetmeleri, oluşturulan tasarımların amaçlarından biri olmaktadır (Mancinelli, 2020; Celestin & Vanitha, 2018). Doğal ışığın kullanımı, çeşitli renk seçimleri ve ayrıca kolaylıkla kişiselleştirilen mobilyalar, psikolojik rahatlık sağlayan başlıca tasarım unsurları olarak görülebilir. Doğayla iç içe olan mekanlar ve doğal malzemeler (ahşap ve dokuma) çalışma esnasında oluşabilen stresi azaltma üzerine etkili olabilir (Spivack, Askay ve Rogelberg, 2009, s.5-9).

Uzaktan çalışan bireyler için psikolojik rahatlık, yalnızca fiziksel konforla değil, aynı zamanda mekânsal düzenin bireyin zihinsel ihtiyaçlarına uygun olmasıyla da doğrudan ilişkilidir. Çalışma alanlarında kullanılan aromaterapi unsurları, hafif doğal kokular ve sessiz ortamlar, bireyin stres seviyesini azaltarak odaklanma süresini artırmaktadır (Trofimova, 2023, s.2164-2166). Kendi çalışma ritmine uygun şekilde alanlarını düzenleyebilen kişiler, mekânsal kontrol duygusunu geliştirerek motivasyonlarını daha yüksek tutabilirler. Görsel uyumun sağlanması, aşırı karmaşıklığın önlenmesi ve minimal tasarım öğeleriyle desteklenen bir ortam, zihinsel yorgunluğu en aza indirmede

etkili olabilmektedir (Trofimova, 2023; Spivack, Askay ve Rogelberg, 2009). Ayrıca, bireylerin mola verebileceği ve rahatlayabileceği özel alanların oluşturulması, çalışma sürecinde ruhsal dengeyi koruyarak üretkenliği sürdürülebilir hale getirebilir. Çalışma alanlarının duysal açıdan bireye hitap etmesi, uzun vadede iş tatminini ve psikolojik esenliği artıran temel unsurlar arasında yer almaktadır (Trofimova, 2023, s.2163-2165).

Resim 11. Doğaya Yakın Çalışma Alanı Örnek Görsel (URL 11)

Resim 12. Bahçe Çalışma Alanı Örnek Görsel (URL 12)

Mobil Yaşam ve Tasarım Çözüm Örnekleri

Yapılan bu çalışma, dijital göçebelerin yaşam ve çalışma biçimlerine yönelik olarak geliştirilen mekânsal tasarım çözümlerini analiz etmeyi amaçlamaktadır. Dijitalleşmenin hızla yaygınlaştığı 21.yüzyılda, uzaktan çalışma modeli ve mobil yaşam, kişilerin mekân kullanım alışkanlıklarını yeniden şekillendirmiştir (Aydoğan, 2022, s.5-6). Dijital göçebeler, sabit bir yaşam tarzından uzaklaşarak, hareket özgürlüğünü yani mobil yaşam halini öncelikli nitelendiren ve teknolojik altyapı ile desteklenen yaşam alanlarına yönelmektedir (Celestin ve Vanitha, 2018, s.96-98).

Araştırma bulguları, dijital göçebelerin temel gereksinimlerini ve ihtiyaçlarını karşılamak üzere tasarlanan mobil konutların veya küçük yaşam alanlarının, ergonomik tasarım, esneklik, sürdürülebilirlik ve teknolojik entegrasyon gibi unsurlar etrafında şekillendiğini göstermektedir. Bu bağlamda, taşınabilir yaşam mekanlarının işlevselliği artırıcı ve kullanıcıların fiziksel ve psikolojik sağlıklarını olumlu etkileyen çözümler sunduğu gözlemlenmiştir.

Resim 13. Estúdio Elo, Sao Paulo, Brazil (Elo Studio, 2020)

Estúdio Elo; Mekân, mutfak, ofis, banyo, yatak odası ve çatı katı olmak üzere 15 m²'lik bir vitrin konteynerine bölünmüş durumda ve bir küçük ev projesidir (Resim 13). İskandinav tasarımıyla şekillenen Estúdio Elo, bir sakin için tasarlanmıştır. Sürdürülebilir açık renkli ahşap, Criare'ın Grano deseni, doğal malzemeler, az mobilya ve çok işlevli alanları öne çıkmaktadır. Mekânın aydınlık olması, projenin güçlü yanlarından biri olmakta ve aynı anda hem yaygın hem de doğrudan aydınlatma sağlayan bir güneş paneline sahiptir (Elo Studio, 2020).

Resim 14. Tiny House Örneği, İç Mekândan Bölümler (Elo Studio, 2020)

Doğa ile daha fazla temas sağlamak amacıyla mutfakta açılır pencereler, yatak odasında yan bir pencere, peyzaj tasarımcısı Flávio Abílio tarafından tasarlanmış bir yeşil çatı ve rahatlamak ve dinlenmek için güzel bir teras projeye dahil edilmiştir (Resim 14). Mekân tamamen kompakt olup, tüm alanlardan faydalanmaktadır. Dijital göçebeler için rahat çalışma ortamı ve kaliteli bir yaşam sürmesi

için gerekli olan şeylere yönelik farkındalık ve konsept çalışması getirmektedir. Bu nedenle, her köşe evi basit ve minimal bir şekilde gerçek bir yuvaya ve ayrıca ofise dönüştürmektedir (Elo Studio, 2020).

Resim 15. Sisters Houses, Brazil (Sisters Houses, 2020)

Sisters Houses; Mekân, mutfak, ofis, banyo, yatak odası olmak üzere 40 m²'lik bir küçük konuta dönüşmüştür ve mobil yaşam amaçlı bir projedir (Resim 15). Bu proje, sokaktan geçenlerin içeride neler olduğunu belli etmeyen beyaz bir duvar ile kaplanmış ancak diğer taraftan evin bahçeye büyük açıklıklarla açılarak yarı saydam bir iç-dış ilişki yarattığı şekilde tasarlanmıştır. Böylece iç mekanların iyi bir şekilde aydınlatılması ve havalandırılması sağlanmıştır (Sisters Houses, 2020).

Resim 16. Küçük Konut Örneği, İç Mekândan Bölümler (Sisters Houses, 2020)

Küçük konutta seçilen malzeme olan termoakustik kiremit, kullanıcıya akustik ve yalıtım açısından konfor sağlarken aynı zamanda oldukça hafif olduğu için ekonomik bir çözüm olmuştur. Bu da mekânın yapısının hassas ve sade olmasına olanak tanımıştır (Resim 16). Daha pratik, ekonomik ve hızlı bir yapım süreci elde etmek amacıyla basit karma bir yapı sistemi benimsenmiştir. Ayrıca temel ve sütunlar betonarme, çatı yapısı ise metalik yapıdan yapılmıştır (Sisters Houses, 2020).

Resim 17. Cabanas Tiny House, Rio De Janeiro, Brazil (Cabanas Tiny House, 2016)

Cabanas Tiny House; Bu mekân, sonsuz sayıda kombinasyon ve çözüm sunmaktadır. Küçük mekân, yapıya zarar vermeden yeni modüller eklenerek kullanıcıların ihtiyaçlarına göre büyüebilmektedir. Ayrıca konut kompleksleri, ofisler gibi gayrimenkul çözümleri için de uygundur (Resim 17). Proje, 7.95m x 4.30m ölçülerinde ana bir modülden ve ona bağlı 5.10m² büyüklüğünde bir ıslak hacimden oluşmaktadır; toplamda yaklaşık 40m²'lik bir yapı oluşturmaktadır (Cabanas Tiny House, 2016). Ayrıca dış mekân; bir ağaç ev, bir evcil hayvan yuvası ve bir de sebzeler için küçük bahçe içermektedir (Resim 19).

Resim 18. Küçük Konut Örneği, İç Mekândan Bölümler (Cabanas Tiny House, 2016)

Küçük mekân projesinde sürdürülebilirlik, yüzey kaplamalarından yağmur suyu toplama, güneş panelleri ve fotovoltaik sistemlere kadar her detayda kendini göstermektedir. Ayrıca, kuru bir inşaat yöntemi uygulanmıştır; bu yöntem atık üretmeyerek sıfır atık sağlamaktadır. İç mekân için döşeme, duvarlar ve tavanlarda ormanlık alanlardan elde edilen ahşap malzemelerin kullanımı önerilmektedir. Ayrıca enerji tüketimini azaltmak için doğal ışığı artıracak cam paneller tercih edilmiştir (Resim 18). Yaşam mekanları modül olarak yapılmakta ve detaylara özel önem verilmektedir. Hareketlilik lojistik standartlarına uygun olarak (her yere taşınabilir) yapılmasının yanı sıra evin konseptini her anlamda desteklemektedir. Modüller ayrı ayrı kullanılmakta veya genişletme amacıyla uzunluk ya da yükseklik eklenebilmektedir (Cabanas Tiny House, 2016).

Resim 19. Küçük Konut Örneği, Dış Mekândan Bölümler (Cabanas Tiny House, 2016)

Resim 20. Mohma System Cabin, İspanya (Mohma System Cabin, 2024)

Mohma System Cabin; Kavisli formu ve oldukça bukalemun benzeri dış kabuğu, birimlere yerleştirildikleri doğal çevreyle üst düzey bir bütünleşme sağlar. Bu nedenle Mohma, kırsal turizm girişimleri, tatil köyü tipi işletmeler, toplu kamp projeleri ve dijital göçebelere yönelik bir ürün olarak tasarlanmıştır (Mohma System Cabin, 2024). Kullanıcıların iyi yaşamına odaklanan güçlü, sürdürülebilir tasarımıyla birçok tasarımdan ayrılmaktadır. Mohma, birimin konforlu kullanımını mümkün kılan tüm unsurları barındıran merkezi modülü paylaşmakta; dolayısıyla bu modül minimum oda hücrelerini oluşturmaktadır (Resim 20).

Resim 21. Mohma System Cabin, İç Mekândan Bölüm (Mohma System Cabin, 2024)

Endüstrileşme, hafiflik, sürdürülebilirlik, ekoloji ve birleşim yöntemlerindeki gelişimin birleşimi sonucunda, mühendislik ürünü ahşap yeniden keşfedilen bir yapı malzemesi olarak öne çıkmaktadır (Mohma System Cabin, 2024). Woodville, ürünlerinin somutlaştırılmasında temel malzeme olarak ahşaba tam anlamıyla güvenmekte ve bunu yalnızca malzemenin ifade gücü için değil, özellikle işlevsel potansiyelleri nedeniyle de tercih etmektedir. Ahşabın dünya üzerindeki hemen her yerde bulunabilir olması, yenilenebilir özelliği ve düşük enerji tüketimiyle üretiminin kolaylığı onu ekonomik ve düşük teknolojili yapı sistemleri açısından referans malzeme haline getirmektedir (Resim 21).

Resim 22. Mohma System Cabin, İç Mekândan Bölümler (Mohma System Cabin, 2024)

Üretici Woodville, pazara dört versiyon ve üç boyutta sunulan Mohma modelini sürmüştür. Bunların tamamı, birimin konforlu kullanımını mümkün kılan tüm unsurları barındıran merkezi modülü paylaşmaktadır. Bu modül minimum oda hücrelerini oluşturmada ve küçük ev projelerine örnek oluşturmaktadır (Resim 22). Merkezi parça, bir ya da iki yan kanatla tamamlanarak sırasıyla iki orta boy ya da büyük boy versiyona dönüştürülebilmektedir. Bu modellerde, kullanılabilir alanı artıran asma katlar bulunmakta ve bu özellik birimlerin boyutları göz önüne alındığında akıcı bir mekânsal deneyim sunmaktadır. Mohma, basit, aydınlık ve temiz alanlar sunmaktadır; bu alanlar, kanıtlanmış A Enerji Sınıfı derecesine sahip düşük işletme maliyetleri ile konforlu bir yaşam sağlamayı amaçlamaktadır (Mohma System Cabin, 2024).

Resim 23. Muttiny Zuri House, Ankara, Türkiye (Muttiny Zuri House, 2023)

Zuri House; Doğa ile bütünleştirilmiş tasarımı ve fonksiyonel iç mekân çözümleriyle kullanıcılarına huzurlu ve yaratıcı bir çalışma ortamı sunmayı hedeflemektedir. Kompakt bir yaşam alanına sahip olmasına rağmen, modüler planlaması sayesinde ihtiyaçlara göre şekillendirilebilir bir yapı olarak tasarlanmıştır (Muttiny Zuri House, 2023). Römork üzerinde taşınabilir özelliği, kullanıcılarına dünyanın herhangi bir noktasında istenilen yerde yaşama fırsatı sağlamaktadır. Yaklaşık 27.5 m²'lik alanda yer alan yaşam birimleri, ergonomik bir mutfak, oturma alanı ve bir banyo bölümünü içermektedir. Dış cephede kullanılan ahşap ve metal birleşimi, yapının hem modern hem de sıcak bir görünüme kavuşmasını sağlamaktadır (Resim 23).

Resim 24. Muttiny Zuri House, İç Mekândan Bölüm (Muttiny Zuri House, 2023)

Sürdürülebilirlik ilkeleri Muttiny Zuri House projesinde hassasiyetle ele alınmıştır; yenilenebilir enerji kaynakları ve doğa dostu malzemeler tercih edilmiştir. Geniş pencere açıklıklarıyla doğal ışık içeriye bolca alınarak enerji tasarrufu sağlanmakta, mekânın ferah ve açık hissedilmesine katkıda bulunmaktadır (Muttiny Zuri House, 2023). İç mekânda kullanılan açık tonlu ahşap yüzeyler, doğanın kendisine yakınlığını kullanıcıya aktarırken, alanı görsel olarak genişletmektedir (Resim 24). Ayrıca iç mekândaki minimal dekoratif unsurlar ve gömme aydınlatmalar, sade bir tasarım atmosferi yaratmaktadır (Resim 25). Zuri House, dijital göçebeler ve sanatçıların hem doğadan ilham alabileceği hem de verimli çalışabileceği bir yaşam alanı olarak öne çıkmaktadır (Muttiny Zuri House, 2023).

Resim 25. Muttiny Zuri House, İç Mekândan Bölümler (Muttiny Zuri House, 2023)

Summer Capsule; Barceloneta mahallesindeki bir çatı katında, iç mekânının iki katı büyüklüğünde terasa sahip, standartların altında 20 metrekarelik bir konut bulunmaktadır. Yeni sahibi, Barselona'daki soylulaştırma ve küreselleşmenin getirdiği değişimleri projesine yansıtmaktadır. Kendisi dijital bir göçebe ve evi yalnızca mevsimlik, çoğunlukla yaz aylarında kullanmayı planlayarak tasarımı oluşturmuştur (Summer Capsule, 2023).

Resim 26. Summer Capsule, Barselona, İspanya (Summer Capsule, 2023)

Bu eski "badalot"un bir konuta dönüştürülmesi, izolasyonu ve güneş ışınlarından korunmayı gerekli kılmaktadır. Yüzyıllardır kullanılan tasarımdan ve işlevden farklı kullanılan on adet ahşap panjur, çatıdaki makaralara yerleştirilmiştir (Resim 27). Bunlar kılavuz raylar boyunca hareket ederek evi tek bir kulübeye dönüştürmekte ve terasları pergolalara çevirmektedir (Summer Capsule, 2023).

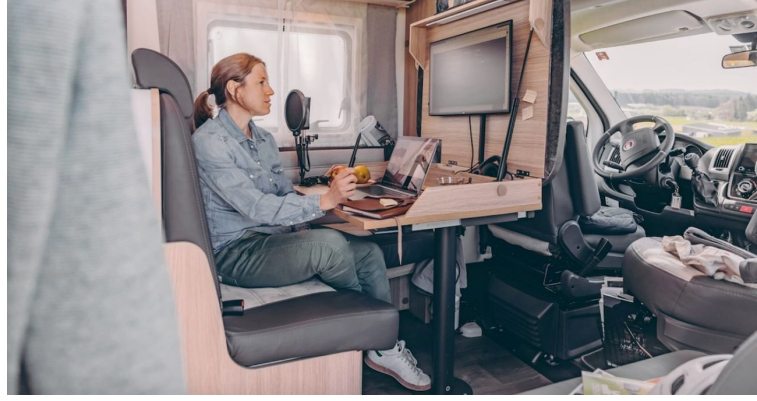
Resim 27. Summer Capsule, Mekândan Bölümler (Summer Capsule, 2023)

Proje hem 1883 yılında Josep Fontseré tarafından Ciutadella parkında tasarlanmış olan yakınlardaki "Umbracle" yapısından hem de 1960'larda Archigram grubunun önerdiği teknolojik fantezilerden ilham almaktadır. Tüm bunların amacı ise, gezegenin maruz kaldığı iklim krizine uyum sağlama ihtiyacı gibi son derece çağdaş bir gerçeklikle yüzleşmek olarak düşünülmektedir (Summer Capsule, 2023).

Resim 28. Home Office on Wheels, Almanya (Home Office on Wheels, 2021)

Home Office on Wheels; Sunlight'in geliştirdiği mobil yaşamın ve uzaktan çalışma konseptinin ihtiyaçlarını karşılayan yenilikçi bir karavan ofis çözümüdür (Resim 28). Karavanın içerisinde bulunan modüler çalışma masası, sadece standart ofis işlerini değil, farklı meslek gruplarının da özel taleplerini karşılayacak şekilde tasarlanmıştır (Home Office on Wheels, 2021). Karavan içerisindeki özel masa ünitesi, dizüstü bilgisayarların yanı sıra ikinci bir ekran bağlanmasına olanak sağlayan entegre dijital bir ekrana da sahiptir. Bu sayede grafik tasarımcılar, fotoğrafçılar veya dijital içerik üreticileri gibi profesyoneller de diledikleri yerde rahatlıkla işlerini sürdürebilirler. Ekstra priz ve kablosuz şarj noktaları da masa üzerinde yer alarak kullanıcılara kesintisiz bir çalışma deneyimi sunmaktadır (Home Office on Wheels, 2021).

Resim 29. Home Office on Wheels, iç Mekândan Bölüm (Home Office on Wheels, 2021)

Bu mobil çalışma ünitesi, kompakt yapısına rağmen kullanıcılara fonksiyonellikten ödün vermeyen bir iç mekân sağlamaktadır (Resim 29). İç mekândaki depolama bölmeleri, çalışma ekipmanlarının güvenle saklanması mümkün kılarken, masanın çevresindeki yan duvarlar ise eşyaların devrilmesini veya zarar görmesini engelleyecek biçimde tasarlanmıştır. Ayrıca iç alanda, küçük ürünleri sergileyip müşterilere sunabilecek pratik bölmeler de yer almakta; böylece karavan ofis, iş toplantıları veya ürün tanıtımı gibi ticari faaliyetler için ideal bir alan haline gelmektedir (Home Office on Wheels, 2021).

Karavanın iç mekân düzenlemesi sadece çalışma alanı olarak değil, yaşam alanı olarak da yüksek konfor sunmaktadır (Resim 29). Aracın arka kısmında yer alan iki tek kişilik yatak, seyahat halindeyken dinlenme imkânı sağlamaktadır. Yemek alanının üzerinde ise gerektiğinde açılabilen, çift kişilik bir yatak bulunmaktadır. Bu çok yönlü tasarım sayesinde kullanıcılar hem çalışıp hem de seyahat ederken yaşam kalitesinden ödün vermeden konforlu bir şekilde vakit geçirebilmektedir.

Resim 30. Home Office on Wheels, iç Mekândan Bölüm (Home Office on Wheels, 2021)

Ayrıca, kullanıcıların seyahatleri boyunca tüm temel ihtiyaçlarını karşılayabilmesi amacıyla karavanda küçük ama işlevsel bir mutfak ve kuru banyo alanı da bulunmaktadır (Resim 30). Arka bölümde yer alan depolama alanına bisiklet gibi büyük eşyalar da kolaylıkla yerleştirilebilmektedir. Böylelikle "Home Office on Wheels", dijital göçebelerin ihtiyaç duyduğu konforu, fonksiyonelliği ve hareket özgürlüğünü bir arada sunarak yenilikçi bir yaşam ve çalışma modeli oluşturmuştur (Home Office on Wheels, 2021).

Yorum

Dijital göçebeler için tasarlanan mobil yaşam alanları, mekânsal çözüm analizleri, çalışan kişilerin yaşam felsefesi ve iş hayatlarının gereksinimlerine cevap veren önemli çözümler sunmaktadır. Araştırma bulguları ve incelenen örnekler, mobil yaşam mekânlarının esnekliği, taşınabilirliği ve sürdürülebilirliği ile dijital göçebelerin seyahat özgürlüğünü ve yaşamalarını kolaylıkla desteklediğini ortaya koymaktadır. Ayrıca ortaya çıkarılan tasarım çözümleri, insanların bireysel ihtiyaçlarını karşılamanın yanı sıra çevresel etkilerin azaltılmasına da katkı sağlamaktadır.

Dijital göçebeler için tasarlanan mekânların işlevsellik düzeyi, teknolojik altyapı ile doğrudan ilişkilendirilebilir (Prester, Cecez-Kecmanovic ve Schlagwein, 2019, s.3-6). Bu tür yaşam mekanlarında:

Ergonomik tasarım çözümleri, uzun süreli çalışma konforunu artırırken, bireylerin fiziksel ve psikolojik sağlığını desteklemektedir (Prester, Cecez-Kecmanovic & Schlagwein, 2019; Trofimova, 2023; Spivack, Askay & Rogelberg, 2009).

Modüler ve çok işlevli mekânlar, hacimsel bakımdan alanlarda tasarruf sağlarken aynı mekânın farklı ihtiyaçlara uygun şekilde yeniden yapılandırılmasını rahat ve mümkün kılmaktadır (Prester, Cecez-Kecmanovic & Schlagwein, 2019; Trofimova, 2023; Spivack, Askay & Rogelberg, 2009).

Teknolojik entegrasyon, dijital göçebelerin yaşantılarında bağlantıda kalmasını ve çalıştıkları süre boyunca işlerini kesinti yaşanmadan sürdürmesini sağlamaktadır (Prester, Cecez-Kecmanovic & Schlagwein, 2019; Trofimova, 2023; Spivack, Askay & Rogelberg, 2009).

Bu listelenen durumlar bağlamında, mobil yaşam alanlarının ve iç mekanların taşınabilirliği ve kullanıcı odaklı çözümleri, dijital göçebeler için fonksiyonel ve estetik açıdan zengin bir deneyim sunmaktadır. Bu mekanlarda tasarımın ve çözümlerin etkisinin sadece bireysel yaşam kalitesiyle sınırlı olmadığını, aynı zamanda sürdürülebilir mimari yaklaşımlara da önemli katkılar sunduğunu göstermektedir.

Grafik 1. Dijital Göçebeler için Mekânsal Çözümler Analizi

Mekânsal Çözüm	İşlev	Öne Çıkan Özellikler	Örnekler
Ergonomik Mobilyalar	Uzun süreli çalışmada konfor ve sağlık desteği	Ayarlanabilir masa ve sandalye	Ayarlanabilir çalışma masası, ergonomik koltuk
Modüler Mekânlar	Mekânın farklı işlevlerde kullanılabilmesi	Kolay taşınabilirlik ve yeniden kurulum	Katlanabilir mobilyalar, çok işlevli modüller
Teknoloji Entegrasyonu	Çevrimiçi çalışmayı desteklemek	Gelişmiş Wi-Fi, akıllı sistemler	Güneş enerjili şarj cihazları, akıllı ışık sistemleri
Sürdürülebilir Tasarımlar	Çevresel etkileri azaltmak	Doğal malzeme kullanımı, enerji tasarrufu	Ahşap modüller, biyomalzeme içeren yapı elemanları

Kaynak: Grafik 1 yazarlar tarafından oluşturulmuştur.

Sonuç ve Tartışma

Bu araştırmada, dijital göçebeler için tasarlanan mobil yaşam mekânlarının iç mekân tasarım ilkeleri açısından ergonomi, sürdürülebilirlik ve teknolojik entegrasyon gibi boyutları incelenmiştir.

İncelenen örnekler ışığında, mobil yaşam alanlarının dijital göçebelerin yaşam ve çalışma biçimlerine uygun tasarım çözümleri sunduğu belirlenmiştir. Bu mekânların geleneksel sabit yerleşim mekânlarından farklı olarak kullanıcıların hareketlilik, konfor ve işlevsellik ihtiyaçlarını karşılayan özgün özelliklere sahip olduğu görülmektedir.

Ergonomik açıdan ele alınan tasarım kriterlerinin, özellikle uzun çalışma süreleri boyunca ortaya çıkabilecek sağlık problemlerini azaltmada etkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Kullanıcıların fiziksel konforunu artıran ayarlanabilir mobilyalar, taşınabilir ve modüler iç mekân düzenlemeleri sayesinde dijital göçebelerin çalışma verimliliği ve yaşam kalitesi olumlu yönde etkilenmektedir. Bu durum, ergonomik tasarım çözümlerinin mobil yaşam alanlarının tasarımında vazgeçilmez bir unsur olduğunu ortaya koymaktadır.

Sürdürülebilirlik boyutunda ise, incelenen mobil konutların çevreye duyarlı malzemeler ve enerji tasarrufu sağlayan teknolojiler kullanarak çevresel etkilerini minimize ettiği tespit edilmiştir. Güneş enerjisi sistemleri, yağmur suyu toplama üniteleri ve yalıtım malzemeleri gibi uygulamalar sayesinde bu mekânlar hem enerji verimliliğini artırmakta hem de uzun vadede ekonomik avantajlar sağlamaktadır. Bu bulgular, dijital göçebelerin yaşam felsefesiyle uyumlu, ekolojik olarak sürdürülebilir tasarımların mobil yaşam konseptiyle birleştirilmesi gerektiğini göstermektedir.

Teknoloji entegrasyonunun ise mobil yaşam mekânlarında kritik bir tasarım prensibi haline geldiği anlaşılmıştır. Özellikle yüksek hızlı internet bağlantısı, kablosuz şarj üniteleri, taşınabilir enerji kaynakları ve akıllı ev sistemleri gibi teknolojik çözümler, dijital göçebelerin kesintisiz ve verimli çalışma süreçlerine olanak tanımaktadır. Teknoloji ile entegre edilmiş mobil mekânların, kullanıcıların mekânsal bağımsızlığını desteklediği ve çalışma süreçlerini daha konforlu hale getirdiği vurgulanmalıdır.

Tüm bu bulgular ışığında, dijital göçebeler için tasarlanan mobil yaşam alanlarının, iç mimarlık disiplinde yenilikçi bir tasarım yaklaşımı ortaya koyduğu söylenebilir. Ergonomi, sürdürülebilirlik ve teknolojinin bir arada sunulmasıyla geliştirilen bu mekânsal çözümler, kullanıcıların yaşam kalitesini artırmakla kalmayıp, gelecekteki iç mekân tasarımı çalışmalarına yön verecek değerli bir kaynak niteliği taşımaktadır. Ayrıca mobil yaşam alanlarının sağladığı esneklik ve hareketlilik, iç mimarlık disiplinde sabit mekân tasarımı anlayışını sorgulatan ve alternatif tasarım yaklaşımlarını teşvik eden bir paradigma dönüşümü yaratmaktadır.

Sonuç olarak, mobil yaşam mekânları; dijital göçebelerin mekânsal ihtiyaçlarına ergonomik, sürdürülebilir ve teknoloji odaklı çözümler sunarak, geleneksel tasarım anlayışının sınırlarını genişletmektedir. Bu bağlamda iç mimarlar ve mekân tasarımcıları, dijital çağın getirdiği yeni yaşam biçimlerine yönelik mekânsal tasarım stratejilerini geliştirirken bu yenilikçi prensipleri göz önünde bulundurmalıdır. Gelecekteki araştırmaların, bu çalışmadan elde edilen bulgular üzerinden daha geniş kapsamlı örnekler ve kullanıcı deneyimleriyle desteklenerek geliştirilmesi önerilmektedir.

Kaynakça

Adiga, U. (2023). Enhancing occupational health and ergonomics for optimal workplace well-being: a review. *International Journal of Chemical and Biochemical Sciences*, 24(4), 157-164.

Ağar, A., ve Kızıltan, B. (2022). Ofis Çalışanlarında Kas İskelet Sistemi Sorunları ve Ergonomi. *OHS ACADEMY*, 5(1), 50-56. <https://doi.org/10.38213/ohsacademy.1061032>

- Akgis İlhan, Ö. (2021). Uluslararası Hareketlilikte Yeni Bir Eğilim: Dijital göçebeler. *Sosyal İnovasyon Serisi*, 4, 12-29.
- Akın, M. Ş. (2021). Dijital Göçebelik: Deneyim ve Özgürlük. *Sosyal Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 21(1), 41-52. <https://doi.org/10.30976/susead.799881>
- Akpınar, T., Çakmakkaya, B. Y., ve Batur, N. (2018). Ofis çalışanlarının sağlığının korunmasında çözüm önerisi olarak ergonomi bilimi. *Balkan ve yakın doğu sosyal bilimler dergisi*, 4(2), 76-98.
- Altunışık, R., Çoşkun, R., Bayraktaroğlu, S. ve Yıldırım, E. (2004). *Sosyal bilimlerde araştırma yöntemleri: SPSS uygulamaları* (Geliştirilmiş 3. baskı). Sakarya Kitabevi.
- Arı, E. (2019). *Mobil Mekân Kavramı Kapsamında Taşınabilir Mekân Organizasyonu*, [Yüksek Lisans Tezi, Necmettin Erbakan Üniversitesi]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi. (Tez No: 559170).
- Aroeira, R. M. C., Furlan, R. M. M. M., Pertence, A. E. D. M., Casas, E. B. D. L., ve Greco, M. (2017). Relationship between head posture and lumbar curve in a sitting position: a biomechanical study. *Fisioterapia em movimento*, 30, 453-461.
- Asatiani, A., ve Norström, L. (2023). Information systems for sustainable remote workplaces. *The Journal of Strategic Information Systems*, 32(3), 101789.
- Astonkar, D. V., ve Kherde, S. M. (2015). Design and development of multipurpose, space saving seating arrangements using ergonomics. *Int. J. Eng. Res. Appl*, 7-12.
- Aydoğan, N. Ü. (2022). *The Digital Age's Workplaces: A Proposal For Accessible Co-Working Spaces In Neighborhoods*. [Yükses Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi. (Tez No: 756312).
- Barbara, A., ve Silvia Maria, G. (2022). Time-Based Design Paradigms (p. 214). *FrancoAngeli*.
- Baş, K. (2023). *Aktivite temelli ofislerin (ATO) iç mekân tasarım prensiplerinin değerlendirilmesi*. [Yükses Lisans Tezi, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi. (Tez No: 789365).
- Braathen, N. S. (2022). *Virtually Anywhere, Physically In Lisbon-A study of gentrification and the new work-lifestyle among digital nomads in Lisbon*. [Yükses Lisans Tezi, University of Oslo].
- Broek, T., Haubrich, G. F., Razmerita, L., Murero, M., Marx, J., Lind, Y., Brakel-Ahmed, F., Cook, L., ve de Boer, P. (2023). Digital Nomads: Opportunities and Challenges for the Future of Work in the Post-Covid Society. *The Network Institute*. <https://networkinstitute.org/society-industry/white-papers/>
- BonenBerg, A., ve Lucchini, M. (2022). Home Office: working and studying spaces in residential interiors during and after forced social isolation. *Środowisko Mieszkaniowe*, 39, 98-109.
- Cabanas Tiny House. (2016). Duda Porto Arquitetura [Cabanas / Duda Porto Arquitetura]. <https://www.archdaily.com/944993/cabanas-tiny-house-duda-porto-arquitetura>
- Cattaneo, V. (2019). Key influential factors impacting access to primary healthcare among nomadic communities.

- Celestin, M., ve Vanitha, N. (2018). The Future of Work: How Digital Nomads Are Redefining Entrepreneurship. *International Journal of Interdisciplinary Research in Arts and Humanities (IJIRAH)*, 3(2), 96-102.
- Codourey, M. E. (2015). *Airport Territory as Interface: Mobile Work and Travel in Hybrid Space*. [Doktora Tezi, University of Plymouth].
- Daglio, L., Ginelli, E., ve Vignati, G. (2023). Housing Design: Furniture or Fixtures? Accommodating Change through Technological and Typological Innovation. *Buildings*, 13(7), 1862. <https://doi.org/10.3390/buildings13071862>
- Deardorff, S. (2009). *Dyna-Mod: Constructing the modern adaptable home*. [Yüksek Lisans Tezi, University of South Florida]. USF Tampa Graduate Theses and Dissertations. <https://digitalcommons.usf.edu/etd/1927>
- Deniz, A. K. (2019). Dijital çağın hedonist çalışanları: Dijital göçebeler. *IBAD Sosyal Bilimler Dergisi*, (5), 101-113. <http://dx.doi.org/10.21733/ibad.603406>
- Elo Studio. (2020). Ticiane Lima Arquitetura & Interiores [Estúdio Elo / Ticiane Lima Arquitetura & Interiores] <https://www.archdaily.com/956259/elo-studio-ticiane-lima-arquitetura-and-interiores>
- Gay, J. (2005). *Work Well: Inclusive Furniture for Older Office Workers*. Helen Hamlyn Research Centre, London.
- Güneş, S., ve Demirarslan, D. (2020). Sürdürülebilirlik ve Mobilya Tasarımında Çevreci Yaklaşımlar. *Uluslararası İnsan ve Sanat Araştırmaları Dergisi*, 5(6), 81-99.
- Hermann, I., Paris, C.M. (2020). Digital Nomadism: the nexus of remote working and travel mobility. *Inf Technol Tourism* 22, 329–334. <https://doi.org/10.1007/s40558-020-00188-w>
- Home Office on Wheels. (2021). Sunlight [Almanya]. <https://bigumigu.com/haber/karavan-ofis-sunlight/>
- Kalay, T., Yalçın, Ç., ve Kavut, İ. E. (2022). ‘Pandemi’ Kavramının Konut ve Kurgusal Mekân Tasarımları Üzerindeki Etkisi. *Uluslararası İnsan ve Sanat Araştırmaları Dergisi*, 8(2), 114-128.
- Karacan, A., ve Yakın, Ö. (2024). Mobility and Flexibility in Architecture. *Innovative Approaches to Cultural Heritage and Sustainable Urban Development: Integrating Tradition and Modernity*, 18. <https://doi.org/10.38027/N2ICCAUA2024EN0252>
- Karaoğlu, Ö. (2014). *Mobil mekânların iç mekân organizasyonu ve örneklerle mobil ofis tasarımlarının analizi*, [Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi. (Tez No: 353159).
- Karasar, N. (2010). *Bilimsel Araştırma Yöntemi*. Yirmi Birinci Baskı, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara.
- Karel, (2024). <https://www.karel.com.tr/bilgi/mobilite>
- Liegl, M. (2014). Nomadicity and the Care of Place—on the Aesthetic and Affective Organization of Space in Freelance Creative Work. *Comput Supported Coop Work* 23, 163–183. <https://doi.org/10.1007/s10606-014-9198-x>

- Liu, N. (2024). *Urban nooks: a new vision of mobile modular workspaces personalized workspace experiences* [Projecte Final de Màster Oficial]. UPC, Escola Tècnica Superior d'Arquitectura de Barcelona. <http://hdl.handle.net/2117/412026>
- Makimoto, T. ve Manners, D. (1997). *Digital nomad*. Wiley, Chichester.
- Mammadova, G. (2022). *Pandemi Sürecinde Evden Çalışmak Zorunda Kalan Kullanıcıların Verimliliğinin Artırılmasına Yönelik İç Mekânda Biyofilik Tasarım İlkelerinin Kullanılması*. [Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Kültür Üniversitesi]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi. (Tez No: 740204).
- Mancinelli, F. (2020). Digital nomads: freedom, responsibility and the neoliberal order. *Information technology & tourism*, 22(3), 417-437.
- Mohma System Cabin. (2024). Mohma System Cabin [Sistema mohma / Mangado&As + oiza.a]. <https://www.archdaily.com/1017534/mohma-system-cabin-mangado-and-as-plus-oiz>
- Muttiny Zuri House. (2023). Muttiny Zuri Tiny House [Türkiye]. <https://muttinyhouse.com/urun/muttiny-zuri-tiny-house/38>
- Nash, C., Jarrahi, M.H., Sutherland, W., Phillips, G. (2018). Digital Nomads Beyond the Buzzword: Defining Digital Nomadic Work and Use of Digital Technologies. *Transforming Digital Worlds*, 207-217 [iConference 2018]. https://doi.org/10.1007/978-3-319-78105-1_25
- İli, B., ve Büyükbaykal, G. N. (2023). *Yeni Medya Çağında Dijital Göçebelik: 21. Yüzyılın Gezginleri Üzerine Bir İnceleme*, [Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi. (Tez No: 793487).
- Palfrey, J., ve Gasser, U. (2017). *Doğuştan dijital* (1. baskı). İstanbul Kültür Üniversitesi Yayınları.
- Pifko, H., Trnovská, V., ve Špaček, R. (2016). Teaching sustainable architecture-small as a paradigm. *Global Journal of Engineering Education*, 18(3), 148-153.
- Prensky, M. (2001). Digital natives, digital immigrants part 2: Do they really think differently?. *On the horizon*, 9(6), 1-6.
- Prester, J., Cecez-Kecmanovic, D., ve Schlagwein, D. (2019). Becoming a Digital Nomad: Identity Emergence in the Flow of Practice. *In ICIS*.
- Skulmowski, A., ve Xu, K. M. (2022). Understanding cognitive load in digital and online learning: A new perspective on extraneous cognitive load. *Educational Psychology Review*, 34, 171–196. <https://doi.org/10.1007/s10648-021-09624-7>
- Sisters Houses. (2020). Daher Jardim Arqitetura [Casas Irmãs / Daher Jardim Arqitetura]. <https://www.archdaily.com/954654/sisters-houses-daher-jardim-arqitetura>
- Spivack, J. A., Askay, A. D., ve Rogelberg, G. S. (2009). Contemporary physical workspaces: A review of current research, trends, and implications for future environmental psychology inquiry. *Environmental psychology new developments*, 37-62.
- Summer Capsule. (2023). Summer Capsule for a Digital Nomad [Pineda Monedero]. <https://www.archdaily.com/1021884/summer-capsule-for-a-digital-nomad-pineda-monedero>

- Şengül, G. (2019). *Mobil Konut bağlamında, zamanın değişen ihtiyaçlarına karşı Mekânsal arayışlar: Tiny House örneği*, [Yükses Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi. (Tez No: 610098).
- Taşkesen, M. G. (2019). *Mobil konutlar ve iç mekân biçimlenişi*, [Yükses Lisans Tezi, Başkent Üniversitesi]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi. (Tez No: 576227).
- Trofimova, T. (2023). Architectural solutions of psychophysical relaxation zones of public buildings for their use in the rehabilitation of the public. *Civil Engineering and Architecture*, 11(4), 2161-2169.
- Tuncel, A. (2007). *Mobil konutlarda iç mekân organizasyonu ve mobil mekânların tarihsel gelişim süreci*, [Yükses Lisans Tezi, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi. (Tez No: 213942).
- Türk Dil Kurumu. (t.y.), E.T. 10.12.2024 Erişim: <http://www.tdk.gov.tr/>
- Thompson, B.Y. (2019). The Digital Nomad Lifestyle: (Remote) Work/Leisure Balance, Privilege, and Constructed Community. *Int J Sociol Leis* 2, 27–42. <https://doi.org/10.1007/s41978-018-00030-y>
- Yararel, B. (2019). Kullanıcı Perspektifinde Çalışma Mekanlarının Ergonomik Tasarım Kriterleri Bakımından İncelenmesi. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 28(3), 266-276. <https://doi.org/10.35379/cusosbil.590993>
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2006). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Seçkin Yayıncılık.
- Yu, M., Lian, J., ve Liang, Z. (2024). Integrated Mechanical and Electronic Design and Comfort Optimization in Smart Furniture. *Journal of Computer Technology and Electronic Research*, 1(2).

İnternet Kaynakları

- URL 1. <https://i.pinimg.com/736x/df/5b/f1/df5bf13a0adcc814fe0f3454687a9874.jpg>
- URL 2. <https://i.pinimg.com/736x/90/61/7f/90617f9229c5f6af4d4d97202044d060.jpg>
- URL 3. <https://i.pinimg.com/736x/a1/4c/b6/a14cb66a148cb091ff4214fdb8d39d8.jpg>
- URL 4. <https://i.pinimg.com/736x/9e/a0/e4/9ea0e4e238115f2fb321e5776a81d70e.jpg>
- URL 5. <https://i.pinimg.com/736x/84/b6/15/84b615069a4e304055716381d32d5872.jpg>
- URL 6. <https://i.pinimg.com/736x/71/2f/f9/712ff96240d1f2696c35f228c38dc024.jpg>
- URL 7. <https://i.pinimg.com/736x/f9/e7/1a/f9e71a7de7c3e8ef2c34ce0b78448781.jpg>
- URL 8. <https://i.pinimg.com/736x/37/7d/d5/377dd59e9f76ebff052c159411e1b807.jpg>
- URL 9. <https://i.pinimg.com/736x/00/84/53/008453bdd9910e856dbd12d4052310f6.jpg>
- URL 10. <https://i.pinimg.com/736x/a6/e8/6c/a6e86cd5180d8026e27225a9774b97f6.jpg>
- URL 11. <https://i.pinimg.com/736x/03/ed/ce/03edce2e6397e38b12c0a87c2d8ec338.jpg>

URL 12. <https://i.pinimg.com/736x/60/19/a1/6019a1b06dd0c42369f6296a66f0fc4a.jpg>

Araştırmacıların Katkı Oranı Beyanı

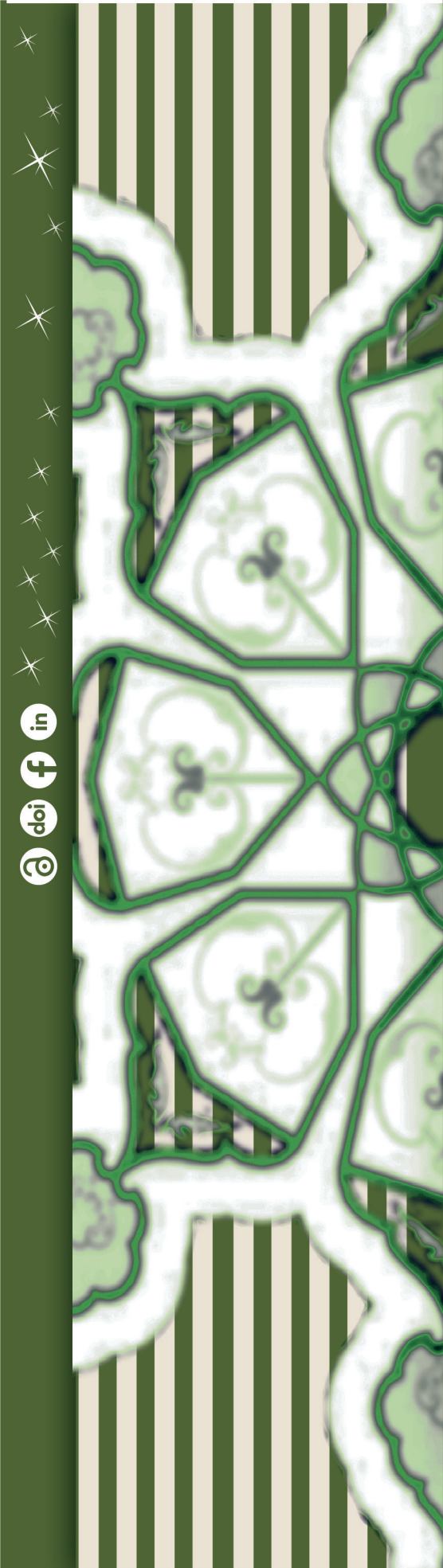
Yazarlar makaleye eşit oranda katkı sağlamış olduklarını beyan etmektedirler.

Çatışma Beyanı

Yazarlar herhangi bir çıkar çatışması olmadığını beyan etmektedirler.

Yayın Etiği Beyanı

Bu makalenin planlanmasından uygulanmasına, veri toplanmasından veri analizine kadar tüm süreç boyunca "Yükseköğretim Kurumları Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesi" kapsamında belirtilen tüm kurallara uyulmuştur. Yönergenin ikinci bölümünde yer alan "Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiğine Aykırı Eylemler" başlığı altında belirtilen eylemlerin hiçbiri gerçekleştirilmemiştir. Bu araştırmanın yazım sürecinde bilimsel, etik ve atıf kurallarına uyulmuştur. Toplanan verilerde herhangi bir değişiklik yapılmamıştır. Bu çalışma değerlendirme için başka bir akademik yayın ortamına gönderilmemiştir.

Uluslararası İnsan ve Sanat Araştırmaları Dergisi (IJHAR), Pardüs Yayıncılığının desteği ile Haziran 2016 yılında yayın hayatına başlamış, 2019 yılında Uludağ Koleji Uludağ Gelişim Akademisi yayıncı desteği ve kurucu heyet ortaklığı ile kurumsal değişim sağlayarak, ilke, hedef ve amaçlarını güncellemiş akademik bir dergidir. Ijhar'ın temel ilke ve amacı Dünya ve Türkiye'deki halkbilimi, sanat ve kültürel miras çalışmalarını izlemek, disiplinler arası yapılan araştırmaları yayımlamak ve bu alandaki çalışmalarını uluslararası düzeye taşımaktır. Ijhar, yayın hayatına başladığı günden başta Dergipark olmak üzere, ErihPlus, ASCI index, BASE İndeks, ISI İndeks, CiteFactor İndeks, Biodiversity Literature Repository, CERN openlab, Open Aire, Zenodo, DOI sistem, SIS İndeks, Root İndeks, Google Academic, DoçPlayer, Road Open Acces, International Standart Serial Namber, Akademik Resource, DRJI Indexed Journal, İdealOnline ve Islamic Market gibi birçok ulusal ve uluslararası indexler ile Bielefeld University Library, Bursa Uludağ Üniversitesi Kütüphanesi ve Caltech Librart gibi saygın kütüphanelerde de taranmaya başlanmıştır.

Uluslararası İnsan ve Sanat Araştırmaları dergisi (IJHAR), öncelikle Mustafa Kemal Atatürk'ün ilke ve inkılapları doğrultusunda, kültürü araştırma ve yaşatma ilkelerini benimsemiştir. Yayınlarında UNESCO'nun 2003 yılında aldığı kararlar doğrultusunda "Somut Olmayan Kültürel Miras" listesine bağlı kalmayı amaçlanmıştır. Dergimize hem basılı hem de elektronik www.ijhar.net adreslerinden ulaşılabilir.

www.ijhar.net

ijharjournal@gmail.com / P: +90 (224) 4130006

Uludağ Gelişim Akademisi 29 Ekim Mah. İzmir Yolu Cad. No:404 Nilüfer / BURSA

Uludağ Gelişim Akademisi yayınıdır

